Gramàtica catalana
(1956)

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Abreviatures i signes específics

(Per a la resta vg. pàg. 337-338. Els claudàtors [ ] són del text.)

E	(Lectura de) l'edició de 1956
M	(Lectura de) l'original
1946	Gramàtica de 1946
TF	Text de Fabra de l'apèndix 2
TC	Text de Coromines de l'apèndix 3
/	Separa dos comentaris, dues alternatives, dos casos, etc. (vg. 4.20ss, 151.23ss)
{ }	Text o comentari afegit per mi; {..}: text que no puc llegir
□	Text suprimit per mi (no interessa)
~	Separa la lectura de E de la de M (o d'una explicació)
6/7	Espai buit entre línies 6 i 7
[14c]	Línia (final de pàg.) fora de numeració; columna *c*
Ø	Text que no és a M
@	El fragment esmentat figura a M sense cap senyal d'inserció en el text
=	Coincidència (entre M i E o entre M i 1946)
gratacel	Element que remarco per al lector
mc	Text que a M està mecanografiat
ms	Text que a M està manuscrit

Anotació del fascicle final independent

A la primera part d'aquest text (pàg. 1-3) Fabra mateix ja hi havia esmenat diverses referències numèriques (no indico aquest detall), i Coromines n'hi va fer d'altres prèviament a l'edició. A la resta es tracta de notes que Coromines va deixar manuscrites al fascicle ja editat (vg. el meu § 1.2.2). Especifico només quan em sembla d'algun interès que tal o tal informació consta al marge; i en aquest cas, si no indico el contrari, és de Fabra. No indico algun detall de puntuació i algun cas de minúscula per majúscula (ni, en concret, els «v.» en lloc dels «V.» de Fabra).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

GRAMÀTICA CATALANA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

POMPEU FABRA

GRAMÀTICA CATALANA

PREFACI
DE
JOAN COROMINES

EDITORIAL TEIDE * BARCELONA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Reservats tots els drets

Editat per E D I T O R I A L T E I D E - *Regàs, 16 - BARCELONA*

2 les obres humanes ~ tota obra humana
3 natural, ~ natural
6 vint-i-tres ~ 23
8 gramaticals ~ gramatical
9 de la seva vida ~ Ø
14 *Gramática de la Lengua Catalana* ~ Gramática de la Lengua Catalana {Amb punt i seguit}
15 *L'Avenç* □ perfecció ~ L'Avenç □ perfecció humana
17 Gramàtica ~ Ø
19 faç nova: es concentra ~ nova faç: concentrada
20 s'eliminen detalls, se n'esporguen ~ amb eliminació de detalls, esporgada de
21 i els elements ~ dels seus elements
22 es despulla ~ despullada
23 i en canvi s'hi accentua ~ i accentuant
24 tothom; mentre que ~ tothom,
25 matèria gramatical nova ~ nous materials
28 Avui el □ amb prou feines ~ {Punt i seguit} El □ a penes

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

PREFACI

Hi ha dues menes de perfecció en les obres humanes: la del talent natural i l'adquirida, gràcies a la persistència, a còpia de superar dificultats. Fabra, com a gramàtic i lingüista, combinava i sumava d'una manera insigne les dues perfeccions. Ja en el primer assaig de Gramàtica, publicat als vint-i-tres anys (1891), se'ns revela amb una disposició nada i una consumada perícia per a l'observació i la formulació gramaticals. I des de llavors fins a l'obra pòstuma que ara publiquem, el ritme i progressió de la seva vida va essent marcat per una llarga sèrie de tractats gramaticals, on cada un ens mostra noves obscuritats aclarides, nous entrebancs eliminats, i nous aspectes, fins aleshores negligits, tractats amb mà de mestre.

Des de la seva Gramática de la Lengua Catalana, *però, obra mestra publicada per* L'Avenç *l'any 1912, la perfecció sembla assolida: és el tractat més voluminós i detallat que publicarà, i s'imposa reconèixer-hi una perfecció difícilment superable. La Gramàtica redactada en català el 1918, per encàrrec de l'Institut d'Estudis Catalans, ens mostra sens dubte una faç nova: es concentra a la doctrina essencial, s'eliminen detalls, se n'esporguen les observacions comparatives amb el castellà i altres llengües, i els elements històrics i dialectològics, es despulla de doctrines lèxiques i literàries, i en canvi s'hi accentua l'aspecte codificador d'una reforma lingüística ja admesa per tothom; mentre que els canvis deguts a l'admissió de matèria gramatical nova són molt més reduïts, i a penes poden assenyalar-s'hi qüestions no tractades ja en l'obra castellana de sis anys abans.*

Avui el nostre públic i els nostres escriptors amb prou feines recorden ja aquelles obres anteriors, ni tan sols l'obra mestra

2 monogràfics ~ Ø
5 la Gramàtica anglesa en català ~ Ø
6 es recorden ~ Ø
9 7ª, de ~ 7ª de
17 completa ~ absoluta
19 conflictes ~ problemes
20 sàviament ~ curosament
22 Així i tot, □ si es vol, ~ Així i tot □ si es vol
24 Ara bé □ per □ ençà, ~ Per □ ençà, en l'obra present,
25 enterament ~ totalment
29 més grans ~ més gran
31 Complements □ i Composició ~ Complements □ i Composició
32-37 interessaran tant a l'escriptor □ al professor □ al mestre □ al lingüista ~ interessaran tant l'escriptor □ el professor □ el mestre □ el lingüista
34 per a ampliar ~ = {Vg. el meu § 1.2.2b(i)}
39 ~ {Punt i seguit}
40 aquest ~ el seu
41 «la Gramàtica ~ la «Gramàtica

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

de 1912, molt menys encara el primer assaig jovenívol ni els nombrosos treballs monogràfics dels anys intermedis. El que es recorda més són les edicions successives del llibre de 1918, les seves Gramàtiques catalanes en francès (1928, 1941, etc.), les «Converses Filològiques», la Gramàtica anglesa en català, la Gramàtica catalana en anglès (encara inèdita); sobretot es recorden les diverses edicions de la Gramàtica de l'Institut, i alguna reducció que se'n féu amb fins pedagògics. Aquestes edicions, que se succeeixen fins a la 7.ª, de 1933, i aquestes altres versions, no aporten materials nous, no aporten l'estudi de nous problemes. El lector extern té la impressió d'una obra que es repeteix amb lleus retocs, fins a l'infinit. El tècnic i l'amic, que ho saben millor, no ignoren que cada una de les principals edicions i versions representa una elaboració nova, subtilment apreuada i primfilada, una nova condensació d'inacabables hores de reflexió diürna i nocturna de nombrosos problemes concrets, girats del dret i del revés, mirats per dalt, per baix, de lluny i de prop, fins a arribar a la seguretat completa que cap aspecte descuidat, cap racó inadvertit, no crearà conflictes ni suscitarà ja cap entrebanc. L'esforç i el treball nous hi són, però sàviament dissimulats sota la naturalitat i l'aparent facilitat de la versió definitiva.

Així i tot, és veritat que ja tot hi era —si es vol, amb una estructura menys granítica— des de 1912.

Ara bé, en l'obra present, per primera vegada de llavors ençà, Fabra ens ofereix un llibre d'aspecte enterament nou, i amb una gran riquesa de qüestions no tractades abans, o abordades ara amb un esperit diferent. Fins el lector superficial s'adonarà de seguida que ací les qüestions de sintaxi i de lèxic figuren tractades en quantitat i profunditat molt més grans que en les obres antigues: en tindrà prou amb una ullada a les parts IV, V, VI i VII, dedicades als Complements del Verb, Grups Verbals, Derivació *i* Composició. *Les novetats interessaran tant a l'escriptor, que necessita una guia detallada sobre el que pot i el que no pot escriure, com al professor, que cerca matèria per a ampliar les seves classes sobre gramàtica, sobre el lèxic, sobre la llengua tota; tant al mestre, a la recerca d'una forma més eficaç, accessible i clara d'ensenyar allò que hauria de saber tothom, com al lingüista nacional o estranger que vol penetrar més enllà en l'estructura profunda de la nostra llengua.*

L'autor mateix es plaïa a posar de relleu un d'aquests aspectes anomenant aquest llibre, en la correspondència que d'ell conservo, «la Gramàtica per als Mestres». L'havia pensada, doncs, molt prin-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1-2 o per □ aspectes, ~ Ø
4 per si sol. I en efecte, ~ per si mateix. I en efecte
5 així mateix ~ també
6 ara ~ Ø
8 de català, ~ de català
9 a ells mateixos ~ a si mateixos
10 nova: sigui ~ nova, sigui
11 girs i formes ~ fets
12 posar dins ~ col·locar en
13-14 fins ara solament □. Per citar □ l'evitació ~ solament fins ara □; per ex., evitació
15 (§ 111), o la distinció □ (§ 110) ~ § 111, distinció □ § 110
16 almenys en certs tons de llenguatge ~ en certs tons de llenguatge almenys
21 etc. [§ 61]) ~ etc., § 61)
22 elemental, ~ elemental
23 universitari ~ estrictament universitari
31 109 i següents ~ 109 i ss
32 especialitzat ~ tècnic
33 trobaran □ espigolar ~ tindran □ apendre
34 ¿i què □ com ~ i què □ sobre {Vg. OBS 2}
42 medis ~ mitjans

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

cipalment, com una eina per al qui ha d'ensenyar el català, o per al qui sabent-lo se'n vol ensenyar a si mateix altres aspectes, no tant per al qui no vol més que un compendi de normes elementals a apendre per si sol. I en efecte, les parts dedicades a l'ortografia i a la flexió del nom i del verb, així mateix moltes normes sintàctiques, estan formulades ara amb aquest esperit pedagògicament més eficaç, que aplana obstacles i allisa molts grops de les seves gramàtiques anteriors. Però també l'escriptor i el corrector de català que no estan en el cas d'ensenyar ningú, sinó a ells mateixos, trobaran ací matèria nova: sigui orientada cap a atenuar el rigor en la prohibició de certs girs i formes, vius i vivaços al capdavall, sigui en el sentit de posar dins un marc gramatical qüestions tocades fins ara solament en les «Converses Filològiques». Per citar pocs exemples, em referiré només a l'evitació de el... que *amb el valor de* com és de *(§ 111), o la distinció entre* el qui *i* el que *(§ 110); d'altra banda l'admissió, almenys en certs tons de llenguatge, de combinacions com* ens en anem, us en ha tret *(§ 64); concordança menys exigible en el cas de* els he rebuts, les he rebudes, n'he rebuts *que en el de* l'he rebuda *(§ 73); atenuacions en la condemna que pesa sobre alguna forma conjugada* (correm *subjuntiu*, escrigués, ell consum, *etc.* [§ *61*]*).*

Fora ja d'aquest pla elemental, i posant-nos en un nivell més universitari, el llibre obre perspectives profundes cap a fets lingüístics rarament albirats en gramàtiques nostres ni dels altres idiomes. Vegeu, si no, en aquesta, la definició de les funcions del pronom en *en relació amb els tipus i estructura lògica de les proposicions (§§ 71 i 72), i en general tot el que es refereix al complement acusatiu (§§ 66 i següents); sobre l'ús de* hi *i* en *en els circumstancials de lloc (§ 79); sobre els complements determinatius i predicatius (§§ 84-87); bona part del que ens ensenya quant a les proposicions de relatiu (§§ 109 i següents); i tants altres exemples que fàcilment podria acumular. El lingüista i l'estudiós especialitzat de la llengua no hi trobaran pas poc a espigolar en tot això; ¿i què diré dels capítols tan nous i densos com la Formació de Mots (Derivació i Composició)? No sé qui tindrà més a apendre en aquestes parts, si el lingüista, o l'escriptor a la recerca de vocabulari ric, personal i expressiu.*

Acabo cridant l'atenció sobre un altre aspecte nou i utilíssim en el llibre: el tresor de fraseologia que s'hi reuneix, tan abundosa com la del Diccionari General *de l'autor, però diferent d'aquesta, recollida pacientment, amb una perspicàcia sempre desperta, durant llargs anys de freqüentar els medis més diversos, sempre amb*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7 L'any 1946 ja la ~ El 1946 la
8 i en □ la qualificava ~ que en □ qualificava {La carta és del 14.X.1945: vg. Ferrer *et al.* 1998: 60}
9 fins al moment ~ fins el mes
10 enriquint-la ~ enriquint-lo
12 d'ells, en efecte, ~ d'ells
23 addicions, indicades ~ addicions fetes
24 esparsos, □ sovint ~ esparsos, sovint
27 successives ~ Ø
28-29 esmenar □ no salvats ~ eliminar □, no sempre rectificats
30 fins i tot redactar alguna ~ redactar fins i tot algun{a} petita
32 però que no □ del tot. ~ però no estava del tot formulada.
33 En aquesta tasca, □ he ~ {Punt i seguit} En aquesta tasca he
34 de tot afegit i retoc ~ d'innombrables afegits i retocs
35-36 fer-hi en bon nombre, i que m'hauria permès ~ fer-hi, i que no hauria deixat
39 d'aquest llibre □ tots els ~ d'aquesta obra □ totes les
40 servar ~ conservar
41 D'ací □ abstenció. ~ Ø

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

una orella atenta, una memòria tenaç i un llapis no lluny de la mà. Doll fresc, inexhaurible, de llengua puríssima en acció!

El Mestre començà de treballar en aquest llibre l'any 1940, i degué deixar-lo ja llavors molt avançat, car en la seva correspondència solia parlar-me'n com de la «Gramàtica de 1940», així com abans distingia les altres, en la conversa, anomenant-les «Gramàtica de 1912» i «de 1918». L'any 1946 ja la mirava com una obra feta, i en una carta d'aquest temps la qualificava ja de «voluminosa». Però tinc proves que continuà treballant-hi fins al moment del seu traspàs, enriquint-la constantment amb nous exemples, amb nous casos i aplicacions especials, que apuntava al marge i més sovint en bocins de paper: molts d'ells, en efecte, corresponen a comunicacions enviades a l'Institut d'Estudis Catalans en els anys 1946 i 1948, alguns s'han de datar del darrer mes de la seva vida, car responen a una llista de qüestions que vaig suscitar en una memòria meva de l'abril d'aquest any, i de les quals tractàrem en un intercanvi de lletres del 20 de novembre i el 8 de desembre. A part dels detalls, el cos de l'obra sofrí diverses reelaboracions successives, copiades per deixebles i en part curosament revisades per ell mateix.

Així anà fent més densa, rica i útil aquesta obra, amb un pensament clar i ferm fins al final. La mort va privar-lo de donar-hi la darrera mà. Calia completar-ho afegint-hi les addicions, indicades en papers esparsos, sense referència de pàgina ni paràgraf i sovint guardats fora de lloc; comprovar i rectificar les referències nombroses, algunes de les quals resultaven errònies per canvis en la numeració dels paràgrafs de les diferents versions successives; llegir amb gran atenció tots els detalls per esmenar errors de còpia no salvats; eliminar algunes petites inconseqüències que l'autor no hauria vist fins a una última lectura damunt les proves; fins i tot redactar alguna addició que es desprenia dels fulls esparsos però que no hi estava formulada o no ho estava del tot.

En aquesta tasca, que ell mateix em va llegar, he procedit amb una cura meticulosa i una marcada reserva, abstenint-me de tot afegit i retoc, que no m'hauria estat difícil de fer-hi en bon nombre, i que m'hauria permès de suggerir al meu Mestre si ell hagués estat viu. Però l'obra de Fabra té una ressonància nacional i marca un tombant històric tan decisiu per a la llengua literària, que fan d'aquest llibre, com de tots els altres de l'autor, un document d'importància i valor únics, que tots tenim interès a servar intacte. D'ací la meva abstenció. Quan era inevitable d'afegir-hi algun mot,

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 []. I he dut les poques qüestions □ a la consulta i aprovació ~ [], i he dut els pocs casos □ a l'aprovació

3 En dos detalls ~ {Vg. TC 49}

3-9 Catalans. En □ ben petit. ~ Catalans, després d'obtenir l'opinió d'altres compatricis entesos. En total aquests casos eren ben pocs i d'importància secundària.

9 acabada, i ~ acabada i

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

l'he posat sempre entre claudàtors [ ]. *I he dut les poques qüestions d'alguna importància a la consulta i aprovació de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. En dos detalls d'importància mínima l'Institut ha acordat unànimement de fer-hi una lleu esmena, segur d'harmonitzar amb el pensament de Fabra la seva obra, de la qual no havia deixat un text definitiu. Àdhuc sumant a aquests els passatges en què jo hi he hagut d'afegir algun mot, en total, com el lector podrà judicar-ho per ell mateix, eren ben pocs i de relleu ben petit. L'obra era verament acabada, i és tota d'ell.*

JOAN COROMINES

24 de gener de 1956.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

{Les pàgs. XI-XII no consten a M}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ÍNDEX

PREFACI v

I. ORTOGRAFIA 1

Les tres regles de l'accentuació gràfica 3
Els dos accents agut i greu 4
La dièresi 5
L'accent diacrític 6
Recte ús de les lletres 7
Discrepàncies entre el català i el castellà 15

II. GRUP NOMINAL 17

Formes masculines i formes femenines de l'adjectiu 20
Noms masculins i noms femenins 23
Les formes del plural 25
Article definit 28
Article indefinit 29
Adjectius pronominals 30
Numerals cardinals 33
Pronoms 34
L'anomenat article neutre 35

III. VERB 37

Verbs models 41
Infinitiu 45
Gerundi 45
Indicatiu present i subjuntiu present 46
Imperatiu 48
Indicatiu imperfet 49
Subjuntiu imperfet i indicatiu perfet 49
Participi passat 50
Indicatiu futur i condicional present 51
Verbs que s'aparten dels models 51

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

IV. COMPLEMENTS DEL VERB 60
Els pronoms febles 60
El complement-acusatiu 63
El complement-datiu 67
Altres complements d'objecte 71
Complements circumstancials 71
Preposicions 74
El terme predicatiu 77
Els adverbis 81

V. GRUPS VERBALS 85
L'infinitiu 85
El gerundi 88
El participi passat 89
Proposicions subordinades i coordinades 90
Proposicions relatives 92
Proposicions interrogatives 96
Proposicions conjuncionals 98
Fets que es constaten en les subordinades i en les coordinades 101

VI. DERIVACIÓ 108
Noms derivats d'altres noms 116
Noms derivats d'adjectius 122
Noms derivats de verbs 125
Adjectius derivats de noms 130
Adjectius derivats d'altres adjectius 134
Adjectius derivats de verbs 134
Verbs derivats de noms, d'adjectius i d'altres verbs 138
Adverbis 141

VII. COMPOSICIÓ 142
Composts formats amb prefixos 142
Els altres composts 151

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

I

ORTOGRAFIA

1. Un mot consta d'un so o d'un conjunt de sons que es succeeixen l'un a l'altre ininterrompudament. Ex.: *u, sí, pla, curt, govern, infernal, intransigent.* Els signes amb què escrivim aquests sons són les lletres. Són vocals els sons que s'escriuen amb les lletres *a, e, i, o* o *u*; són consonants tots els altres. Així, en el mot *curt*, per exemple, dels quatre sons de què consta, el segon, escrit *u*, és una vocal, i el primer, el tercer i el quart, escrits respectivament *c, r* i *t*, són consonants. (En alguns cognoms s'escriu *y* en lloc de *i*. Ex.: *Ruyra, Botey*).

A vegades una consonant és representada per un grup de dues lletres en lloc d'una sola lletra: el mot *any*, per exemple, que és escrit amb tres lletres *(a, n* i *y)*, consta solament de dos sons: una vocal, escrita *a*, i una consonant, escrita *ny*. Així mateix el mot *ell* consta solament de dos sons: una vocal, escrita *e*, i una consonant, escrita *ll*. La mateixa consonant que representem per la lletra *g* en el mot *garbí*, és escrita *gu* en el mot *guerxós*; així, aquest mot, tot escrivint-se amb set lletres, consta solament de sis sons, dels quals són vocals el segon i el cinquè, escrits respectivament *e* i *ó*.

A vegades, en canvi, un grup de dues consonants apareix escrit amb una sola lletra, per exemple, en el mot *fix*, en què la lletra *x* representa el mateix grup de dues consonants en què termina el mot *rics*.

2. Els sons d'un mot s'agrupen en síl·labes: el mot *infernal* té tres síl·labes *(in, fer, nal);* el mot *dia* en té dues *(di, a);* el mot *gran* en té una. — Un mot que conté una sola vocal, no té sinó una síl·laba. Ex.: *gran, guit, vell.* — Quan un mot conté dues o més vocals separades per consonants, el nombre de les seves síl·labes és igual al nombre d'aquestes vocals, i les síl·labes són fàcils de reconèixer, ja que, quan el pronunciem introduint-hi petites pauses (per exem-

23 *dinou* ~ *dinou**

27 *atreure* ~ *atreure**

43 *obliqüen* □ (*o-bli-qüen*) ~ *obliqüeu* □ (*o-bli-qüeu*)

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ple, en dictar-lo), aquestes apareixen indefectiblement en els indrets on acaba una síl·laba i comença la següent; en el mot *infernal*, per exemple, entre el segon so i el tercer i entre el cinquè i el sisè *(in-fer-nal*, i no *inf-ern-al* o *i-nfe-rnal)*. — El nombre de síl·labes d'un mot és així mateix igual al nombre de les seves vocals en mots com *dia, cua, raó, suor, riera, teatre (di-a, cu-a, ra-ó, su-or, ri-e-ra, te-a-tre);* però quan l'una de les dues vocals contigües és una *i* o una *u*, s'esdevé sovint que totes dues pertanyen a una mateixa síl·laba, aquesta *i* i aquesta *u* comportant-se com si fossin consonants. Comparant els dos mots *trairé* i *gairell* o els dos mots *suant* i *guant*, és fàcil de copsar que no s'hi pronuncien igualment els conjunts *ai* i *ua*: *trairé* és un mot de tres síl·labes *(tra-i-ré)* com *patiré (pa-ti-ré); gairell*, un mot de dues síl·labes *(gai-rell)* com *garbell (gar-bell); suant* és un mot de dues síl·labes *(su-ant)* com *surant (su-rant); guant*, un mot d'una síl·laba com *gran*. Quan s'esdevé que dues vocals contigües pertanyen a una mateixa síl·laba, es diu que formen un *diftong*.

Els mots d'una síl·laba s'anomenen monosíl·labs. Ex.: *u, pi, or, pas, braç, fort, trist, mai,* clau,* guany,* quan.** — Els mots de dues o més síl·labes s'anomenen polisíl·labs Ex.: *oli (o-li), rosa (ro-sa), força (for-ça), temple (tem-ple), monstre (mons-tre), subtil (sub-til), raó (ra-ó), real (re-al), miol (mi-ol), aire* (ai-re), coure* (cou-re), remei* (re-mei), dinou (di-nou), quatre* (qua-tre), igual* (i-gual), noiet* (no-iet), peuet* (pe-uet), hiena* (hie-na), iode* (io-de); cadena (ca-de-na), contrari (con-tra-ri), substitut (subs-ti-tut), albercoc, (al-ber-coc), riera (ri-e-ra), veïna (ve-ï-na), suada (su-a-da), teatre (te-a-tre), cloïa (clo-ï-a), emboirat* (em-boi-rat), atreure (a-treu-re), equador* (e-qua-dor), igualtat* (i-gual-tat), esglaiar* (es-gla-iar), encauar* (en-ca-uar); continental (con-ti-nen-tal), intransigent (in-tran-si-gent), arraïmat (a-rra-ï-mat), reunió (re-u-nió), abeurador* (a-beu-ra-dor), enlairament* (en-lai-ra-ment), lingüística* (lin-güís-ti-ca); rigorosament (ri-go-ro-sa-ment), teatralitat (te-a-tra-li-tat), autonomia* (au-to-no-mi-a).*

---

* Els mots senyalats amb un asterisc presenten un diftong: *mai*, el diftong *ai*; *clau*, el diftong *au*; *guany*, el diftong *ua*, etc. Els diftongs que la *i* o la *u* precedides però no seguides d'una vocal (Ex.: *mai, aire, remei, clau, coure, dinou*) formen amb la vocal precedent, són dits *decreixents*; els diftongs que la *u* precedida de *g* o *q* (Ex.: *guany, igual, quatre, equador*), la *i* i la *u* intervocàliques (Ex.: *noiet, peuet, esglaiar, encauar*) i la *i* inicial (Ex.: *iode, hiena*) formen amb la vocal següent són dits *creixents*. La *i* i la *u* amb què comença un diftong creixent són dites *semivocals*. Un diftong decreixent pot anar precedit d'una semivocal, d'on resulten síl·labes que contenen tres vocals (triftongs): *aguait* té dues síl·labes *(a-guait)*; *obliqüen*, tres *(o-bli-qüen)*; *contradèieu*, quatre *(con-tra-dè-ieu)*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

16 síl·laba ~ síl·laba* {Vg. 4.4}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3. En tot mot polisíl·lab hi ha una síl·laba que es pronuncia amb més força que les altres. En el mot *dina* és la primera; en el mot *dinar* és la segona. En català la síl·laba forta o accentuada d'un mot polisíl·lab pot ésser la darrera *(magatzem)*, la penúltima *(cadena)* o l'antepenúltima *(màrfega)*. En el primer cas es diu que el mot és *agut*; en el segon cas, que és *pla*; i en el tercer, que és *esdrúixol*.

La síl·laba única d'un monosíl·lab és una síl·laba forta o accentuada com la darrera del mot *magatzem*, la penúltima del mot *cadena* o l'antepenúltima del mot *màrfega*. Ex.: *pla, verd, temps, pi, or, pou, tu, quan*. Són, doncs, mots aguts. Sols un curt nombre de monosíl·labs fan excepció (mots febles), tals com els articles, els possessius *mon, ton, son*, certs pronoms, etc.

LES TRES REGLES DE L'ACCENTUACIÓ GRÀFICA

4. En determinats polisíl·labs es marca la síl·laba forta escrivint un accent greu (ˋ) o agut (ˊ) (V. § 5) sobre la vocal d'aquesta síl·laba. Això es fa obeint a les tres regles següents:

I. S'accentuen els mots aguts que acaben en alguna de les dotze terminacions *a, as,* — *e, es, en,* — *i, is, in* (posat que la *i* no sigui la segona vocal d'un diftong decreixent), — *o, os,* — *u, us* (posat que la *u* no sigui la segona vocal d'un diftong decreixent). Ex.: *demà, matalàs; mercè, francès, comprèn; camí, vernís, esplín; carbó, saborós; oportú, abús.* (Però, sense accent: *esglai, serveis, dinou, guineus*).

II. S'accentuen els mots plans que no acaben en cap de les dites terminacions. Ex.: *àrab, rònec, àcid, pròleg, dèbil, àtom, cànem, diàfan, príncep, herbívor, inèdit, antídot, apèndix, anàveu, diguéssiu, tròlei.*

III. S'accentuen tots els mots esdrúixols. Ex.: *ànima, època, mètode, física, màxima, brúixola, àrea.*

En aplicar aquestes regles cal tenir en compte que, si darrera de la síl·laba forta figura una *i* o una *u* seguides d'una vocal i precedides d'una consonant (com en *història, contínua*), aquesta *i* i aquesta *u* cal que siguin comptades com no formant síl·laba amb la vocal següent, llevat, però, quan la *u* va precedida de *g* o *q* (com en *llengua, pasqua*). Així, mots com *història* i *contínua* es consideren com esdrúixols (qualsevol que sigui la pronunciació que hom els doni habitualment) i per tant cal accentuar-los: *història, dèria,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 Quan ~ * Quan {Nota corresponent a 3.16}
5 primera ~ seva primera
14 *fórmula); ~ fórmula)*:
20/24/31/35 mots aguts / — els adverbis / — mots aguts / — mots plans ~ — Mots aguts / els adverbis / — Mots aguts / — Mots plans {Vg. OBS 4}
23 *gairebé, també, abecé*; — els ~ *gairabé, també, vaivé, abecé, malbé*; els {*malbé* és al marge}
39 *ésser*: ~ *ésser*,

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

sèrie, ciència, gràcia, pèrdua, àrdua, perpètua, conspícua. (No s'accentuen, en canvi, els mots com *llengua, aigua, obliqua, pasqua, llengües, aigües*).

Quan la síl·laba forta conté un diftong, l'accent s'escriu sobre la primera vocal *(farmacèutic)*, fora del cas en què sigui una semivocal *(lingüística)*.

ELS DOS ACCENTS AGUT I GREU

5. Quan, segons alguna de les tres regles de l'accentuació gràfica (V. § 4), cal accentuar una *a*, s'empra l'accent greu *(volcà, fàcil, àguila)*; quan cal accentuar una *i* o una *u*, s'empra l'accent agut *(jardí, difícil, física, oportú, útil, única)*; quan cal accentuar una *e* o una *o* s'empra, adés l'accent greu *(sisè, dèbil, època, això, dòcil, òliba)*, adés l'accent agut *(progrés, diguéssim, església, boirós, fórem, fórmula)*; s'escriu *é* en les terminacions verbals (Ex.: *digué, diguérem, diguéreu, digués, diguéssim, diguéssiu, diré)* i, fora d'aquest cas, s'escriu, com a regla general, *è* i *ó* en els mots aguts (Ex.: *cinquè, mercè, marquès, francès, comprèn, ofèn, carbó, acció, boirós, colós*), i *è* i *ò* en els mots plans i esdrúixols (Ex.: *dèbil, inèdit, època, mòbil, sòlid, hipòtesi*).

Vet ací els mots que fan excepció a aquesta regla: mots aguts terminats en *é, és, én*: *clixé, consomé, puré, matiné, fricassé, plaqué, piqué, frivolité, jaqué, peroné, ximpanzé, balancé*; els futurs substantivats *abonaré, pagaré,* els composts *rebé, gairebé, també, abecé*; — els adverbis *després, només*; i els noms i adjectius que fan el plural en *essos* (Ex.: *abscés, accés, procés, congrés, progrés, revés, profés*; plural *abscessos,* etc.) llevat *interès, xerès, espès*; *amén* i les terceres persones del singular de l'indicatiu present i les segones del singular de l'imperatiu dels composts de *tenir* i *venir* (Ex.: *s'abstén, abstén-te, manté, mantén, prevé, prevén*), del verb *encendre (encén)* i dels verbs en *-tendre (atén, entén, estén, pretén);* — mots aguts terminats en *ò, òs*: *això, allò, açò, però; de debò, rebò, bobò, ressò, retrò, cartabò; espòs, repòs, arròs, terròs* (pl. *terrossos*), *talòs, carcabòs, renòs*; els composts *justacòs, llavigròs, peugròs, regròs*; els participis passats dels composts de *cloure* (Ex.: *exclòs, inclòs*); — mots plans i esdrúixols amb *é* i *ó*: *déntol, évol, llépol, llépola, cérvol, créixens, crémor, préssec, feréstec, església, llémena, témpores; estómac, furóncol, fórmula, pólvora, tómbola, tórtora, escórpora;* els infinitius *ésser, néixer, créixer, péixer, prémer, esprémer, témer* i *córrer,* i les formes del verb *ésser: érem, éreu, fórem, fóreu, fóssim, fóssiu.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 (ü) ~ (*ü*)

32 *gratuït, fortuït, pituïta, reüll ~ gratuït, fortuït; reüll* {Al marge @: *pituïta.* Vg. OBS 11}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

LA DIÈRESI

6. Quan la vocal *u* es troba entre una consonant representada per *g* o *q* i una de les dues vocals *e* o *i*, la lletra *u* amb què s'escriu aquella vocal es marca posant damunt seu una dièresi (ü). Exemple: *llengües, ambigüitat, pasqües, obliqüitat* (Cp. *figues, antiguitat, tasques, equitat*).

La *u* dels nexes *güe, güi, qüe* i *qüi*, i el mateix s'esdevé amb la *u* dels nexes *gua, guo, qua* i *quo*, es pronuncia dins la mateixa síl·laba que la vocal següent (*pasqües* és un mot de dues síl·labes com *tasques*).

7. Darrera d'una vocal (no d'una semivocal, V. § 2, ap. 3):

I. La *i* i la *u* seguides d'una vocal formen generalment un diftong amb aquesta vocal (diftong creixent). Ex.: *teia, noies, reial, hereua, poua, cacauet.*

II. La *i* i la *u* finals o seguides d'una consonant formen generalment un diftong amb la vocal precedent (diftong decreixent). Ex.: *esglai, remei, noi, clau, creu, riu, bou, daina, beina, boira, cuina, caure, creure, riure, roure, flairar, meitat, boirós, cuinar, aguait, beneit, buit, caut, glauc.*

Una *i* o una *u* que es troben en el cas I i no formen un diftong amb la vocal següent, i una *i* o una *u* que es troben en el cas II i no formen un diftong amb la vocal precedent, s'escriuen *ï* i *ü*, posat que no hagin de portar un accent segons alguna de les tres regles de l'accentuació gràfica donades en el § 4. Exemples i excepcions:

La *i* i la *u* són fortes: *veïna, veïnes, veïns* (però *veí*), *suïssa, suïsses, suïssos* (però *suís*), *Lluïsa* (però *Lluís*), *països* (però *país*), *cloïa, cloïes, cloïen* (però *cloíem, cloíeu*), *traduïssis, traduïssin* (però *traduís, traduíssim, traduíssiu*), *traïres, traïren* (però *traí, traírem, traíreu*), *beneït, beneïda, beneïm, beneïu, oïda, pruïja, cruïlla, heroïna, ruïna, cocaïna, increïble, atribuïble, reïxes, reïx, raïm, saïm, gratuït, fortuït, pituïta, reüll, llaüt, saüc, peülla.* Soles excepcions: la *i* de les terminacions verbals *ir, int* (V. § 52) i la dels sufixos *isme, ista: trair, traint, succeir, succeint, egoisme, altruista.*

La *i* i la *u*, febles, són a la darrera síl·laba del mot: la *i* s'escriu *ï*, la *u* s'escriu *u* (sense dièresi): *creï, creïs, creïn, suï, suïs, suïn, estudiï, estudiïs, estudiïn; harmònium, linòleum, Màrius, Pius.*

La *i* i la *u*, febles, pertanyen a una síl·laba anterior a l'accen-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

15 Es marquen [ ] ~ Es marquen {Vg. lín. 27}
15/27 els noms ~ — els noms {Vg. OBS 4}
22 ~ {Al marge @: «mèu ?»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

tuada. (En aquest cas no pot servir de guia segura la pronunciació pel fet que alguns cops és errònia o vacillant): *ruïnós* (derivat de *ruïna*), *Lluïset* (der. de *Lluís*), *veïnatge, veïnat* (der. de *veí*), *saüquer* (der. de *saüc*),* *agraïment, atapeïment, espontaneïtat, homogeneïtat, continuïtat, deïforme, cuneïforme, deïficar, suïcidi, heroïcitat, judaïtzant, trapezoïdal, helicoïdal, fluïdesa, diürètic.* No s'escriu la dièresi en les terminacions verbals *iré, iràs, irà, irem, ireu, iran,* i *iria, iries, iria, iríem, iríeu, irien* (V. § 52, futur i condicional) i en mots com *reimprimir, reintegrar, reincidir, coincidir, reunir.*

L'ACCENT DIACRÍTIC

8. Els dos accents agut i greu s'empren en un curt nombre de mots per a diferenciar-los en l'escriptura d'altres mots que s'escriuen amb les mateixes lletres. Heus ací els més importants:

Es marquen [ˊ] amb l'accent agut: els noms *bé* (*be,* sense accent, significa «anyell»; és també el nom de la lletra *b*) i el seu plural *béns*; *déu, Déu* (deïtat, ésser suprem) i el seu plural *déus*; *nét, néts, néta, nétes*; *séc, sécs*; *jóc (joquer)* i el seu plural *jócs*; *món* (però no el seu plural *mons*); *ós, óssos, óssa, ósses* (nom d'animal); *bóta* (nom d'un atuell) i el seu plural *bótes*; *móra* (nom d'una fruita) i el seu plural *móres*; *ús* (però no el seu plural *usos*); — els pronoms forts *vós* i *nós*; — l'adverbi *bé* i el mot quantitatiu *més*; — les formes verbals *só, sóc, és, són* i *fóra* (del verb *ésser*); *té* (del verb *tenir*); *véns* i *vénen* (del verb *venir*); *sé* (del verb *saber*); *dóna* i *dónes* (del verb *donar*); *vés* (del verb *anar*); *féu* i *véu* (pretèrits dels verbs *fer* i *veure*); — *sí* afirmatiu.

Es marquen amb l'accent greu: els noms *mà* (però no el seu plural *mans*); *pèl, pèls*; *sèu* (nom masculí) i el seu plural *sèus*; *sòl* (terreny, etc.; no l'astre) i el seu plural *sòls*; *ròssa* (animal de

---

* Com es veu per aquests exemples, a un grup de vocals del primitiu en què figura una *i* o una *u* accentuades, tals com la *i* de *ruïna* o la *u* de *saüc*, correspon en el derivat un grup de vocals també disil·làbic: *ruïnós, saüquer.* Anàlogament, en els verbs, a formes con *aïlla, aïlles* corresponen formes com *aïllar, aïllem.* En la llengua parlada el grup feble disil·làbic que exigeix aquesta regla (de *veí*: *veïnat*) apareix alguns cops reduït a un diftong: *veïnat* pron. *vei-nat.* Cp. *amoïnat* pron. *a-moi-nat* malgrat *amoïna* pron. *a-mo-í-na.* Notem que, si a vegades la llengua parlada oposa a una combinació disil·làbica del primitiu *(ve-í)* un diftong decreixent *(vei-nat),* altres vegades ocorre, al contrari, que a un diftong del primitiu *(fluid)* correspon en el derivat un grup disil·làbic, el qual és correcte i s'escriu, naturalment, marcant amb una dièresi la seva segona vocal: *fluid, fluïdesa*; *heroic, heroïcitat*; *trapezoide, trapezoïdal*; *laic, laïcitzar.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3-25 ~ {Els ex. de M són els mateixos i en el mateix ordre de 1946: 12. E els reordena per ordre de les vocals *a, e, o* i hi afegeix (intercalats allà on toquen) els ex. següents: *Per pasqua comprarem un be* □ *— Una tassa de te. Ací té el llibre que em va deixar. — El meu cosí és marquès. Volien que marqués les branques que s'havien de tallar. — És un home molt després. Ara he vingut jo i després vindrà ell. — Un cel serè. Hi seré a les nou. — Si el venen, els el compraria. Els uns vénen i els altres se'n van* □ *— Ja he mòlt el cafè. M'agrada molt més. — Tinc son; va tenir un son tranquil. Tots hi són. — He perdut un soc. Sóc el mestre del poble. — Aquestes botes em van amples. Dues bótes de vi. — Una dona ja vella. No li dóna mai res. — Tots són fora. No fóra estrany. — Un terròs de sucre. Blat terrós* / Els ex. afegits coincideixen amb els de TF 8, llevat en els tres fragments subratllats (que a TF 8 són: *ací tens* □ *vas, Un son* / Vg. el meu § 1.3.3}

10 *Vosaltres, per* ~ *Vosaltres ¿per* {1946: 12: «*Vosaltres per*»; vg. OBS 2}

18 *Les gallines ja són a jóc* ~ *Anar a jóc*

25-30 — Altres parelles □ *El sucre és dolç.* ~ Ø

32 dels mots ~ del mots

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

peu rodó, carronya) i el seu plural *ròsses*; — el pronom interrogatiu i relatiu *què* (V. §§ 107 i 111); — *mòlt* (del verb *moldre*).

Ex.: *Dóna'm la mà. Ma germana. — Desitjar el bé de tothom. Béns immobles. Ho has fet molt bé. Per pasqua comprarem un be. — Els déus de la mitologia grega. Creure en Déu. S'han eixugat totes les deus. Eren deu o dotze. Em deu quatre pessetes. — Són els seus néts. Els plats ja són nets. — S'ha fet un séc a la mà. Aquell nen està molt sec. Sec a terra perquè el pedrís està brut. — Dóname'n més. El mes de gener. Mes germanes. — Ell féu construir aquest palau. Vosaltres, per què feu aquest escàndol? — Li ha caigut tot el pèl. Ara passen pel pont. — Una bola de sèu. Les campanes de la seu. Ell seu a l'ombra. Tot això és seu. — Una tassa de te. Ací té el llibre que em va deixar. — El meu cosí és marquès. Volien que marqués les branques que s'havien de tallar. — És un home molt després. Ara he vingut jo i després vindrà ell. — Un cel serè. Hi seré a les nou. — Si el venen, els el compraria. Els uns vénen i els altres se'n van. — Un sòl fèrtil. El sòl i el subsòl. La llum del sol. Està tot sol. Ell sol anar-hi cada dia. — Les gallines ja són a jóc. Un joc de cartes. — Un ós dels Pirineus. El gos rosega un os. — Menjava móres. He vist passar unes mores. — Ja he mòlt el cafè. M'agrada molt més. — Tinc son; va tenir un son tranquil. Tots hi són. — He perdut un soc. Sóc el mestre del poble. — Aquestes botes em van amples. Dues bótes de vi. — Una dona ja vella. No li dóna mai res. — Tots són fora. No fóra estrany. — Un terròs de sucre. Blat terrós.* — Altres parelles de mots que solament es diferencien per la qualitat de llur *e* o llur *o*, s'escriuen sense accent: *Grana de la veça. Aquest càntir vessa. — Valent tants diners, ningú no el comprarà. És un home molt valent. — Fer un tort a algú. He caçat un tord. — Has tingut una bona sort. Aquest home és sord. — De què et dols? El sucre és dolç.*

RECTE ÚS DE LES LLETRES

9. El recte ús de les lletres en l'escriptura dels mots catalans ofereix dificultats degudes al fet que molts sons poden escriure's de dues o més maneres distintes (el so que té la *s* en el mot *savi*, per exemple, pot ésser escrit *s, ss, c, ç, sc: saber, passar, plaça, ceba, escena*), al fet que s'escriuen lletres que no representen cap so (per exemple, la *h* de *hora*) o al fet que existeixen, en el parlar de molts, pronúncies defectuoses sobre les quals no es pot recolzar l'escriptura (per exemple, *sona* en lloc de *zona*).

En alguns casos la distinta manera de representar una conso-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 darrera de *a, e,* o *u* ~ darrera de *a, e, o* o *u*

17-19 [com □ *prometre*)] ~ {Els claudàtors són de M11, ms (però ja no són a 1946: 13): deuen remetre a un retallet solt @, entre els fulls 11-12, on hi diu: «[com, per exemple, la que es dóna en el § 29, apartat 6]», referència actualment imprecisa}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

nant ve determinada pel so que la segueix o la precedeix: el mateix so que s'escriu *c* davant de *a, o* o *u*, s'escriu *qu* davant de *e* o *i (cap, cos, cua, — que, qui);* el mateix so que s'escriu generalment *x (xicot, ix, guerxo)* s'escriu *ix* darrera de *a, e,* o *u (caixa, reixat, coix, maduixa);* el so que s'escriu generalment *r (raó, conreu, colrat)* s'escriu *rr* quan es troba entre dues vocals *(carro, horrible);* però, en la majoria dels casos no es pot donar cap regla que ens permeti arribar a la coneixença de la lletra amb què cal escriure tal o tal so en cadascun dels mots en què es presenta: no hi ha, per exemple, cap regla que ens digui que cal escriure amb *ç* els mots *braç, dolç, força* i, en canvi, amb *s* els mots *pas, pols, morsa*; no hi ha, així mateix, cap regla que ens digui que cal escriure amb *h* inicial els mots *home, hora, hivern* i, en canvi, sense aquesta lletra, *omeda, oració, infern.* En aquests casos pot ésser útil la coneixença de certes regles que resolen solament tal o tal dificultat per a un nombre més o menys considerable de mots [com, per exemple, la que ens diu que cal escriure *ç* i no *s* en els derivats com *esperança* (de *esperar*), *prometença* (de *prometre*)]. Aquestes regles ajuden indubtablement a l'aprenentatge de l'ortografia, però la coneixença d'aquesta no es pot aconseguir sense practicar assíduament la lectura de bons textos.

A — E, O — U

10. En les síl·labes febles la pronunciació no indica en la majoria dels casos si s'ha d'escriure *a* o *e* ni si s'ha d'escriure *o* o *u* (en aquells parlars catalans, com és ara el barceloní, en els quals la vocal que se sent, per exemple, en la primera síl·laba del mot *sabó* és la mateixa que se sent en la primera síl·laba del mot *nebot* i en què la vocal que se sent en la primera síl·laba del mot *tortell* és la mateixa que se sent en la primera síl·laba del mot *turmell*).

Notem que, en certs mots, la lletra amb què cal escriure la vocal d'una síl·laba feble ve indicada per la pronunciació d'un altre mot emparentat amb ells; així s'escriu amb *a blancor,* derivat de *blanc,* però amb *e fredor,* derivat de *fred*; s'escriu amb *o roser,* derivat de *rosa,* però amb *u fullam,* derivat de *fulla.* Altres exemples: *franquesa* (der. de *franc*), *fageda* (der. de *faig*), *francès* (der. de *França*), *braçat* (der. de *braç*), *Pauet* (der. de *Pau*), *taulada* (der. de *taula*); *vellesa* (der. de *vell*), *sequedat* (der. de *sec*), *setè* (der. de *set*), *verdor* (der. de *verd*), *peuet* (der. de *peu*), *teulada* (der. de *teula*); *foscor* (der. de *fosc*), *novè* (der. de *nou*), *romà* (der. de *Roma*), *pomera* (der. de *poma*), *boirós* (der. de *boira*), *plomall* (der. de *ploma*); *duresa* (der. de *dur*), *unglada* (der. de *ungla*), *llunyà*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

(der. de *lluny*), *ullet* (der. de *ull*), *gruixut* (der. de *gruix*), *fuster* (der. de *fusta*).

Anàlogament: s'escriuen amb *a* i amb *o* *pagar* i *comptar*, que fan, en l'indicatiu present, *pago, pagues*, etc., i *compto, comptes*, etc.; però amb *e* i amb *u* *fregar* i *muntar*, que fan en l'indicatiu present, *frego, fregues*, etc., i *munto, muntes*, etc. Altres exemples: *plantar* (ind. pres. *planto*), *cansar* (ind. pres. *canso*), *captar* (ind. pres. *capto*); *rentar* (ind. pres. *rento*), *pensar* (ind. pres. *penso*), *desar* (ind. pres. *deso*); *trobar* (ind. pres. *trobo*), *provar* (ind. pres. *provo*), *posar* (ind. pres. *poso*); *durar* (ind. pres. *duro*), *suar* (ind. pres. *suo*), *jugar* (ind. pres. *jugo*). V., però, §§ 55 (*collir, sortir*, etc., malgrat *cull, surt*, etc.) i 58 (*volgués, pogués*, malgrat *vulgui, pugui*). V., encara, § 135.

Quant a l'ortografia d'aquestes vocals en les terminacions nominals i verbals, V. §§ 29, 34 i 50. V., encara, § 23.

B — V

11. Al començament d'una síl·laba, la pronunciació no indica si s'ha d'escriure *b* o *v* (en aquells parlars catalans, com és ara el barceloní, en els quals la consonant que se sent, per exemple, entre les dues vocals del mot *cavall* és la mateixa que se sent entre les dues vocals del mot *treball*).

Notem que, en certs mots i en certes formes d'un adjectiu o d'un verb, un mot emparentat amb ells o d'altres formes del mateix adjectiu o verb ens indiquen si aquells mots o aquelles formes s'han d'escriure amb *b* o *v*: la *u* de *blau* ens indica que cal escriure amb *v* els seus derivats *blavor, blavenc, blavejar, emblavir*, el seu femení *blava*; la *p* de *llop* ens diu que s'han d'escriure amb *b* el nom femení *lloba* i els mots *llobató, llobatera*. Així mateix: *brau*, doncs: *brava, bravejar, bravesa, bravura, embravir*; *nou*, doncs: *nova, novetat, novell, renovar*; *moure, mou, mous*, doncs: *movem, moveu, movia*; *hauré*, doncs: *haver*; en canvi, *saps, sap*, doncs: *saber, sabem*, etc.; *corb*, doncs: *corba, corbar, encorbar*; *adob*, doncs: *adobar*. (V. §§ 23 i 135).

B — P

12. A l'acabament d'una síl·laba, la pronunciació no ens indica quan cal escriure *b* o *p*.

Al començament d'un mot s'escriu generalment *ab, ob, sub*. Ex.: *abjecte, absent, abstreure, objecte, obstacle, subtil, substància*. Però: *apte, òptica, optimisme, optar*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

5 ap. 3 ~ {És el punt i a part 4}

6-8 ~ Ø {*camp, tomb* i *ambdós* són a M en un fragment de paper solt ms @ entre els fulls 12-13}

22 *acuïtat*, etc. ~ etc., *acuïtat*.

37 ap. 3 ~ {És el punt i a part 4}

38ss [En □ *vint-i-u.* ~ {Els mots en cursiva són entre el fragment de 10.6-8 i un altre @ entre els fulls 13-14}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Fora d'aquest cas, s'escriu generalment *p*. Ex.: *reptar, recaptar, concepte, percepció, capsa, capguardar-se, capgirar, captenir-se*. Però: *dissabte, dubte, sobtar, cabdal, sobtós, cabdell, cabdill, molibdèn*.

Quant a *b* i *p* finals, v. §§ 29 i 55, ap. 3.

En un curt nombre de mots pronunciats amb *m* final s'escriu darrera d'aquesta una *p* o *b* muda, com en *camp* o *tomb*. Anàlogament: *ambdós*. Quant als nexes *mpt, mps* i *mpc*, V. § 19.

C — Q — QU

13. El so que s'escriu *c* davant de les vocals *a, o* i *u (cap, cop, cup)* és representat per *qu* davant de les vocals *e* i *i (que, qui)* i sovint per *q* davant dels nexes *ua, ue, ui* i *uo*, els nexes *ue* i *ui* escrivint-se llavors *üe, üi*. Ex.: *quan, alíquota, freqüent, obliqüitat*.

Davant d'una *u* seguida d'una vocal s'escriu generalment *q*. Ex.: *quan, quatre, quaranta, equador, obliqua, freqüent, qüestió, obliqüitat, terraqüi, alíquota, quota, quotidià*. En aquests mots la *u* i la vocal següent són pronunciades dins d'una mateixa síl·laba: *quan* té una síl·laba, *quatre* en té dues, *equador* en té tres. No s'escriu *q* sinó *c* en alguns mots en els quals la pronunciació correcta dels grups *ua, ue, ui* i *uo* és *u-a, u-e, u-i, u-o* (en dues síl·labes): *cua* (i els derivats *cueta, cuota*, etc.), *conspícua, innòcua, perspícua, vàcua, evacuar, promiscuar, conspicuïtat, perspicuïtat, acuïtat*, etc. S'escriu igualment *c* davant de *ui* diftong decreixent: *cuina, cuiner, cuiro, cuit, bescuit, circuit, cuitar*.

D — T

14. A l'acabament d'una síl·laba, la pronunciació no ens indica quan cal escriure *d* o *t*.

Al començament d'un mot s'escriu generalment *ad*. Ex.: *addició, adduir, adjacent, adjectiu, adjudicar, admetre, admirar, adquirir, adventici, adverbi, advers*. Però: *Atlàntic, atleta, atmosfera* i, sempre, davant *z (atzavara, atzerola, atzar, atzur)*.

Fora d'aquest cas s'escriu generalment *t* (que representa, no solament els dos sons *t* i *d*, sinó d'altres com *ll, m*, etc.). Ex.: *ètnic, ritme, logaritme, aritmètica, sotmetre, potser, sotsobre, dotze, agonitzar, esquitxa, despatxa, viatge, petge, platja, lletjor, espatlla, ametlla, setmana, cotna, reguitnar, agotnar-se*.

Quant a *d* i *t* finals, V. §§ 29 i 55, ap. 3.

[En un bon nombre de mots pronunciats amb *n* final s'escriu darrera d'aquesta una *t* o *d*, muda en la major part dels parlars

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

24 *jiu-jitsu* ~ {És en un fragment solt @, escrit amb guionet; no consta al *DGLC* ni al *DOrt* [4]1937}

33 *boxa*, etc.). ~ = {1946: 17: «*boxa*), etc.»}

34 TLL ~ t {A M, els títols dels § 10ss, en minúscules}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

catalans:] *sant, profund.* [Anàlogament en algunes combinacions internes:] *dimarts, perds, constantment.* [En certes combinacions d'alguns d'aquests mots amb mots que comencen en vocal, la lletra muda reapareix en la pronunciació:] *sant Antoni, vint-i-u.*

G — C

15. A l'acabament d'una síl·laba, la lletra *g* sona sovint *c*, i la *c*, algun cop *g*.

En l'interior d'un mot són freqüents els nexes *ct* i *cc*; menys freqüents, *gm* i *gn*. Ex.: *acte, recte, delicte, docte, producte, olfacte, sector, octubre, noctàmbul; accent, occident, acció, projecció, dicció, cocció, conducció; fragment, dogma, diafragma, segment, augment* (però: *dracma, acme*); *regnar, sagnar, digne, benigne, signar, cigne, cognom* (però: *tècnic, estricnina, aràcnid*). D'altres nexes: *sacsejar, fúcsia, facsímil, maragda, amígdala, anècdota, sinècdoque, èczema.*

Quant a *g* i *c* finals, V. § 29. (El so de *c* final apareix escrit *ch* en els cognoms: *Folch, Poch, Alberich*).

G — J

16. El so que s'escriu *j* davant de *a, o* o *u*, és representat per *g* davant de *e* o *i*. Ex.: *jardí, jaspi, joc, jou, just, junyir, gebre, gelós, gener, genoll, geografia, ginesta, girar; pluja, bajoca, ajut, esponja, viatjar, desitjós, pluges, àngel, verge, viatge, fetge, plugim, enginy.* Però s'escriu *j* davant dels nexes *ecc* i *ect (injecció, projecte)*, en els mots *jeure, jeia, jejúnum, jeroglífic, jerarquia, jersei, majestat, jiujitsu*, i en alguns noms propis com *Jesús, Jerònim, Jerusalem, Jeremies*, etc., i llurs derivats.

G — IG — TX

17. El so que dins d'un mot s'escriu *tx*, s'escriu generalment *g* o *ig* a la fi d'un mot: *g* darrera de la vocal *i* i *ig* darrera de les altres vocals. Ex.: *desig, mig, trepig, maig, faig, raig, vaig, lleig, passeig, bateig, safareig, veig, boig, goig, estoig, puig, rebuig, fuig.* En canvi: *despatx* (de *despatxar*), *esquitx* (de *esquitxar*), *matx* (en *matx de boxa*, etc.).

L — L·L, LL — TLL

18. Quan en l'interior d'un mot, una síl·laba començada en *l* ve al darrera d'una síl·laba acabada en *l*, les dues *l* consecutives

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

27 adés *m* adés *n* / *nimfa* ~ = / *nimfa, limfa* {1946: 17: «adés *m*, adés *n* / / *nimfa, limfa*»}

39 *injusta* ~ *injust* {= 1946: 17}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

s'escriuen *ll*. Ex.: *fallera, carretella, putxinelli, collegi, xarello*. El símbol *ll* havent-se conservat en una infinitat de mots (per exemple, en el mot *síllaba*) en els quals s'ha operat en la pronunciació la simplificació de la *l* doble (*síllaba* és avui habitualment pronunciat, no *síl-la-ba* sinó *sí-la-ba*), la pronunciació no ens indica quan, entre dues vocals, cal escriure *ll* en lloc de *l*. Vet ací alguns d'aquests mots: *allegar, allegoria, alleluia, allocució, allucinar, al·ludir, apellar, belligerant, calligrafia, cèl·lula, circumval·lació, col·laborar, col·lecció, col·lisió, col·locar, destil·lar, excel·lent, expel·lir, fal·lible, hel·lènic, idil·li, il·legal, il·legítim, il·lícit, il·luminar, il·lusió, il·lustre, installar, intel·lectual, intel·ligent, interpel·lar, miscel·lània, moll·usc, nul·litat, oscil·lar, paral·lel, pel·lícula, pul·lular, pusil·lànime, rebel·lió, repel·lir, satèl·lit, sol·licitar, vacil·lar, vel·leïtat*. Notem, relacionats amb mots que tenen *ll (metall, cristall, flagell, cabell...): metàl·lic, metal·lúrgia, cristal·lí, cristal·litzar, flagel·lar, capil·lar...*

El so que ordinàriament s'escriu *ll* (Ex.: *llop, gall, enllaç, deslligar*) s'escriu *t* quan, en l'interior d'un mot, es troba seguit de *ll*. Ex.: *espatlla, vetlla, guatlla, esquitllar-se, enrotllar, emmotllar, rutllar*. (Però *Vall-llobera*).

M — MP — N

19. Davant d'una consonant, la pronunciació no ens indica sempre si cal escriure una *m* o una *n:*

Davant de *b, p* i *m* s'escriu *m*. Ex.: *ambició, embenar, combatre, tomba, rambla, ample, empelt, imperi, company, exemple, emmetzinar, immens, commoure, gemma*. Excepcions: *granment, tanmateix, benmereixent, benparlat*.

Davant de *f* s'escriu adés *m* adés *n*. Ex.: *càmfora, triomf, nimfa, paranimf, amfibi, amfiteatre, simfonia, emfàtic; — enfilar, enfornar, enfonsar, infinit, infidel, inferior, confort, confecció, confusió* (mots, tots, començats en *en, in, con*), *fanfara, fanfàrria, gonfanó, anfractuositat*.

Davant de *n*, s'escriu adés *m*, adés *n* d'acord amb la pronúncia. Ex.: *amnistia, columna, solemne, himne; innat, ennegrir, connectar, perenne*.

Davant de les altres consonants s'escriu generalment *n*. Ex.: *encomanar, incomplet, concurs, branca, trencar; — encertar, incert, concepte, vèncer; — pinça, balança, unça, creença; — endegar, indici, condició, renda; — orenga, ungla, congre; — angina, enginyer, congesta, àngel; — enjoiar, injusta, venjar, esponja; — enlairar; — enllaçar, enlluernar, enllà; — enquitranar, conquilla, inquiet; — enregistrar, enrabiar-se, conreu, honra; — ensabonar, insà, consell,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

16 semblantment: *subratllar* ~ *subratllar* {al marge, @}

25 *r* ~ r

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

pensar; — entebeir, interval, contenir, untar; — envestir, invitar, canvi, minvar; — enxiquir, planxa, anxova; rínxol — benzina, onze, bronze. Excepcions: *somriure, premsa, comte* (títol de noblesa), *empremta, impremta, femta, tramvia, triumvirat.*

El prefix *circum* s'escriu amb *m* qualsevol que sigui la consonant següent: *circumferència, circumstància, circumvolució.*

El nexe *mp* és emprat en alguns mots davant de *t* o de *ci*: *assumpte, assumpció, presumpte, presumpció, consumpció, sumptuós, redemptor, redempció, exempta* (femení de *exempt*), *exempció, peremptori, prompte, promptitud, compte* (càlcul), *comptar, temptar, atemptar, temptejar, símptoma, asímptota.* — Davant de *s*: *temps, metempsicosi.*

R — RR

20. El so que se sent al començament del mot *raó*, és escrit *r* en general i *rr* entre dues vocals. Ex.: *rata, rec, rosa, runa, rodó, enraona, conreu, colrat;* semblantment: *subratllar; — carro, serra, sorra, arrodonir, carrat, parrac.* No es dobla la *r* en mots com *contrarevolució, antireligiós, suprarenal.*

Un nombre considerable de mots el darrer so dels quals és una vocal, s'escriuen amb *r* final. Ex.: *clar, monestir, plaer, ahir.*

Hi ha mots que un altre mot emparentat amb ells ens indica que s'han d'escriure amb *r* final: *flor (floreta, florir), por (poruc), plor (ploralles), càntir (cantiret).* Anàlogament: *clar* (femení *clara*), *sencer* (femení *sencera*), *segur* (femení *segura*).

S'escriuen amb *r* final els mots formats amb determinats sufixos: *alzinar, pinar, bestiar, campanar,* etc.; *fuster, vaquer, matalasser,* etc., *galliner, cendrer,* etc.; *segador, pescador, governador,* etc. (i els mots com *protector, ascensor,* etc.); *abeurador, assecador,* etcètera; *blancor, negror, tristor, foscor,* etc. (noms abstractes femenins).

Els infinitius (V. § 50) s'escriuen amb *r* final llevat dels plans terminats en una *e* precedida d'una *r* simple. Ex.: *anar, voler, patir, dur, conèixer, plànyer, córrer;* però *caure, absoldre, perdre.*

S, SS — C, Ç — Z

21. La lletra *s* representa dos sons distints: el que se sent en el mot *savi* (*s* sorda) i el que se sent en el mot *prosa* (*s* sonora).

El so de *s* sorda s'escriu generalment *s*, que es dobla (*ss*) entre dues vocals. Ex.: *sabó, pensa, melsa, farsa, pols, cos, vers; passa, grossa, possible, assassí, possessiu.* No es dobla la *s* en mots com *antisocial, entresuar, contrasentit, suprasensible.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

22 *expoliació* ~ = {Error, per *espoliació*}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Però en molts mots, s'escriu *ce, ci* en lloc de *se, si* o de *sse, ssi*, i en altres s'escriu, en lloc de *s* o de *ss*, la lletra *ç*, anomenada *c* trencada (lletra que no s'escriu mai davant de *e* o de *i*). Ex.: *ceba, cel, celler, cendra, cep, cera, cercar, cervell, cigala, cigró, cigne* (ocell), *cinyell, cirera, civada, acer, recer, recent, sincer, poncem, drecera, vèncer, tòrcer, concert, concebre, concepte, bocí, encís, concís, negoci, desfici, fàcil, àcid, lúcid, gràcia, brutícia, constància, evidència, ciència, inèpcia, inèrcia, nació, prohibició, atribució, accent, acceptar, accelerar, acció, occident, succeir, succint, protecció, conducció;* i, amb una *s* muda al davant, *escena, escèptic, convalescent, fosforescent, deliqüescent, consciència; — glaçar, traçar, adreçar, lliçó, eriçó, cançó, vençut, força, començar, esquinçar, encalçar, capçal, plaça, maça* (arma, eina), *peça, veça* (planta), *puça, trigança, prometença, unça, braç, jaç, llaç, feliç, lluç, austruç, falç* (eina), *calç* (nom femení), *dolç* (adjectiu), *març* (nom d'un mes), *comerç, esforç.*

Hi ha, encara, que quan el so de *s* sorda ve darrera del so *k*, la combinació dels dos sons, que pot escriure's *cs* (Ex.: *fúcsia, plecs*) i *cc* (Ex.: *accent, occident*), pot també ésser escrita amb una *x*. Ex.: *axioma, màxima, òxid, hexàmetre, flexió, complexió, connexió, reflex, convex, vèrtex, prolix, text, pretext, mixt, èxtasi, extingir, explosió, exclusió, exquisit, expoliació, extraordinari.* Aquest *ex* inicial s'empra en alguns mots davant de *ce, ci* i *s* (en el qual cas sona *k*). Ex.: *excèntric, excepció, excessiu, excitar, exsudació.*

Una pronunciació errònia que cada dia va agafant una major extensió i que cal combatre urgentment és la que consisteix a donar el so de *s* sorda a la *s* final d'un mot quan s'enllaça amb la vocal inicial del mot següent. Són cada dia en major nombre els qui pronuncien *elsomes* en lloc de *elzomes (els homes), lessèures* en lloc de *lesèures (les heures)*, etc. Els qui cometen aquesta falta confonen, per exemple, *els astres* amb *els sastres.*

El so de *s* sonora s'escriu *z* en general i *s* entre dues vocals. Ex.: *zebra, zèfir, zero, zenit, zinc, zodíac, zona, zoologia, alzina, colze, salze, donzella, embranzida, benzina; atzerola, atzavara, atzagaiada, horitzó, reguitzell, guitza, esbotzar, organitzar, martiritzar, Llàtzer; — ase, camisa, riquesa, bonesa, cosí, gosar, desar, refusar, matisar, mesada.*

S'escriu *s* en *enfonsar, endinsar* i els mots començats en *trans* (*transacció, transatlàntic, transigent*, etc.). Entre vocals, s'escriu *z* en un curt nombre de mots; entre altres, *trapezi, topazi, àzim, coriza, ozon, amazona, bizantí, rizòfag, paleozoic.*

Alguns d'aquests mots són erradament pronunciats per molts amb *s* sorda (*trapezi, topazi, zona, zebra, adhesió, centesimal, en-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

14 ~ {En llapis @: al capdamunt del full 20, «ganxo» (que no es recull a E), i a continuació de la lín. 14, «despatxar, esquitxar, cotxe» (els dos primers ja recollits al § 17, el darrer no). A continuació, al full 20 hi ha un altre § «22», ratllat, que recullo a TF 22}

15 DISCREPÀNCIES □ CASTELLÀ ~ Ø

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

tusiasme), i en canvi se senten pronunciats amb *s* sonora els mots *pressió, premissa, abscissa, dissoldre, dissolut* i d'altres.

Quan el so de *s* sonora ve darrera del so *g*, la combinació dels dos sons s'escriu *x*. Ex.: *exacte, examen, exaltar, exemple, exercici, exhalar, exhibir, exigir, exili, exòtic, exuberant.*

X — IX

22. La consonant que se sent en la segona síl·laba del mot *rauxa*, s'escriu *x* en general i *ix* darrera de les vocals *a, e, o* i *u* (però no del diftong *au*). Ex.: *xàfec, xamós, xanca, xarbotar, xarop, xerrar, xerès, xifra, xiprer, xiular, xoc, xopar, xuclar, ix, ixent, estocafix, guix, guixa, disbauxa, xauxa, clenxa, punxa, enxarpar, marxa, arxiu, escorxar, Elx, ponx; — caixa, madeixa, angoixa, maduixa, baix, deix, boix, gruix, aixecar, eixam, eixut, eixir, uixer, gruixut, esbiaixat.*

DISCREPÀNCIES ENTRE EL CATALÀ I EL CASTELLÀ

23. Als catalans en general —i sobretot a aquells, en gran nombre encara, que coneixen millor l'ortografia castellana que no pas la catalana—, els convé parar esment en les discrepàncies que les dues llengües catalana i castellana ofereixen en l'ús de les lletres *a, e, o* i *u* en les síl·labes febles o inaccentuades, de les lletres *b* i *v* i de la lletra muda *h* (en aquells mots, naturalment, que tenen un origen comú).

En les síl·labes febles s'esdevé, en un nombre considerable de casos, que a una *a* castellana correspon una *e* catalana; en altres casos, menys nombrosos, a una *e* castellana correspon, al contrari, una *a* catalana:

I. *a* en castellà, *e* en català: *afeminado efeminat, amatista ametista, amparar emparar, añoranza enyorança, armiño ermini, asamblea assemblea, astilla estella, barniz vernís, ebanista ebenista, estandarte estendard, estarcir estergir, jalea gelea, maravilla meravella, monasterio monestir, resplandecer resplendir, satén setí, trabajo treball; — alcázar alcàsser, ánade ànec, cáñamo cànem, cuébano cove, espárrago espàrrec, Esteban Esteve, huérfano orfe, Lázaro Llàtzer, órgano orgue, rábano rave, ráfaga ràfega, tálamo tàlem, tráfago tràfec;* — terminació de plural *-as (tablas, problemas) -es (taules, problemes);* terminacions verbals *-as, -an, -amos, -ais (cantas, piensan, bajábamos, llorabais) -es, -en, -em, -eu (cantes, pensen, baixàvem, ploràveu).*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 *averia* ~ = {Lapsus. Vg. OBS 28}

7 *aturrullar atorrollar* ~ *aturrallar atorrallar* {Lapsus. Vg. OBS 28}

16 *sofocar*, ~ *sofocar*

21 vice-versa ~ = {Lapsus}

23 *avet*, ~ *avet*; {La puntuació deu marcar tránsit de *b-* a *-b-*, com a la lín. 34}

25 *arroba arrova* ~ {Aquestes paraules, que són al marge @, haurien d'anar després de *raval*}

27 *Córdova* ~ = {Lapsus. Vg. OBS 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

II. *e* en castellà, *a* en català: *abenuz banús, arrebatar arravatar, asesino assassí, averia avaria, cenefa sanefa, Cerdeña Sardenya, embajada ambaixada, esmeralda maragda, rencor rancor.*

En les síl·labes inaccentuades s'esdevé a vegades que a una *u* castellana correspon una *o* catalana; menys freqüentment ocorre que a una *o* castellana correspon una *u* catalana:

I. *u* en castellà, *o* en català: *aturdir atordir, aturrullar atorrollar, cartulina cartolina, cubrir cobrir, cumplir complir, escupir escopir, gubernamental governamental, Juan Joan, juglar joglar, juventud joventut, muñón monyó, nutrir nodrir, pulir polir, resurgir ressorgir, rubí robí, ruin roí, sufrir sofrir, surgir sorgir, surtir assortir, suspiro sospir, turrón torró, urdir ordir;* — *brújula brúixola, capítulo capítol, cónsul cònsol, escrúpulo escrúpol, esdrújulo esdrúixol, furúnculo furóncol, lúpulo llúpol, título títol.*

II. *o* en castellà, *u* en català: *bofetada bufetada, montaña muntanya, sobornar subornar, sofocar, sufocar, soportar suportar, tormento turment.*

En general, a *b* i *v* castellanes corresponen respectivament *b* (o *p*) i *v* (o *u*) catalanes. Ex.: *bueno bo, abeja abella, cabo cap; vino vi, oveja ovella, nieve neu.* A un nombre considerable de mots castellans amb *b* corresponen, però, mots catalans amb *v*, i vice-versa:

I. *b* en castellà, *v* en català: *barniz vernís, bermellón vermelló, boga voga, bogar vogar, bóveda volta, buitre voltor, abeto avet, abogado advocat, aborrecer avorrir, abortar avortar, abuelo avi, alcoba alcova, arrabal raval, baba bava, arroba arrova, cambio canvi, cascabel cascavell, caballo cavall, cobarde covard, Córdoba Còrdova, embestir envestir, esbelto esvelt, Esteban Esteve, gobernar governar, grabar gravar, haba fava, Habana Havana, haber haver, labio llavi, pabellón pavelló, prueba prova, rábano rave, sabio savi, taberna taverna, traba trava, trébol trèvol;* — terminacions verbals *-aba, -abas,* etc., *-ava, -aves,* etc.

II. *v* en castellà, *b* en català: *vaho baf, vaina beina, varón baró, vellón billó, venda bena, verbena berbena, verruga berruga, viga biga, vivaque bivac, volcar bolcar, vasco basc, Vizcaya Biscaia;* — *devanar debanar, calvo calb, desenvuelto desimbolt, móvil mòbil, reventar rebentar, revolcar rebolcar, savia saba, Álava Àlaba.*

Són rars els casos en què el català i el castellà no coincideixen en l'ús de la lletra muda *h* (abstracció feta dels mots en què a una *f* catalana correspon una *h* castellana. Ex.: *farina harina, forn horno): ahir ayer, hivern invierno, hissar izar, subhasta subasta, filharmònic filarmónico, subtrahend substraendo;* — *hueso os, huevo ou, huérfano orfe, horchata orxata.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 GRUP NOMINAL ~ Ø

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

II

GRUP NOMINAL

24. *a*) La llengua no posseeix un *nom* distint per a cadascun dels éssers o coses que se'ns escaigui designar en comunicar els nostres pensaments a altri per mitjà de la paraula. Hi ha, per exemple, una classe d'animals cadascun dels quals és anomenat *camell:* un mateix nom —*camell*— serveix, així, per a designar qualsevol individu d'aquesta classe d'animals, com el nom *roure* qualsevol individu d'una certa classe d'arbres, com el nom *manyà* qualsevol individu d'una certa classe d'artesans. Però en el moment de designar un o més individus per mitjà del nom *comú* a tots els individus de la classe o *espècie* a la qual pertanyen, pot esdevenir-se que, donades les circumstàncies en què fem la designació, no hi pugui haver cap dubte sobre quin és o quins són els individus designats. En aquest cas el nom és dit *determinat,* i la manera com generalment es marca que, en el moment de dir un nom, el donem com a determinat és anteposar-li un mot anomenat *article definit* (*el, la, els, les.* V. § 35). Per exemple, d'un tal Pere del qual dos interlocutors saben que no té sinó un cavall, en dir l'un a l'altre *En Pere es vol vendre el cavall* (cas I), no hi pot haver cap dubte sobre quin és el cavall designat; en aquesta frase el nom *cavall* és un nom determinat, i com a nom determinat que és, pren davant seu l'article definit (V., però, § 36). Però si en Pere té dos cavalls, en comunicar l'un interlocutor a l'altre que en Pere se'n vol vendre un, sense dir-li quin és, en la seva comunicació *cavall* serà un nom no determinat i per tant no li serà adjuntat l'article definit: hom no dirà *En Pere es vol vendre* EL *cavall,* sinó *En Pere es vol vendre* UN *cavall.*

En designar, per exemple, un cavall, ho fem a vegades, no amb el nom *cavall* tot sol, sinó amb el nom *cavall* acompanyat d'un mot com és ara *blanc.* L'expressió *cavall blanc* és una designació que solament pot aplicar-se als cavalls que tenen la propietat d'ésser blancs, propietat que no tenen tots els cavalls: el nombre d'individus als quals es pot aplicar la designació *cavall blanc* és més

7 seus ~ seus dos
14 ajuntar-se-li ~ adjuntar-se-li {Vg. OBS 14}
16 o altres ~ o d'altres
17-21 En expressions □ *home*. ~ {M, full 26; repetit en full 27, ms}
22 de noms ~ dels noms

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

petit que el nombre d'individus als quals es pot aplicar la designació *cavall;* i això fa que, en circumstàncies en què el nom *cavall,* tot sol, seria un nom indeterminat, *cavall* acompanyat del mot *blanc* pot ésser un nom determinat. Així, d'en Pere, del qual, sabent dos interlocutors que té dos cavalls, l'un deia a l'altre, en l'exemple posat més amunt (cas II), *En Pere es vol vendre* UN *cavall,* podria dir, si sabien que un sol dels seus cavalls és blanc, *En Pere es vol vendre* EL *cavall blanc* (cas III). En aquella frase (cas II) *cavall* és un nom indeterminat; en aquesta frase (cas III) *cavall* és un nom determinat, i és la presència del mot *blanc* que fa que el mot *cavall* sigui un nom determinat: el mot *blanc* és un *complement determinatiu* del nom *cavall.* Ara, que, així com el nom *cavall,* tot sol, pot ésser determinat (cas I), pot esdevenir-se que no sigui encara determinat tot i ajuntar-se-li el complement determinatiu *blanc* (en el cas, per exemple, que en Pere tingués dos o més cavalls blancs) i que calgui per a determinar-lo adjuntar-li encara un altre o altres complements determinatius. — En expressions com *l'anell d'or, la màquina d'escriure, l'home que hem vist,* els conjunts *d'or, d'escriure, que hem vist,* fan el mateix ofici que el mot *blanc* en l'expressió *el cavall blanc,* ço és, són respectivament complements determinatius dels noms *anell, màquina* i *home.*

Al costat de noms com *cavall,* hi ha noms com *sol* (en una frase com *Avui el sol es pon a les set*), el qual és un nom determinat qualssevol que siguin les circumstàncies en què sigui proferit i sense que calgui adjuntar-li cap complement, puix que no hi ha cap més astre que porti aquest nom. El mateix ocorre amb un nom de substància, com és ara *plom* en una frase com *El plom és un metall molt pesant.* La llengua posseeix noms, no solament per a designar els éssers i les coses reals, sinó, encara, per a designar tot allò altre que concebem com una entitat, ço és, abstraccions que no tenen existència sinó en idea (qualitats, estats, accions, etc., per exemple, *bondat, pobresa, caiguda*): molts d'aquests noms es troben en el cas de *sol* (astre), per ex., *enveja* en una frase com *L'enveja és un pecat capital.* (V. § 36.)

b) De les dues formes que, en general, pot revestir un nom *(camell, camells; roure, roures; manyà, manyans)* emprem l'una o l'altra segons que amb ella designem un sol ésser o cosa (nombre singular: *un camell, un roure*) o dos o més éssers o coses (nombre plural: *dos camells, vint roures*).

25. Tots els individus pertanyents a una mateixa espècie poden ésser designats per un mateix nom, *comú* a tots ells; però sovint per a distingir un individu determinat dels altres de la ma-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

13, 15 *de Conflent ~ del Conflent*
16 *blanc, ~ blanc*
17 determinat ~ determinat,

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

teixa espècie, li és posat un nom que facilita la seva designació: és el seu *nom propi*. Ex.: *riu* és un nom comú; *Segre, Llobregat, Cardener, Ter, Tec,* etc. (els noms amb què han estat batejats els diferents rius de Catalunya) són noms propis; — *muntanya* és un nom comú; *Montjuïc, Montseny, Puigsacalm, Canigó,* són noms propis; — *ciutat* és un nom comú; *Barcelona, Girona, Vic, Tortosa, Perpinyà,* són noms propis; — els noms de pila i el cognoms són noms propis: *Joan, Joaquim, Maragall, Ruyra.* (Els noms propis s'escriuen amb la seva lletra inicial majúscula.)

No és rar que un mateix nom propi hagi estat posat a diferents individus. Ex.: a Catalunya hi ha més d'una població que porta el nom de *Vilafranca*: les distingim, quan en tenim necessitat, dient *Vilafranca del Penedès, Vilafranca de Conflent,* etc., ço és, adjuntant al nom *Vilafranca* un complement determinatiu *(del Penedès, de Conflent).*

26. En el grup nominal *el cavall blanc,* amb què designem un cavall determinat (V. § 24, ap. 2) hi ha, juxtaposat al nom, un mot *(blanc)* que indica una *característica* del cavall designat: el mot *blanc* pertany a la classe de mots dits *adjectius.* En el cas de *el cavall blanc,* l'adjectiu *blanc* indica una característica que no és comuna a tots els cavalls, i per això pot fer de complement determinatiu del nom *cavall.* El mateix ocorre amb els adjectius *feixuc, vertical, sever, difícil, ràpid, segon,* que figuren en els conjunts *fardell feixuc, pla vertical, jutge sever, problema difícil, tren ràpid, Jaume segon.*

Els adjectius revesteixen, en general, formes distintes segons quin sigui el nom al qual es juxtaposen: l'adjectiu *blanc,* per exemple, que, adjuntat al nom *cavall,* pren la forma *blanc,* revesteix la forma *blanca* quan s'adjunta al nom *cabra (una cabra blanca),* i, adjuntat als plurals de *cavall* i *cabra,* revesteix respectivament les formes *blancs* i *blanques (dos cavalls blancs, tres cabres blanques).*

V. §§ 38, 44 i 84.

27. A un adjectiu s'adjunta a vegades un mot que indica generalment en quin grau la característica expressada per aquest adjectiu és posseïda per l'ésser o cosa designats pel nom al qual s'adjunta. Ex.: *Un carrer molt llarg, Un carrer més ample que el carrer A., Una plaça menys gran que la plaça B.* Aquests mots *molt, més, menys* es denominen *adverbis* i són invariables: el mateix es diu *molt* en l'expressió *un arbre molt alt* que en l'expressió *una torre molt alta.* Com mostren expressions com *Una torre molt més*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

15/17 l'altra *femenina.* (Per □ *vella*). / forma. (Per □ *jove*). ~ l'altra, *femenina.* (Per □ *vella*). / forma (Per □ *jove*). {Vg. OBS 1}

26 modificacions, com ~ modificacions com {= 1946: 21. Vg. OBS 1}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

alta que aquella o *Una estilogràfica bastant menys cara que la teva,* un adverbi *(molt, bastant)* pot modificar un altre adverbi *(més, menys).*

Els adjectius admeten —alguns exigeixen— l'adjunció d'un complement, que està generalment constituït per un nom o grup nominal precedit d'un mot d'enllaç (anomenat *preposició*). Ex.: *brut de carbó, ple d'aigua, sord als precs, necessari a la vida, injust envers el seu germà.* Alguns adjectius poden tenir un sentit tot altre segons que vagin o no seguits d'un complement: Cp. *És un home digne* i *És un home digne d'elogis, de blasme. És un home bo* i *Un remei bo contra la tos* o *Un ganivet bo per a llençar.*

FORMES MASCULINES I FORMES FEMENINES DE L'ADJECTIU

28. La major part dels adjectius tenen, en el singular, dues formes: l'una és anomenada *masculina,* i l'altra *femenina.* (Per exemple, *vell*: *un home vell, una dona vella*). Els altres adjectius tenen, en el singular, una forma. (Per ex., *jove*: *un home jove, una dona jove*). Els primers són anomenats adjectius de dues terminacions; els segons, adjectius d'una terminació.

29. En els adjectius de dues terminacions la forma femenina acaba sempre en *a.* Si la forma masculina acaba en *e (ample)* o en *o (flonjo),* llavors, canviant aquesta *e* o aquesta *o* en *a,* s'obté la forma femenina *(ampla, flonja).* En els altres adjectius de dues terminacions, per a obtenir la forma femenina, cal afegir la terminació *a* a la forma masculina *(car, cara),* la qual sofreix en alguns casos modificacions, com és ara el canvi d'una *t* final en *d (mut, muda),* l'addició d'una *n (ple, plena)* o el guany o la pèrdua d'un accent *(tebi, tèbia; seriós, seriosa).* Exemples:

negre, negra; pobre, pobra; agre, agra; aspre, aspra; culte, culta; tendre, tendra; magre, magra; esquerre, esquerra; exacte, exacta; directe, directa; estricte, estricta; apte, apta; digne, digna; benigne, benigna; neutre, neutra; vague, vaga; còmode, còmoda; — guerxo, guerxa; fofo, fofa; totxo, totxa; flonjo, flonja; minso, minsa;

savi, sàvia; ordinari, ordinària; estalvi, estàlvia; espontani, espontània; erroni, errònia; continu, contínua; ardu, àrdua; assidu, assídua; superflu, supèrflua; exigu, exigua; ambigu, ambigua;

sec, seca; ric, rica; públic, pública; fred, freda; àcid, àcida; pròdig, pròdiga; xiroi, xiroia; mal, mala; mengívol, mengívola; curull, curulla; prim, prima; màxim, màxima; pregon, pregona; segon, segona; xop, xopa; sonor, sonora; auster, austera; gris, grisa; tes, tesa;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 *primera; balb* ~ *primera. balb* {I *balb* obre nou paràgraf (= 1946: 22), potser per indicar trànsit a articulacions complexes}

31 vocal), no vol dir ~ vocal) no vol dir {Igual que a 21.27-28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

cortès, cortesa; boirós, boirosa; net, neta; absolut, absoluta; lícit, lícita; convex, convexa; prolix, prolixa; baix, baixa; moix, moixa; — clar, clara; dur, dura; segur, segura; primer, primera; balb, balba; dolç, dolça; fals, falsa; dens, densa; corb, corba; eixorc, eixorca; sord, sorda; llarg, llarga; ferm, ferma; etern, eterna; esquerp, esquerpa; fort, forta; fosc, fosca; trist, trista; — alt, alta; esvelt, esvelta; sant, santa; profund, profunda; oblong, oblonga; blanc, blanca; exempt, exempta.

En els adjectius acabats en un grup de consonants, si la forma femenina acaba en *ca, ta, pa* (Ex.: *eixorca, forta, esquerpa*), això vol dir que la forma masculina s'escriu amb *c, t, p* finals *(eixorc, fort, esquerp)*, i si acaba en *ga, da, ba* (Ex.: *llarga, sorda, corba*), això vol dir que la forma masculina s'escriu amb *g, d, b* finals *(llarg, sord, corb)*.

A una forma femenina acabada en *ra* precedit de vocal (Exemple: *clara*) correspon una forma masculina acabada en *r*; així, les formes masculines corresponents a les formes *clara, dura, madura, segura, baldera, primera*, etc., tot pronunciant-se *cla, du, madú, segú, baldé, primé*, etc., s'escriuen *clar, dur, madur, segur, balder, primer*, etc.

Molts adjectius acabats en *c* precedida d'una vocal canvien aquesta *c* en *g* davant de la terminació *a*. Ex.: *groc, groga; grec, grega; cec, cega; temorec, temorega; obac, obaga; manyac, manyaga; poruc, poruga; feixuc, feixuga; xaruc, xaruga; antic, antiga; amic, amiga; rònec, rònega; feréstec, feréstega; aràbic, aràbiga.*

Així com el fet de terminar en *ga* les formes femenines *llarga, amarga, oblonga* (en què la *g* forma part d'un grup de consonants) vol dir que les formes masculines corresponents s'escriuen amb *g* final *(llarg, amarg, oblong)*, el fet de terminar en *ga* les formes femenines *groga, grega, feixuga* (en què la *g* va precedida d'una vocal), no vol dir que les formes masculines corresponents s'hagin d'escriure amb *g* final; de fet, s'escriuen amb *c* final *(groc, grec, feixuc)*. S'escriuen, però, amb *g* final els adjectius la forma femenina dels quals és un esdrúixol acabat en *loga, faga, fuga* (Ex.: *anàloga, antropòfaga, vermífuga*) i alguns altres com *sacrileg, pròdig*. Cal notar que les formes masculines corresponents a les femenines en *loga*, terminen en *leg*: *anàleg, anàloga; homòleg, homòloga.*

Molts adjectius acabats en *t* precedida d'una vocal canvien aquesta *t* en *d* davant de la terminació *a*. Ex.: *adequat, adequada; fat, fada; nat, nada; polit, polida; exquisit, exquisida; humit, humida; eixerit, eixerida; desnerit, desnerida; mut, muda; menut, menuda; sorrut, sorruda; resolut, resoluda; geperut, geperuda; buit, buida.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

13 *exprés* ~ *exprès*

16/17 *mig, lleig / mitja, lletja* ~ *lleig, mig / lletja, mitja* {= 1946: 22}

19 (o *tranquila*) ~ {TC 10: «No esborro *tranquila*». Vg. OBS 13}

27 ~ {TC 11}

36 [*escrua*] ~ {TC 12: «Afegeixo *escrua*», com a 22.35 ha afegit *escrú*. Vg. 26.38}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Així com el fet de terminar en *da* les formes femenines *sorda, verda, profunda* (en què la *d* forma part d'un grup de consonants) vol dir que les formes masculines corresponents s'escriuen amb *d* final *(sord, verd, profund)*, el fet de terminar en *da* les formes femenines *adequada, muda, buida* (en què la *d* va precedida d'una vocal) no vol dir que les formes masculines corresponents s'hagin d'escriure amb *d* final: de fet, s'escriuen amb *t* final *(adequat, mut, buit)*. S'escriuen, però, amb *d* final els adjectius la forma femenina dels quals és un esdrúixol acabat en *ida, grada* (Ex.: *sòlida, àvida, retrògrada*), i alguns altres com *fred, fluid.*

Un bon nombre d'adjectius acabats en *s* precedida d'una vocal, doblen aquesta *s* davant de la terminació *a*. Ex.: *gras, grassa; escàs, escassa; las, lassa; espès, espessa; exprés, expressa; revés, revessa; massís, massissa; bellugadís, bellugadissa; estantís, estantissa; gros, grossa; ros, rossa; esmús, esmussa; rus, russa; suís, suïssa.*

Les formes femenines dels adjectius *boig, roig, mig, lleig* són *boja, roja, mitja, lletja*; les dels adjectius *inic, oblic, propinc, ventríloc*, són *iniqua, obliqua, propinqua, ventríloqua*; les de *nul, tranquil*, són *nulla, tranquilla* (o *tranquila*).

Els adjectius terminats en *au, eu, iu, ou*, canvien generalment la *u* en *v* davant de la terminació *a*. Ex.: *blau, blava; esclau, esclava; jueu, jueva; viu, viva; gasiu, gasiva; actiu, activa; efectiu, efectiva; alternatiu, alternativa; nou, nova; tou, tova; còncau, còncava.* En la majoria dels adjectius en *eu*, la forma femenina acaba en *ea*; en un curt nombre d'adjectius en *eu, iu*, acaba en *eua, iua.* Ex.: *europeu, europea; plebeu, plebea; hebreu, hebrea; ateu, atea; garneu, garneua; geliu, geliua.*

En els adjectius acabats en una vocal forta, les formes femenines acaben en *na*. Ex.: *pla, plana; sa, sana; bla, blana; va, vana; ple, plena; fi, fina; bo, bona; bru, bruna; mitjà, mitjana; tardà, tardana; italià, italiana; sobirà, sobirana; serè, serena; aliè, aliena; sisè, sisena; setzè, setzena; marí, marina; gegantí, gegantina; genuí, genuïna; barceloní, barcelonina; rodó, rodona; bufó, bufona; parió, pariona; oportú, oportuna; comú, comuna; dejú, dejuna.* Les úniques excepcions són *cru* [amb el seu derivat *escrú*], *nu*, les formes femenines dels quals són *crua*, [*escrua*], *nua.*

30. Els adjectius d'una sola terminació són:

Els terminats en *a*. Ex.: *agrícola, hipòcrita, indígena, entusiasta, homicida, nòmada, belga.*

La major part dels terminats en *e*. Ex.: *amable, notable, probable, feble, indeleble, possible, increïble, intraduïble, reductible, submergible, soluble, voluble, doble, triple, múltiple, jove, rude,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

27 ~ {TC 13}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

lliure, alegre, salvatge, mediocre, terrestre, eqüestre, lacustre, simple, insigne, enorme, inerme, bimembre, multiforme, bilingüe, exsangüe, unànime, cèlebre, fúnebre.

Els terminats en *aç, iç* i *oç*. Ex.: *capaç, audaç, feliç, atroç, feroç, precoç.*

La major part dels terminats en *al, el* i *il*. Ex.: *igual, natural, principal, real, reial, lleial, comtal, filial, triomfal, actual, fidel, cruel, rebel, humil, subtil, civil, vil, hostil, fàcil, volàtil, dèbil, estèril, mòbil, dòcil, útil, dúctil.*

La major part dels terminats en *ar* i els terminats en *erior*. Ex.: *circular, regular, peninsular, vulgar, escolar, perpendicular, superior, inferior, anterior.* Així mateix *millor, pitjor, major, menor, tricolor, multicolor, unicolor.*

La major part dels acabats en *ant* i *ent*. Ex.: *abundant, constant, elegant, pesant, tibant, semblant, amargant, fatigant, incessant, ignorant, innocent, absent, clement, evident, fervent, freqüent, inconscient, avinent, coherent, vehement, equivalent, vistent, rabent, bullent, exigent, intransigent.* Hi ha, però, un nombre bastant considerable d'adjectius en *ent* de dues terminacions: *atent, content, cruent, lent, calent, dolent, valent, corpulent, feculent, fraudulent, macilent, pulverulent, purulent, somnolent, suculent, violent, virulent.*

Els adjectius *gran, suau, breu, lleu, greu, afí, sublim, mat, miop, núvol, màrtir, púber, àrab, partícip, hindú,* i algun altre.

Són vulgars formes com *bullenta, coenta, lluenta, pudenta, roenta, amarganta, tibanta, picanta,* així com *feliça, capaça, iguala.* Són, en canvi, incorrectes les formes femenines *cortès* i *comú.*

NOMS MASCULINS I NOMS FEMENINS

31. En català els noms es divideixen en dues categories, noms masculins i noms femenins, segons que, en adjuntar-los un adjectiu de dues terminacions, aquest revesteix la forma masculina o la forma femenina. Diem, en català, *un armari vell, el braç dret, l'oncle malalt*; diem, en canvi, *una taula vella, la cama dreta, la tia malalta*: els noms com *armari, braç, oncle,* són noms masculins; els noms com *taula, cama, tia,* són noms femenins.

32. A la majoria de noms masculins de persones *(amo, oncle, cuiner)* i a alguns noms masculins d'animal *(cavall, porc, gat)* corresponen noms femenins d'igual significació, amb la sola diferència de designar-se amb ells els individus de sexe femení *(mestressa,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

28 ~ {M, full 36: hi consta, amb llapis vermell, això (inclosos els claudàtors): «[I masculins trets dels femenins, com *didot*, *ninot*, *indiot*] *bruixot*». / TC 14}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

tia, cuinera; egua, truja, gata). Hom diu, llavors, que els noms *mestressa, tia,* etc., són els femenins dels noms *amo, oncle,* etc.

A vegades el femení ha agafat significacions que no té el masculí, per ex., *minyona,* femení de *minyó.* És freqüent d'emprar femenins com *metgessa, generala,* etc., designant la muller d'un *metge,* d'un *general,* etc.

En la gran majoria dels casos, el nom femení és igual al nom masculí corresponent més la terminació *a,* la forma del nom masculí presentant davant d'aquesta terminació les mateixes modificacions que presenta la forma masculina d'un adjectiu de dues terminacions davant de la terminació *a* de la seva forma femenina (V. § 29). Exemples:

sogre, sogra; fillastre, fillastra; mestre, mestra; deixeble, deixebla; alumne, alumna; avi, àvia; vidu, vídua; noi, noia; fill, filla; fillol, fillola; parent, parenta; nét, néta; gat, gata; espòs, esposa; marquès, marquesa; senyor, senyora; jardiner, jardinera; nebot, neboda; cunyat, cunyada; gos, gossa; ós, óssa; germà, germana; cosí, cosina; lleó, lleona. Notem: *llop, lloba; serf, serva; hereu, hereva* o *hereua; romeu, romeva* o *romeua; orfe, òrfena.*

Alguns femenins es formen dels masculins corresponents afegint a aquests el sufix *essa.* Ex.: *comte, comtessa; duc, duquessa; baró, baronessa; sastre, sastressa; abat, abadessa; sacerdot, sacerdotessa; poeta, poetessa; hoste, hostessa; déu, deessa.* — Hom diu *geganta* i *gegantessa, mestra* i *mestressa, priora i prioressa, doctora* i *doctoressa.*

Notem: *rei, reina; heroi, heroïna; gall, gallina; emperador, emperadriu; actor, actriu; institutor, institutriu; príncep, princesa.* [I masculins trets dels femenins, com *didot, ninot, indiot, bruixot*].

Alguns cops el nom femení revesteix la mateixa forma que el nom masculí corresponent: *gallinaire, cantaire, captaire,* etc., *artista, florista, modista,* etc.

No és molt freqüent que els dos noms masculí i femení siguin dos noms de radical diferent. Ex.: *home, dona; marit, muller; pare, mare; oncle, tia; gendre, nora; cavall, egua; ase, somera; boc, cabra; porc, truja; marrà, ovella; toro, vaca.*

Un mateix nom, masculí o femení, serveix molt sovint per a anomenar indistintament els mascles i les femelles d'una mateixa espècie. Ex.: *rossinyol, pinsà,* masculins; *cadernera, oreneta,* femenins. En aquest cas, quan hom vol distingir el mascle de la femella, hom posposa respectivament al nom els mots *mascle* i *femella.* Ex.: *Un rossinyol mascle, un rossinyol femella.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

13 *Un corrent* ~ — *Un corrent*

15 en *or*, masculins ~ = {Però sense coma a 1946: 26}

27 *nous, una* ~ *nous; una*

32 *mestre, mestres* ~ *metre, metres* {= 1946: 26}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

33. Hi ha noms de cosa que trobem usats, adés com a masculins, adés com a femenins. En alguns d'aquests noms els dos gèneres corresponen a accepcions distintes; tals són *llum, son, fi, ordre, vall, planeta, canal.* Quan no és així, es considera, en general, solament correcte un sol dels dos gèneres, per ex., el masculí en *corrent, costum, senyal, llegum,* el femení en *calor, gla, anàlisi.* Però, excepció principal: *el mar* i *la mar,* amb idèntica significació. Ex.: *La llum del sol. Un llum d'oli. Fer-se passar la son. Tenir el son fort. El principi i la fi. El fi justifica els mitjans. Ordre alfabètic. Una corba de segon ordre. Ordres religioses. Obeir una ordre. La vall d'Aran. Envoltar el campament d'un vall. El planeta Mart. La planeta d'una persona. El canal de Panamà. La canal que recull l'aigua del terrat. Un corrent d'aire. És el costum del país. Els senyals són de pluja. Fer bullir els llegums. Transmissió de la calor. Anàlisi química.* A notar que els noms abstractes en *or,* masculins (*valor, candor, error,* etc.), es troben algun cop usats en la llengua literària com a femenins (d'acord amb la llengua medieval).

LES FORMES DEL PLURAL

34. La major part dels noms catalans poden revestir dues formes distintes; l'una és la forma del singular (Ex.: *oncle, cavall, armari*), l'altra és la forma del plural (Ex.: *oncles, cavalls, armaris*) (V. § 24 *b*). Hom diu, llavors, que *oncles, cavalls, armaris,* són els plurals de *oncle, cavall, armari.*

Quan un adjectiu es refereix a un nom en plural o a més d'un nom, revesteix una forma diferent de la que revesteix quan es refereix a un nom en singular. Ex.: *un armari nou, dos armaris nous, un armari i un bufet nous, una taula nova, dues taules noves, una taula i una cadira noves, un armari i una taula nous.* Hom diu, llavors, que *nous* és el plural de *nou,* i *noves* és el plural de *nova.*

El plural dels noms i dels adjectius termina sempre en *s.* En general, és igual al singular més aquesta *s.* Exemples:

roure, roures; centre, centres; mestre, mestres; segle, segles; home, homes; ciri, ciris; avi, avis; carro, carros; toro, toros; zero, zeros; ritu, ritus; tribu, tribus; noi, nois; bou, bous; adob, adobs; bec, becs; fred, freds; catàleg, catàlegs; baf, bafs; raig, raigs; pal, pals; pell, pells; ram, rams; nen, nens; codony, codonys; clap, claps; cor, cors; altar, altars; càntir, càntirs; paret, parets; bulb, bulbs; talp, talps; folc, folcs; golf, golfs; tumult, tumults; tomb, tombs; triomf, triomfs; camp, camps; cranc, crancs; sumand, sumands; sang, sangs; pont, ponts; torb, torbs; arc, arcs; record, records; gorg, gorgs; erm, erms; carn, carns; serp, serps; mart, marts;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

24 mots ~ noms {= 1946: 27}
38 *escrús* ~ {Afegit també per E. Vg. 22.36 i el meu § 1.3.3}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ample, amples; jove, joves; nostre, nostres; altre, altres; tebi, tebis; flonjo, flonjos; exigu, exigus; sec, secs; àvid, àvids; anàleg, anàlegs; roig, roigs; reial, reials; novell, novells; prim, prims; gran, grans; ferreny, ferrenys; xop, xops; car, cars; clar, clars; petit, petits; alt, alts; exempt, exempts; blanc, blancs; profund, profunds; oblong, oblongs; eloqüent, eloqüents; superb, superbs; covard, covards; ferm, ferms; esquerp, esquerps; fort, forts.

Quan el singular acaba en *a*, el plural acaba en *es*. Exemples:

rosa, roses; taula, taules; alzina, alzines; dona, dones; noia, noies; dia, dies; problema, problemes; — vaca, vaques; oca, oques; forca, forques; osca, osques; — figa, figues; eruga, erugues; berruga, berrugues; boga, bogues; — plaça, places; força, forces; esperança, esperances; prometença, prometences; — pluja, pluges; truja, truges; esponja, esponges; platja, platges; — pasqua, pasqües; llengua, llengües; egua, egües; llegua, llegües.

ampla, amples; tèbia, tèbies; sorda, sordes; bona, bones; serena, serenes; blava, blaves; baixa, baixes; — seca, seques; blavenca, blavenques; eixorca, eixorques; — groga, grogues; feixuga, feixugues; anàloga, anàlogues; — dolça, dolces; roja, roges; lletja, lletges; flonja, flonges; — obliqua, obliqües; iniqua, iniqües; ambigua, ambigües; exigua, exigües.

Notem que els adjectius en *e* de dues terminacions (Ex.: *ample, ampla*) tenen una sola forma en el plural *(amples)*.

En els mots i en el adjectius acabats en una vocal forta, el plural termina generalment en *ns*. Exemples:

pa, pans; gla, glans; mà, mans; volcà, volcans; capità, capitans; degà, degans; bacallà, bacallans; bé, béns; be, bens; fre, frens; ble, blens; pi, pins; camí, camins; jardí, jardins; cosí, cosins; veí, veïns; garrí, garrins; padrí, padrins; colomí, colomins; escorpí, escorpins; tro, trons; carbó, carbons; ronyó, ronyons; tauró, taurons; horitzó, horitzons; cançó, cançons; raó, raons; ració, racions; acció, accions; pressió, pressions; adhesió, adhesions; reflexió, reflexions; religió, religions; tribú, tribuns;

bla, blans; sa, sans; tardà, tardans; ple, plens; serè, serens; setè, setens; fi, fins; genuí, genuïns; rodó, rodons; oportú, oportuns; comú, comuns.

Solament dos adjectius no prenen la *n* davant de la terminació *s*: *cru* [amb el seu derivat *escrú*] i *nu* (plurals: *crus, escrús, nus*). En canvi, són en gran nombre els noms en vocal forta que formen el plural afegint una *s* al singular. Ex.: *mamà, papà, mannà, tarannà, lilà, xa, sofà, boà, cafè, te, mercè, oboè, fe* (femení), *clixé, consomé, puré, peroné, ximpanzé, jaqué, quinqué, matiné, pagaré, bisturí, espahí, esquí, hurí, dominó, fricandó, landó, tortó,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 *ambigú, ~ ambigú, bambú,* {= 1946: 28}

10 *valsos; curs ~ valsos*; *ars, arsos*; *curs* {TC 13: «Suprimeixo *ars, arsos*», els quals es podien afegir, amb *ç*, a 27.17-19; vg., però, OBS 28}

17 — *braç* □ ~ {A M 40 figura amb punt i a part, però hi ha una indicació ms «No a part»; a 1946: 28 figuren a part aquest grup i a partir de la lín. 19}

30-31 — *audaç* □ / — *convex* ~ {A M 41 figuren amb punt i a part, però hi ha indicacions ms «No a part»; a 1946: 29 figuren a part}

43 ~ {TC 17}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ambigú, cautxú, grisú, menú, tissú. Així mateix els noms de les lletres (*a, be, ce,* etc.), els noms de les notes musicals (*do, re,* etc.), els mots invariables usats com a noms (*perquè, sí, però, no,* etc.).

Els noms masculins aguts acabats en *s, ç, x,* prenen en el plural la terminació *os,* davant de la qual un nombre considerable dels acabats en *s* precedida d'una vocal doblen aquesta *s.* Exemples:

as, asos; gas, gasos; cas, casos; mas, masos; gimnàs, gimnasos; mes, mesos; pes, pesos; tres, tresos; arnès, arnesos; marquès, marquesos; pis, pisos; avís, avisos; sis, sisos; permís, permisos; ús, usos; abús, abusos; pols, polsos; vals, valsos; curs, cursos; vers, versos; — nas, nassos; pas, passos; compàs, compassos; domàs, domassos; matalàs, matalassos; sedàs, sedassos; canemàs, canemassos; padellàs, padellassos; fracàs, fracassos; interès, interessos; accés, accessos; progrés, progressos; revés, revessos; través, travessos; vernís, vernissos; tapís, tapissos; pedrís, pedrissos; cos, cossos; os, ossos; ós, óssos; tros, trossos; gos, gossos; arròs, arrossos; terròs, terrossos; embús, embussos; barnús, barnussos; — braç, braços; jaç, jaços; pedaç, pedaços; adreç, adreços; arboç, arboços; lluç, lluços; esforç, esforços; esquinç, esquinços; — reflex, reflexos; crucifix, crucifixos; — calaix, calaixos; llangardaix, llangardaixos; bastaix, bastaixos; peix, peixos; greix, greixos; esqueix, esqueixos; eix, eixos; guix, guixos; boix, boixos; gruix, gruixos; — despatx, despatxos; esquitx, esquitxos.

En els adjectius tenim anàlogament:

ras, rasos; gris, grisos; cortès, cortesos; precís, precisos; concís, concisos; seriós, seriosos; curós, curosos; plujós, plujosos; difús, difusos; fals, falsos; dens, densos; divers, diversos; — gras, grassos; escàs, escassos; las, lassos; espès, espessos; massís, massissos; estantís, estantissos; malaltís, malaltissos; gros, grossos; ros, rossos; esmús, esmussos; rus, russos; suís, suïssos; — audaç, audaços; feliç, feliços; atroç, atroços; precoç, precoços; — convex, convexos; perplex, perplexos; fix, fixos; prolix, prolixos; ortodox, ortodoxos; — baix, baixos; moix, moixos; coix, coixos; fluix, fluixos.

En els adjectius en ç, les formes femenines del plural terminen en *es*: *un home feliç, una dona feliç, homes feliços, dones felices.*

Els noms masculins acabats en *sc, st* o *xt* prenen en el plural una *s* o la terminació *os.* Ex.: *bosc, boscs* o *boscos; gust, gusts* o *gustos; pretext, pretexts* o *pretextos.* Anàlogament, en els adjectius: *fresc, frescs* o *frescos; trist, trists* o *tristos.*

Alguns noms masculins acabats en *g* pronunciada *tx* admeten en el plural formes terminades en *jos* o *tjos (faig, fajos; passeig, passejos; desig, desitjos),* però són preferibles les formes en *gs (faigs, passeigs, desigs).*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 *les pols* ~ {TC 18. L'ex. de M és coherent aquí; el de Coromines no: a 27.36 es tracta la terminació *-st*, però només per al masculí, i per tant M no tracta un cas de femení com *post* (i així adquireix sentit l'observació de Coromines)}

17 *pels camins*. Però: *escric* ~ *pels caminals*. Però: *Escric* {= 1946: 30}

23 i es comprèn que □ *l'snob* ~ {TC 2. Al *DECat* Coromines usa *snob(isme)* (generalment) però també *esn-* i en realitat defensa *esn-* (VII: 964a44). El *DGLC* només duu *snob* i *snobisme*, però el [4]*DOrt* duu «esnob [*o* snob]», «esnobisme [*o* snobisme]» (mots absents a les ed. anteriors)}

34-35 hom empra la forma *la* ~ = {1946: 30: «hom empra de preferència la forma *la*»}

37 així, com ~ així com

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Els noms terminats en *s*, ç o *x* no prenen la terminació *os* si són plans, esdrúixols o femenins: els en ç i els en *x* prenen, en l'escriptura, la terminació *s*; els en *s* s'escriuen igual en el plural que en singular: *la falç, les falçs; l'índex, els índexs; vèrtex, vèrtexs; apèndix, apèndixs; un llapis, dos llapis; l'òmnibus, els òmnibus; la pols, les pols.* Són també invariables *dilluns, dimarts, dijous, temps, fons, plus. Esfinx* fa, en el plural, *esfinxs.*

ARTICLE DEFINIT

35. L'article masculí és *el* en singular, *els* en plural. Ex.: *el món, el llibre, els llibres, els arbres.*

Davant d'un mot començat en vocal o *h*, *el* és reemplaçat per *l'*. Ex.: *l'aire, l'ocell, l'home, l'hivern.* (Però davant dels mots com *iode, hiatus,* en què la *i* és una semivocal: *el iode, el hiatus.*)

Els articles *el* i *els* es contreuen amb les proposicions *a, de* i *per*; les contraccions són *al, als, del, dels, pel, pels.* Ex.: *Escric al mestre. No diguis res als amics. El llibre del pare. Les branques dels arbres. Passaven pel carrer. Corria pels camins.* Però: *escric a l'avi. El llibre de l'oncle. Passa per l'altre carrer.*

Els mots manllevats a una llengua estrangera que, no catalanitzats encara en llur grafia, s'escriuen amb una *s* inicial seguida d'una consonant (Ex.: *snob*) es pronuncien fent sentir una *e* davant d'aquesta *s (esnob).* Són, doncs, mots que, de fet, comencen en una vocal, i es comprèn que davant d'ells l'article masculí adopti la forma *l'* (*l'snob,* pron. *l-esnob*).

Una altra forma de l'article masculí és *lo* (plural *los*) usat encara en molts parlars catalans. A Barcelona no s'usa sinó en alguna frase estereotipada *(Per lo senyal de la Santa Creu...)* i se sent encara sovint darrera de *tot.* Ex.: *Tot lo dia* (al costat, però, de *Tot el dia*).

L'article femení és *la* en singular, *les* en plural. Ex.: *la terra, la casa, les cases, les ungles.*

Davant d'un mot començat en vocal o *h*, *la* és reemplaçat per *l'*. Ex.: *l'aigua, l'escola, l'opinió, l'ungla, l'herba.* Però si el mot següent comença en *i* o en *u* febles precedides o no d'una *h*, hom empra la forma *la.* Ex.: *la idea, la hipotenusa, la unió, la humanitat.* També s'usa la forma *la* en els casos, rars, en què la pronunciació ho exigeix: *és la una, la ira, la host, la e i la o,* així, com en *la anormalitat, la asimetria,* etc. (diferenciats, així, de *la normalitat, la simetria,* etc.).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 *heu* ~ *han*

15/18/20 davant el nom de *Déu*; — quan / — quan / — quan ~ — davant el nom de *Déu*; — Quan / — Quan / — Quan {OBS 4}

26 altres ~ altres,

32 de les terres ~ de terres

36 Aquest ús de l'article □ ~ {Vg. TC 3}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

36. L'anteposició de l'article definit a un nom indica que aquest nom és determinat (V. § 24): *El meu pare. La setmana entrant. La casa que us heu venut. Li he deixat una ploma i un llapis: M'ha tornat la ploma, però s'ha quedat el llapis* (ço és, el llapis que li he deixat). *En Pere es vol vendre el cavall* (dit a un que sap que en Pere té un sol cavall). *Maria, el nen plora!* (dit en una casa on hi ha un sol nen). *Avui la lluna fa el ple. El sol ja és post. El suro és menys pesant que l'aigua. L'or és un metall groc. M'agrada més la carn que el peix. La modèstia és una gran virtut. La vida és curta.* — Notem *El faig és un arbre* o *El rossinyol canta molt bé*, en què els noms *faig* i *rossinyol* són emprats designant, no un o més individus determinats, sinó la totalitat dels individus pertanyents a una mateixa espècie. Cp. *La collita de la patata.*

Algun cop un nom determinat no pren davant seu l'article definit. Així, no es posa aquest article: davant el nom *Déu*; — quan el nom porta adjuntat un adjectiu demostratiu (V. § 38) si no és que aquest vagi excepcionalment posposat al nom. Ex.: *aquest dia, aquell home* (però *l'home aquell*); — quan en lloc de *el meu, el teu, el seu*, s'empren els possessius febles *mon, ton, son;* — quan el nom va precedit de *llur*; — quan s'anteposa l'adjectiu *tot* a un nom al qual va adjuntat un numeral cardinal: es diu *Tots els puntals cediren. Tots els altres minyons foren castigats*, però no *Tots els tres soldats foren afusellats*, sinó *Tots tres soldats foren afusellats.* — L'omissió de l'article definit és freqüent en les enumeracions. Ex.: *Homes, dones, criatures, tothom va sortir a rebre'ls.*

Els noms propis geogràfics van els uns amb article, els altres sense article. Ex.: *Premià, Vilassar, Alella*, però *el Masnou, la Roca; Catalunya, França, Anglaterra, Suïssa*, però *el Japó, el Perú; el Montseny, el Corredor, el Puigmal*, però *Montjuïc, Montserrat; el Llobregat, el Cardener, la Tordera, el Segre, la Tet.*

Quant als noms propis de persona, és habitual (en la major part de les terres de llengua catalana) de fer-los precedir de l'article, solament que, en el cas d'ésser el nom masculí i començar en consonant, l'article sol reemplaçar-se pel mot *en.* Ex.: *la Maria, l'Elvira, la Montcerdà, l'Antoni, l'Aymerich, en Joan, en Cardellach.* Aquest ús de l'article no és obligatori, i fins és preferible la seva omissió davant dels noms d'estrangers i àdhuc de catalans cèlebres.

ARTICLE INDEFINIT

37. L'article indefinit —*un*, fem. *una*—, marca que el nom al qual s'anteposa no és un nom determinat (Cp. § 24, *En Pere es*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7ss ~ {Els § 38-40 es componen d'una sèrie de fulls heterogenis enganxats o solts, generalment ms, amb senyals que orienten per col·locar cada fragment però que són difícils de controlar, i per tant és fàcil que s'hagi perdut alguna cosa: vg. 34.18.22.36}

14 numerals cardinals (§ 39) ~ (numerals cardinals, § 39)

17 noms de nombres □ adjectivament ~ noms de nombre □ adjectivament,

19 *d'adjectius* ~ d'*adjectius*

24 *els meus* ~ *els seus*

27 *vostra* ~ *seva*

36 *aquestos* ~ {TC 19}

37-39 ~ {Vg. TF 38}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

vol vendre un cavall amb *En Pere es vol vendre el cavall*). Aquest article adopta en el plural les formes *uns* i *unes* o es suprimeix. Ex.: *És un peix anomenat rap. Té unes prunes que enamoren. La geometria és una ciència exacta. L'àlgebra i la geometria són ciències exactes.*

ADJECTIUS PRONOMINALS

38. Dins d'un grup nominal, els articles definit i indefinit serveixen, com hem vist (§§ 26 i 37), per a introduir en la frase el nom al qual s'adjunten marcant que aquest nom és un nom determinat o un nom indeterminat. La funció essencial dels adjectius dits *pronominals* és d'introduir en la frase el nom al qual s'anteposen tot expressant una idea de nombre, de quantitat, d'identitat, etc. Són així mateix introductors del nom els noms de nombre numerals cardinals (§ 39) quan se'ls empra adjectivament *(tres cavalls, vint roures)*. De les dues categories en què tradicionalment es divideixen els adjectius, s'inclouen en l'una els adjectius pronominals i els noms de nombres usats adjectivament* i en l'altra, la resta dels adjectius, els quals són designats amb la denominació *d'adjectius qualificatius*.

a) Els adjectius dits *possessius* (que podríem també anomenar *personals*) són: *meu* (f. *meva*; pl. m. *meus*, f. *meves*); *teu* (f. *teva*; pl. m. *teus*, f. *teves*); *seu* (f. *seva*; pl. m. *seus*, f. *seves*); *nostre* (f. *nostra*; pl. m. i f. *nostres*); *vostre* (f. *vostra*; pl. m. i f. *vostres*); *llur* (pl. *llurs*). Ex.: *El meu rellotge. La teva amiga. Els meus parents. El nostre país. La vostra casa és més gran que la nostra. Aquest llibre i el meu. Un amic meu, Un meu amic, Un dels meus amics. Aquest vostre amic. Quan serà la vostra arribada? Ja podeu seguir el vostre camí.*

Davant del nom, en lloc de *el meu, el teu, el seu*, poden emprarse els possessius inaccentuats *mon* (f. *ma*; pl. m. *mos*, f. *mes*), *ton* (f. *ta*; pl. m. *tos*, f. *tes*), *son* (f. *sa*; pl. m. *sos*, f. *ses*). Ex.: *Ton pare. Sa mare. Ses germanes.*

En molts parlars catalans es diu *meua, teua, seua* en lloc de *meva, teva, seva*.

b) Els adjectius dits demostratius són: *aquest* (f. *aquesta*; pl. m. *aquests* o *aquestos*, f. *aquestes*), *aqueix* (f. *aqueixa*; pl. m.

* D'ordinari, són dits *determinatius* (denominació certament inadequada) els adjectius pertanyents a aquesta categoria, en la qual solen incloure's, a tort, els numerals ordinals i multiplicatius.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3	*Quina vols? Aquesta o* ~ — *Quina vols? aquesta* o {Vg. OBS 3}
5	Equivalent ~ Equivalents
11	*Deixeu-me* ~ — *Deixeu-me*
25, 28	~ {Vg. TC 20. El plural *gaires* ja és al *DOrt*, a la gramàtica de 1918/1933 (§ 68) i al *DGLC*. Sobre *masses, forces, gaires, prous*, vg. *DECat*, IV: 262a47ss, V: 520b50ss}
26-27	numerals □ quantitatius ~ {Vg. OBS 27}
37	*Dona-li* ~ *Dóna-li*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

aqueixos, f. *aqueixes*), *aquell* (f. *aquella*; pl. m. *aquells*, f. *aquelles*). Ex.: *Seguim aquest camí. Qui és aquell home que es veu allà baix? Aquesta taula sembla més petita que aquella. Quina vols? Aquesta o aquella.*

Equivalent a *aquest* i *aqueix* hi ha *est* i *eix*, encara vivents en alguns parlars catalans.

c) *mateix* (f. *mateixa*; pl. m. *mateixos*, f. *mateixes*), *altre* (f. *altra*; pl. m. i f. *altres*), *tal* (pl. *tals*). Ex.: *Avui portava el mateix vestit que ahir. Els vostres drets i els meus són els mateixos. Aquell mateix dia partiren ells.* Notem: *El seu pare mateix l'ha acusat. Deixeu-me l'altre martell. No els vull, aquests guants: els altres són millors. Torna un altre dia. Deixeu-me una altra serra. Uns altres països* o *D'altres països. — Em digué: Tal llibre, el trobaràs en tal llibreria. Tal dia farà un any. Ho trobaràs en tal i tal autor. Segons que el mot acabi en tal o tal consonant.*

d) L'adjectiu *interrogatiu* és *quin* (f. *quina*; pl. m. *quins*, f. *quines*). Ex.: *Quin dia vindràs? D'aquests llibres, quin vols?* (Usat com a exclamatiu: *Quina felicitat!*) V. § 111.

e) L'adjectiu *relatiu* és *qual* (pl. *quals*). Ex.: *Trenta mil pessetes, la qual suma...* (V. § 123).

f) La major part dels adjectius dits *indefinits* serveixen per a fer indicacions sobre el nombre dels individus designats per un nom o sobre la quantitat d'una cosa no comptable designada per un nom, sense, però, precisar-los: *quants quantes, tants tantes, molts moltes, pocs poques, alguns algunes, gaires, bastants, diferents, diversos diverses, cap* (numerals); — *quant quanta, tant tanta, molt molta, poc poca, gaire, bastant* (quantitatius).

El mateix ofici que aquests adjectius fan els mots *prou, massa, força, més, menys, que* (numerals o quantitatius), i un bon nombre de conjunts com *un munt de, una pila de, una munió de, un grapat de, un ramat de, una colla de, un raig de, un reguitzell de* (numerals); — *un poc de, una mica de, un xic de, gota de, mica de, gens de* (quantitatius).

Exemples: *Té molts fums, moltes pretensions. Té pocs amics, poques amigues. No hi veig gaires probabilitats d'èxit. Encara té algunes pessetes. No tinc cap ganes de fer-ho. Amb prou feines. Fes-li força reverències. Dona-li més diners. Que vegades t'ho he dit! Un grapat d'anys. Una pila de vegades. Un reguitzell d'insults. — Ha begut molt vi, molta aigua. Té poc aguant, poca resistència. No en traurà gaire profit. Posa-hi força sal, més sal. Has menjat massa pa. Que paciència es necessita! No tinc gens de pa. No té gota de vergonya.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7 *Pots* ~ — Pots

10 *Tot l'hivern* ~ *Tot* (f. *tota*; pl. m. *tots*, f. *totes*) *Tot l'hivern* {El fragment suprimit ja és a 32.3}

30 § 86 ~ = {Ha de ser § 90}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Es compten també entre els adjectius dits indefinits: *algun* (f. *alguna*), *cert* (f. *certa*; pl. m. *certs*, f. *certes*), *qualsevol*, *cada*, *cadascun* (f. *cadascuna*), *tot* (f. *tota;* pl. m. *tots*, f. *totes*). Ex.: *Encara li deu quedar algun llibre que et pot interessar. Durant algun temps. — Hi ha certs marxants amb els quals no vull tractes. Hi ha certes coses que ell mai no farà. Ho vaig fer amb certa por. Va venir un cert senyor Cardellach. Pots venir qualsevol dia* (V. § 112). *— Cada home havia de portar un fusell. Cada vegada queia. Cadascun* (o *cada un*) *d'ells. Aquestes nenes en demanen: dóna'n dos a cadascuna* (o *a cada una*). *— Tot l'hivern ha fet mal temps. S'han venut tota la farina. El vent ha arrencat d'arrel tots els arbres. Totes aquestes cases pertanyen al meu pare. Si vol prunes, dónales-hi totes. Tot home està subjecte a la mort. Tota falta mereix càstig.* Notem: *Tot Barcelona ho sabia.*

No són indefinits sinó merament qualificatius molts dels adjectius esmentats en el § 38, tals com *cert, qualsevol, tal, altre, diferents, diversos* en frases com: *És una cosa ben certa. Tracem un triangle qualsevol: no cal que sigui rectangle. Us torno la màquina tal com me la vau deixar. És tot altre que no em pensava. Són coses diferents.*

Remarques:

I. L'adjectiu arcaic *llur* pot emprar-se en lloc de *seu* quan aquest significa «d'ells» o «d'elles», però no quan significa «d'ell» o «d'ella». Pot dir-se, per exemple, *Els meus cosins i llurs fills*, però no *El meu cosí i llurs fills.*

II. En molts parlars catalans s'ha perdut l'antiga distinció entre *aqueix* i *aquest*, distinció que convindria conservar en l'estil epistolar: en una lletra d'un que és a Girona a un que és a Barcelona, *aquesta ciutat* voldria dir Girona, i *aqueixa ciutat*, Barcelona. Cp. § 86.

III. Cal evitar l'ús que es fa del mot *mateix* per a evitar repeticions, com quan s'escriu «*La importància del fet i de totes les circumstàncies que concorregueren al mateix*» (correcte: *que hi concorregueren*).

IV. Cal evitar l'ús del mot *demés* per *altres*: en lloc de *els demés* cal dir *els altres* o *tots els altres*; en lloc de *demés* (no precedit d'article), cal dir *tots altres*. Ex.: *En Joan i en Miquel van comparèixer a les vuit; però tots els altres companys, a les deu. Calç, guix i tots altres materials de construcció.* Notem *i família tota* com a reemplaçant de *i demés família.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

22 i *cent* ~ i *cents*
32 reemplaçat *u* ~ reemplaçat per *u*
38 Usats ~ — Usats {Vg. OBS 4}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

V. Cal dir *tal i tal* (o *tal o tal*) i no *tal i qual* (o *tal o qual*). *Qual*, contraposat a *tal*, és solament admissible en l'expressió *tal qual*. Ex.: *Si us deixo la ràdio, torneu-me-la tal qual.*

VI. Algun dels adjectius indefinits numerals o quantitatius, sobretot *bastant*, poden adjuntar-se al nom per mitjà de la preposició *de*. Ex.: *Molt d'oli. Bastant d'aigua.*

VII. Els mots *prou, massa* i *força*, emprats com a numerals tendeixen a reemplaçar-se per *prous, masses* i *forces* sobretot quan s'usen no adjuntats al nom al qual es refereixen.

VIII. És incorrecte d'usar *varis* (f. *vàries*) com a numeral indefinit. Ex.: *L'he trobat vàries vegades.*

NUMERALS CARDINALS

39. La indicació precisa del nombre d'individus designats per un nom es fa anteposant a aquest una classe de mots anomenats *numerals cardinals*. Són: *un, dos, tres, quatre, cinc, ..., vint, vint-i-un, vint-i-dos, ..., trenta, trenta-un, ..., quaranta, quaranta-un, ..., cent, cent un, ..., dos-cents, ..., tres-cents, ..., mil, ..., dos mil, ...* Hi ha, encara, les locucions numerals *un centenar de, un miler de, un milió de, una dotzena de, una vintena de, una grossa de*, etc. Ex.: *Un quilòmetre. Dos homes. Vint-i-quatre dies. Un miler de caixes. Un milió de soldats. Una dotzena d'ous.*

Els numerals *un, dos* i *cent* tenen un femení: *una, dues, centes*. Ex.: *Una tona. Dues dones. Vint-i-dues vaques. Quatre-centes caixes.* Davant de noms com *molls, pantalons, calçotets, tisores, pinces, ulleres, calces*, quan, malgrat llur forma de plural, designen un sol objecte, el numeral *un* revesteix les formes *uns, unes*. Ex.: *uns molls, unes tisores.*

Els numerals cardinals són emprats sovint significant *primer, segon, terç* o *tercer, quart, cinquè, sisè... vintè, vint-i-unè...* (adjectius de dues terminacions que hom anomena *numerals ordinals*). En aquest cas el numeral cardinal es posposa al nom i adopta sempre la seva forma masculina, i *un* és reemplaçat *u*. Ex.: *Alfons tretze. Capítol divuit. El dia quinze de juny* o *el quinze de juny. El vint-i-u de setembre. El quilòmetre u.*

Exemples de numerals emprats com a designació d'una cosa (una carta de jugar, una xifra, etc.): *Un tres de copes. D'aquest joc, n'han tret els vuits i els nous. Les xifres amb què s'escriu el nombre cent quatre són un u, un zero i un quatre.* Usats com a noms els mots *terç* (no *tercer*), *quart, cinquè, sisè*, etc., designen

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 *vint-i-dosaus* ~ *vint-i-dos aus* {M 47b, mc i repassat. Vg. OBS 28}

16 *ell.* (*En* □ *ell*): *jo* ~ *ell* (*En* □ *ell*): *jo* {Vg. OBS 1}

18 pronoms. ~ pronoms.[1] {Nota no localitzada a M}

19-20 *mi* □ *si* ~ *mi** □ *si** {Notes que remeten a 34.36, on E també ha suprimit l'asterisc que precedia el text}

21 *hom* ~ {A M 48-I hi havia *un hom* (que és que el porta 1946: 34), però *un* està ratllat}

22 (indefinits). ~ {Darrere aquest parèntesi hi ha un signe d'inserció d'alguna cosa que no es localitza a M}

26 *Qui hi ha?*. Aquests ~ =

35-36 ~ {TC 21: «Afegeixo *entre* i *sense* (preposicions que exigeixen *mi*)». Però aquestes preposicions, amb els ex., ja consten a M}

39 *¿Què* ~ *Què* {Vg. OBS 2}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

cadascuna de les parts que resulten de dividir un tot en tres, quatre, cinc, sis, etc., parts iguals. Ex.: *El quart de vint és cinc. Un cinquè del seu pes. La fracció cinc vint-i-dosens* (no *vint-i-dosaus*, com diuen alguns). En lloc de *un terç, un quart*, etc., pot dir-se *una terça* (o *tercera*) *part, una quarta part*, etc. Hom reemplaça sovint *desè, centè* i *milè* per *dècim, centèsim* i *millèsim*. — Si un tot es divideix en dues parts iguals, cada part s'anomena *meitat*, i l'adjectiu corresponent és *mig*: *La meitat de sis és tres. Mig pa. Mitja lliura de pa.*

PRONOMS

40. Hi ha una classe de mots que serveixen per a designar els éssers o les coses sense, però, anomenar-los: aquests mots són els *pronoms*. La persona que parla es designa a si mateixa amb els mots *jo* o *mi*; designem la persona a qui parlem amb els mots *tu, vós* o *vostè*; si estem parlant d'una persona (*en Joan*, per ex.), en designar-la podem fer-ho emprant el mot *ell*. *(En Joan no vindrà fins la setmana entrant, i no podem fer res sense ell): jo, mi, tu, vós, vostè, ell* són pronoms.

I. *Jo, mi, tu, vós, vostè, vostès, nosaltres, vosaltres, ell, ella, ells, elles, si* (personals); *aquest, aqueix, aquell* (demostratius), *qui* (interrogatiu i relatiu), *algú, ningú, cadascú, hom, tothom, altri, qualsevol* (indefinits). Ex.: *Parlaven de mi. Hi aniran sense tu. Has vist la Maria? — Ara acabo de parlar amb ella. Aquest* (assenyalant una persona) *és el germà d'en Pere. Algú t'ho dirà. No ha vingut ningú. Cadascú portarà el seu menjar. Respecteu el bé d'altri. Tothom ho sap. Qui hi ha?*. Aquests pronoms serveixen exclusivament o principalment per a designar persones així com un bon nombre dels mots esmentats en el § 38, que no són adjectius sinó pronoms quan porten incorporada la idea de persona (*quants*, per ex., és un adjectiu en la frase *No sé quants fills té*; és un pronom en la frase *Quants l'enyoraran!*, on *quants* vol dir *quantes persones*). Cp.: *S'ha explicat bé, però molts no l'han entès. Ho ha dit cridant perquè tots el sentissin. Vindran els uns i els altres. Quan un està malalt... Els mateixos que el lloen avui abans el blasmaven.*

Darrera de les preposicions *a, amb, de, en, per, contra, entre, sense, envers*, s'usa *mi* en lloc de *jo*. Ex.: *M'ho ha dit a mi. Anaven amb mi. Parlàvem de mi. Vejam si pensareu en mi. Tots anaven contra mi. Aquestes queixes han arribat fins a mi. ¿Què faríeu sense mi?* Però quan alguna d'aquestes preposicions regeix dos o

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7 *tot* ~ *tot, re* {El darrer dels ex. és *Tot és re*, ratllat. *DGLC*: «**re** *pron.* Res»}

9 *el mateix* ~ Ø {Però darrere *ço* hi ha «*el**», ratllat}

32 *de* —per exemple, *l'inútil de*—, ~ *de*, per exemple, *l'inútil de*, {Vg. OBS 4}

35 vegis {En altres ed., «vegi's» o «vegeu»} ~ V.

36 85, ap. 2 ~ {Hi hauria de dir «40, ap. II; 89»}

37 nom —terme □ nominal— ~ nom, terme □ nominal, {Vg. OBS 4}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

més termes coordinats, s'usa *jo*. Ex.: *Entre jo i tu. Contra jo, tu i ell.* — Com *mi*, el pronom reflexiu *si* no s'usa sinó precedit d'una preposició. Ex.: *Va tornar en si. Anava contra si mateix.* Sovint es prefereix *ell* a *si* sobretot en el plural. Ex.: *Quatre i nou són dos nombres primers entre ells.*

II. (Pronoms neutres). *Això, allò, açò, ço* (demostratius), *què* (interrogatiu i relatiu), *quelcom, res, altre, tot* (indefinits). Ex.: *No diguis això. Què vols? No tinc res. Tot m'és igual. No ha fet altre que plorar tota l'estona. Ell no hi anirà, i t'aconsello que facis el mateix.*

III. Ultra aquests pronoms forts o accentuats, hi ha els pronoms febles: *que* (relatiu, § 107) i els estudiats en els §§ 62 i següents.

L'ANOMENAT ARTICLE NEUTRE

41. La funció d'un pronom dins la frase és la mateixa que la d'un nom o grup nominal (la de designar quelcom que concebem com una entitat; § 24, ap. 3). La mateixa funció fa un grup com *el bo, el cert, l'incomprensible* en frases com *El bo era que ell no n'entenia res. El cert és que no us ho pensàveu. L'incomprensible fóra que ell no se n'adonés.* Notem que com a concurrent d'una expressió com *l'incomprensible,* hi ha l'expressió *la cosa incomprensible* (preferible en molts casos). Ex.: *La cosa incomprensible fóra que ell no se n'adonés. La cosa més segura és que no reeixiran.* L'article que figura en aquests grups (en què l'adjectiu revesteix la seva forma masculina) és l'anomenat *article neutre* (que revesteix les mateixes formes que l'article masculí: *el* o *l'*).

L'article neutre es troba freqüentment usat davant d'un adjectiu al qual va adjuntat un complement introduït amb la preposició *de*. Ex.: *L'odiós de la seva conducta* (en què *l'odiós de* vol dir «allò que té d'odiós», «allò que hi ha d'odiós en»). En molts casos són preferibles a l'adjectiu precedit de l'article neutre i seguit de la preposició *de* —per exemple, *l'inútil de*—, perífrasis com *allò que té d'inútil, allò que hi ha d'inútil en,* o bé el nom abstracte corresponent a aquell adjectiu, *la inutilitat de...*

Sobre altres usos (correctes o erronis) de l'article neutre, vegis §§ 85, ap. 2; 110, ap. 3; 111, ap. 5, i 123.

42. El nom —terme principal d'un grup nominal— pot tenir com a complement determinatiu un altre nom, el qual s'enllaça

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

12 quan □ ciutat, etc. ~ — quan □ ciutat, etc. anteposant al seu nom propi el nom comú *riu, muntanya, ciutat*, etc. {Salt de ratlla a E}

13 al propi ~ al nom propi

36 i *bufet* □ *i un bufet* ~ i *un bufet* □ *i un bufets* {Lapsus a M en la darrera paraula}

38 és proferit ~ {M: «són proferits» corregit en el discutible «és proferit», induït pel següent singular «vol»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

amb ell per mitjà d'una preposició (V. § 24). Ex.: *Un perol d'aram. Un rellotge de sol. Un molí de vent. Un peix de riu. Un rovell d'ou. Confitura de codony. Una carretada de fenc. Cafè amb llet. Un flascó sense tap. Els petges d'una taula. Un vehicle de tres rodes. Un remei contra la tos. La victòria sobre l'enemic.* Un nom pot també figurar en el complement d'un altre nom per l'intermediari d'un adjectiu (V. § 27, ap. 2). Ex.: *Un dipòsit ple d'aigua. Un remei bo contra el reuma.* Però també pot fer de complement d'un altre nom juxtaposant-s'hi a tall d'un adjectiu. Ex.: *Vull dir en Soler metge; no, en Soler advocat.* (Aposicions determinatives. V. § 85, últim ap.) Altres casos en què figuren més d'un nom en un grup nominal són: quan designem un riu, una muntanya, una ciutat, etc. (V. § 25), que uns cops es fa juxtaposant el nom comú al propi i altres cops interposant entre els dos la preposició *de*: *El riu Llobregat. La muntanya de Montjuïc. La ciutat de Barcelona,* i, anàlogament, *El rei Martí. El bisbe Morgades. El doctor Robert. La meva neboda Maria* (Cp. *El mes de maig. El nom de pàtria*); — i quan un nom va precedit d'una locució numeral o quantitativa (V. § 39): *Un grapat d'anys. Gota de vergonya.*

Un o més noms o grups nominals poden coordinar-se *(Pa i aigua. El rellotge d'or i l'anell de platí),* i, essent dins la frase una mateixa la funció d'un pronom que la d'un nom o grup nominal (la designació d'un ésser o cosa o d'un conjunt d'éssers o coses), això fa que un pronom, sol *(jo, tothom, això)* o acompanyat d'un o més complements *(jo sol, això mateix),* pot coordinar-se, no solament amb un altre pronom *(Jo i tu),* sinó amb un nom o grup nominal *(Jo i el teu germà).*

Quan es coordinen grups nominals que tenen com a terme principal un mateix nom *(El vestit nou i el vestit vell. El meu rellotge i el rellotge d'en Joan)* això permet l'elisió del nom en el segon grup: *El vestit nou i el vell. El meu rellotge i el d'en Joan.* Notem, quan el nom és indeterminat *(Un vestit nou i un vestit vell. Tres soldats anglesos i quatre soldats francesos): Un vestit nou i un* DE *vell. Tres soldats anglesos i quatre* DE *francesos.*

Anàlogament, en coordinar dos grups nominals com *un armari vell* i *bufet vell,* pot dir-se *Un armari i un bufet vells.* Però cal evitar conjunts com *Els llibres i els mobles vells* quan les circumstàncies en què és proferit no permeten endevinar si vol dir *Els llibres vells i els mobles vells* o bé *Els mobles vells i els llibres* (tots).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 VERB ~ Ø {A sota d'aquest títol general hi hauria d'haver algun altre títol que fes joc amb els altres títols interiors del capítol}

14 * ~ (1) {Igualment a 37.29. A M el text de la nota anava entre parèntesis}

15ss ~ {Vg. el meu § 1.5.1*b*}

18 En ~ — En {Vg. OBS 4}

24 ajuntem ~ adjuntem {Vg. OBS 4}

26 ajuntat ~ a~~d~~juntat {Vg. OBS 4}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

III

VERB

43. *El meu rellotge avança*: vet ací un acte de paraula o *frase* amb què expressem un pensament. Amb un acte de paraula podem expressar més d'un pensament, per exemple, en una frase com *El nen escriu i la nena llegeix,* amb la qual expressem dos pensaments. El conjunt de mots que constitueixen la primera frase o cadascun dels dos conjunts de mots que, en la segona frase, figuren l'un al davant i l'altre al darrera del mot d'enllaç *i (el nen escriu; la nena llegeix)* són el que s'anomena una *proposició.* En les frases esmentades, els conjunts *el meu rellotge, el nen* i *la nena* no són l'expressió d'un pensament, sinó merament el signe d'una idea (la designació d'una cosa, d'una persona): no són proposicions, sinó parts integrants d'una proposició.*

Dos tipus importantíssims de proposició, en llur forma més simple, són:

I. *El nen plora* II. *Aquest regle és curt*

Tipus I. En la proposició *El nen plora,* hi ha la designació d'un ésser *(el nen)* i un mot *(plora)* que expressa allò que fa aquest ésser (què fa el nen? plora). El fet que s'està acomplint té un nom *(plor);* però si, adjuntant els dos noms *nen* i *plor* diem, per exemple, *el plor del nen,* aquest conjunt de mots pot ésser el membre d'una proposició (per exemple, *El plor del nen no em deixa dormir*), però no és una proposició. En canvi, si ajuntem al grup nominal *el nen* el mot *plora,* el conjunt *El nen plora* és una proposició. Un mot com *plora,* el qual, ajuntat a un nom *(el nen)* o a un pronom (per exemple *ell* en una frase com *Ell plora*), expressa allò que, en un temps donat, fa la persona o cosa designada per

* Quan es diu que un conjunt de mots com *el meu rellotge* no és una proposició, això no vol dir que no pugui ésser ocasionalment l'expressió d'un pensament. Suposem que, havent oblidat algú el seu rellotge en un indret, hi torna a cercar-lo i diu als qui s'hi troben: *El meu rellotge.* Les circumstàncies en què profereix aquests mots, el gest amb què els acompanya, l'entonació amb què els diu, fan que aquests mots constitueixin una frase. V. § 128.

32 *sou*, dita ~ *sou* dita
38, 42 cap ~ {Vg. OBS 15}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

aquest nom o pronom, i la presència del qual en un conjunt de mots fa que aquest sigui una proposició, és *un verb*. El mot o grup de mots que designa la persona (o les persones), la cosa (o les coses) que fa (o fan) allò designat pel verb, és el *subjecte* d'aquest verb: en la proposició *El nen plora,* el subjecte del verb *plora* és el grup nominal *el nen*; en la proposició *El veí i la veïna canten,* el subjecte del verb *canten* és el grup *el veí i la veïna* (designació de dues persones).

De les diferents formes que pot revestir el verb (molt més nombroses, en català, que les que pot revestir un nom o un adjectiu) la forma que adopta depèn de quin sigui el seu subjecte. Diem, per exemple, *El veí canta:* si el subjecte, en lloc de *el veí,* fos *els veïns* (o *el veí i la veïna*), diríem *Els veïns canten* (o *El veí i la veïna canten*); si el subjecte fos la designació de la persona que parla *(jo),* diríem *canto*; si fos la designació de la persona a qui hom parla *(tu),* diríem *cantes*; si fos la designació d'un conjunt de persones entre les quals hi ha la persona que parla (*nosaltres, jo i tu, jo i en Joan,* etc.), diríem *cantem*; i si fos la designació d'un conjunt de persones entre les quals hi ha aquella o aquelles a qui hom parla, però no la que parla (*vosaltres, tu i ell, tu i els teus germans,* etc), diríem *canteu.* Hom diu que *canto, cantes* i *canta* (així com els seus subjectes) estan respectivament en la primera, en la segona i en la tercera persones del singular, i que *cantem, canteu* i *canten* (així com els seus subjectes) estan respectivament en la primera, en la segona i en la tercera persones del plural. Quan ens adrecem a una persona que no tutegem, aquesta persona és designada amb el mot *vós* o amb el mot *vostè.* Quan el subjecte és *vós,* el verb es posa en la segona persona del plural *(canteu).* Quan el subjecte és *vostè,* el verb es posa en la tercera persona del singular *(canta). Vostè* té un plural *(vostès),* que exigeix posar el verb en la tercera persona del plural *(canten).*

En una proposició com *Guanya un bon sou,* dita a continuació d'una proposició com *En Joan treballa (En Joan treballa: guanya un bon sou)* o en una proposició com *Guanyo un bon sou,* no figura cap mot o grup de mots que designi la persona a la qual atribuïm l'acció de guanyar. En el cas de *Guanya un bon sou,* pel fet d'ésser proferida aquesta proposició a continuació de la proposició *En Joan treballa,* no cap cap dubte que el qui la diu atribueix l'acció de guanyar a la mateixa persona que en la proposició anterior ha estat designada amb el grup nominal *En Joan*: llavors diem que el subjecte de *Guanya un bon sou* és *En Joan.* En el cas de *Guanyo un bon sou,* donada la forma que revesteix el verb, no cap tampoc cap dubte que el qui la diu s'atribueix a si mateix l'acció de gua-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

16 pensament), és ~ pensament) és
18 predicat és ~ predicat, és
40 dels □ 1. ~ dels □ — 1. {Lapsus «dels» per «del». Vg. OBS 4 i 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

nyar, i com que el mot amb què el qui parla es designa a si mateix és *jo*, llavors diem que el subjecte de *Guanyo un bon sou* és *jo*.

Allò que resta d'una proposició llevant-li el subjecte del verb, és el predicat, que conté el verb, el qual va tot sol. (Ex.: *El meu germà escriu*) o va acompanyat d'altres mots, com en la proposició *El meu germà escriu una lletra a la seva dona*, on el predicat conté, ultra el verb *(escriu)*, la designació d'una cosa *(una lletra)* i la designació d'una persona *(a la seva dona)*.

44. Tipus II. *El regle és curt.* En aquesta proposició, hi ha la designació d'una cosa *(el regle)* de la cual diem que té una determinada qualitat *(és curt)*. L'adjectiu *curt*, que expressa la qualitat que atribuïm a la cosa designada pel grup nominal *el regle*, va unit a aquest grup per mitjà del mot *és*. Aquest mot d'enllaç, merament copulatiu, la presència del qual en el conjunt de mots *El regle és curt* fa que aquest conjunt sigui una proposició (ço és, l'expressió d'un pensament), és un verb: el subjecte d'aquest verb és el grup nominal *el regle*, i l'adjectiu *curt*, que figura en el predicat és dit *terme predicatiu*. Tant aquest com el verb revesteixen formes distintes segons quin sigui el subjecte del verb. Si fos *els regles*, diríem *els regles són curts*; si fos *la corda*, diríem *la corda és curta*; si fos *les cordes*, diríem *les cordes són curtes*. Diem *en Miquel és alt, la Maria és alta*, però diem *jo sóc alt* o *jo sóc alta, tu ets alt* o *tu ets alta*. Notem: *vós sou alt* o *vós sou alta* (amb el verb en plural, però el terme predicatiu en singular).

En cadascuna de les proposicions *En Pere es vol vendre el cavall blanc* (V. § 24) i *El cavall d'en Pere és blanc*, l'adjectiu *blanc* expressa una característica de l'ésser designat pel mot *cavall*; però si, en la primera, fa de complement determinatiu d'aquest nom, en la segona és el terme principal d'un predicat, que hem anomenat terme predicatiu. Anàlogament, el grup *d'or*, que, en una proposició com *He perdut l'anell d'or*, és un complement determinatiu del nom *anell*, fa de terme predicatiu en una proposició com *Aquest anell és d'or*.

En les proposicions del tipus II, el mot que enllaça el terme predicatiu amb el subjecte pot ésser un verb altre que *ésser*, merament copulatiu: *estar, semblar, trobar-se, restar, quedar-se, tornar-se, fer-se*, etc. (verbs dits atributius). Ex.: *L'avi està malalt. Aquell home semblava boig. La noia es va tornar vermella. En Joan s'ha fet vell.*

Són variants dels tipus II: 1. *En Pere és mestre.* — 2. *En Pere és un mestre molt bo.* — 3. *En Pere és el mestre d'Espot.* — 4. *El faig és un arbre.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 Els altres ~ Altres

5 *Fa vent* ~ *Fa vent. Ha fet un tro* {El darrer ex., ratllat per Fabra}

8ss ~ {Vg. el meu § 1.5.1*b*}

20 113 ~ 95 {Al § 95 no es parla exactament d'això, però hi apareix un altre cas de subjecte (en forma d'infinitiu) posposat al verb; tampoc no se'n parla al § 113, però aquí hi apareix un tercer cas de subjecte posposat (en forma d'oració introduïda per *que*) i tal que (segons els afegits de l'editor) en certs casos es pronominalitza amb *ho*, com un complement}

37 present ~ un present

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

45. Els altres dos tipus de proposició són:

III. *Plou. És clar.* IV. *Ha arribat un parent meu.*

Una proposició del tipus III és una proposició mancada de subjecte; tota ella és predicat, el qual uns cops té la forma del predicat de les proposicions del tipus I *(Plou. Neva. Fa vent)* i altres cops té la forma del predicat de les proposicions del tipus II *(És clar. Està núvol).*

46. En una proposició del tipus IV *(Ha arribat un parent meu, Ha sortit un tren),* hi ha la designació d'un ésser o una cosa *(un parent meu, un tren),* i l'expressió d'allò que en un temps donat fa aquest ésser o aquesta cosa *(ha arribat, ha sortit),* exactament com en una proposició del tipus I *(El nen plora,* V. § 43), i, com en aquesta, el verb concorda amb el nom que designa aquell ésser o cosa *(Han arribat uns parents meus, Han sortit dos trens);* però aquesta designació, a diferència del subjecte d'una proposició del tipus I, no apareix com una part de la proposició que, contraposada al predicat, serveix de base a la comunicació del nostre pensament, sinó darrera del verb com una mena de complement d'aquest, i, de fet, en certes ocasions es comporta gramaticalment com a tal (V. §§ 72 i 113).

47. El verb adopta formes distintes per a expressar un mateix fet segons quin sigui el temps en què aquest s'acompleix: el mateix fet que expressem amb les formes *canto, cantes, canta, cantem, canteu, canten,* l'expressaríem, si s'acomplia en un temps passat (per exemple, ahir), amb les formes *cantava, cantaves, cantava, cantàvem, cantàveu, cantaven,* i si s'acomplia en un temps futur (per exemple, demà), amb les formes *cantaré, cantaràs, cantarà, cantarem, cantareu, cantaran.* Formes com *canto, cantes,* etc., o com *cantava, cantaves,* etc., o com *cantaré, cantaràs,* etc., hom diu que són les formes o persones d'un mateix *temps*; així, hom diu que en el verb *cantar* hi ha un temps del qual *canto* és la primera persona del singular, *cantes* la segona persona del singular, *canta* la tercera persona del singular, *cantem* la primera persona del plural, *canteu* la segona persona del plural i *canten* la tercera persona del plural; un altre temps del qual *cantava* és la primera persona del singular, *cantaves* la segona del singular, etc. (*canto, cantes,* etc., és present; *cantava, cantaves,* etc., un pretèrit; *cantaré, cantaràs,* etc., un futur).

Les formes distintes que pot revestir un verb, li permeten, encara, de marcar distincions de *mode.* Ex.: *Cantes massa alt* (mode

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8 ho són ~ ho són,
14 ho és ~ l'és {Vg. OBS 23}
32 invariable, ~ invariable

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

indicatiu). *No volen que cantis tan alt* (mode *subjuntiu*). *Canta més alt, que no et senten* (mode *imperatiu*). *Si et posessis dret, cantaries millor* (mode *condicional*).

48. El verb posseeix formes desproveïdes d'aquestes determinacions de nombre, de persona, de temps i de mode: són l'infinitiu *(cantar)*, el gerundi *(cantant)* i el participi passat *(cantat)*. Notem que els conjunts *el veí cantar, el veí cantant, el veí cantat*, no són proposicions; ho són en canvi, els conjunts *el veí va cantar, el veí està cantant, el veí ha cantat*. La força predicativa dels grups *va cantar, està cantant* i *ha cantat* és deguda a la presència dels mots *va, està* i *ha*, que són els portadors de les determinacions de nombre, de persona, etc., característiques del verb. Ex.: *he cantat, has cantat, ha cantat, hem cantat, heu cantat, han cantat*. Això és un temps del verb *cantar* (com ho és *canto, cantes*, etc., o *cantava, cantaves*, etc.); un altre temps de *cantar* és *havia cantat, havies cantat*, etc.; un altre, *hauré cantat, hauràs cantat*, etc. Aquests temps es denominen *composts*, i el verb *haver*, al qual pertanyen les formes que s'anteposen al participi *cantat*, es denomina un *verb auxiliar*. Els temps formats amb altres auxiliars solen denominar-se *perifràstics* per a diferenciar-los dels formats amb l'auxiliar *haver*. V. §§ 58, 97 i 99.

49. Els verbs catalans, atenent a les alteracions que poden sofrir en la seva forma, es divideixen en tres conjugacions: pertanyen a la primera conjugació els verbs que tenen l'infinitiu terminat en *ar* (Ex.: *cantar*); a la segona, els verbs que tenen l'infinitiu terminat en *er* o *re* (Ex.: *valer, témer, perdre*); i a la tercera, els verbs que tenen l'infinitiu terminat en *ir* (Ex.: *servir*). Els verbs *dir* i *dur* s'inclouen en la segona.

Llevant de les formes de l'infinitiu d'un verb les terminacions *ar, er, re* o *ir*, allò que en resta *(cant, val, tem, perd, serv)* és el que s'anomena radical del verb. El radical és, en la gran majoria dels verbs, invariable, llevat de certes modificacions merament ortogràfiques (Ex.: *pregar, preguem*) i d'altres que no afecten la seva grafia (Ex.: *perdre, perd*, pronunciat *pert*). Els radicals dels dos verbs *dir* i *dur* són *di* i *du*.

Verbs models

50. A continuació donem la conjugació dels verbs models *cantar* (mod. I), *perdre* (mod. IIa), *témer* (mod. IIb), *servir* (mod. IIIa) i *dormir* (mod. IIIb).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

5-7 ~ {Per a *dormir* i *témer* M 57-59 dóna només les formes divergents de *perdre* i *servir*, respectivament. Igual a 1946: § 31}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1.ª conjugació	*2.ª conjugació*		*3.ª conjugació*
I. CANTAR	IIa. PERDRE		IIIa. SERVIR
	IIb. TÉMER		IIIb. DORMIR
	Infinitiu		
cantar	*perdre*	*témer*	*servir*
	Gerundi		
cantant	*perdent*		*servint*
	Indicatiu present		
canto	*perdo*	*serveixo*	*dormo*
cantes	*perds*	*serveixes*	*dorms*
canta	*perd*	*serveix*	*dorm*
cantem	*perdem*	*servim*	*dormim*
canteu	*perdeu*	*serviu*	*dormiu*
canten	*perden*	*serveixen*	*dormen*
	Subjuntiu present		
canti	*perdi*	*serveixi*	*dormi*
cantis	*perdis*	*serveixis*	*dormis*
canti	*perdi*	*serveixi*	*dormi*
cantem	*perdem*	*servim*	*dormim*
canteu	*perdeu*	*serviu*	*dormiu*
cantin	*perdin*	*serveixin*	*dormin*
	Imperatiu		
canta	*perd*	*serveix*	*dorm*
canti	*perdi*	*serveixi*	*dormi*
cantem	*perdem*	*servim*	*dormim*
canteu	*perdeu*	*serviu*	*dormiu*
cantin	*perdin*	*serveixin*	*dormin*
	Indicatiu imperfet		
cantava	*perdia*	*servia*	
cantaves	*perdies*	*servies*	
cantava	*perdia*	*servia*	
cantàvem	*perdíem*	*servíem*	
cantàveu	*perdíeu*	*servíeu*	
cantaven	*perdien*	*servien*	

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2-19 ~ {La 3a columna, a M va col·locada més a la dreta, a l'indret de la 4a}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Subjuntiu imperfet

cantés	*perdés*	*servís*
cantessis	*perdessis*	*servissis*
cantés	*perdés*	*servís*
cantéssim	*perdéssim*	*servíssim*
cantéssiu	*perdéssiu*	*servíssiu*
cantessin	*perdessin*	*servissin*

Indicatiu perfet

cantí	*perdí*	*serví*
cantares	*perderes*	*servires*
cantà	*perdé*	*serví*
cantàrem	*perdérem*	*servírem*
cantàreu	*perdéreu*	*servíreu*
cantaren	*perderen*	*serviren*

Participi passat

cantat	*perdut*	*servit*
cantada	*perduda*	*servida*
cantats	*perduts*	*servits*
cantades	*perdudes*	*servides*

Indicatiu futur

cantaré	*perdré*	*temeré*	*serviré*
cantaràs	*perdràs*	*temeràs*	*serviràs*
cantarà	*perdrà*	*temerà*	*servirà*
cantarem	*perdrem*	*temerem*	*servirem*
cantareu	*perdreu*	*temereu*	*servireu*
cantaran	*perdran*	*temeran*	*serviran*

Condicional present

cantaria	*perdria*	*temeria*	*serviria*
cantaries	*perdries*	*temeries*	*serviries*
cantaria	*perdria*	*temeria*	*serviria*
cantaríem	*perdríem*	*temeríem*	*serviríem*
cantaríeu	*perdríeu*	*temeríeu*	*serviríeu*
cantarien	*perdrien*	*temerien*	*servirien*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 conjugaven ~ conjuguen
3 *gu qu ~ gu, qu*
5 ind. pres. ~ — ind. pres. {Igual en els altres casos: vg. OBS 4}
6 sub. ~ subj.
11 imperfet ~ imper. {Sc. «imperatiu», alterat a E per canvi de lín.}
13 ind. pret. ~ = {En comptes de «ind. perf.», com arreu}
40 La major ~ En la major {Vg. OBS 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

51. Tots els verbs de la primera conjugació, llevat *anar* i *estar*, es conjugaven segons el model I. Però els verbs terminats en *gar, car, jar, çar, guar* i *quar* canvien *g, c, j, ç, gu* i *qu* en *gu qu, g, c, gü* i *qü* davant de les terminacions que comencen en *e* o *i*:

pagar: ind. pres. *pago, pagues, paga, paguem, pagueu, paguen*; — sub. pres. *pagui, paguis, pagui, paguem, pagueu, paguin*; — imper. *paga, pagui, paguem, pagueu, paguin*; — subj. imperf. *pagués, paguessis, pagués, paguéssim, paguéssiu, paguessin*; — ind. perf. *paguí, pagares*, etc.

tocar: ind. pres. *toco, toques, toca, toquem, toqueu, toquen*; — subj. pres. *toqui, toquis, toqui, toquem, toqueu, toquin*; — imperfet *toca, toqui, toquem, toqueu, toquin*; — subj. imperf. *toqués, toquessis, toqués, toquéssim, toquéssiu, toquessin*; — ind. pret. *toquí, tocares*, etc.

pujar: ind. pres. *pujo, puges, puja, pugem, pugeu, pugen*; — subj. pres. *pugi, pugis, pugi, pugem, pugeu, pugin*; — imper. *puja, pugi, pugem, pugeu, pugin*; — subj. imperf. *pugés, pugessis, pugés, pugéssim, pugéssiu, pugessin*; — ind. perf. *pugí, pujares*, etc.

començar: ind. pres. *començo, comences, comença, comencem, comenceu, comencen*; — subj. pres. *comenci, comencis, comenci, comencem, comenceu, comencin*; — imper. *comença, comenci, comencem, comenceu, comencin*; — subj. imperf. *comencés, comencessis, comencés, comencéssim, comencéssiu, comencessin*; — ind. perf. *començí, començares*, etc.

obliquar: ind. pres. *obliquo, obliqües, obliqua, obliqüem, obliqüeu, obliqüen;* — subj. pres. *obliqüi, obliqüis, obliqüi, obliqüem, obliqüeu, obliqüin*; — imper. *obliqua, obliqüi, obliqüem, obliqüeu, obliqüin*; — subj. imperf. *obliqüés, obliqüessis, obliqüés, obliqüéssim, obliqüéssiu, obliqüessin*; — ind. perf. *obliqüí, obliquares*, etc.

S'escriu una dièresi sobre la *i* de les terminacions *i, is, in* en els verbs el radical dels quals acaba en una vocal (com en els verbs *crear, estudiar*), la qual és suprimida quan és una *i* semivocal (ço és, una *i* intervocàlica com en el verb *esglaiar*); quan aquesta vocal és una *u* semivocal (ço és, una *u* intervocàlica o precedida de *g* o *q*, com en els verbs *creuar, enaiguar, obliquar*), aquelles terminacions s'escriuen sense dièresi: *crear*: *creï, creïs, creïn*; *estudiar*: *estudiï, estudiïs estudiïn*; *lloar*: *lloï, lloïs, lloïn*; *suar*: *suï, suïs, suïn*; *esglaiar*: *esglaï, esglaïs, esglaïn*; — *creuar*: *creui, creuis, creuin*; *obliquar*: *obliqüi, obliqüis, obliqüin.*

52. La major part dels verbs de la tercera conjugació es conjuguen segons el model IIIa; però en els verbs el radical dels quals

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 Exemples ~ Exemple {Més coherent}
4 imperf. ~ imper.
7 pp. ~ = {Generalment, a M hi ha «p. p.»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

acaba en una vocal (Ex.: *trair, obeir, oir, traduir*) s'escriu una dièresi sobre la *i* d'algunes de les terminacions que comencen en *i*. Exemples:

trair: ger. *traint*; — ind. pres., subj. pres. i imperf. ..., *traïm, traïu, ...*; — ind. imperf. *traïa, traïes, traïa, traíem, traíeu, traïen*; — subj. imperf. *traís, traïssis, traís, traíssim, traíssiu, traïssin*; — ind. perf. *traí, traïres, traí, traírem, traíreu, traïren*; — pp. *traït, traïda*; — futur: *trairé*, etc.; — condicional: *trairia*, etc.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Infinitiu

53. Els verbs en *er* accentuat són molt pocs: *haver, poder, saber, valer, voler, soler*; i, encara, el verb *valer* admet la forma secundària *valdre*, i *haver*, en una de les seves significacions, la forma *heure*. En canvi, *doldre, cabre* i *caldre* tenen les formes secundàries *doler, caber* i *caler*. Una forma secundària de *ésser* és *ser*, i, al costat de *tenir* i *venir*, existeixen les formes *tindre* i *vindre*, usades algun cop pels escriptors de la Catalunya occidental. Al costat de *jeure, treure, heure* i *néixer*, existeixen les formes *jaure, traure, haure* i *nàixer* (a penes usades avui).

Cal rebutjar tota forma d'infinitiu en *guer*: *poguer, volguer, valguer, sapiguer, capiguer*, etc. Cal també evitar curosament de reemplaçar (com es fa sovint en la llengua parlada) certs verbs de la segona conjugació per verbs de la tercera conjugació, per exemple, *concórrer, ocórrer, recórrer*, per *concurrir, ocurrir, recurrir*; *ometre, emetre*, per *omitir, emitir*; *combatre, rebatre*, per *combatir, rebatir*; *concebre, percebre*, per *concebir, percibir*; *infondre*, per *infundir*; *excloure, incloure*, per *excluir, incluir*. Cal així mateix evitar un nombre considerable de verbs en *èixer* amb què sovint són reemplaçats verbs en *ir, er* o *re*, tals com *florèixer, favorèixer, prevalèixer, pertenèixer, permanèixer*.

Gerundi

54. Els verbs en *ldre* i *ndre* suprimeixen la *d* en el gerundi, i els verbs en *ure* suprimeixen la *u* o la canvien en *i* o en *v*. Ex.: *absoldre, absolent; dissoldre, dissolent; resoldre, resolent; estendre, estenent; encendre, encenent; vendre, venent; prendre, prenent; fondre, fonent; romandre, romanent; — plaure, plaent; riure, rient; cloure, cloent; coure, coent; — caure, caient; creure, creient; seure, seient; veure, veient; jeure* o *jaure, jaient; treure* o *traure, traient; — beure, bevent; deure, devent; moure, movent; ploure,*

6 *volent ~ volguent*
9 Tocant ~ = {Vg. OBS 16}
26 1. ~ — 1. {Vg. OBS 4}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

plovent; i, prenent la terminació *int* en lloc de la terminació *ent, escriure, escrivint; viure, vivint.*

Els tres verbs *dir, dur* i *fer* fan, en el gerundi, *dient, duent* i *fent.*

Cal rebutjar tota forma de gerundi acabada en *guent* (per exemple, *absolguent, responguent, caiguent, poguent, volent, haguent, sapiguent,* etc.).

Indicatiu present i subjuntiu present

55. Tocant els verbs de la primera conjugació, cal assenyalar les pronúncies errònies —malauradament cada dia més esteses—, *cànvia, estúdia, pronúncia, elògia,* etc., en lloc de *canvía, estudía, pronuncía, elogía* [que s'escriuen, normalment, sense accent], etc.

La gran majoria de verbs de la tercera conjugació es conjuguen com *servir* (mod. IIIa). Els que no prenen l'increment *eix* en les tres persones del singular i en la tercera del plural (model IIIb) són en nombre molt reduït —*ajupir, bullir, collir, cosir, dormir, eixir, escopir, fugir, mentir, morir, munyir, obrir, omplir, pudir, retrunyir, sentir, sortir, tenir, tossir, venir*—, i, encara, algun d'aquests tendeix a conjugar-se com *servir.* Avui es diu ja més *menteix, menteixi,* que no pas *ment, menti*; se sent sovint *escolleix, escolleixi,* en lloc de *escull, esculli.* V. § 61.

En les terceres persones del singular i en la tercera del plural, els verbs *collir, cosir, escopir, sortir* i *tossir* canvien la *o* en *u,* i *eixir* la *e* en *i.* Ex.: *cullo, culls, cull, ..., cullen*; *culli, cullis, culli, ..., cullin.*

En l'indicatiu present: 1. En els verbs de la segona conjugació i en els de la tercera conjugació mod. IIIb el radical dels quals termina en *c, s, x* o *g,* la segona persona del singular termina en *es.* Ex.: *vèncer, vences; cosir, cuses; tossir, tusses; conèixer, coneixes; eixir, ixes; fugir, fuges.* En els tres verbs *córrer, obrir, omplir,* la segona persona del singular termina en *es* i la tercera persona del singular termina en *e*: *corres, corre; obres, obre; omples, omple;* — 2. Els verbs de la segona conjugació i els de la tercera conjugació mod. IIIb, el radical dels quals termina en *b* o *d* precedides d'una vocal canvien la *b* en *p* i la *d* en *t,* en la segona i tercera persones del singular. Ex.: *rebre, reps, rep; concebre, conceps, concep; poder, pots, pot; pudir, puts, put* (Cp. *fugir: fuges, fuig*); — 3. En els verbs en *ure,* el radical de la primera i segona persones del plural és idèntic al radical del gerundi. Ex.: *riure* (gerundi, *rient*), *riem, rieu; coure* (gerundi, *coent*), *coem, coeu; creure* (gerundi, *creient*), *creiem, creieu; veure* (gerundi, *veient*) *veiem,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3-11 Un gran nombre □ *estar*, ~ {M 63-64, mc i net; conservat ms, exacte, al portafolis IX}

25 sino ~ sinó

27-28 estar —*cabre* □ *voler*—, *tenir* ~ *estar*, — *cabre* □ *voler*, — *tenir* {Vg. OBS 4}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

veieu; moure (gerundi, *movent*), *movem, moveu; escriure* (gerundi, *escrivint*), *escrivim, escriviu.*

Un gran nombre de verbs de la segona conjugació tenen la primera persona del singular de l'indicatiu present terminada en *c.* Són: els verbs en *ldre* i *ler*, llevat *voler*; tots els verbs en *ndre*; els verbs en *ure*, llevat *veure*; els dos verbs en *xer, conèixer* i *parèixer*, i, encara, *dir*, que fa *dic, dur*, que fa *duc*, i *poder*, que fa *puc*. Ex.: *albsoldre, absolc; moldre, molc; valer, valc; prendre, prenc; vendre, venc; fondre, fonc; respondre, responc; creure, crec; jeure, jec; treure, trec; riure, ric; moure, moc; conèixer, conec.* Notem: *caure, caic; viure, visc.* — Els verbs *estar, tenir* i *venir* fan, en la primera persona del singular de l'indicatiu present, *estic, tinc* i *vinc.*

En els verbs que tenen la primera persona del singular de l'indicatiu present terminada en *c*, el subjuntiu present termina en *gui, guis, gui, guem, gueu, guin.* Ex.: *absoldre, absolgui, absolguis, absolgui, absolguem, absolgueu, absolguin; vendre, vengui, venguis, vengui, venguem, vengueu, venguin; beure, begui, beguis, begui, beguem, begueu, beguin; caure* (ind. *caic*), *caigui, caiguis, caigui, caiguem, caigueu, caiguin; conèixer, conegui, coneguis, conegui, coneguem, conegueu, coneguin; estar* (ind. *estic*), *estigui, estiguis, estigui, estiguem, estigueu, estiguin; venir* (ind. *vinc*), *vingui, vinguis, vingui, vinguem, vingueu, vinguin.* El subjuntiu present de *caldre* és *calgui*; el de *ploure* és *plogui.* Notem que en *viure*, la *c* de la forma *visc*, es troba canviada, no en *gu*, sino en *qu* en el subjuntiu: *visqui, visquis*, etc.

V., en la llista del § 61, els presents dels verbs *anar, estar —cabre, dir, dur, ésser, fer, haver, poder, saber, veure, voler—, tenir, venir.*

Cal evitar formes com *complasc, complasqui* en lloc de *complac, complagui*; *coneixo, coneixi* en lloc de *conec, conegui*; *compareixo, compareixi* en lloc de *comparec, comparegui*; *contradeixo, contradeixi* en lloc de *contradic, contradigui*; *complavem, complaveu* en lloc de *complaem, complaeu*; *absolvem, absolveu*, en lloc de *absolem, absoleu*, etc.

En la immensa majoria dels verbs catalans, les formes de la primera i segona persones del plural del subjuntiu present són respectivament iguals a les formes de la primera i segona persones del plural de l'indicatiu present. Diem, per exemple, *Vosaltres treballeu molt bé* i *Vull que treballeu* (Cp. *Tu treballes molt bé, Vull que treballis*). Però hi ha un nombre no petit de verbs en què no s'esdevé aquesta confusió de formes de l'indicatiu i el subjuntiu. Ex.: *Vosaltres beveu massa vi*, però *No vull que begueu*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

tant de vi. Una falta que es comet sovint, en aquests verbs, és d'emprar les formes d'indicatiu *(bevem, beveu)* en lloc de les de subjuntiu *(beguem, begueu).* Pot servir de guia per a no incórrer en aquesta falta, veure si, posant el verb en singular, diem *bec, beus* o *begui, beguis*: en el primer cas direm, en el plural, *bevem, beveu*; en el segon cas, *beguem, begueu.* Diem, quan el verb està en singular, *Tu beus massa, No vull que beguis tant;* direm, doncs, quan el verb està en plural: *Vosaltres beveu massa, No vull que begueu tant.* Anàlogament: *Per què no li respons? Ell t'ha demanat insistentment que li responguis*; doncs, quan el verb està en plural direm: *Per què no li responeu? Ell us ha demanat insistentment que li respongueu.*

Imperatiu

56. Quan en un verb (com és ara *beure*) les formes de la primera i segona persones del plural del subjuntiu present *(beguem, begueu)* no són iguals a les de la primera i segona persones del plural de l'indicatiu present *(bevem, beveu),* cal parar esment que, en un tal verb, l'imperatiu no es distingeix del subjuntiu present sinó en la segona persona del singular i la segona persona del plural, que són respectivament iguals a la tercera del singular i a la segona del plural de l'indicatiu present: l'indicatiu present de *beure* fa *bec, beus, beu, bevem, beveu, beuen*; el subjuntiu present fa *begui, beguis, begui, beguem, begueu, beguin*; l'imperatiu fa *beu, begui, beguem, beveu, beguin.* Notem que, quan l'ordre és negativa (prohibició), s'empra el subjuntiu present en lloc de l'imperatiu: *no beguis, no begui, no beguem, no begueu, no beguin.*

En alguns verbs *(estar, saber, poder, voler, dir, ésser, veure)* àdhuc les segones persones són iguals a les corresponents del subjuntiu present, amb el canvi, però, de la terminació *is* en *es,* en la segona persona del singular: l'imperatiu de *dir,* per exemple, fa *digues, digui, diguem, digueu, diguin* (V. § 61).

Ací, també, se sent sovint (com en el subjuntiu present) dir *bevem* en lloc de *beguem,* i, en canvi, se sent dir algun cop, *begueu* en lloc de *beveu.* En la primera persona del plural, quan donem una ordre, sigui afirmativa o negativa, ens cal dir sempre *beguem (Beguem aigua, ara. No beguem tant de vi);* en la segona persona del plural, ens cal dir *beveu* o *begueu* segons que l'ordre sigui afirmativa o negativa *(Beveu aigua, ara. No begueu tant de vi).* En la segona persona del plural, pot servir de guia veure quina forma revestiria el verb si estigués en singular. Diem *Beu aquesta aigua, No beguis d'aquesta aigua;* doncs: *Beveu aquesta aigua. No be-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 ~ {Vg. OBS 3}
19-21 ger. ~ gerundi
30 *beure*; ~ *beure*:

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

gueu d'aquesta aigua. Digues la veritat, No diguis mentides; doncs: *Digueu la veritat, No digueu mentides.*

Amb l'infinitiu d'un verb posposat a l'expressió *deixa'm* es forma una perífrasi que té el valor d'una primera persona del singular de l'imperatiu. Ex.: *No sé què pensa, ell; deixa'm anar a veure'l. Aneu-hi volant. Deixa-m'hi córrer a mi, també.*

Indicatiu imperfet

57. En els verbs en què el gerundi no té exactament el mateix radical que l'infinitiu (V. § 54), les terminacions *ia, ies,* etc., s'afegeixen al radical del gerundi. Ex.: *absoldre* (gerundi, *absolent*), *absolia, absolies,* etc.; *beure* (ger. *bevent*), *bevia, bevies,* etc. Si el radical del verb termina en vocal, les terminacions *ia, ies, ien* s'escriuen *ïa, ïes, ïen.* Ex.: *cloure* (ger. *cloent*): *cloïa, cloïes, cloïa, cloíem, cloíeu, cloïen*; *plaure* (ger. *plaent*): *plaïa, plaïes, plaïa, plaíem, plaíeu, plaïen.* (Però *argüia, argüies,* etc. V. § 7.)

Els verbs que tenen el gerundi terminat en *aient, eient* o *ient* disíl·labs, formen l'indicatiu imperfet canviant aquestes terminacions en *eia, eies, eia, èiem, èieu, eien.* Ex.: *caure* (gerundi *caient*): *queia, queies, queia, quèiem, quèieu, queien*; *creure* (ger. *creient*): *creia, creies,* etc.; *jeure* (ger. *jaient*): *jeia, jeies,* etc.; *riure* (gerundi *rient*): *reia, reies,* etc.; *dir* (ger. *dient*): *deia, deies,* etc. *Fer* fa *feia, feies,* etc.; *dur* fa *duia, duies,* etc.

L'indicatiu imperfet de *ésser* fa *era, eres, era, érem, éreu, eren.*

Són dolents *absolvia, dissolvia, resolvia, plavia, complavia* en lloc de *absolia, dissolia, resolia, plaïa, complaïa.*

Subjuntiu imperfet i indicatiu perfet

58. En aquells verbs en què el subjuntiu present acaba en *gui, guis, gui, guem, gueu, guin,* el subjuntiu imperfet acaba en *gués, guessis, gués, guéssim, guéssiu, guessin,* i l'indicatiu perfet, en *guí, gueres, gué, guérem, guéreu, gueren.* Ex.: *beure; begués, beguessis, begués, beguéssim, beguéssiu, beguessin; beguí, begueres, begué, beguérem, beguéreu, begueren; estar: estigués, estiguessis,* etc.; *estiguí, estigueres,* etc.; *venir: vingués, vinguessis,* etc.; *vinguí, vingueres,* etc. Anàlogament: *viure,* que en el subjuntiu present fa *visqui, visquis,* etc.; *visqués, visquessis,* etc.; *visquí, visqueres,* etc. — Notem en els verbs *poder* i *voler: pogués,* etc.; *poguí,* etc.; *volgués,* etc.; *volguí,* etc. (amb *o*), al costat de *pugui,* etc.; *vulgui,* etc (amb *u*).

4 - GRAMÀTICA CATALANA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

5-11 ~ {M: retall enganxat al full 68, mc, però ms el fragment final, «*contar* (que □ *contessis*).»; fragment conservat ms al portafolis VIII (amb el núm. de paràgraf «94», corregit en «97»), amb els dos casos de *li ho* escrits *li*; a M, corregits a mà: *li* > *li ho*. El signe * i el text de la nota no és a M. / Vg. TC 22}

17 llevat de □ partici ~ llevat □ participi

24-36 tiu perfet □ *clos*. ~ {M 68. Fragment repetit ms en un retall entre els fulls 204-205, amb alguna lleu diferència}

31-32 llevat de □ *pondre, vendre* [i *cerndre*], i ~ llevat □ *pondre* i *vendre*, i {Vg. TC 23}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

V., en la llista del § 61, el subjuntiu imperfet i l'indicatiu perfet dels verbs *veure, fer, haver, ésser* i *córrer.*

Cal evitar formes com *estés, podés, diés,* en lloc de *estigués, pogués, digués,* i *sapigués, capigués* en lloc de *sabés* i *cabés.*

Amb l'infinitiu d'un verb es formen dos pretèrits (dits perifràstics): *vaig cantar, vas* (o *vares*) *cantar, va cantar, vam* (o *vàrem*) *cantar, vau* (o *vàreu*) *cantar, van* (o *varen*) *cantar*; i *vagi cantar, vagis cantar, vagi cantar, vàgim cantar, vàgiu cantar, vagin cantar.* Ex.: *Ell va dir el mateix* (que val tant com dir *Ell digué el mateix*). *Ell no diu que tu li ho vagis contar* (que val tant com dir *Ell no diu que tu li ho contessis*).*

Participi passat

59. En els participis acabats en *ut,* el radical és el mateix que el de les formes del subjuntiu imperfet i de l'indicatiu perfet. Ex.: *valer, valgut; voler, volgut; plaure, plagut; creure, cregut; conèixer, conegut; aparèixer, aparegut; poder, pogut; viure, viscut.* En els verbs en *xer,* llevat de *conèixer* i *parèixer,* el partici passat acaba en *scut: créixer, crescut; merèixer, merescut; néixer* o *nàixer, nascut.*

En aquests verbs en *xer,* el radical acabava en *squ* en els mateixos temps que en *viure:* d'aquestes formes amb *squ* en lloc de *ix,* encara s'usen la primera i la segona persones del plural del subjuntiu present *(meresquem, meresqueu),* i totes les persones del subjuntiu imperfet (*meresqués,* etc.) i de l'indicatiu perfet *(meresquí,* etc.) al costat, però, de *mereixem, mereixeu, mereixés,* etc.

Alguns verbs de la segona conjugació tenen el participi passat terminat en *t,* femení *ta.* Són: *absoldre, absolt; dissoldre, dissolt; resoldre, resolt; moldre, mòlt; estrènyer, estret; tòrcer, tort; coure, cuit; treure, tret; escriure, escrit; fer, fet; dir, dit; dur, dut;* — *respondre, respost; pondre, post; veure, vist.*

Tots els verbs en *ndre,* llevat de *respondre, pondre, vendre* [i *cerndre*], i tots els verbs en *metre* tenen el participi passat acabat en *s.* Ex.: *romandre, romàs; entendre, entès; encendre, encès; despendre, despès; prendre, pres; fondre, fos; admetre, admès; ometre, omès; emetre, emès.* Així mateix: *empènyer, empès; atènyer, atès; cloure, clos.*

---

* [Es pot substituir sempre *va dir* per *digué, digué* per *va dir* i *vagi dir* per *digués,* però no sempre es pot substituir *digués* per *vagi dir*; per exemple, aquesta substitució no podria fer-se en *ell volia que li ho digués. Vagi dir* és un pretèrit perfet de subjuntiu, *digués* és un imperfet, que també s'usa amb valor de perfet de subjuntiu.]

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 de *ésser* ~ del verb *ésser* {com a 1946: 46}

28 Verbs □ models ~ Ø

33a ger. *absolent* ~ — ger. *absolent* {El mateix en tot el § 61. Vg. OBS 4}

36a *absoleu, absolguin*; ~ *alsolgueu, absolguin*; — imper. *absol, alsolgui, absolguem, absoleu, absolguin* {Salt de ratlla a E}

33b ABSTENIR-SE ~ {Vg. nota a 55.51b, 56.39b}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Un cert nombre de verbs de la tercera conjugació tenen el participi passat acabat en *rt: morir, mort; oferir, ofert; sofrir, sofert; cobrir, cobert; obrir, obert; omplir, omplert; establir, establert; suplir, suplert; reblir, reblert; complir, complert* (o *complit*). — *Imprimir* fa, en el participi passat, *imprès*.

El participi passat de *ésser* és *estat* (forma secundària: *sigut*).

Cal evitar formes com *complascut, aparescut, comparescut,* en lloc de *complagut, aparegut, comparegut*; així com *sapigut, capigut,* en lloc de *sabut, cabut*.

Indicatiu futur i condicional present

60. Els verbs en *er* accentuat fan el futur i el condicional segons el model IIa *(perdre), haver* canviant la *v* en *u* i *voler, valer* i *soler* intercalant una *d* entre el radical i les terminacions. Exemples: *hauré, hauràs,* etc.; *hauria, hauries,* etc.; *voldré, voldràs,* etc.; *voldria, voldries,* etc.

V., en la llista del § 61, el futur i el condicional de *anar, ésser, dir, dur* i *fer*. A notar que el futur i el condicional de *fer* no són *feré,* etc., *feria,* etc., sinó *faré,* etc., *faria,* etc.

Cal evitar formes com *perderé, combateré, romperé,* etc., en lloc de *perdré, combatré, rompré,* etc. (V. model IIa).

En els dos verbs *haver* i *ésser* s'usen, amb el mateix valor que els condicionals *hauria,* etc., i *seria,* etc.: *haguera, hagueres, haguera, haguérem, haguéreu, hagueren* i *fóra, fores, fóra, fórem, fóreu, foren*.

En els parlars valencians, aquest temps en *ra,* etc., es troba en tots els verbs (Ex.: *cantara, cantares,* etc.) i hi és usat reemplaçant el subjuntiu imperfet.

Verbs que s'aparten dels models

61. Llista dels verbs que no es conjuguen exactament com els models I *(cantar, pagar, tocar, pujar, començar, obliquar, crear* o *esglaiar),* el model IIa *(perdre),* el model IIb *(témer)* o els models IIIa *(servir* o *trair)*.

ABSOLDRE: ger. *absolent*; — ind. pres. *absolc, absols, absol, absolem, absoleu, absolen*; — subj. pres. *absolgui, absolguis, absolgui, absolguem, absoleu, absolguin*; — ind. imperf. *absolia, absolies,* etc.; — subj. imperf. *absolgués, absolguessis,* etc.; — ind. perf. *absolgui, absolgueres,* etc.; — p. p. *absolt, absolta*.

ABSTENIR-SE. Es conjuga com *mantenir*.

ABSTREURE. Es conjuga com *treure*.

ACOLLIR. Es conjuga com *collir*.

ACOMPLIR: p. p. *acomplert, acomplerta*.

ACÓRRER. Es conjuga com *córrer*.

ACRÉIXER. Es conjuga com *créixer*.

ACUDIR Mod. IIIa (també Mod. IIIb: ind. pres. *acudo, acuts, acut, acu-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7a Model ~ = {En lloc de l'habitual «Mod.»}
32a IIIa ~ IIIa (o IIIb) {Vg. 53.21a}
46a AVENIR-SE ~ {Vg. 55.51b}
15b CALDRE ~ {Vg. 52.15b}
32b imp. ~ = {Lapsus per «imper.». Vg. OBS 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

dim, etc.; — imper. *acut, acudi*, etc.)

ADIR-SE. Es conjuga com *dir*.

ADMETRE: p. p. *admès, admesa*.

ADORMIR. Mod. IIIb.

ADVENIR. Es conjuga com *prevenir*.

AJEURE. Es conjuga com *jeure*.

AJUPIR. Model IIIb.

ANAR: ind. pres. *vaig, vas, va, anem, aneu, van*; — subj. pres. *vagi, vagis, vagi, anem, aneu, vagin*; — imper. *vés, vagi, anem, aneu, vagin*; — fut. *aniré* o *iré*, etc.; — condicional *aniria* o *iria*, etc.

APARÈIXER. Es conjuga com *conèixer*.

APERCEBRE: ind. pres. *apercebo, aperceps, apercep, apercebem*, etc. — imper. *apercep, apercebi*, etc.

APRENDRE: ger. *aprenent*; — ind. pres. *aprenc, aprens, aprèn, aprenem, apreneu, aprenen*; — subj. pres. *aprengui, aprenguis, aprengui, aprenguem, aprengueu, aprenguin*; — imper. *aprèn, aprengui, aprenguem, apreneu, aprenguin*; — ind. imperf. *aprenia, aprenies*, etc.; — subj. imperf. *aprengués, aprenguessis*, etc.; — ind. perf. *aprengui, aprengueres*, etc.; — p. p. *après, apresa*.

ARRUPIR-SE. Mod. IIIa (o IIIb).

ASSEURE. Es conjuga com *seure*.

ASSUMIR. Mod. IIIa.

ATENDRE: ger. *atenent*; — ind. pres. *atenc, atens, atén, atenem, ateneu, atenen*; — subj. pres. *atengui, atenguis, atengui, atenguem, atengueu, atenguin*; — imper. *atén, atengui, atenguem, ateneu, atenguin*; — ind. imperf. *atenia, atenies*, etc.; — subj. imperf. *atengués, atenguessis*, etc.; — ind. perf. *atengui, atengueres*, etc.; — p. p. *atès, atesa*.

ATENIR-SE. Es conjuga com *mantenir*.

ATÈNYER: p. p. *atès, atesa*.

ATREURE. Es conjuga com *treure*.

AVENIR-SE. Es conjuga com *prevenir*.

BESTREURE. Es conjuga com *treure*.

BEURE: ger. *bevent*; — ind. pres. *bec, beus, beu, bevem, beveu, beuen*; — subj. pres. *begui, beguis, begui, beguem, begueu, beguin*; — imper. *beu, begui, beguem, beveu, beguin*; — ind. imperf. *bevia, bevies*, etc.; — subj. imperf. *begués, beguessis*, etc.; — ind. perf. *begui, begueres*, etc.; — p. p. *begut, beguda*.

BRUNZIR. Mod. IIIa (o IIIb).

BULLIR. Mod. IIIb.

CABRE: ind. pres. *cabo, caps, cap, cabem, cabeu, caben*; — subj. pres. *càpiga, càpigues, càpiga, capiguem, capigueu, càpiguen*; — imper. *cap, càpiga, capiguem, cabeu, càpiguen*.

CALDRE: ger. *calent*; — ind. pres. *cal, calen*; — subj. pres. *calgui, calguin*; — ind. imperf. *calia, calien*; — subj. imperf. *calgués, calguessin*; — ind. perf. *calgué, calgueren*; — p. p. *calgut*.

CARVENDRE. Es conjuga com *revendre*.

CAURE: ger. *caient*; — ind. pres. *caic, caus, cau, caiem, caieu, cauen*; — subj. pres. *caigui, caiguis, caigui, caiguem, caigueu, caiguin*; — imper. *cau, caigui, caiguem, caieu, caiguin*; — ind. imperf. *queia, queies, queia, quèiem, quèieu, queien*; — subj. imperf. *caigués, caiguessis*, etc.; — ind. perf. *caiguí, caigueres*, etc.; — p. p. *caigut, caiguda*.

CIRCUMSCRIURE. Es conjuga com *escriure*.

CLOURE: ger. *cloent*; — ind. pres. *cloc, clous, clou, cloem, cloeu, clouen*; — subj. pres. *clogui, cloguis, clogui, cloguem, clogueu, cloguin*; — imp. *clou, clogui, cloguem, cloeu, cloguin*; — ind. imperf. *cloïa, cloïes, cloïa, cloíem, cloíeu, cloïen*; — subj. imperf. *clogués, cloguessis*, etc.; — ind. perf. *cloguí, clogueres*, etc.; — p. p. *clos, closa*.

COBRIR: p. p. *cobert, coberta*.

COLLIR: ind. pres. *cullo, culls, cull, collim, colliu, cullen*; — subj. pres. *culli, cullis, culli, collim, colliu, cullin*; — imper. *cull, culli, collim, colliu, cullin*.

COMETRE: p. p. *comès, comesa*.

COMMOURE. Es conjuga com *moure*.

COMPARÈIXER. Es conjuga com *conèixer*.

COMPLAURE. Es conjuga com *plaure*.

COMPLIR: p. p. *complert, complerta* (o *complit, complida*).

COMPONDRE. Es conjuga com *respondre*.

COMPRENDRE. Es conjuga com *aprendre*.

COMPROMETRE: p. p. *compromès, compromesa*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

21a IIIa (també IIIb) ~ IIIb. també IIIa {TC 26: «"*consumeix* també *consum*; *assumeix* o *assum*; *presumeix* (o *presum*)". Jo em limitaria a posar també els mots *o assum* entre parèntesis, com a màxim a suprimir *assum*, però no tocaria *consum* ni *presum*»}

22a CONTENIR ~ {Vg. 56.39b}

31a *correm* ~ {TC 24}

33a imp. ~ imper.

53a *cogut* ~ *cogut, coguda* {TC 25. Vg. 55.28a}

29b imp. ~ = {Lapsus per «imper.». Vg. OBS 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

CONCEBRE: ind. pres. *concebo, conceps, concep, concebem,* etc.; — imper. *concep, concebi,* etc.

CONCLOURE: p. p. *conclòs, conclosa.* Els altres temps com *cloure.*

CONCÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

CONDOLDRE'S. Es conjuga com *doldre's.*

CONÈIXER: ind. pres. *conec, coneixes, coneix, coneixem, coneixeu, coneixen*; — subj. pres. *conegui, coneguis, conegui, coneguem, conegueu, coneguin*; — imper. *coneix, conegui, coneguem, coneixeu, coneguin*; — subj. imperf. *conegués, coneguessis,* etc.; — ind. perf. *conegui, conegueres,* etc.; — p. p. *conegut, coneguda.*

CONFONDRE: p. p. *confós, confosa.* Els altres temps com *fondre.*

CONSENTIR. Mod. IIIb.

CONSTRÈNYER: p. p. *constret, constreta.*

CONSUMIR. Mod. IIIa (també IIIb).

CONTENIR. Es conjuga com *mantenir.*

CONTRADIR. Es conjuga com *dir.*

CONTRAFER. Es conjuga com *desfer.*

CONTREURE. Es conjuga com *treure.*

CONVÈNCER. Es conjuga com *vèncer.*

CONVENIR. Es conjuga com *prevenir.*

CONVIURE. Es conjuga com *viure.*

CÓRRER: ind. pres. *corro, corres, corre, correm, correu, corren*; — subj. pres. *corri, corris, corri, correm* (o *correguem*), *correu* (o *corregueu*), *corrin*; — imp. *corre, corri, correm* (o *correguem*), *correu, corrin*; — subj. imperf. *corregués, correguessis,* etc.; — ind. perf. *correguí, corregueres,* etc.; — p. p. *corregut, correguda.*

CORRESPONDRE. Es conjuga com *respondre.*

COSIR: ind. pres. *cuso, cuses, cus, cosim, cosiu, cusen*; — subj. pres. *cusi, cusis, cusi, cosim, cosiu, cusin*; — imper. *cus, cusi, cosim, cosiu, cusin.*

COURE: ger. *coent*; — ind. pres. *coc, cous, cou, coem, coeu, couen*; — subj. pres. *cogui, coguis, cogui, coguem, cogueu, coguin*; — imper. *cou, cogui, coguem, coeu, coguin*; — ind. imperf. *coïa, coïes, coïa, coíem, coíeu, coïen*; — subj. imperf. *cogués, coguessis,* etc; — ind. perf. *coguí, cogueres,* etc.; — p. p. *cuit, cuita* (en sentit figurat: *cogut*).

CRÉIXER: ind. pres. *creixo, creixes, creix, creixem, creixeu, creixen*; — subj. pres. *creixi, creixis, creixi, creixem* (o *cresquem*), *creixeu* (o *cresqueu*), *creixin*; — imper. *creix, creixi, creixem* (o *cresquem*), *creixeu, creixin*; — subj. imperf. *creixés, creixessis,* etc. (o *cresqués, cresquessis,* etc.); — ind. perf. *creixí, creixeres,* etc. (o *cresquí, cresqueres,* etc.); — p. p. *crescut, crescuda.*

CREURE: ger. *creient*; — ind. pres. *crec, creus, creu, creiem, creieu, creuen*; — subj. pres. *cregui, creguis, cregui, creguem, cregueu, creguin*; — imper. *creu, cregui, creguem, creieu, creguin*; — ind. imperf. *creia, creies, creia, crèiem, crèieu, creien*; — subj. imperf. *cregués, creguessis,* etc.; — ind. perf. *cregui, cregueres,* etc.; — p. p. *cregut, creguda.*

CRUIXIR. Mod. IIIb.

DAR. Aquest verb és defectiu: li manquen totes les persones d'el singular i la tercera del plural de l'indicatiu present, del subjuntiu present i de l'imperatiu.

DECAURE. Es conjuga com *caure.*

DECEBRE: ind. pres. *decebo, deceps, decep, decebem,* etc.; — imp. *decep, decebi,* etc.

DECÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

DECRÉIXER. Es conjuga com *créixer.*

DEFENDRE. Es conjuga com *ofendre.*

DEFUGIR. Es conjuga com *fugir.*

DEPENDRE. Es conjuga com *ofendre.*

DESAPARÈIXER. Es conjuga com *conèixer.*

DESAPRENDRE. Es conjuga com *aprendre.*

DESATENDRE. Es conjuga com *atendre.*

DESAVENIR-SE. Es conjuga com *prevenir.*

DESCLOURE: p. p. *desclòs, desclosa.* Els altres temps com *cloure.*

DESCOBRIR: p. p. *descobert, descoberta.*

DESCOMPONDRE. Es conjuga com *respondre.*

DESCONÈIXER. Es conjuga com *conèixer.*

DESCONVENIR. Es conjuga com *prevenir.*

DESCÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

DESCOSIR: ind. pres. *descuso, descuses, descús, descosim, descosiu, descusen*; — subj. pres. *descusi, descusis, descusi, descosim, descosiu, descusin*;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

42-43b ~ {Cal invertir l'ordre de les entrades}
49b ~ {TC 51}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

— imper. *descús, descusi, descosim, descosiu, descusin.*

DESCREURE. Es conjuga com *creure.*

DESCRIURE. Es conjuga com *escriure.*

DESDIR. Es conjuga com *dir.*

DESEIXIR-SE. Es conjuga com *eixir.*

DESENTENDRE'S. Es conjuga com *atendre.*

DESFER: ger. *desfent*; — ind. pres. *desfaig, desfàs, desfà, desfem, desfeu, desfan*; — subj. pres. *desfaci, desfacis, desfaci, desfem* (o *desfacem*), *desfeu* (o *desfaceu*), *desfacin*; — imper. *desfés, desfaci, desfem* (o *desfacem*), *desfeu, desfacin*; — ind. imperf. *desfeia, desfeies, desfeia, desfèiem, desfèieu, desfeien*; — subj. imperf. *desfés, desfessis, desfés, desféssim*, etc.; — ind. perf. *desfiu, desferes, desféu, desférem*, etc.; — p. p. *desfet, desfeta*; — futur *desfaré*, etc.; — condicional *desfaria*, etc.

DESMENTIR. Mod. IIIa (també IIIb).

DESMERÈIXER. Es conjuga com *merèixer.*

DESPENDRE. Es conjuga com *ofendre.*

DESPLAURE. Es conjuga com *plaure.*

DESPONDRE'S. Es conjuga com *respondre.*

DESPRENDRE. Es conjuga com *aprendre.*

DESTÒRCER. Es conjuga com *tòrcer.*

DETENIR. Es conjuga com *mantenir.*

DEURE: ger. *devent*; — ind. pres. *dec, deus, deu, devem, deveu, deuen*; — subj. pres. *degui, deguis, degui, deguem, degueu, deguin*; — imper. *deu, degui, deguem, deveu, deguin*; ind. imperf. *devia, devies*, etc.; — subj. imperf. *degués, deguessis*, etc.; — ind. perf. *deguí, degueres*, etc.; — p. p. *degut, deguda.*

DIFONDRE: p. p. *difós, difosa.* Els altres temps com *fondre.*

DIR: ger. *dient*; — ind. pres. *dic, dius, diu, diem, dieu, diuen*; — subj. pres. *digui, diguis, digui, diguem, digueu, diguin*; — imper. *digues, digui, diguem, digueu, diguin*; — ind. imperf. *deia, deies, deia, dèiem, dèieu, deien*; — subj. imperf. *digués, diguessis*, etc.; — ind. perf. *diguí, digueres*, etc.; — p. p. *dit, dita*; — futur *diré*, etc.; — condicional *diria*, etc.

DISCÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

DISSOLDRE. Es conjuga com *absoldre.*

DISTENDRE. Es conjuga com *atendre.*

DISTREURE. Es conjuga com *treure.*

DOLDRE'S: ger. *dolent*; — ind. pres. *dolc, dols, dol, dolem, doleu, dolen*; — subj. pres. *dolgui, dolguis, dolgui, dolguem, dolgueu, dolguin*; — imper. *dol, dolgui, dolguem, doleu, dolguin*; — ind. imperf. *dolia, dolies*, etc.; — subj. imperf. *dolgués, dolguessis*, etc.; — ind. perf. *dolguí, dolgueres*, etc.; — p. p. *dolgut, dolguda.*

DONAR: ind. pres. ..., *dónes, dóna*, ...; — imper. *dóna.*

DORMIR. Mod. IIIb.

DUR: ger. *duent*; — ind. pres. *duc, duus* (o *dus*), *duu* (o *du*), *duem, dueu, duen*; — subj. pres. *dugui, duguis, dugui, duguem, dugueu, duguin*; — imper. *duu* (o *du*), *dugui, duguem, dueu, duguin*; — ind. imperf. *duia, duies, duia, dúiem, dúieu, duien*; — subj. imperf. *dugués, duguessis*, etc.; — ind. perf. *duguí, dugueres*, etc.; — p. p. *dut, duta*; — futur *duré*, etc.; — condicional *duria*, etc.

EIXIR: ind. pres. *ixo, ixes, ix, eixim, eixiu, ixen*; — subj. pres. *ixi, ixis, ixi, eixim, eixiu, ixin*; — imper. *ix, ixi, eixim, eixiu, ixin.*

EMBEURE'S. Es conjuga com *beure.*

EMPÈNYER: p. p. *empès, empesa.*

EMPRENDRE. Es conjuga com *aprendre.*

ENCENDRE. Es conjuga com *atendre.*

ENCLOURE: p. p. *enclòs, enclosa.* Els altres temps com *cloure.*

ENCOBRIR. Es conjuga com *cobrir.*

ENCÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

ENDUR-SE. Es conjuga com *dur.*

ENTENDRE. Es conjuga com *atendre.*

ENTREOBRIR. Es conjuga com *obrir.*

ENTREMETRE'S: p. p. *entremès, entremesa.*

ENTRETENIR. Es conjuga com *mantenir.*

ENTREVEURE. Es conjuga com *veure.*

EQUIVALER. Es conjuga com *valer.*

ESCAURE. Es conjuga com *caure.*

ESCOLLIR. Es conjuga com *collir.*

ESCOMETRE: p. p. *escomès, escomesa.*

ESCOPIR: ind. pres. *escupo, escups, escup, escopim, escopiu, escupen*; — subj. pres. *escupi, escupis, escupi, escopim, escopiu, escupin*; — imper.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

11a ~ {TC 27}

16a [ESCRUIXIR □] ~ Ø

28a *estat* (o *sigut* [dialectal]) ~ *estat, estada* (o *sigut, siguda*) {TC 28: «*ésser*, participi *estat* (o menys correcte *sigut*). Jo no ho tocaria», però tanmateix s'ha alterat. / Casos que afecten el femení del participi: *caldre* i *ploure* (sense femení a M = E), *coure* (femení suprimit a E), *plaure* (amb femení M = E)}

47/48a ~ fendre {ms al capdamunt del full 78}

30b V. § 66 ~ {Damunt la xifra, la paraula «nota» ms, no sé de qui. El § 66 no parla d'*haver* sinó només del concepte *transitiu*, i no hi ha cap nota}

51b INTERVENIR ~ {TC 4: «No admet més imperatiu que *intervén*. Em sembla que l'ús, i ús legítim, és *intervé* (p. ex. *vés-hi i intervé ràpidament*) però *intervén-hi*. Admetre-hi doncs les dues formes; amb *abstenir, obtenir, avenir, prevenir*, on potser sí que es pot admetre només *-tén, -vén* (mots que quasi solament s'usen davant pronom: *abstén-te, prevén-ho*, i àdhuc potser *obtén que vingui, avén-t'hi*)»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

escup, escupi, escopim, escopiu, escupin.

ESCÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

ESCRIURE: ger. *escrivint*; — ind. pres. *escric, escrius, escriu, escrivim, escriviu, escriuen*; — subj. pres. *escrigui, escriguis, escrigui, escriguem, escrigueu, escriguin*; — imper. *escriu, escrigui, escriguem, escriviu, escriguin*; — ind. imperf. *escrivia, escrivies*, etc.; — subj. imperf. *escrivís, escrivissis*, etc. (o *escrigués, escriguessis*, etc.); — ind. perf. *escrivi, escrivires*, etc. (o *escriguí, escrigueres*, etc.); — p. p. *escrit, escrita.*

[ESCRUIXIR. Mod. IIIa.]

ESDEVENIR. Es conjuga com *prevenir.*

ESMUNYIR-SE. Mod. IIIb.

ÉSSER (o *ser*): ger. *essent* (o *sent*); — ind. pres. *sóc* (o *só*), *ets, és, som, sou, són*; — subj. pres. *sigui, siguis, sigui, siguem, sigueu, siguin*; — imper. *sigues, sigui, siguem, sigueu, siguin*; — ind. imperf. *era, eres, era, érem, éreu, eren*; — subj. imperf. *fos, fossis, fos, fóssim, fóssiu, fossin*; — ind. perf. *fui, fores, fou, fórem, fóreu, foren*; — p. p. *estat* (o *sigut* [dialectal]); — futur *seré, seràs*, etc.; — condicional *seria, series*, etc., o *fóra, fores, fóra, fórem, fóreu, foren.*

ESTABLIR: p. p. *establert, establerta.*

ESTAR: ind. pres. *estic, estàs, està, estem, esteu, estan*; — subj. pres. *estigui, estiguis, estigui, estiguem, estigueu, estiguin*; — imper. *estigues, estigui, estiguem, estigueu, estiguin*; — subj. imperf. *estigués, estiguessis*, etc.; — ind. perf. *estiguí, estigueres*, etc.

ESTENDRE. Es conjuga com *atendre.*

ESTRAFER. Es conjuga com *desfer.*

ESTRÈNYER: p. p. *estret, estreta.*

EXCLOURE: p. p. *exclòs, exclosa.* Els altres temps com *cloure.*

EXTREURE. Es conjuga com *treure.*

FER: ger. *fent*; — ind. pres. *faig, fas, fa, fem, feu, fan*; — subj. pres. *faci, facis, faci, fem* (o *facem*), *feu* (o *faceu*), *facin*; — imper. *fes, faci, fem* (o *facem*), *feu, facin*; — ind. imperf. *feia, feies, feia, fèiem, fèieu, feien*; — subj. imperf. *fes, fessis, fes, fés-sim*, etc.; — ind. perf. *fiu, feres, féu, férem, féreu, feren*; — p. p. *fet, feta*; — futur *faré*, etc.; — condicional *faria*, etc.

FONDRE: ger. *fonent*; — ind. pres. *fonc, fons, fon, fonem, foneu, fonen*; — subj. pres. *fongui, fonguis, fongui, fonguem, fongueu, fonguin*; — imper. *fon, fongui, fonguem, foneu, fonguin*; — ind. imperf. *fonia, fonies*, etc.; — subj. imperf. *fongués, fonguessis*, etc.; — ind. perf. *fonguí, fongueres*, etc.; — p. p. *fos, fosa.*

FUGIR: ind. pres. *fujo, fuges, fuig, fugim, fugiu, fugen*; — subj. pres. *fugi, fugis, fugi, fugim, fugiu, fugin*; — imper. *fuig, fugi, fugim, fugiu, fugin.*

GRUNYIR. Mod. IIIb.

HAVER: ind. pres. *he, has, ha, havem* o *hem, haveu* o *heu, han*; — subj. pres. *hagi, hagis, hagi, hàgim, hàgiu, hagin*; — subj. imperf. *hagués, haguessis*, etc.; — ind. perf. *haguí, hagueres*, etc.; — p. p. *hagut, haguda*; — futur *hauré*, etc.; — condicional *hauria*, etc.

HAVER DE fa, en la primera persona de l'ind. pres., *he* o *haig.*

HAVER, transitiu (V. § 66), fa, en l'ind. pres., *hec, heus, heu, havem, haveu, heuen*; — en el subj. pres., *hegui, heguis, hegui, haguem, hagueu, heguin*; — en l'imper., *heu, hegui, haguem, haveu, heguin*; — i admet, en l'inf., la forma secundària *heure.*

HAVER, auxiliar (V. § 46), pot fer, en el mode condicional (V. § 45), *haguera, hagueres, haguera, haguérem, haguéreu, hagueren*, en lloc de *hauria*, etc.

IMPRIMIR: p. p. *imprès, impresa.*

INCLOURE: p. p. *inclòs, inclosa.* Els altres temps com *cloure.*

INCÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

INFONDRE: p. p. *infós, infosa.* Els altres temps com *fondre.*

INSCRIURE. Es conjuga com *escriure.*

INTERDIR. Es conjuga com *dir.*

INTERVENIR. Es conjuga com *prevenir*, [però a l'imperatiu singular fa *intervén* o *intervé*].

JEURE: ger. *jaient*; — ind. pres. *jec, jeus, jeu, jaiem, jaieu, jeuen*; —

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

15a LLEURE ~ {M 79, ms al peu: «Ep! lleure». / TC 30}
18a *lluc* ~ *lluo* {amb la *o* repassada i reforçada}
24a MANTENIR ~ {Vg. 56.39b}
31a *mantiguin* ~ *mantinguin*

1b ind. imperf. ~ imper. *mol, molgui, molguem, moleu, molguin*; — indic. imperf. *molia, molies*, etc.; — subj. imperf.
39b OBTENIR ~ {TC 45: «*obtenir, contenir, abstenir* com *mantenir*, ço que implica la possibilitat de dir *abstingues-te* (ço que em sembla problemàtic) i *obtingues, contingues* (que més aviat semblen impossibles). Tanmateix potser no val la pena d'esmenar-ho»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

subj. pres. *jegui, jeguis, jegui, jaguem, jagueu, jeguin*; — imper. *jeu, jegui, jaguem, jaieu, jeguin*; — ind. imperf. *jeia, jeies, jeia, jèiem, jèieu, jeien*; — subj. imperf. *jagués, jaguessis*, etc.; — ind. perf. *jagui, jagueres*, etc.; — p. p. *jagut, jaguda*; — futur *jauré*, etc.; — condicional *jauria*, etc. En l'inf., l'ind. pres., el subj. pres. i l'imper. es troben encara usades algun cop, en lloc de les formes començades en *je*, les antigues formes començades en *ja* (*jaure, jau*, etc.).

LLEURE: [ind. pres. *lleu*, subj. pres. *llegui*, subj. imperf. *llegués*, p. p. *llegut*, fut. *lleurà*, cond. *lleuria*].

LLUIR: ind. pres. *lluc, lluus, lluu, lluïm, lluïu, lluen*; — subj. pres. *lluï, lluïs, lluï, lluïm, lluïu, lluïn*; — imper. *lluu, lluï, lluïm, lluïu, lluïn*. Emprat figuradament: Mod. IIIa.

MALMETRE: p. p. *malmès, malmesa*.

MANTENIR: ind. pres. *mantinc, mantens, manté, mantenim, manteniu, mantenen*; — subj. pres. *mantingui, mantinguis, mantingui, mantinguem, mantingueu, mantinguin*; — imper. *mantén* o *mantingues, mantingui, mantinguem, manteniu* o *mantingueu, mantiguin*; — subj. imperf. *mantingués, mantinguessis*, etc.; — ind. perf. *mantingui, mantingueres*, etc.; — p. p. *mantingut, mantinguda*; — futur *mantindré*, etc.; — condicional *mantindria*, etc.

MENTIR. Mod. IIIb (també IIIa).

MERÈIXER: ind. pres. *mereixo, mereixes, mereix, mereixem, mereixeu, mereixen*; — subj. pres. *mereixi, mereixis, mereixi, mereixem* (o *meresquem*), *mereixeu* (o *meresqueu*), *mereixin*; — imper. *mereix, mereixi, mereixem* (o *meresquem*), *mereixeu, mereixin*; — subj. imperf. *mereixés, mereixessis*, etc. (o *meresqués, meresquessis*, etc.); — ind. perf. *mereixí, mereixeres*, etc. (o *meresquí, meresqueres*, etc.); — p. p. *merescut, merescuda*.

MOLDRE: ger. *molent*; — ind. pres. *molc, mols, mol, molem, moleu, molen*; — subj. pres. *molgui, molguis, molgui, molguem, molgueu, molguin*; — ind. imperf. *molgués, molguessis*, etc.; — ind. perf. *molguí, molgueres*, etc.; — p. p. *mòlt, mòlta*.

MORIR. Mod. IIIb.: p. p. *mort, morta*.

MOURE: ger. *movent*; — ind. pres. *moc, mous, mou, movem, moveu, mouen*; — subj. pres. *mogui, moguis, mogui, moguem, mogueu, moguin*; — imper. *mou, mogui, moguem, moveu, moguin*; — ind. imperf. *movia, movies*, etc.; — subj. imperf. *mogués, moguessis*, etc.; — ind. perf. *moguí, mogueres*, etc.; — p. p. *mogut, moguda*.

MUNYIR. Mod. IIIb.

NÉIXER: ger. *naixent*; — ind. pres. *neixo, neixes, neix, naixem, naixeu, neixen*; — subj. pres. *neixi, neixis, neixi, naixem* (o *nasquem*), *naixeu* (o *nasqueu*), *neixin*; — imper. *neix, neixi, naixem* (o *nasquem*), *naixeu, neixin*; — ind. imperf. *naixia, naixies*, etc.; — subj. imperf. *naixés, naixessis*, etc. (o *nasqués, nasquessis*, etc.); — ind. perf. *naixí, naixeres*, etc. (o *nasquí, nasqueres*, etc.); — p. p. *nascut, nascuda*; — futur *naixeré*, etc.; — condicional *naixeria*, etc. En l'inf., l'ind. pres., el subj. pres. i l'imper., es troben encara usades algun cop, en lloc de les formes començades en *ne*, les antigues formes començades en *na* (*nàixer, naix*, etc.).

OBRIR: ind. pres. *obro, obres, obre, obrim, obriu, obren*; — subj. pres. *obri, obris*, etc.; — imper. *obre, obri*, etc.; — p. p. *obert, oberta*.

OBTENIR. Es conjuga com *mantenir*.

OCÓRRER. Es conjuga com *córrer*.

OFENDRE: ger. *ofenent*; — ind. pres. *ofenc, ofens, ofèn, ofenem, ofeneu, ofenen*; — subj. pres. *ofengui, ofenguis, ofengui, ofenguem, ofengueu, ofenguin*; — imper. *ofèn, ofengui, ofenguem, ofeneu, ofenguin*; — ind. imperf. *ofenia, ofenies*, etc.; — subj. imperf. *ofengués, ofenguessis*, etc.; — ind. perf. *ofenguí, ofengueres*, etc.; — p. p. *ofès, ofesa*.

OFERIR: p. p. *ofert, oferta*.

OIR. Es conjuga com *trair* (mod. IIIa), però, al costat de les formes *oeix*,

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

30a PLAURE ~ {Vg. 55.28a}
35a PLOURE ~ {Vg. 55.28a}

7b PRESUMIR ~ {Vg. 53.21a}
10b PREVENIR ~ {Vg. 55.51b}
30/31b ~ {Ms al capdamunt del full 83: «punyir»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

oeixes, oeixen, s'usen encara algun cop les formes *ou, ous, ouen*.

OMETRE: p. p. *omès, omesa*.

OMPLIR: ind. pres. *omplo, omples, omple, omplim, ompliu, omplen*; — subj. pres. *ompli, omplis*, etc.; — imper. *omple, ompli*, etc.; — p. p. *omplert, omplerta*.

PARÈIXER. Es conjuga com *conèixer*.

PERCEBRE: ind. pres. *percebo, perceps, percep, percebem*, etc.; — imper. *percep, percebi*, etc.

PERCUDIR. Mod. IIIb: ind. pres. ..., *percuts, percut*, ...; — imper. *percut*, ... (també IIIa).

PERFER. Es conjuga com *desfer*.

PERMETRE: p. p. *permès, permesa*.

PERTÀNYER: p. p. *pertangut, pertanguda*.

PERVENIR. Es conjuga com *prevenir*.

PLAURE: ger. *plaent*; — ind. pres. *plac, plaus, plau, plaem, plaeu, plauen*; — subj. pres. *plagui, plaguis, plagui, plaguem, plagueu, plaguin*; — imper. *plau, plagui, plaguem, plaeu, plaguin*; — ind. imperf. *plaïa, plaïes, plaïa, plaíem, plaíeu, plaïen*; — subj. imperf. *plagués, plaguessis*, etc.; — ind. perf. *plagui, plagueres*, etc.; — p. p. *plagut, plaguda*.

PLOURE: ger. *plovent*; — ind. pres. *plou*; — subj. pres. *plogui*; — ind. imperf. *plovia*; — subj. imperf. *plogués*; — ind. perf. *plogué*; — p. p. *plogut*.

PODER: ind. pres. *puc, pots, pot, podem, podeu, poden*; — subj. pres. *pugui, puguis, pugui, puguem, pugueu, puguin*; — imper. *pugues, pugui, puguem, pugueu, puguin*; — subj. imperf. *pogués, poguessis*, etc.; — ind. perf. *poguí, pogueres*, etc; — p. p. *pogut, poguda*; — futur *podré*, etc.; — condicional *podria*, etc.

PONDRE. Es conjuga com *respondre*.

PREDIR. Es conjuga com *dir*.

PREESTABLIR: p. p. *preestablert, preestablerta*.

PRENDRE: ger. *prenent*; — ind. pres. *prenc, prens, pren, prenem, preneu, prenen*; — subj. pres. *prengui, prenguis, prengui, prenguem, prengueu, prenguin*; — imper. *pren, prengui, prenguem, preneu, prenguin*; — ind. imperf. *prenia, prenies*, etc.; — subj. imperf. *prengués, prenguessis*, etc.; — ind. perf. *prenguí, prengueres*, etc.; — p. p. *pres, presa*.

PRESCRIURE. Es conjuga com *escriure*.

PRESSENTIR. Mod. IIIb.

PRESUMIR. Mod. IIIa (també IIIb).

PRETENDRE. Es conjuga com *atendre*.

PREVALER. Es conjuga com *valer*.

PREVENIR: ind. pres. *previnc, prevens, prevé, prevenim, preveniu, prevenen*; — subj. pres. *previngui, previnguis, previngui, previnguem, previngueu, previnguin*; — imper. *prevén, previngui, previnguem, preveniu, previnguin*; — subj. imperf. *previngués, previnguessis*, etc.; — ind. perf. *previngui, previngueres*, etc.; — p. p. *previngut, previnguda*; — futur *previndré*, etc.; — condicional *previndria*, etc.

PREVEURE. Es conjuga com *veure*.

PROMETRE: p. p. *promès, promesa*.

PROMOURE. Es conjuga com *moure*.

PROSCRIURE. Es conjuga com *escriure*.

PROVENIR. Es conjuga com *prevenir*.

PRUIR. Mod. IIIb: ind. pres. 3 *pruu*.

PUDIR. Mod. IIIb: ind. pres. *pudo, puts, put, pudim*, etc.; — imper. *put, pudi*, etc.

REAPARÈIXER. Es conjuga com *conèixer*.

REBLIR: p. p. *reblert, reblerta*.

REBRE: ind. pres. *rebo, reps, rep, rebem*, etc.; — imper. *rep, rebi*, etc.

REBULLIR. Mod. IIIb.

RECAURE. Es conjuga com *caure*.

RECLOURE: p. p. *reclòs, reclosa*. Els altres temps com *cloure*.

RECOBRIR: p. p. *recobert, recoberta*.

RECOLLIR. Es conjuga com *collir*.

RECOMPONDRE. Es conjuga com *respondre*.

RECONÈIXER. Es conjuga com *conèixer*.

RECONVENIR. Es conjuga com *prevenir*.

RECÓRRER. Es conjuga com *córrer*.

RECOSIR. Es conjuga com *descosir*.

RECOURE. Es conjuga com *coure*.

REDIR. Es conjuga com *dir*.

REEIXIR: ind. pres. *reïxo, reïxes, reïx, reeixim, reeixiu, reïxen*; — subj. pres. *reïxi, reïxis, reïxi, reeixim, reeixiu, reïxin*; — imper. *reïx, reïxi, reeixim, reeixiu, reïxin*.

REFER. Es conjuga com *desfer*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

25a ~ {Al marge: «?»}
44a temps, com ~ temps com {Forma habitual}
45a ~ {Al marge: «?»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

REFONDRE: p. p. *refós, refosa*. Els altres temps com *fondre*.
REIMPRIMIR: p. p. *reimprès, reimpresa*.
RELLUIR. Es conjuga com *lluir*.
REMETRE: p. p. *remès, remesa*.
REMOLDRE. Es conjuga com *moldre*.
REMOURE. Es conjuga com *moure*.
RENÉIXER. Es conjuga com *néixer*.
REOBRIR. Es conjuga com *obrir*.
REPRENDRE. Es conjuga com *aprendre*.
RESOLDRE. Es conjuga com *absoldre*.
RESPONDRE: ger. *responent*; — ind. pres. *responc, respons, respon, responem, responeu, responen*; — subj. pres. *respongui, responguis, respongui, responguem, respongueu, responguin*; — imper. *respon, respongui, responguem, responeu, responguin*; — ind. imperf. *responia, responies*, etc.; — subj. imperf. *respongués, responguessis*, etc.; — ind. perf. *responguí, respongueres*, etc.; — p. p. *respost, resposta*.
RESSORTIR. Es conjuga com *sortir*.
RESTABLIR: p. p. *restablert, restablerta*.
RESTRÈNYER: p. p. *restret, restreta*.
RESUMIR. Mod. IIIa (també IIIb).
RETENIR. Es conjuga com *mantenir*.
RETÒRCER. Es conjuga com *tòrcer*.
RETREURE. Es conjuga com *treure*.
REVENDRE: ger. *revenent*; — ind. pres. *revenc, revens, revèn, revenem, reveneu, revenen*; — subj. pres. *revengui, revenguis*, etc.; — imper. *revèn, revengui, revenguem, reveneu, revenguin*; — ind. imperf. *revenia, revenies*, etc.; — subj. imperf. *revengués, revenguessis*, etc.; — ind. perf. *revenguí, revengueres*, etc.; — p. p. *revenut, revenuda* (o *revengut, revenguda*).
REVENIR: ind. pres. *revinc, revéns, revé, revenim, reveniu, revénen*. Els altres temps, com *prevenir*.
REVEURE. Es conjuga com *veure*.
REVIURE. Es conjuga com *viure*.
RIURE: ger. *rient*; — ind. pres. *ric, rius, riu, riem, rieu, riuen*; — subj. pres. *rigui, riguis, rigui, riguem, rigueu, riguin*; — imper. *riu, rigui, riguem, rieu, riguin*; — ind. imperf. *reia, reies, reia, rèiem, rèieu, reien*; — subj. imperf. *rigués, riguessis*, etc.; — ind. perf. *riguí, rigueres*, etc.; — p. p. *rigut, riguda*.
ROMANDRE: ger. *romanent*; — ind. pres. *romanc, romans, roman, romanem, romaneu, romanen*; — subj. pres. *romangui, romanguis, romangui, romanguem, romangueu, romanguin*; — imper. *roman, romangui, romanguem, romaneu, romanguin*; — ind. imperf. *romania, romanies*, etc.; — subj. imperf. *romangués, romanguessis*, etc.; — ind. perf. *romanguí, romangueres*, etc.; — p. p. *romàs, romasa*.
SABER: ind. pres. *sé, saps, sap, sabem, sabeu, saben*; — subj. pres. *sàpiga, sàpigues, sàpiga, sapiguem, sapigueu, sàpiguen*; — imper. *sàpigues, sàpiga, sapiguem, sapigueu, sàpiguen*; — futur *sabré*, etc.; — condicional *sabria*, etc.
SATISFER. Es conjuga com *desfer*.
SENTIR. Mod. IIIb.
SER. V. *ésser*.
SEURE: ger. *seient*; — ind. pres. *sec, seus, seu, seiem, seieu, seuen*; — subj. pres. *segui, seguis, segui, seguem, segueu, seguin*; — imper. *seu, segui, seguem, seieu, seguin*; — ind. imperf. *seia, seies, seia, sèiem, sèieu, seien*; — subj. imperf. *segués, seguessis*, etc.; — ind. perf. *seguí, segueres*, etc.; — p. p. *segut, seguda*.
SOBREEIXIR. Es conjuga com *reeixir*.
SOBREENTENDRE. Es conjuga com *entendre*.
SOBRESEURE. Es conjuga com *seure*.
SOBRESORTIR. Es conjuga com *sortir*.
SOBREVENIR. Es conjuga com *prevenir*.
SOBREVIURE. Es conjuga com *viure*.
SOCÓRRER. Es conjuga com *córrer*.
SOFRIR: p. p. *sofert, soferta*.
SOLER: ind. pres. *solc, sols, sol, solem, soleu, solen*; — subj. pres. *solgui, solguis, solgui, solguem, solgueu, solguin*; — subj. imperf. *solgués, solguessis*, etc.; — ind. perf. *solgui, solgueres*, etc.; — p. p. *solgut, solguda*; — futur *soldré*, etc.; — condicional *soldria*, etc.
SOMOURE. Es conjuga com *moure*.
SOMRIURE. Es conjuga com *riure*.
SORPRENDRE. Es conjuga com *aprendre*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

38a temps, com ~ temps com {Forma habitual}

31b *vine* ~ *vine* (o *vina*) {TC 31. Vg. OBS 5}
41b VEURE ~ {TC 46}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

SORTIR: ind. pres. *surto, surts, surt, sortim, sortiu, surten*; — subj. pres. *surti, surtis, surti, sortim, sortiu, surtin*; — imper. *surt, surti, sortim, sortiu, surtin.*

SOSTENIR. Es conjuga com *mantenir.*

SOSTREURE. Es conjuga com *treure.*

SOTASCRIURE. Es conjuga com *escriure.*

SOTMETRE: p. p. *sotmès, sotmesa.*

SUBSCRIURE. Es conjuga com *escriure.*

SUBVENIR. Es conjuga com *prevenir.*

SUPLIR: p. p. *suplert, suplerta.*

SUSPENDRE. Es conjuga com *ofendre.*

TENIR (o *tindre*): ind. pres. *tinc, tens, té, tenim, teniu, tenen*; — subj. pres. *tingui, tinguis, tingui, tinguem, tingueu, tinguin*; — imper. *té, ten* o *tingues, tingui, tinguem, teniu* o *tingueu, tinguin*; — subj. imperf. *tingués, tinguessis*, etc.; — ind. perf. *tinguí, tingueres*, etc.; — p. p. *tingut, tinguda*; — futur *tindré*, etc.; — condicional *tindria*, etc.

TONDRE. Es conjuga com *fondre.*

TÒRCER: ind. pres. *torço, torces, torç, torcem, torceu, torcen*; — imper. *torç, torci, torcem*, etc.; — p. p. *tort, torta.*

TOSSIR: ind. pres. *tusso, tusses, tus, tossim, tossiu, tussen*; — subj. pres. *tussi, tussis, tussi, tossim, tossiu, tussin*; — imper. *tus, tussi, tossim, tossiu, tussin.*

TRAMETRE: p. p. *tramès, tramesa.*

TRANSCÓRRER. Es conjuga com *córrer.*

TRANSCRIURE. Es conjuga com *escriure.*

TRANSFONDRE: p. p. *transfós, transfosa.* Els altres temps, com *fondre.*

TRANSMETRE: p. p. *transmès, transmesa.*

TREURE: ger. *traient*; — ind. pres. *trec, treus, treu, traiem, traieu, treuen*; — subj. pres. *tregui, treguis, tregui, traguem, tragueu, treguin*; — imper. *treu, tregui, traguem, traieu, treguin*; — ind. imperf. *treia, treies, treia, trèiem, trèieu, treien*; — subj. imperf. *tragués, traguessis*, etc.; — ind. perf. *traguí, tragueres*, etc.; — p. p. *tret, treta*; — futur *trauré*, etc.; — condicional *trauria*, etc. En l'inf., l'ind. pres., el subj. pres. i l'imper., es troben encara usades algun cop, en lloc de les formes començades en *tre*, les antigues formes començades en *tra* (*traure, trau*, etc.).

VALER (o *valdre*): ind. pres. *valc, vals, val, valem, valeu, valen*; — subj. pres. *valgui, valguis, valgui, valguem, valgueu, valguin*; — imper. *val, valgui, valguem, valeu, valguin*; — subj. imperf. *valgués, valguessis*, etc.; — ind. perf. *valguí, valgueres*, etc.; — p. p. *valgut, valguda*; — futur *valdré*, etc.; — condicional *valdria*, etc.

VÈNCER: ind. pres. *venço, vences, venç, vencem*, etc.; — imper. *venç, venci*, etc.; — p. p. *vençut, vençuda.*

VENDRE: ger. *venent*; — ind. pres. *venc, vens, ven, venem, veneu, venen*; — subj. pres. *vengui, venguis, vengui, venguem, vengueu, venguin*; — imper. *ven, vengui, venguem, veneu, venguin*; — ind. imperf. *venia, venies*, etc.; — subj. imperf. *vengués, venguessis*, etc.; — ind. perf. *venguí, vengueres*, etc.; — p. p. *venut, venuda* (o *vengut, venguda*).

VENIR (o *vindre*): ind. pres. *vinc, véns, ve, venim, veniu, vénen*; — subj. pres. *vingui, vinguis, vingui, vinguem, vingueu, vinguin*; — imper. *vine, vingui, vinguem, veniu, vinguin*; — subj. imperf. *vingués, vinguessis*, etc.; — ind. perf. *vinguí, vingueres*, etc.; — p. p. *vingut, vinguda*; — futur *vindré*, etc.; — condicional *vindria*, etc.

VEURE: ger. *veient*; — ind. pres. *veig, veus, veu, veiem, veieu, veuen*; — subj. pres. *vegi, vegis, vegi, vegem, vegeu, vegin*; — imper. *veges* (o *ves*), *vegi, vegem, vegeu* (o *veieu*), *vegin*; — ind. imperf. *veia, veies, veia, vèiem, vèieu, veien*; — subj. imperf. *veiés, veiessis*, etc.; — ind. perf. *viu, veieres* (o *veres*), *veié* (o *véu*), *veiérem* (o *vérem*), etc.; — p. p. *vist, vista.*

VIURE: ger. *vivint*; — ind. pres. *visc, vius, viu, vivim, viviu, viuen*; — subj. pres. *visqui, visquis, visqui, visquem, visqueu, visquin*; — imper. *viu, visqui, visquem, viviu, visquin*; — ind. imperf. *vivia, vivies*, etc.; — subj. imperf. *visqués, visquessis*, etc.;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7 COMPLEMENTS DEL VERB ~ Ø

22 *la mà* ~ *la mà** {Crida a nota per a 60.25-30, que E converteix en text}

25 paràgraf ~ §

25-30 ~ {Al portafolis VIII hi ha ms un text semblant incomplet (que forma part del text esmentat a 50.5-11) on el fet es qualifica de «falta grollera»}

31 *lis* ~ *li*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

— ind. perf. *visquí, visqueres*, etc.; — p. p. *viscut, viscuda.*

VOLER: ind. pres. *vull, vols, vol, volem, voleu, volen*; — subj. pres. *vulgui, vulguis, vulgui, vulguem, vulgueu, vulguin*; — imper. *vulgues, vulgui, vulguem, vulgueu, vulguin*; — subj. imperf. *volgués, volguessis*, etc.; — ind. perf. *volguí, volgueres*, etc.; — p. p. *volgut, volguda*; — futur *voldré*, etc.; — condicional *voldria*, etc.

IV

COMPLEMENTS DEL VERB

Els pronoms febles

62. El verb va sovint acompanyat, dins del predicat, de noms, grups nominals o pronoms precedits o no d'una preposició. Ex.: *Bec aigua. Escric una lletra. He vist algú. Escric a la meva mare. Parlaven de tu. Anava amb el metge.* Aquests mots o conjunts de mots s'anomenen complements del verb.

Aquests complements poden ésser representats per pronoms inaccentuats que es col·loquen immediatament al davant o al darrera del verb. Aquests pronoms febles són: *em, ens, et, us, es, el, els, la, les, li, ho, hi, en.* Es col·loquen generalment davant del verb; es col·loquen darrera quan el verb està en imperatiu, infinitiu o gerundi. Ex.: *Per què li heu donat la bossa? Li donen un medicament. No vull que li donis més vi. Dóna-li aigua. Van donar-li la mà. Van acabar donant-li la raó.* Construccions com *plaume que ho facin* (amb el pronom posposat a una forma de l'indicatiu) són arcaiques.

En adjuntar-se un pronom feble a un pretèrit perifràstic (V. paràgraf 58), hom pot posar-lo darrera de l'infinitiu *(Van donar-li la mà)* o davant de l'auxiliar *(Li van donar la mà).* Pot, doncs, dir-se *Vaig anar-hi,* o *Hi vaig anar,* però, en cap manera, com fan alguns, *Hi vaig anar-hi* (Cp. *Hi ha d'anar-hi,* també incorrecte: cal dir *Hi ha d'anar* o *Ha d'anar-hi.*) V. § 97.

63. Els pronoms febles, llevat *les, lis, hi* i *ho,* poden revestir distintes formes:

Si van davant del verb i aquest comença en vocal (precedida o no d'una *h*), els pronoms *em, et, es, el* i *en* revesteixen les for-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

10 (però ~ (però:

19 *'l* i *'n* ~ = {Lapsus per *'l, 'ls* i *'n*}

23 *us* ~ *-us*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

mes *m', t', s', l'* i *n'*, i el pronom *la* revesteix la forma *l'* fora del cas en què el verb comença en *i* o en *u* febles (precedides o no d'una *h*). Tenim, així, davant del verb segons que aquest comenci en consonant (cas I) o en vocal (cas II):

I. *em, ens, et, us, es, el, els, la, les, li, ho, hi, en.*

II. *m', ens, t', us, s', l', els, l'* o *la, les, li, ho, hi, n'.*

Ex.: *em treu, ens mira, et veu, no us respon, no es veu, el porten, els fan, la duien, les desfeien, li dic allò, ho pagaran, hi van, en venim; — m'escoltaven, ens han mirat, no t'entén, us han enganyat, s'asseu, l'hem vist, els hem coneguts, l'he vista* (però *la uneixen, la inflaven*), *les hem vistes, li han dit allò, ho han pagat, hi anirem, n'ha comprats vint.*

S'usen algun cop *me, te, se* i *ne* en lloc de *em, et, es* i *en*, i *vos* en lloc de *us*, sobretot *se* davant d'un verb començat en *s*. Ex.: *No se sent res* (al costat, però, de *No es sent res*).

Si van darrera del verb, els pronoms *em, ens, et, us, es, el, els* i *en* revesteixen les formes *-me, -nos, -te, -vos, -se, -lo, -los* i *-ne* quan el verb termina en consonant o *u* segona vocal d'un diftong (cas I), i les formes *'m, 'ns, 't, -us, 's, 'l* i *'n* quan el verb acaba en una vocal que no sigui una *u* segon element d'un diftong (cas II). Tenim, així, darrera del verb:

I. *-me, -nos, -te, -vos, -se, -lo, -los, -la, -les, -li, -ho, -hi, -ne.*

II. *'m, 'ns, 't, us, 's, 'l, 'ls, -la, -les, -li, -ho, -hi, 'n.*

Ex.: *va dir-me, escriviu-nos, rentant-te, banyeu-vos, va adormir-se, treu-lo, pren-los, cull-la, bull-les, escriu-li, porteu-ho, vés-hi, pren-ne una; — escolta'm, mira'ns, renta't, va veure-us, va perdre's, porta'l, porta'ls, porta-la, porta-les, va escriure-li, mira-ho, corre-hi, omple'n un càntir.*

64. Sovint en una proposició hi ha dos o més membres representats per pronoms febles. Ex.: *Li haveu demanat el llibre? No us el tornarà pas. Posa-me-n'hi.*

Davant d'un segon pronom, els tres pronoms *em, et* i *es* revesteixen les formes *me, te* i *se*, sempre que el segon pronom no sigui *hi* o *ho*, en el qual cas revesteixen les formes *m', t'* i *s'*. Davant del pronom *hi*, els pronoms *el* i *en* revesteixen les formes *l'* i *n'*. Ex.: *me la deia, me l'ha deixada, dóna-me-les, ara te la porten, no te l'escoltis, te les canviaran, se la vendrà, se li ha posat al davant, se m'ha perdut, se n'ha anat, se us coneix; — m'ho ha dit, m'hi pensaré, emporta-t'ho, s'ho mira, s'hi ajeu, ¿el poso a l'armari o no l'hi poso?, no n'hi trobo cap.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 ~ {Al marge, a M 91, un interrogant en tinta, que deu ser de Fabra}

16 *l'han ~ l'ha* {*ens l'ha pres*, repetit a M}

26 *posa-me-n'hi*, Cp. ~ *posa-me-n'hi*. Compareu

27-31 ~ {A M, en un retall enganxat al full 92 i amb signes d'inserció, hi ha dos interrogants: un amb tinta (que sembla de l'original) a sota de *el n'hem tret*; i un altre amb llapis vermell (que sembla de Coromines) a sota de *l'en hem tret*; o potser són tots dos al final d'aquest paràgraf. Vg. OBS 24}

36 *veu-te'l, veu-te-la ~ ve-te'l, ve-te-la* {Vg. OBS 25 i el meu § 1.3.3}

38 tratament ~ tractament

41 pron. / pron. ~ {Afegits de E}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Darrera d'una primera persona del plural el pronom *nos* i, darrera d'una segona persona del plural, el pronom *vos*, poden reduir-se a *'s-* si els segueix un segon pronom. Ex.: *anem's-en, deturem's-hi, aneu's-en, recolzeu's-hi* (reduccions de *anem-nos-en, deturem-nos-hi, aneu-vos-en, recolzeu-vos-hi*).

Darrera d'un primer pronom acabat en vocal *(me, te, se)* els pronoms *em, et, el* i *en* revesteixen les formes *'m, 't, 'l* i *'n* si no és que hagin de revestir les formes *m', t', l'* i *n'*, pel fet de trobar-se en contacte amb un verb començat en vocal o *h*, i els pronoms *ens* i *els* revesteixen sempre les formes *'ns* i *'ls*. Ex.: *se'm posa al davant*, però *se m'ha posat al davant; me'l pren*, però *me l'ofereix; te'n treu un*, però *te n'ha tret un.* (Anàlogament: *la'n treu*, però *la n'ha treta.* V. § 79.) *Se'ns coneix; me'ls ha donats.* — Però, darrera d'un primer pronom acabat en consonant: *porta'ns-el, no us el mireu, ens l'ha pres, traguem-nos-el, no ens els prengueu, ens l'han pres, porta'ns-en, no us en vendran, us n'han venuts.*

La combinació dels dos pronoms *el* i *en*, és *l'en* en general i *el n'* davant d'un verb començat en volcal o *h*. Ex.: *l'en treu, el n'hem tret.* (V., però, § 79.)

La presència d'un tercer pronom feble influeix en la forma del segon de la mateixa manera que un segon pronom influeix en la forma del primer, el tercer pronom essent tractat llavors com el segon pronom d'una combinació de dos pronoms. S'escriu, per exemple, *menjar-se't la carn*, però *menjar-se-te-la; se't posa el capell*, però *se te'l posa; posa-me'n*, però *posa-me-n'hi.* Cp.: *et posa el llibre a l'armari, te'l posa a l'armari, te l'hi posa.*

Entre un pronom acabat en *s* i un mot començat en vocal, es troba algun cop usat *en* en lloc de *n'*. Ex.: *ens en anem* (en lloc de *ens n'anem*), *us en ha tret* (en lloc de *us n'ha tret*), *aneu's-en-hi* (en lloc de *aneu-vos-n'hi*). Cp. *l'en hem tret* (en lloc de *el n'hem tret*). V. § 79.

65. Els mots *vet* i *heus* de les expressions *vet ací* o *vet aquí, heus ací* o *heus aquí*, admeten l'adjunció de pronoms febles (*vet-lo ací, heus-lo aquí*, etc.). En el cas de *vet*, la *t* ha estat tractada en la llengua parlada com si fos el pronom de segona persona *(ve't)*, i això ha donat lloc a combinacions com *veu-te'l, veu-te-la, ve-te'n*, etc., i, amb un canvi de tractament, *ve-li-aquí*, etc. (tractament de *vostè*), *ve-us aquí*, etc. (tratament de *vós*).

En les combinacions d'un infinitiu acabat en *r* i un pronom feble, la *r* final de l'infinitiu es pronuncia davant del pronom sufixat. Ex.: *portar-los* (pron. *por-tar-los*), *anar-hi* (pron. *a-na-ri*). Al costat d'aquestes combinacions, existeixen (usades sobretot en

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 *anà'ns-sen* ~ *anà'ns-en*

8 pron. / pron. ~ {Afegits de E}

24 *digue-li* □ *vulgue-ho* ~ *digue'li* □ *vulgue'ho* {Vg. OBS 20}

35 ~ {M 93, text mc pulcre. Al marge, ms, «V. § 68»: vg. comentari a 64.35-36}

40 *comprem* ~ *Comprem*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

alguns parlars) combinacions com *portà'ls, anà-hi,* etc. La llengua escrita rebutja aquestes combinacions, de les quals solament semblen admissibles, en un cert estil, les combinacions en què l'infinitiu és pla *(conèixer, vèncer)* i aquelles en què el pronom sufixat és *ens, us* o *els* seguit d'un segon pronom. Ex.: *coneixe'ls, vence'l, anà'ns-sen, emportà-us-el.*

La *t* final del gerundi es pronuncia davant dels pronoms *hi* i *ho.* Ex.: *anant-hi* (pron. *a-nan-ti*), *dient-ho* (pron. *di-en-to*). — Les terceres persones del plural de l'imperatiu fan sentir habitualment una *t* davant dels pronoms *hi* i *ho,* la qual en cap cas no ha d'ésser escrita: *vagin-hi, facin-ho, passin-ho bé.*

En aquells verbs com *vèncer, perdre, rebre,* en què la segona persona de l'imperatiu termina en consonant *(venç, perd, rep)* i la tercera presenta el radical pur *(venci, perdi, rebi),* aquella pot revestir davant dels pronoms sufixats una segona forma treta de la tercera canviant la terminació *i* en *e (vence, perde, rebe).* Així, es diu molt *vence-la, perde'ls, rebe'l, culle-les, planye'm,* etc., en lloc de *venç-la, perd-los, rep-lo, cull-les, plany-me,* etc. Cal evitar en la llengua escrita aquestes formes d'imperatiu en *e,* de les quals no són potser tolerables sinó *more* i, davant de *hi* i de *ho, fuge, rebe* i anàlogues, amb què s'eviten combinacions com *mor-te, fuig-hi, rep-ho,* etc.

Les formes d'imperatiu terminades en *es* suprimeixen habitualment la *s* final davant dels pronoms febles. Ex.: *digue-li* (en lloc de *digues-li*), *vulgue-ho* (en lloc de *vulgues-ho*), combinacions que, en general, cal evitar.

El complement-acusatiu

66. El complement-acusatiu és generalment introduït sense preposició. (V., però, § 83.) Ex.: *Ha trencat un mirall. Ha caçat dos conills. Hem comprat una arrova de peix. No he sentit mai aquest orador. Hem pujat el malalt a la cambra del segon pis. Escolta els meus consells. M'ha contat una història. He perdut el rellotge. Has tingut una gran pensada. Tinc mal de cap. Han rebut la visita dels seus amics. — Hem caminat dotze quilòmetres. Pesa quatre lliures. Aquest gerro val dues-centes pessetes.*

La persona, cosa, etc., designada per aquest complement és aquella a la qual, en acomplir-se o acomplert el fet que s'expressa en la proposició, pot aplicar-se com a qualificatiu el participi passat del verb. Quan hom diu *Vam veure la teva germana,* la teva germana és la persona *vista*; quan hom diu *comprem una casa,* una casa és la cosa *comprada*: els grups nominals *la teva ger-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

9 verbs ~ *verbs*

35-36 *No les val* □ *lliures* ~ — *No les val* □ {Aquests 3 ex. van a M (retall ms enganxat al full 94) en el mateix ordre que els de 63.34-35 i separats també dels anteriors per un guió (i allà es remet aquí: vg. comentari a 63.35); la modificació de E respon a la nota afegida: Coromines (a diferència de Bonet 1991: 371) deu considerar, doncs, que *valer* sí que és pròpiament transitiu}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

mana i *una casa* són respectivament els complements-acusatius de *vam veure* i de *comprem*. En casos com els d'aquests dos exemples, es diu que l'acció del verb *recau* sobre la persona o cosa designada pel complement-acusatiu.

Els verbs com *veure, comprar, menjar,* que denoten una acció que recau sobre una persona o cosa expressada per un complement-acusatiu, es denominen verbs *transitius*. Els verbs com *dormir, caure, caminar,* que no denoten una acció que recaigui sobre cap persona o cosa, es denominen verbs *intransitius*. Però això no vol dir que aquells no puguin usar-se mai sense l'adjunció d'un complement-acusatiu, ni aquests no puguin admetre algun cop l'adjunció d'un tal complement, ço és, d'un complement que expressi quelcom a què pot aplicar-se com a qualificatiu el participi passat del verb. Ex.: *Menja a tota hora* (frase en què no s'expressa la cosa *menjada,* com per exemple en la frase *Has menjat massa pa*). *Ha caminat quatre quilòmetres* (frase en què s'expressa per mitjà d'un complement-acusatiu la distància recorreguda). V. § 68.

67. Quan el complement-acusatiu està en primera o en segona persona, s'expressa per mitjà d'un pronom feble, que és *em* o *ens* en el primer cas i *et* o *us* en el segon. Ex.: *Ell em va mirar. No ens escolta. Et guanyarà. Us han vençut.* Si es vol insistir sobre la idea expressada pel pronom feble, s'afegeix a la proposició *a mi, a nosaltres, a tu* o *a vosaltres* (o *a vós*). Ex.: *M'ha mirat a mi. Ara t'escolta a tu. Això us afecta a vosaltres.* Notem: *T'ha guanyat a tu, però no a mi. Ell t'estima molt. — A mi?*

68. Quan el complement-acusatiu està en tercera persona i es tracta de representar un nom determinat, els seus representants són *el, els, la* o *les*. Ex.: *Vas veure en Joan? Jo no el vaig veure. Aquest caixó, porteu-lo a casa. Tu coneixes aquests homes; jo no els conec. Deixa'm aquests llibres: no te'ls emportis. Si lluita amb la Maria, la guanyarà. Si encara tens aquella calaixera, el meu germà te la comprarà. Les teves germanes van anar al ball: les vam veure quan en sortien. Les cadires són bones: les compraré. No les val, dues-centes pessetes. No els ha caminats, dotze quilòmetres. No les pesa, quatre lliures* [en els dos darrers exemples no es tracta ja de verbs pròpiament transitius, ni de complements estrictament d'acusatiu].

69. Quan l'acció d'un verb recau sobre la mateixa persona, o cosa, etc., designada pel subjecte (acció reflexa) o quan una

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8 reflexiva ~ reflexa {Vg. el meu § 1.5.2*h*}
15-17 ~ {Vg. OBS 3}
19 *de pou ~ del pou*
30-31 *¿Tens* □ *¿Va ~ Tens* □ *Va* {Vg. OBS 2}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

acció atribuïda a dues o més persones, coses, etc., recau la de cadascuna d'elles sobre les altres (acció recíproca), el complement-acusatiu s'expressa sempre per un pronom feble, que és *em, ens, et* o *us* quan el complement està en primera o segona persona, i *es* quan el complement està en tercera persona. (Aquest *es* és l'anomenat *pronom reflexiu,* la forma forta del qual és *si*). Exemples:

Acció reflexiva: *Em banyo cada dia. Ens hem vestit de pressa. Et mires al mirall. Us heu ficat al llit a les deu. En Pere es banya cada dia. Ara es despullen. S'enganya a si mateix.*

Acció recíproca: *Ens enganyàvem mútuament. Els dos rivals es miraven amb odi. Es miren l'un a l'altre.*

70. Quan el complement és *això, allò* o qualsevol mot o grup de mots que es pot designar per mitjà d'aquests pronoms neutres, el seu representant feble és *ho.* Ex.: *T'ha dit allò, ja? —No; encara no m'ho ha dit. M'ha dit que no t'entenia. —Això, t'ha dit? —Sí; m'ho ha dit.* (V. §§ 111 i 113.)

71. El representant d'expressions com *aigua* (o bé *aigua salada, aigua de pou*) o com *gossos* (o bé *gossos blancs, gossos de presa, gossos de l'amo*) és el pronom feble *en.* Ex.: *Tens aigua? —En tinc* (on *en* vol dir *aigua*). *Tens aigua del pou? —Sí; en tinc* (on *en* vol dir *aigua del pou*).

Quan, en un conjunt de mots emprats com a complement-acusatiu, s'omet una expressió com *aigua, aigua salada,* etc., que, cas de no ometre-s'hi, hi figuraria precedida d'un mot quantitatiu *(molta aigua, tres gossos blancs)* o bé precedida d'un grup de mots enllaçats amb ella per mitjà de la preposició *de (una galleda d'aigua, una munió de gossos),* el representant de la dita expressió *(aigua, gossos blancs)* o del grup format per ella i la preposició *de (d'aigua, de gossos)* és el pronom feble *en.* Ex.: *¿Tens aigua? —En tinc molta* (que vol dir *Tinc molta aigua*). *¿Va pouar aigua? —En va pouar quatre galledes* (que vol dir *Va pouar quatre galledes d'aigua*). A continuació d'una proposició en què figura l'expressió *quatre manats de llenya,* hom dirà, referint-se als quatre manats, *Els cremarem*; referint-se a manats, *En cremarem quatre*; referint-se a llenya, *En cremarem quatre manats.*

Quan en el conjunt de mots en el qual s'omet un nom o grup nominal per expressar-lo per un *en,* adjuntat al verb, figura un adjectiu complement del nom omès, aquest adjectiu es fa precedir de la preposició *de.* Ex.: *Tens cintes blaves? —No; en tinc de vermelles. Aquests préssecs són verds: compreu-ne de madurs.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3/6 *racons* ~ *recons* {Vg. OBS 6}

6 *sopesat* ~ *sospesat*

8ss ~ {Vg. el meu § 1.5.1*b*}

19-21 indeterminat (*¿Hi ha* □ [Cp. □ *surt*]) ~ indeterminat (*Hi ha* □ (Cp. □ *surt*) {Lapsus de M amb el segon parèntesi d'obertura, que simplement s'havia de suprimir: els claudàtors de E (posats com a parèntesi dins de parèntesi) són confusionaris, perquè deixen entendre que el fragment és de Coromines. Damunt de «indeterminat», a M un interrogant de Fabra. Vg. OBS 28}

23 *¿Ha* ~ *Ha* {Vg. OBS 2}

27 l'és ~ = {Vg. OBS 23}

31 *dificultats.* ~ *dificultats,*

33 però potser algun dia s'hauran d'admetre ~ però, tanmateix no hi ha cap raó prou forta per què no puguin ésser admeses {Vg. TC 5 i el meu § 1.5.1*b*}

37 * ~ {Afegiment de E corresponent a la nota}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

I, àdhuc quan se sobreentén el verb i per tant *en: Jo tenia un cavall blanc, i tu, un de negre.*

En conjunts com *els racons de la casa, les dificultats de l'empresa,* els termes complementaris *(de la casa, de l'empresa)* poden ésser representats pel pronom feble *en.* Ex.: *Si conec bé la casa? En conec tots els racons. L'empresa és àrdua. ¿N'has sopesat totes les dificultats?*

72. La substitució d'un nom o grup nominal (precedit o no de la preposició *de*) pel pronom feble *en* adjuntat al verb, no solament pot esdevenir-se en un complement-acusatiu, sinó en el subjecte gramatical de les proposicions del tipus IV (V. § 46). Ex.: *Ahir va arribar un vaixell; avui n'arribaran quatre. Dormen sis nens a cada cambra; en aquesta en dormen set.*

En una proposició el verb de la qual és *haver-hi* (Ex.: *Hi ha una esquerda a la paret*), el membre originàriament complement-acusatiu *(una esquerda)* es comporta, quant a la possibilitat d'ésser representat per tal o tal pronom feble, exactament com el subjecte gramatical d'una proposició del tipus IV: com aquest, és representable per *en* quan és un nom indeterminat *(¿Hi ha aigua, al dipòsit? —Ja no n'hi ha.* [Cp. *Ahir va sortir vapor; avui no en surt*]), però no per *el, la, els* o *les* quan és un nom determinat (responent a una pregunta com *Hi havia el teu oncle?,* no pot dir-se *No l'hi havia,* com responent a una pregunta com: *¿Ha arribat el vaixell que esperàveu?,* no pot dir-se *No l'ha arribat*). El dit membre no és ja, doncs, sentit com el complement-acusatiu de *haver-hi* (altrament seria representable per *el, la,* etc.), sinó més aviat com el seu subjecte (com *un parent meu* l'és del verb *arribar* en la proposició *Ha arribat un parent meu.* V. § 46), i s'explica que la llengua hagi acabat per fer-hi concordar el verb, d'on han pres naixença construccions com *Hi han dos homes, Hi havien moltes dificultats. Si hi haguessin més cotxes.* Aquestes construccions, llargament usades en la llengua parlada, han estat fins avui considerades incorrectes, però potser algun dia s'hauran d'admetre en la llengua escrita, en concurrència, naturalment, amb les construccions tradicionals *Hi ha dos homes, Hi havia moltes dificultats, Si hi hagués més cotxes* (úniques fins avui considerades correctes).*

* [A propòsit d'aquest paràgraf, l'Institut d'Estudis Catalans, després d'estudiar curosament l'original i deixar-ne el text essencialment intacte, creu oportú de recordar que aquest llibre no havia sofert la darrera revisió del seu autor i que se li ha de reconèixer un caràcter més informatiu que normatiu.]

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8 *¿Quantes ~ Quantes* {Vg. OBS 2}

25 *Ell va escriure* □ *¿Quan ~ Ell em va escriure* □ *Quan* {Vg. OBS 2}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

73. Quan el verb està en un temps compost (format per l'auxiliar *haver* i el participi passat, per exemple, *he rebut*), el participi es pot fer concordar amb el complement-acusatiu del verb: *La caixa, ja l'he rebuda.* En general, però, és preferible deixar-lo invariable (en la seva forma masculina del singular: *rebut*), i solament fer-lo concordar amb el complement-acusatiu quan aquest és *la, les, els* o *en* (sobretot quan és *la*). *He rebut una caixa. La caixa que us he tramès, l'haveu rebuda? ¿Quantes caixes heu rebut? —N'he rebuda una de petita.* (V., encara, §§ 96 i 97.)

El complement-datiu

74. És un complement que s'introdueix amb la preposició *a*. Ex.: *Ha escrit a la seva mare. No té ni un cèntim; deu a tothom. Una sola esperança restava als pobres presoners. Van proposar un arranjament als seus creditors. Han confiat els fills al seu oncle. Va receptar un medicament al malalt. Ha deixat tota la seva fortuna a un seu amic.*

Hi ha d'altres complements que s'introdueixen amb la preposició *a:* el que exigeix, per exemple, un verb com *contribuir* (*Ell ha contribuït a les despeses.* V. §§ 77, 78 i 80); i el mateix complement-acusatiu s'introdueix a vegades amb aquesta preposició (Ex.: *M'ha mirat a mi.* V. § 83).

Quan el complement-datiu està en primera o segona persona, s'expressa per mitjà d'un pronom feble, que és *em* o *ens* en el primer cas i *et* o *us* en el segon, exactament com el complement-acusatiu. Ex.: *Ell va escriure. No ens han dit res. ¿Quan et lliuraran la quantitat? Encara no us han tramès els documents?* I ací també (V. § 67), si es vol insistir sobre la idea expressada pel pronom feble, s'afegeix a la proposició *a mi, a nosaltres, a tu, a vosaltres* (o *a vós*). Ex.: *Ell m'ha escrit a mi, no a en Joan. No t'ho dirà pas a tu, sinó a ell.*

Quan el complement-datiu està en tercera persona del singular, el seu representant és el pronom feble *li*. Ex.: *Havies d'escriure al teu germà i no li has escrit.* (Cp. *Et penses que veuràs el teu germà i no el veuràs.* V. § 68). *Havies d'escriure a la teva germana i no li has escrit* (Cp. *Et pensaves veure la teva germana i no la vas veure.* V. § 68).

Quan el complement-datiu està en tercera persona del plural, el seu representant és el pronom feble *els* (igual, doncs, al representant del complement-acusatiu si és masculí; però diferent d'aquest si és femení. V. § 68). Ex.: *Havien d'escriure als seus amics i no els han escrit* (Cp. *Havien de veure els seus amics i no*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 ~ {M 99: signe de Fabra ms amb tinta (i amb un altre signe d'atenció «x» al marge) de posar això amb punt i seguit}

19 *una calaixera* ~ *la calaixera*

34 en el seu lloc ~ en el segon lloc

36 *fuster ¿Ja* ~ *fuster. Ja* {Vg. OBS 2}

40 ~ {M 100, al marge, ms de Fabra @: «li'l, li la, li'ls, li les?». Potser Fabra volia parlar d'aquestes formes}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

els han vistos). *Havien d'escriure a les seves amigues i no els han escrit* (Cp. *Havien de veure les seves amigues i no les han vistes*).

En la llengua parlada es reemplaça sovint *els* datiu per *els hi* (Ex.: *Els hi he escrit una lletra*); però aquesta substitució no es considera correcta, i cal tenir molta cura a evitar-la. No s'escriurà, doncs, referint-se, per exemple, a uns amics: *Això els hi pertany* o *Els hi hem tornat els llibres,* sinó *Això els pertany, Els hem tornat els llibres.*

El pronom feble *es* pot ésser representant d'un complement-datiu (Cp. § 69): *Un home* (a un altre) *li renta la cara; Un home* (a ell mateix) *es renta la cara. Dos nois* (a uns altres nois) *els donaven cops de puny; Dos nois* (l'un a l'altre) *es donaven cops de puny.*

75. Molt sovint, en una proposició, figuren un complement-datiu i un complement-acusatiu. Ex.: *La mestressa ha regalat un rellotge a la minyona. Va vendre la seva casa a un estranger. Tu em vas donar un bon consell. Ens han pres tots els diners. Et deixaré una aixada. No us diran res. Avui li he tramès la caixa. He comprat una calaixera i l'he tramesa tot seguit a la meva muller. Avui els duran el vedell.*

Ambdós complements poden estar representats per pronoms febles. El mateix pensament expressat en una proposició com *En Pere ha venut la casa als seus cosins,* és expressat en la proposició *En Pere l'ha venuda als seus cosins* (en què *l'* vol dir la *casa*), en la proposició *En Pere els ha venut la casa* (en què *els* vol dir *als seus cosins*), i en la proposició *En Pere els l'ha venuda* (en què *els* vol dir *als seus cosins,* i *l'* vol dir *la casa*). Quan en la proposició figuren dos pronoms febles, complement-acusatiu l'un i complement-datiu l'altre, aquest s'anteposa a aquell. Ex.: *Dóna-me-la. No te'ls donarà. Ens les dóna. Els les dóna. Ens ho dóna. M'ho donarà. Me'n dóna. Li'n dóna.*

En les combinacions del complement-datiu singular amb els complements *el, la, els* i *les,* el pronom *li* és reemplaçat per *hi,* que es posa en el seu lloc. Ex.: *En Pere ens va deixar el seu diccionari, i encara no l'hi hem tornat* (on *l'* vol dir *el seu diccionari,* i *hi, a en Pere*). *Us vaig dir que portéssiu la taula al fuster ¿Ja la hi heu portada? Jo anava a fer-li trametre els llibres; però em van dir que ja els hi havien tramesos. El manyà no ha portat les eines: correu a cercar-les i porteu-les-hi.*

Cal parar esment a no confondre *li* amb *l'hi, la hi* i *li ho.* En *Li heu tornat el rellotge? —Encara no li hem tornat,* el primer *li* és correcte (vol dir *a ell*), el segon és incorrecte: calia escriure *l'hi*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

29 en compte ~ amb compte {Vg. OBS 17}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

(*l'*, el rellotge; *hi*, a ell). En *Li has deixat la pala? —No; ara li deixaré*, el primer *li* és correcte, el segon és incorrecte: calia escriure *la hi* (*la*, la pala; *hi*, a ell). En *Li has dit allò o no li has dit?*, el primer *li* és correcte, el segon *li* és incorrecte: calia escriure *li ho* (*li*, a ell; *ho*, allò).

Cal també posar esment a no escriure *els hi* en lloc de *els el, els la, els els, els les* i *els ho*: No és correcte *Els va prendre la bossa; però ja els hi ha tornat*: s'ha de dir *ja els l'ha tornada*. És incorrecte *Havia de trametre els mobles als seus avis; però encara no els hi ha tramesos*: s'ha de dir *no els els ha tramesos*. És incorrecte *Si compreu les màquines a les cosidores, els hi haureu de pagar al comptat*: s'ha de dir *els les haureu de pagar al comptat*. És incorrecte *Jo no vull pas dir això als teus parents; els hi pots dir tu*: s'ha de dir *els ho pots dir tu*.

En el parlar de Barcelona (i altres indrets) la combinació *li'n* es troba substituïda per *n'hi*. Ex.: *Si vol taronges n'hi donaré una dotzena*, en lloc de *Si vol taronges, li'n donaré una dotzena* (*li*, a ell; *'n*, de taronges). *Li'n*, no cal dir-ho, és preferible a *n'hi*, sols admissible en l'estil colloquial. — Del tot inadmissible *els en hi* en lloc de *els en*. Ex.: *Els en hi donaré dos* (correcte: *els en donaré dos*).

Quan en una proposició —com, per exemple, *El mestre va presentar l'alumne a l'inspector*— ambdós complements, acusatiu i datiu, són designacions de persona, no ofereix cap dificultat de representar un sol dels dos complements per un pronom feble: direm, referint-nos a l'alumne, *El mestre el va presentar a l'inspector*, i, referint-nos a l'inspector, *El mestre li va presentar l'alumne*. Però, en tractar de representar per un pronom feble cadascun dels dos complements, cal anar en compte a no incórrer en una construcció equívoca: si la Maria ha estat presentada a la Joana, podem dir, referint-nos a la Maria, *La presentaren a la Joana*, i, referint-nos a la Joana, *Li presentaren la Maria*, però no, referint-nos a ambdues, *La hi presentaren*, si no és que el context desfà l'equívoc (com en *La Marta ha presentat la Maria a la Joana? —Sí; la hi va presentar al ball dels senyors Puig*). És de notar que, quan el complement-acusatiu és un dels pronoms *em, et, ens* i *us*, el complement-datiu és representat per *hi* (si no ho és pel pronom fort precedit de la preposició *a*): *Em van presentar al Marquès: M'hi van presentar* (no *Li'm van presentar*, ni *Me li van presentar*). *Em van presentar als marquesos: M'hi van presentar* (i no *Els em van presentar*, ni *Me'ls van presentar*).

A notar els usos del complement-datiu exemplificats per les frases següents (sobretot freqüents o solament possibles quan és

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 *Li* ~ — *Li* {Vg. OBS 4}

11-26 complement datiu □ complement acusatiu ~ {Vg. el meu § 1.5.2*e*}

17 del verb ~ del verb: si s'hi pot aplicar{,} el complement és acusatiu

18 apartat ~ ap.

19 *ens, et, ens* ~ = {Lapsus per *ens, et, us*. Aquí M 103α és ms en esborrany: vg. lín. 37 i OBS 28}

36-37 ~ {TC 32}

37 , *abaltir-se* □ *escarrassar-se* ~ Ø {La meitat del text del § 76 és ms i en un estat provisional}

39 ho és ~ l'és {Vg. OBS 23}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

un pronom feble): *Li van donar un cop a l'esquena. El vi em va pujar al cap. Va caure i es va trencar una cama* (l'esquena, el cap, la cama pertanyen a la persona designada respectivament pels pronoms *li, em, es*). Cp. *Se'm va posar al costat. Me li vaig posar al davant. — El meu pare em va comprar un cotxe* (en què *em* no designa el venedor del cotxe, com, per exemple, en la frase *Dels dos cotxes que tinc, el meu germà me'n comprarà un*). — *En Pere havia fet el mal, i ve el seu pare i em dóna una bufetada a en Joan* (o bé: *i ve el seu pare, es pensa que és en Joan i me li dóna una bufetada*). *Li dius que és un brètol i se't posa a plorar.*

76. El complement datiu té de comú amb el complement acusatiu que ambdós poden ésser representats pels pronoms febles *em, ens, et, us* i *es*, i en això es diferencien de tots els altres (V. §§ 77 a 81, 92). Ara, la millor manera d'esbrinar si un complement és complement datiu o acusatiu del verb, és veure si a la persona o cosa designada pel complement pot aplicar-se com a qualificatiu el participi passat del verb; si no, és datiu (V. § 66, apartat 2).

Quan amb els pronoms *em, ens, et, ens, es* designem una acció reflexa o recíproca (V. §§ 69 i 74), el pronom i el verb al qual s'adjunta estan en la mateixa persona gramatical: *em banyo, et banyes, es banya, ens banyem, us banyeu, es banyen.* Però molts cops que adjuntem un pronom feble a un verb que està en la mateixa persona, amb aquesta combinació no indiquem una acció reflexa o recíproca. Ex.: *em penso, et penses,* etc. Quan això s'esdevé, el pronom no és representant de cap complement acusatiu o datiu,* i es diu que *em penso, et penses,* etc., són formes del verb *pensar-se* (dit verb *pronominal*). Altres exemples de verbs pronominals (que sovint indiquen un fenomen, una activitat interna que es produeix en la cosa o persona designada pel subjecte, altres vegades presenten lleugerament o no gens alterada la significació del verb): *evaporar-se* (l'aigua), *fondre's* (el glaç), *admirar-se, equivocar-se, recordar-se, oblidar-se, riure's, pensar-se, creure's, morir-se* (però no *callar-se, caure's,* com diuen alguns). Hi ha verbs que no existeixen sinó sota la forma pronominal: *abstenir-se, adir-se, adonar-se, aferrissar-se, agenollar-se, capguardar-se, captenir-se, enseguir-se, entossudir-se, immiscir-se, penedir-se, rebellar-se, abal-*

* En el cas de *anar-se'n, venir-se'n, entrar-se'n* i anàlegs, el pronom *en* no és tampoc el representant de cap complement, com no ho és el pronom *hi* en *Què hi ha en aquest calaix*, o quan s'adjunta a un verb de percepció com *veure, sentir, palpar* en frases com *No hi veu de cap ull; No hi sent: és sord; Amb aquesta mà no hi palpa.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

tir-se, aclofar-se, acarcanyar-se, acarnissar-se, agemolir-se, (de)candir-se, cruspir-se, empatollar-se, empassar-se, esquitllar-se, escarrassar-se (V. § 101).

Altres complements d'objecte

77. Un nombre considerable de verbs admeten (i àdhuc alguns exigeixen) un complement introduït amb la preposició *a* (per exemple: *accedir, procedir, contribuir, renunciar, acostumar-se, arriscar-se, exposar-se, dedicar-se*), amb la preposició *en* (per ex.: *pensar, tardar, vacillar, complaure's, afanyar-se, entossudir-se, delitar-se, exercitar-se*) o amb la preposició *de* (per ex.: *parlar, saber, recordar-se, oblidar-se, riure's, burlar-se, adonar-se, abstenir-se, gloriejar-se*).

Accediran a la seva petició. Procediren a la votació. Han contribuït a les despeses. Els excitaren a la rebellió. S'han acostumat a la foscor. Els exposeu a un gros perill. Es dediquen a l'estudi.

Pensem molt en vosaltres. Es complaïen en la contemplació d'aquells mals. S'afanyaven en la seva tasca. Es deliten en la lectura d'aquest llibre. S'exerciten en obres de caritat. S'entossudeix en la seva actitud.

Parlem sovint de tu. Saben molt de gramàtica. No es recorden de res. S'han oblidat de tots els encàrrecs. Es riuen del seu company. S'abstenen de tot. Es gloriejaven del seu coratge.

Els complements introduïts amb les preposicions *a* o *en* poden ésser representats pel pronom feble *hi*; els introduïts amb la preposició *de*, pel pronom feble *en*. Ex.: *La petició és excessiva: no hi accediran. Tots hem contribuït a les despeses; sols ell no hi ha volgut contribuir. Era una empresa molt perillosa, i no m'hi vaig arriscar. Tu no has pensat en els encàrrecs que ens van fer; jo sí que hi he pensat. No abandona la seva actitud: s'hi entossudeix. De tu, en parlem sovint. Et recordes d'aquella noia? —Prou, que me'n recordo. Abans es burlaven d'aquell pobre noi; ara ja no se'n burlen.*

Complements circumstancials

78. Els complements circumstancials de lloc apareixen introduïts per un gran nombre de preposicions i locucions prepositives. Exemples:

Són a França. Van a França. Viuen a Barcelona. Han vingut a Barcelona. Vivien en aquella casa. A quina casa vivien? No sé a quin calaix ho deu haver posat. Ho trobaràs en aquell calaix.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

28 *entre* ~ *d'entre*

34 *tornem* ~ *tornen*

38 ajuntar-se ~ adjuntar-se {Vg. OBS 14}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Una estàtua que hi ha a la plaça de Catalunya. Una estàtua que hi ha en una de les places de la ciutat. Els trobareu segurament al cafè. Els trobareu en alguns dels cafès de la plaça. Havíem anat a la casa del costat. Havíem anat en aquella casa. Pujaren a la muntanya més alta. Pujaren en aquella muntanya. Van anar a la font. Van anar en aquella ermita. Ara són a la fira. Són en mar. En molts casos poden emprar-se indiferentment *a* o *en*: els noms propis, l'article definit (sobretot *la, les, l'*), *quin* demanen davant seu, els primers exclusivament i els altres preferentment, la preposició *a*; *un, algun* i el demostratius (*aquest*, etc.), en canvi, demanen preferentment la preposició *en*.

Ara surten de l'església. Vénen de París. Baixen del terrat. Pugen del soterrani. Van fugir de la presó. L'han tret de casa seva. Se'n van d'Europa. Ens allunyàvem de la costa.

Passarem pel camí de dalt. Anirem per la carretera. Sortirem per la porta xica. Miraven per la finestra. El vaig trobar pel camí de la font. Eren pels camps.

Recolza l'escala contra la paret. La llenca de terra que hi ha entre els dos canals. Des de casa hi ha una mitja hora de camí. Demà sortirem cap a París. Els trobaràs dins de l'armari. Això va passar davant de casa. Ja som prop de la font. Encara eren lluny del poble. Posa-ho damunt de la taula. Van plantar clavellines al voltant del sortidor. A moltes d'aquestes designacions de lloc poden anteposar-se *de, per* i *fins*, per a indicar que el lloc designat és el punt de partida, un punt de passada o el punt d'arribada, l'anteposició de les preposicions *de* i *per* emmenant la supressió de *a* i *de* en el cas que aquestes preposicions figurin al començament d'aquelles designacions. Ex.: *Van sortir entre les mates. Van sortir de dins del caixó. Va caure de damunt de l'armari. Va sortir de sota del llit. Van passar per davant de casa. Van saltar per damunt de la taula. Arribem fins a la plaça. Des de Barcelona fins a Mataró.*

79. Com a representants dels circumstancials de lloc, trobem també els pronoms febles *hi* i *en*. Ex.: *No vagis a la fira: ara ja en tornem. El calaix ja és obert: n'he tret aquests llibres. Quan tu vas arribar a la plaça, ells ja hi eren. Eren tots davant del palau; jo també hi era. Es posen sovint darrera d'aquella paret; ara hi són. Ja deixen passar pel pont; però no hi passa ningú.*

Aquests dos pronoms *hi* i *en* poden venir a ajuntar-se a un verb que ja porti adjuntat un altre pronom. Ex.: *Ell es va posar damunt de la taula, i jo també m'hi vaig posar. Em va dir que eren al cafè, però no els hi vaig trobar. Ell s'escapà de la presó. També se'n va escapar el seu company. No pretengueu anar-hi: us en*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

traurien. Li han donat una guardiola i li hi han posat vint cèntims.

Les combinacions dels pronoms *el, la, els* i *les* amb el pronom *hi* són *l'hi, la hi, els hi* i *les hi*, i amb el pronom *en* són *l'en, la'n, els en* i *les en* (Ex.: *l'en trec, la'n trauria*, etc.), les quals, davant d'un verb començat en vocal o *h*, són reemplaçades per *el n', la n', els n'* i *les n'* (Ex.: *el n'hem tret, la n'hem treta, els n'hem trets, les n'hem tretes*). Alguns escriptors, però, prefereixen escriure *l'en em tret* en lloc de *el n'hem tret*, usant així, excepcionalment, *en* en lloc de *n'* davant de vocal (Cp. §§ 63 i 64).

La llengua rebutja emprar *en* com a representant d'un circumstancial de lloc, quan en la proposició hi ha, com a complement-acusatiu, un dels dos pronoms *ho* o *en*. Així es diu: *Treu això del calaix. —Ja ho trauré* (amb omissió del complement circumstancial). Referint-nos a un mocador tret d'un calaix, podem dir *N'hem tret un del calaix*; referint-nos a un calaix d'on hem tret un mocador, podem dir *N'hem tret un mocador*; però no podem fer una proposició en la qual figurin un *en* representant de *mocador* i un *en* representant de *del calaix*.

La llengua rebutja emprar *hi* com a representant d'un circumstancial de lloc quan el complement-acusatiu de la proposició és el pronom *ho*: hom recorre a vegades a la substitució de *ho* per *l'*.

80. Els circumstancials de temps són introduïts amb diferents preposicions i locucions prepositives; però n'hi ha que són introduïts sense preposició. Exemples:

Ho han fet al matí (o *a la tarda*, o *al migdia*). *Han sortit a les quatre. Què feia en aquell moment? Pel gener hi fa molt fred. Em vaig absentar per tres setmanes. Ha plogut durant tota la nit. Ja pots començar des de demà. Van estar-hi de Nadal a mitjan febrer. D'avui endavant. De dissabte ençà. Això va passar abans de Nadal.*

Va ploure molt aquell dia (o *aquella setmana*, o *aquell mes*, o *aquell any*). *Ho faré la setmana entrant. Va arribar l'u de setembre.*

81. Hi ha altres complements preposicionals que indiquen la manera, la causa, el motiu, el mitjà, l'instrument, la concurrència a una acció, la destinació, etc. Exemples:

Parlar amb vivor. Escriu amb molta claredat. Compra-ho amb aquests diners. Amb constància arribarà a obtenir-ho. S'ha tallat amb el ganivet. Anava amb el seu company. No enraona amb ningú. S'ha casat amb la germana d'en Jordi (Notem: *Amb nosaltres, no hi enraonen mai. Amb aquella noia, no s'hi casarà pas*).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 ~ {M 108: punt i seguit i amb un guió inicial; igualment a les lín. 6, 11, 13 i 14; per tant, a M hi ha tres grups d'ex.: 1 *Parlar...*, 2 *Ho ha fet...*, 3 *Parlava...* La gramàtica de 1946, § 52, ho dóna com M. Vg. OBS 4}

21 i enllaça ~ *i* enllaça

25 paràgraf ~ §

31 *salvant* ~ *salvant, salvat* {M 109, amb la segona paraula ratllada; 1946, § 53: «*salvant, salvat*»: vg. 77.28 i OBS 16}

35 □ *fins a dos-cents cavalls* ~ {Per a la construcció *fins a* vg. TC 92}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Vés-hi sense por. Sense el seu ajut no hauries aconseguit res. Treballa sense eines. Ha restat sense cap amic.

Ho ha fet per ambició. Se n'ha assabentat per casualitat. La festa es fa per tu. Li ho vaig fer dir pel criat. Ho ha comprat per trenta francs. Havia anat per vi a la taverna.

No tindrem prou vianda per a tothom. Han fet una tribuna per als convidats. Un consell que podríeu prendre per a vosaltres. No serveix per a res. El que no vulguis per a tu no ho vulguis per als altres.

Parlava sobre l'Evangeli. Sobre això no hi ha res a dir.

Es reuniren sota la presidència del senyor Cardellach. La publicació es farà sota la cura del senyor Puig.

Tot es farà segons els teus desigs.

Això és fet contra tota raó.

Preposicions

82. La preposició és un mot *subordinant*: introduint un nom, en fa el complement determinatiu d'un altre nom *(el pare de la Maria)*, el complement d'un adjectiu *(útil als homes)*, el complement d'un verb *(escric a la meva mare)*, etc. No fa cap d'aquestes funcions, per exemple, la partícula *i* en una expressió com *el pare i la mare*: i enllaça els dos noms sense subordinar l'un a l'altre, com fa *de* en l'expressió *el pare de la Maria*. Un mot com *i* és un mot *coordinant*.

Hi ha cinc preposicions febles: *a, amb, de, en* i *per*. Les tres preposicions *a, de* i *per* es contreuen amb els articles *el* i *els* (V. paràgraf 35), i la preposició *de* s'escriu *d'* davant d'un mot començat en vocal o *h*. Ex.: *Un anell d'or. Un capell d'home. Havia d'anar-hi.* (Però: *tintura de iode*, la *i* de *iode* essent una semivocal. Cp. § 35.) — Les preposicions fortes, d'una significació més precisa, són, entre altres, *sobre, sota, contra, entre, sense, segons, des, fins, envers, ultra, malgrat, durant, mitjançant, tocant, salvant*. — A vegades la subordinació es fa per mitjà de dues preposicions: *per a (Hi ha una carta per al teu germà. No tindrem prou vianda per a tothom); des de (Ja pots començar des d'ara. Des* sense *de* no s'empra sinó davant la conjunció *que*. V. § 113); *fins a (Van comprar fins a doscents cavalls).*

La llengua posseeix, encara, un gran nombre de locucions prepositives: *a causa de, a despit de, a excepció de, a fi de, a desgrat de, a malgrat de, a tall de, a favor de, en contra de, a sabuda de, sense sabuda de, en esguard de, en lloc de, en virtut de, de por de, per mitjà de, per amor de, al costat de, al llarg de, cap a, dret a,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2-4 *en vist* □ *arran de*, etc. ~ *en vist*, etc. {M 109. Les altres locucions són en un retall enganxat en aquest full @; al marge d'aquest paràgraf, al full numerat hi ha ms *a la percaça de, a cop de, arreu de, al voltant de*, ratllades perquè ja són al text, excepte *arreu de*, no recollida potser per lapsus o pel fet que el *DGLC* només recull *arreu* com a adverbi i sense complement; les ed. següents del *DGLC* ja recullen *arreu de* com a locució prepositiva. Per a *en vist*, vg. OBS 19}

9 ~ {Al marge, ms en llapis negre @: «devora», amb un signe d'atenció «x»}

17 etcètera / etc., es troben ~ etc. / etc. es troben {Vg. OBS 1}

19 ~ {TC 6}

23 dient ~ dient-se {M 110, mc i repassat. Vg. 156.17, TC 33 i el meu § 1.3.3}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

enmig de, enfront de, frec a frec de, gràcies a, quant a, per tal de, ensems amb, en vist, a cop de, a defecte de, a força de, a la percaça de, a menys de, a preu de, a raó de, al volt de, a còpia de, a frec de, arran de, etc.

Mereixen una menció especial les locucions prepositives que indiquen la situació d'una cosa respecte a la situació d'una altra. Tals són, entre altres, *dins de, fora de, davant de, darrera de, damunt de, sobre de, davall de, sota de, prop de, vora de* o *a la vora de, lluny de, al voltant de, a l'entorn de, al davant de, al darrera de, al damunt de, al capdavant de, al capdamunt de, al capdavall de.* Ex.: *Les claus eren dins del calaix. Són fora de casa. No us poseu davant de la reixa. La cadira era damunt de la taula. La font es troba a la vora de l'església. Ens vam asseure al voltant del foc. Eren al davant mateix de l'estació. El capità es posà al capdavant dels soldats.*

Quan aquestes locucions regeixen un pronom personal (*mi, tu,* etcètera), els conjunts *de mi, de tu,* etc., es troben ordinàriament reemplaçats pels possessius corresponents *meu, teu, seu, nostre, vostre.* Ex.: *Eren tots davant meu. Seien prop teu* o *a la vora teu. Veus en Miquel? En Joan està amagat darrera seu. Al voltant nostre.*

En conjunts com *davant de la casa, damunt de la taula, dins de l'armari,* pot ometre's la preposició *de* dient *davant la casa, damunt la taula, dins l'armari.* (Llavors hom diu que els mots *davant, damunt, dins,* etc., són preposicions.)

En una comunicació com *El bosc es troba prop de la ciutat,* indiquem la situació del bosc respecte al lloc on es troba la ciutat. Quan, perquè no cal, no s'expressa aquest lloc, conjunts com *davant de, damunt de, dins de,* esdevenen *davant, damunt, dins.* (Llavors hom diu que els mots *davant, damunt, dins,* etc., són adverbis.) Ex.: *Quan arribareu ells ja seran fora. Vés davant, tu. Ja són lluny. No et posis tan al darrera.* — Anàlogament, en els circumstancials de temps: *En Miquel ha arribat a les deu, i en Josep ja havia arribat abans.* (Cp. *Això va passar abans de Nadal.*) — Adhuc una preposició, *sense,* pot usar-se a tall d'adverbi: *No cal que em deixis el ganivet: ja ho tallaré sense.*

Els §§ 78, 80 i 81 contenen nombrosos exemples de preposicions i locucions prepositives. Quant a les múltiples funcions de les preposicions febles, *a, de, en* i *per,* vegeu:

a: §§ 67, 74, 77, 78, 80, 83, 95, 113, 114;
de: §§ 71, 77, 78, 80, 95, 101, 103, 111, 113, 114;
en: §§ 77, 78, 80, 95, 113, 114;
per: §§ 78, 80, 81, 95, 101.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

9 § 41 ~ {Sembla que hauria de ser § 40}
17 es ~ és
21 *he vist* ~ *He vist*
22 *és* ~ és
28 emfasitzar ~ {Vg. 86.37}
33 *a mí* ~ *a mi*
40 *Sota* ~ = {Majúscula; també a 77, lín. 7 i 21; a diferència dels dos casos anteriors}
43 *direcció de, sota* ~ *direcció de, sota la presidència de, sota*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

83. Vet ací algunes observacions sobre l'ús de certes preposicions i locucions prepositives:

a. El complement-datiu és introduït amb la preposició *a*. El complement-acusatiu és, en canvi, introduït sense preposició; però quan és una designació de persona (o, en general, d'un ésser susceptible d'ésser l'autor de l'acció expressada pel verb), hi ha casos en què és normalment introduït amb la preposició *a*. S'esdevé això principalment quan el complement és un pronom personal fort (*mi, tu, vós*, etc. V. § 41), en l'expressió *l'un a l'altre* i en el segon terme d'una comparació (l'introduït amb les conjuncions *com* o *que*. Cp. § 120) quan hi manca el verb. Ex.: *Tu em miraves a mi, i jo et mirava a tu. No us he vist ni a tu ni a ella. S'enganya a si mateix. Es miraven l'un a l'altre. T'estimava molt; potser més que al seu fill.* Fora d'aquests casos, la introducció del complement-acusatiu amb la preposició *a* és en general considerada incorrecta, i com sigui que la llengua parlada l'usa llargament, en concurrència amb la construcció correcta (sense preposició), es convenient que, cada vegada que ens ve a la ploma un complement introduït amb la preposició *a* (per exemple, *a la meva germana*), ens deturem a examinar si es tracta d'un complement-acusatiu o d'un complement-datiu. Una construcció com *he vist a la teva germana* (freqüent en la llengua parlada), és correcta? La persona *vista és la teva germana*; si representàvem *a la teva germana* per un pronom feble, aquest seria *l'*; doncs el complement *a la teva germana* és un complement-acusatiu: i llavors, cal suprimir-ne la preposició *a* i escriure *Hem vist la teva germana.* En canvi, *He escrit una carta a la teva germana* és correcta, perquè ací el complement *a la teva germana* és un complement-datiu: *la teva germana* no és la cosa *escrita*, i el representant feble del dit complement fóra *li (Li he escrit una carta).*

amb. Cal evitar curosament el defecte, no rar en la llengua parlada, consistent a usar *amb* en lloc de *en* o *a*. Ex.: *Pensa amb mi* (en lloc de *Pensa en mi.* Cp. § 77). *No m'ho va pas dir a mí: ho va dir amb ell* (en lloc de *a ell.* Cp. § 74). *El vaig veure amb una barraca* (en lloc de *en una barraca.* Cp. § 78). Però es pot usar *amb* (en concurrència amb la preposició *en* o *a*) per a introduir la designació d'un vehicle. Ex.: *Van venir amb la tartana del Xic. Llavors molts de la nau no pensaren altra cosa sinó de fugir amb les barques.*

Sota. No és rar de trobar l'adverbi *baix* usat en substitució de la preposició *sota*. És una falta que cal evitar: *baix zero, baix la direcció de, baix la presidència de, baix la protecció de*, etc., són expressions incorrectes: cal dir *sota zero, sota la direcció de, sota la*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

25 *salvat, salvant* ~ *salvat de, salvant* {Vg. 77.28, OBS 16 i el meu § 1.3.3}

28 *Salvat* ~ {Vg. OBS 16}

32 ~ {M, retall ms en tinta @, de Fabra, entre els fulls 111-112: «Cap (a) / Fins (a) / Per (a) / Sense - sens - ni/no», amb *ni, no* superposats i enllaçats amb una clau. Per a *sense*, vg. § 92}

38-40 ara, que □ és que ~ = {Construcció una mica difícil (compareu-la amb 18.12), però idèntica a una d'anterior, ratllada, M 114: «ara, que □ en què un adjectiu no determinatiu apareix afegit a una frase com a complement d'un nom, és que». Bonet (1991: 375) creu que hi ha «un error d'edició», i al mateix M hi ha un interrogant en llapis al marge. El passatge s'aclariria suprimint *és que*}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

protecció de, etc. Ex.: *Servir sota les ordres d'algú. Redactat sota la direcció de P. F. Estar sota la protecció d'algú. Llibre publicat sota la cura de l'Institut. Sota pretext que era massa tard. Sota la influència del seu perceptor.* — *Baix* és un adverbi: *Eren baix. Aneu a baix, i el trobareu. Són baix al soterrani* (*baix* és oposat a *dalt*; *sota* és oposat a *sobre*).

Cap a. Aquesta locució es redueix a *cap* davant dels demostratius. Ex.: *Anem cap aquella casa. Vine cap ací. Vés cap allà.* — *Per a* en lloc de *cap a* és solament admissible en el sentit de «amb destinació a» (dit d'un tren, d'un vaixell, etc.). Ex.: *A les vuit surt un tren per a Madrid. Cada divendres hi ha vapor per a Gènova.* Però no: *En Jordi va arribar a París ahir i demà sortirà per a Londres*; sinó: *i demà sortirà cap a Londres.* — Com a sinònimes de *cap a*, es troben usades en la llengua escrita les preposicions *devers, vers* i *envers*; la segona significa més aviat «cap a la banda de», i així mateix *envers*; però aquesta s'usa gairebé exclusivament en sentit figurat amb la significació que mostren els següents exemples: *No has estat just envers els teus companys. El teu pare és bo envers tothom. Déu és misericordiós envers els pecadors. Ell s'ha captingut malament envers els seus parents.*

Ultra. Significa «en addició a», «a més de». Ex.: *Ultra els llibres que ha comprat, té els que li ha donat el seu germà. Els adverbis de lloc són, ultra els esmentats: dalt, baix... Ell demana, ultra això, l'usdefruit de la casa.*

Significant «a excepció de» hi ha *llevat de, tret de, salvat, salvant, fora de, enfora de, de... enfora.* Ex.: *Cap d'elles no en sabia res llevat de la Maria. Tret d'uns quants, ningú no n'estava assabentat. Li ha deixat tots els seus béns, salvat la casa pairal. Salvat error o omissió. Ningú no en sabia res, salvant el rei. Fora d'ell, ningú no ho va endevinar. Déu manà a Adam que mengés de tots els fruits enfora d'un. I, del duc enfora, tots l'abandonaren i s'empassaren a l'enemic.*

El terme predicatiu

84. Un adjectiu adjuntat a un nom no és sempre un complement determinatiu d'aquest nom. (V. § 24.) En conjunts com *la gentil Maria, l'honorable president*, l'adjectiu és un afegitó merament ornamental o dictat per una raó de cortesia, el qual no té res a veure amb la determinació del nom al qual va adjuntat; ara, que, en la majoria dels casos en què un adjectiu apareix adjuntat a un nom sense ésser-ne un complement determinatiu, és que la idea expressada per aquell adjectiu té una relació lògica amb el

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 per aquesta frase ~ {M 114, al marge, ms en tinta de Fabra @: «en»}

4 ~ {M 114: després de «*predicatiu.*» hi ha una taca en llapis negre que es repeteix, seguida d'un parèntesi de tancament, a la lín. 11 abans de «Un adjectiu», com si això de la lín. 11 fos una nota referida a la lín. 4. Aquest tipus de signe és usat per Fabra en altres casos, com ara a la llista de 1946 tal com es conserva a l'IEC, signe que Coromines va convertir en «+»: vg. Fabra (2007: 1967)}

13 (com □ verb) ~ [com □ verb] {Els claudàtors són ms de Fabra}

20-34 Si un adjectiu □ *al seu germà.* ~ Ø {Aquí M 115 és mc i net: a continuació de 78.19 hi ha 78.35. Per tant, falta text a M; res als portafolis VIII-IX}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

pensament expressat per aquesta frase. Ex.: *El pobre Joan va haver de pagar el deute del seu germà.* L'adjectiu *pobre* que figura en aquesta frase no és un complement *determinatiu,* sinó *predicatiu.* Quan es vol marcar d'una manera expressa la relació lògica que hi ha entre la idea expressada per un complement predicatiu i el pensament expressat per la frase a la qual s'empelta, hom el profereix entre dues pauses (que, en l'escriptura, es representen per comes). Ex.: *El jutge, inexorable, els condemnà a mort,* en què l'adjectiu *inexorable* ve a ésser l'equivalent d'un complement circumstancial (el jutge els condemnà a mort perquè fou inexorable). Un adjectiu complement predicatiu del subjecte d'una proposició pot separar-se'n i figurar en la part predicativa de la proposició (com una determinació del verb). Ex.: *El presoner els escoltava tremolós. Els nois jugaven allerats.* Ara bé, aquest adjectiu predicatiu, amb certs verbs (anomenats atributius), esdevé un element essencial del predicat, l'anomenat *terme predicatiu* de les proposicions del tipus II, que pot ésser també, en lloc d'un adjectiu, un nom introduït per mitjà d'una preposició o simplement juxtaposat al verb. (V. § 44.)

Si un adjectiu adjuntat a un nom, no com a complement determinatiu d'aquest nom, sinó com un afegitó explicatiu, és susceptible d'esdevenir l'equivalent d'un complement circumstancial, altres vegades aquest afegitó forma amb el nom una locució que, deixant d'ésser copsada com un agregat de mots, signes cadascun d'una idea, arriba a ésser l'equivalent d'un simple mot, ço és, el signe d'una idea única: *argent viu,* per exemple, és el nom d'un metall altre que l'argent: el mercuri. V. § 160.

Quan en designar un individu volem emfasitzar una seva característica —la seva *droperia,* la seva *ximplesa,* etc.—, una manera de fer-ho és anteposar al nom o grup nominal amb què designem el dit individu, els mots *dropo, ximple,* etc., precedits de l'article definit i seguits de la preposició *de.* Ex.: *El dropo d'en Jaume no es va llevar fins a les onze. El ximple del meu cosí va xerrar-ho tot al seu germà.*

85. Exemples d'adjectius o locucions adjectives com *d'or* fent de terme predicatiu d'una proposició del tipus II:

I. *Aquest carrer és llarg. La sala era molt espaiosa. L'anell és d'or. El meu gos no és llebrer: és de presa. La seva parenta està força malalta. A les deu encara estava dejú. Aquesta proposta els ha semblat equitativa. Els coberts semblaven d'argent. El raonament els paregué a tots molt just. El príncep es va mostrar impla-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 *trista* ~ *tota trista*

14 *El faig* ~ — *El faig* {Vg. 79.18 i OBS 4}

22 determinatiu, o ~ determinatiu o

30 ~ {Vg. OBS 3}

32 *tastis primer* ~ *tastis, primer*

35, 37 *ho és o* ~ *¿ho és o* {Vg. OBS 2}

38 a 80.2 *No era un bon governant?* □ *de metge bo* ~ — Però en els casos III i IV, cal emprar *el, la, els* o *les* en lloc de *ho*. Ex.: *No era un bon governant? —Sí: no es pot negar que l'era.* | *En Joan ¿l'és o no l'és, un metge bo?* | *El senyor Valls no és el president del Centre, ja: l'és el senyor Puig.* | *En Joan ¿l'és o no l'és, el mestre d'Espot?* Notem: *En Joan l'és, un metge bo*, però *En Joan n'és un, de metge bo* {Al marge, enfront de *¿l'és o no l'és, un metge bo?*, un interrogant de Coromines, i, enfront de «Notem □», un de Fabra. El fragment «Però en els □ III i IV)» compta amb una primera redacció, ratllada: «Però si es tracta de representar un nom determinat (casos III i IV)». Els § 85 i (en aquest punt) 86 són mc, nets i repassats. Vg. OBS 2, 23 i el meu § 1.3.3}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

cable. El vi s'ha tornat agre. La xicota es va posar trista. La vida esdevé difícil. La solució es conserva transparent. Ells restaren immòbils. El vostre pare es manté fort. Em vaig quedar blau; em vaig quedar de pedra. No els planyis: viuen feliços. Van néixer pobres. El seu fill va morir jove. El doctor va caure malalt.

Exemples de noms o grups nominals fent de terme predicatiu d'una proposició del tipus II:

II. *En Pere és mestre. El meu oncle era metge. En Joan ja és avi. La Maria serà aviat mare, si Déu vol. El vi es va tornar vinagre. El nostre oncle va morir general.*

III. *En Pere és un mestre molt bo. En Rovira és un home eminent. En B. és un escriptor mediocre.* (En plural: *En B. i en C. són escriptors mediocres,* V. § 37.) *Els Puiggarí són una pobra gent. El faig és un arbre. L'àguila és un ocell.*

IV. *En Pere és el mestre d'Espot. En Cardellach fou l'enginyer que construí aquest pont. La Marta i la Maria són les germanes d'en Felip. L'any passat el president era el senyor Esteve. Aquell any el president éreu vós. — La balena és el més gros de tots els animals.*

Així com, a semblança d'un adjectiu, un nom o grup nominal, introduït per mitjà d'un verb atributiu, pot fer de terme predicatiu d'una proposició del tipus II, així mateix, juxtaposat a un nom, pot fer de complement determinatiu, o predicatiu d'aquest nom. Exemples: *Jo no parlo d'en Serra advocat sinó d'en Serra metge* (aposicions determinatives). *L'acompanyaven mossèn Prats, rector de Castellterçol, i mossèn Blasi, vicari de Moià* (aposicions explicatives). Notem l'ús de la coma en les aposicions explicatives. (Cp. § 107, les proposicions relatives explicatives.)

86. El terme predicatiu pot ésser representat per un pronom feble:

Amb els verbs *ésser, estar* i *semblar* el representant del terme predicatiu és *ho.* Ex.: *L'un és dolent; l'altre també ho és. ¿Està malalt el mestre? —Ho està des d'ahir. Comprem d'aquest formatge; sembla bo. —Sí; ho sembla. Però més val que el tastis primer. Els coberts semblaven d'argent, però no ho eren. És dolent aquest noi? —Ho és molt. Aquest carrer no és tan llarg com el de Sant Pere, i jo em creia que ho era més. En Joan, ho és o no ho és, de feliç?* (cas I). — *En Pere és mestre; fa cinc anys que ho és. Vi, això? Ja no ho és: és vinagre. En Joan, ho és o no ho és, de mestre?* (cas II). *No era un bon governant? —Sí: no es pot negar que ho era. En Joan, ho és o no ho és, un metge bo?* (cas III). — Però, en el cas IV, cal emprar *el, la, els* o *les* en lloc de *ho.* Ex.: *En Joan ¿l'és o no*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8 *Tothom* ~ *Tothom,*

10-11 ~ {Coromines (vg. TC 35) es limita a posar-hi la nota de 80.12}

15 com ho és ~ com l'és {corregit, però, per la mateixa mà en «ho és». El fragment 80.14-28 és ms. Vg. OBS 23}

21-22 *el blat,* pel □ *espès* pel ~ = {M 117, ms provisional}

25 *¿Molt* ~ *—Molt* {Vg. OBS 2 i 3}

28 *Si l'hi té de fort!* ~ = {M 117, ms en estat poc acabat}

36 com el millor ~ {«com» és afegit a sobre; el § 87 és en un fragment ms i no repassat entre fulls 117 i 119}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

l'és, el mestre d'Espot? Notem: *En Joan ho és, un metge bo,* però *En Joan n'és un, de metge bo* (Cp. § 71).

Amb els altres verbs, quan es vol representar el terme predicatiu per un pronom feble, es recorre en general al pronom *hi*; amb *fer-se,* però, s'usa *en,* que es troba també emprat, en concurrència amb *ho,* quan el verb és *ésser* o *estar.* Ex.: *L'has feta tornar vermella, la pobra xicota. —S'hi torna per un no res. Jo em vaig quedar de pedra. —Tothom s'hi va quedar! En Pere s'ha fet ric, i se n'ha fet en poc temps. Aquest carrer no és tan llarg com el de Sant Pere, i jo em creia que n'era més* (al costat de *que ho era més*). *En Miquel no vindrà: està malalt. —No n'està pas!* (al costat de *no ho està pas!* [aquest més recomanable; igualment en l'exemple anterior]).

En la proposició *Hem sembrat el blat espès,* l'adjectiu *espès* no és complement determinatiu del nom *blat,* com ho és l'adjectiu *negre* del nom *capell* en una proposició com *He comprat un capell negre*: en aquesta proposició, el conjunt *capell negre* és simplement el complement acusatiu de *he comprat,* representable, doncs, per un sol pronom feble *(l'he comprat),* mentre que, en aquella proposició, el conjunt *el blat espès* consta de dos termes (*el blat* i *espès*), representables cadascun per un pronom feble: *el blat,* pel pronom *el*; *espès* pel pronom *hi.* Hom dirà, parlant del blat, *L'hem sembrat espès*; parlant de sembrar espès, *Hi hem sembrat el blat*; i, parlant del blat i de sembrar espès, *L'hi hem sembrat.* Anàlogament: *Té les cames molt llargues. —Sí: les té molt llargues. ¿Molt llargues? Sí, que les hi té. També hi té els braços. Havíeu de coure el tall sencer. —Ja l'hi hem cuit, de sencer. També hi hem cuit el peix. Té el geni molt fort. —Si l'hi té de fort!*

87. Un atribut o terme predicatiu pot ésser introduït per una preposició. Ex.: *El tinc per un bon home. L'han tractat d'impostor. Passar per ric.* També ho és sovint per la conjunció comparativa *com,* a la qual s'adjunta la preposició *a,* a menys que el predicatiu vagi precedit per un article. Ex.: *Ells, com a bons patriotes, no acceptaran aquestes proposicions. En Joan i en Jordi* (que són germans) *s'estimen com a bons germans* (Però: *Tothom té en Malats com un excellent pianista. Els crítics el consideren com el millor pianista*). Notem: *S'estimen com a dos bons germans que són. En Joan, intelligent que és, ho comprendrà tot seguit.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

22/23 ~ {Després d'això, al peu del full 119, ms @: «exprés», que figura a 81.25}

27 *correcuita* ~ *corre-cuita* {com al *DGLC* i com a 1946: 66; però a M el guionet cau a final de lín.}

32 *a raja ploma* ~ *a rajaploma* {com al *DGLC*, suprimit a 1946}

[43] ~ {Peu del full 120, ms, després d'un guió de final del text anterior: «Enraonar baix, cantar alt, veure-hi clar, fer bonic». Només es recollirà *alt*: vg. 82.23}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Els adverbis

88. Els adverbis pròpiament dits (adverbis de manera) juguen respecte al verb el mateix paper que els adjectius respecte al nom: així com per mitjà dels adjectius fem distincions com *paper blanc, paper negre,* etc., així mateix per mitjà d'aquests adverbis fem distincions com *caminar lentament, caminar ràpidament,* etc. I, de fet, la immensa majoria dels adverbis de manera són mots derivats d'adjectius: d'un *caminar* (nom) diem que és *lent, ràpid*; d'un que *camina* (verb) diem que ho fa *lentament, ràpidament.*

Els adverbis acabats en *ment* són trets dels adjectius corresponents afegint aquesta terminació a la forma femenina de l'adjectiu. Ex.: *bo bona, bonament; mal mala, malament; sobtós sobtosa, sobtosament; viu viva, vivament; cortès cortesa, cortesament; comú comuna, comunament; violent violenta, violentament; ràpid ràpida, ràpidament; continu contínua, contínuament; admirable, admirablement; feliç, feliçment; breu, breument; constant, constantment; freqüent, freqüentment; gran, granment.*

Quan es segueixen dos o més adverbis en *ment,* es pot suprimir aquesta terminació en tots menys el primer *(humilment i devota);* és, però, en general preferible de no fer aquesta supressió *(humilment i devotament).* És del tot inadmissible de suprimir-la en tots menys el darrer.

Ultra els adverbis en *ment,* la llengua posseeix com a adverbis de manera: *així, com, bé, millor, pitjor, ensems, corrents, endebades, exprés,* etc., i un gran nombre de locucions tals com *a balquena, a bell doll, a bell ull, a bon dret, a borbolls, a cau d'orella, a coll, a contracor, a cop calent, a correcuita, a degolla, a dojo, a dolls, a dret fil, a dreta llei, a dretes, a gratcient, a la babalà, a la gatzoneta, a la impensada, a la valenta, a l'engròs, a l'escapça, a les fosques, a les palpentes, a lloure, a males penes, a mans besades, a penes, a peu coix, a peus junts, a plec de braç, a pler, a poc a poc, a raja ploma, a remà, a rodolons, a rossegons, a tomb, a tomballons, a tort, a tort i a dret, a totes passades, a tot estrop, a ull nu, a ulls clucs, a ultrança, amb prou feines, cama ací cama allà, d'amagat, de bat a bat, de bell antuvi, de bell nou, de bon cor, de bracet, de bursada, de cap i de nou, de cop i volta, de cop sobte, de cor-a-pensa, de debò, de dret, de fit a fit, de franc, de gairell, de genollons, de gom a gom, de llampada, de mal cor, de mancada, de per riure, de pressa, de puntetes, de pura pensa, de retop, de sobte, de sotamà, d'esquitllentes, de trascantó, de valent, en dejú, en doina, en orri, en renou, en sopols, en un girant d'ulls, o de grat o per força, si fa no fa, tot d'una.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 que no serveix ~ que serveix

15 38, *f* □ *gens** amb ~ 39 □ *gens**, amb {Referència errònia a M}

28 usat com ~ = {M: full ms enganxat al full 122}

31 A uns nens els ~ A uns nens, els

35 / 36 *ça i lla / ensota* ~ {M: en un retall informal @ entre fulls 123-124}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Tradicionalment s'inclou en la classe dels adverbis tot mot invariable que no serveix normalment de complement determinatiu, sia d'un verb *(caminar lentament)*, sia d'un adjectiu o d'un altre adverbi (*més ample, molt més*, V. § 27), i això fa que, al costat dels adverbis pròpiament dits (esmentats en aquest §: *bé, malament*), hi hagi els adverbis de quantitat o de grau *(molt, ben bé)*, de lloc *(aquí, enfora)*, de temps *(avui, després)*, de negació *(no)*, de dubte *(potser)*, etc. V., encara, §§ 93, 104 i 105.

Advertim que un mateix adverbi pot pertànyer a dues o més d'aquestes categories en què solen dividir-se els adverbis; així, *ací*, que és adverbi de lloc en l'expressió *D'ací a casa nostra*, és adverbi de temps en l'expressió *D'ací a Nadal.*

89. Els anomenats adverbis de quantitat o de grau són: *quant, tant, molt, poc, gaire, bastant, prou, massa, força, més, menys, que* (Cp. 38, *f*), *ben, gairebé, quasi, gens** amb les locucions *tant més, tant menys, pel cap alt, ben bé, ultra mesura, bona cosa*, etc. S'usen llargament (alguns exclusivament) com a modificadors d'adjectius i d'adverbis o locucions adverbials, i *tant*, en aquest cas, pren la forma *tan*. Ex.: *Han caminat molt. Molt bo. Molt ràpidament. Molt de pressa. No menja gens. No és gens clar. No ha jugat gens bé. Que heu caminat! Que bonic és! Que bé ho has fet! Que a poc a poc camina! No corris tant. No era tan llarg. No mengis tan de pressa. És ben lleig. És força bonic. Eren ben bé un centenar. Parles massa alt. Beu massa. És bona cosa esquifit.*

Notem l'ús de *al més* i *al menys* com a modificadors d'un adverbi: *Us prego que m'ho trameteu al més aviat possible. Eren al menys lluny que els va ésser permès de posar-se.*

El mot *tot* (§ 38, *f*) usat com adverbi de grau ofereix la particularitat que es fa correntment concordar amb l'adjectiu al qual s'adjunta. Ex.: *L'he trobat tot trist*, però *L'he trobada tota trista.* A uns nens els direm *On aneu tots sols?*; a unes nenes, *On aneu totes soles?*

90. Els adverbis de lloc són, ultra els esmentats en el § 82 (*davant, damunt*, etc.): *on, ací, aquí, allà, allí, ençà, enllà, deçà, dellà, ça i lla, onsevulla, pertot, enlloc, dalt, baix, endins, enfora, endavant, endarrera, avant, enrera, amunt, avall, endalt, ensota*, etcètera.

---

* Una falta que es comet a vegades en la llengua parlada és la substitució de l'adverbi de quantitat *gens* pel pronom *res*. Ex.: *És molt lleuger: no pesa res.* Aquest *res* és incorrecte. És, en canvi, correcte el *res* que figura en una frase com *Aquesta balança és espatllada: no hi podràs pesar res.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 el ~ els

6 38, II ~ 38b {Error de M}

10 *dejorn* ~ *de jorn* {1946: 68, *dejorn*. Vg. OBS 28 i el meu § 1.3.3}

13-14 *jamai* □ *mai més* ~ {Aquestes paraules són en un retall informal @ entre els fulls 123-124; hi ha també *en endavant* (descuidada a E), abans de *mai més*. Aquest fragment de les lín. 13-14 falta a 1946: 68}

15ss ~ {Més informació sobre la negació a TF 92}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Molts adverbis de lloc admeten l'anteposició de la preposició *a*: *a dalt, a baix, a dins, a fora, a davant, a on,* etc.

En l'estil epistolar convindria conservar la distinció que feien el antics entre els demostratius *ací* i *aquí*: en una lletra d'un que és a Girona a un que és a Barcelona: *ací* voldria dir *a Girona*; *aquí, a Barcelona.* Cp. § 38, II.

91. Els adverbis i locucions adverbials de temps són, entre altres, *quan, ara, adés, avui, demà, demà passat, ahir, abans-d'ahir, anit, llavors, aleshores, sempre, tothora, mai, abans, després, aviat, tard, ja, encara, de seguida, tot seguit, dejorn, d'hora, de matí, de bon matí, a punta de dia, a trenc d'alba, a entrada de fosc, cap al tard, al foscant de la nit, al vespre, al capvespre, al matí, a la tarda, a la nit, jamai, a l'instant, de moment, entretant, en l'endemig, mai més.*

92. El mot amb què s'indica normalment que una proposició és negativa és l'adverbi *no*: *Ell ha fet això* és una proposició afirmativa; *Ell no ha fet això* és una proposició negativa. L'adverbi *no* es posa immediatament davant del verb si no és que aquest vagi precedit d'un o més pronoms febles, en el qual cas es posa immediatament davant d'aquests. *(Encara no m'ho ha dit.)*

Quan la negació no afecta tota la proposició sinó solament un seu membre, l'adverbi *no* s'anteposa a aquest membre. Ex.: *Heu de fer sortir del local* (o *No deixeu entrar en el local*) *els alumnes* NO *admesos. És una regla molt útil i* NO *gens difícil.*

Hom prescindeix correntment de marcar el caràcter negatiu d'una proposició per mitjà de l'adverbi *no*:

1.er En les proposicions introduïdes amb la conjunció *ni*: les dues proposicions negatives *No neva* i *No plou,* coordinant-se per mitjà de la conjunció *ni,* donen la frase *No neva ni plou* (i no pas *No neva ni no plou*). Així mateix: *No l'hem vist ni en sabem res.* I també: *Ni nosaltres hi anirem ni ells vindran.*

2.on En les proposicions en les quals abans del verb figura algun dels mots *cap, res, ningú, enlloc, mai, gens* i *tampoc,* alguna de les expressions *en ma vida, en ta vida,* etc., o algun dels grups començats amb un *ni* (*ni un, ni l'un ni l'altre,* etc.). Així, *No ha vingut cap d'ells,* anteposant *cap d'ells* al verb, esdevé *Cap d'ells ha vingut.* Anàlogament, es diu: *Enlloc l'hem trobat. Mai el veig. En ta vida ho faràs. Ni l'un ni l'altre han comparegut.* Són, però, preferibles a aquestes construccions: *Cap d'ells no ha vingut. Enlloc no l'hem trobat. Mai no el veig. En ta vida no ho faràs. Ni l'un ni l'altre no han comparegut.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

10 (Perquè □ casa.) ~ (perquè □ casa.) {Fabra corregí la «P» en «p» però deixà el punt del final; vg. OBS 1}

25 *No hi vas anar?* ~ Ø {Però hi ha un espai en blanc. Aquest fragment, juntament amb la pregunta i la resposta anteriors, són ms @ al peu del full 125}

29 §§ 117, 120, 121. ~ § {El fragment 84.19-29 és ms}

33 etc.); *tanmateix* ~ etc.): *tanmateix*

34 * ~ Ø {Vg. 84.40}

38 cap mot ~ cap altre mot

40-41 ~ {Aquest text anava a continuació del «*tampoc.*» de 84.36: E el posa en nota segurament perquè il·lustra només una de les locucions de la llista}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Hom posa *pas* darrera del verb d'una proposició expositiva negativa quan hom nega alguna cosa que es pot inferir del que s'ha dit o del que es dirà adés. Ex.: *Demà porta'm el llibre. —No vindré pas, demà.* (Al qui ens diu *demà porta'm el llibre,* de què inferim que creu que vindrem demà, oposem un *no vindré pas, demà.*) Hom posa així mateix *pas* darrera del verb d'una proposició interrogativa negativa per a preguntar alguna cosa de la qual es podria inferir tal o tal conseqüència. Ex.: *Aquesta tarda l'anirem a veure: podem sortir a les quatre. —No plourà pas, aquesta tarda?* (Perquè, si plou, jo no em moc de casa.) S'empra així mateix *pas* en les prohibicions comminatòries. Ex.: *No facis pas això* (perquè en series castigat, se'n seguiria tal o tal conseqüència dolenta, etc.). Amb la mateixa significació que *No ho farà pas,* pot emprar-se la construcció *Poc ho farà. No pas* serveix per a introduir una proposició en què el verb no és expressat i amb la qual neguem parcialment allò que es diu en una proposició anterior. Ex.: *Va comprar papers de tots colors. —No pas de blaus. Ja l'atraparem. —No pas caminant tan a poc a poc.*

3.er En les proposicions el·líptiques en les quals, el verb no essent-hi expressat, figura algun dels mots o grups de mots esmentats més amunt (*cap, res,* etc.). Ex.: *Quants n'has comprats? —Jo, cap. Ells ho tenen tot; nosaltres, res. Qui ha vingut? —Ningú. Tu en tenies molt; ell, gens. En Joan ve tots els dies, però en Pere mai. Vós no hi vau anar. —Vós, tampoc. Has vist mai una cosa igual? —En ma vida. Tu no hi vas anar? —Ni jo ni ell. No hi vas anar? —Cap vegada.*

Sobre l'omissió (obligatòria, facultativa o errònia) de l'adverbi *no* en les proposicions interrogatives i en determinades proposicions subordinades, V., encara, §§ 117, 120, 121.

93. S'inclouen, encara, en la classe dels adverbis certs mots i locucions que expressen la relació lògica que hi ha entre el que es diu en la proposició en què figuren i el que s'ha dit en una proposició precedent (oposició, conseqüència, addició, etc.); *tanmateix, nogensmenys, amb tot,* per això, però, a desgrat d'això, no obstant això, gens per això no..., per consegüent, així, doncs; encara, endemés, més, ultra això, així mateix, també, tampoc.* V. §§ 104 i 105.

Aquests mots i locucions no pot dir-se que siguin modificadors del verb ni de cap mot de la proposició a la qual vénen a afegir-se introduint-la o intercalant-s'hi. El mateix pot dir-se de l'adverbi

* **Ex.:** ***Ells no hi volen anar de cap manera. Amb tot, si tu els ho demanaves, crec que hi anirien.***

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 l'opinió ~ l'actitud {M 123; però, al marge @: «l'opinió». Tot el § 93 és ms}

8 GRUPS VERBALS ~ Ø {Però el contingut d'aquest portafolis està inclòs dins les tapes del número 526-527, d'abril-maig del 1948, de la revista *Germanor*, i a la tapa anterior hi diu, de lletra de Fabra: «V - Grups verbals / §§ 94 a 129 / Grups verbals que fan dins la frase l'ofici d'un nom, d'un adverbi o d'un adjectiu»; vg. 1946: 71}

14 proposició, ~ proposició, però esdevé apta per a fer de membre d'una proposició,

28 *cap cançó ~ una cançó*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

dissortadament en una frase com *Dissortadament, el metge va arribar tard,* en la qual *dissortadament* no indica pas la manera com va arribar el metge, sinó que és l'expressió d'un sentiment del qui parla relativament a allò que es diu en la proposició *(El metge va arribar tard).* Altres vegades l'afegitó adverbial no fa sinó indicar l'opinió del qui parla relativament a allò que diu (adverbis d'afirmació, de dubte, etc.).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

V

GRUPS VERBALS

94. Si posem en infinitiu el verb que figura en una proposició, el conjunt que en resulta no és una proposició, però pot fer de membre d'una proposició (V. § 42). Així, la proposició *He obtingut el permís* (o *Obtindré el permís,* o *Vaig obtenir el permís*), esdevenint *obtenir el permís,* deixa d'ésser una proposició, per exemple, *He aconseguit obtenir el permís* (o *Aconseguiré obtenir el permís,* o *Vaig aconseguir obtenir el permís*), en què fa de complement-acusatiu del verb *aconseguir.* Anàlogament, *He passat pel pont,* esdevenint *Passant pel pont,* és apte per a fer de membre d'una proposició, per exemple, *Passant pel pont he trobat en Tomàs,* en què fa de complement circumstancial o adverbial del verb *trobar.* Un participi passat pot fer l'ofici d'un adjectiu determinatiu o predicatiu.

L'infinitiu

95. Un infinitiu, dins la proposició de què és membre, fa l'ofici d'un nom: pot fer de subjecte, de terme predicatiu, de complement d'un adjectiu, de complement d'un verb. Ex.: *Dormir a la palla no és gens agradable* (Cp. *Aquesta conversa no és gens agradable*). *Això no és cantar bé* (Cp. *Això no és cap cançó*). *Ell és digne d'obtenir un premi* (Cp. *Ell és digne d'elogi*). *Ha accedit a rebre'm* (Cp. *Ha accedit a la demanda*). *S'ha oblidat de posar-ho en ordre* (Cp. *S'han oblidat de tots els encàrrecs*). *Ho sap per haver-ho estudiat* (Cp. *Ho sap per la pràctica*). *No tindrem prou vianda per a donar als malalts* (Cp. *No tindreu prou vianda per als malalts*).

2 en molts casos ~ {M 127: ms a sobre del mc «en cada cas», que no està ratllat, i és el text de 1946: 71}

42 procurar ~ *procurar*

20 proposició ~ preposició

25-28 ~ {A M 128, posat entre parèntesis. El text d'aquesta nota és a 87.38}

34 *malaltia* ~ *malalta* {*DGLC*, pàg. 1204b.2: *Hi enviaré un noi per saber noves de la malalta.* L'error de E ha passat a algun manual. Coromines posa el signe «→» al marge del seu exemplar de E}

35 en el ~ {Coromines subratlla *en el* al seu exemplar de E }

37 cal emprar ~ cap emprar {Vg. TC 47, OBS 15 i el meu § 1.3.3}

38ss ~ {Vg. OBS 22}

42 procurar ~ *procurar*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Quan un infinitiu fa de subjecte d'un verb i va posposat a aquest, pot ésser, en molts casos, introduït amb la preposició *de* o sense preposició. Ex.: *Donava goig de veure-la* o *Donava goig veure-la. Em fa por de trobar-lo* o *Em fa por trobar-lo. No li era permès d'anar-hi* o *No li era permès anar-hi.*

Quan un infinitiu fa de complement-acusatiu de certs verbs,* admet d'ésser introduït amb la preposició *de*. Ex.: *M'ha promès de fer-ho tot seguit. M'ha ofert de venir a ajudar-nos. Han decidit d'anar-hi demà mateix.* Aquests complements introduïts amb la preposició *de*, fent, com fan, l'ofici d'un complement-acusatiu (Cp. *Li han promès una recompensa*), són representables pel pronom feble *ho (M'ho han promès)*, a diferència dels complements introduïts amb la preposició *de* de què es parla en el § 77, els quals són representables pel pronom feble *en (D'això, ja no us en recordeu)* i en els quals no és possible, com ho és en aquells, l'omissió de la preposició *de*. (*M'ha promès fer-ho tot seguit*, etc.).

Quan un infinitiu fa de complement d'un verb que, en el cas d'ésser el seu complement un nom o pronom, s'hi enllaçaria amb la preposició *en* (Ex.: *Pensa en mi.* V. § 77), l'infinitiu no s'ha d'introduir amb aquesta proposició, sinó amb la preposició *a*. Ex.: *Pensa a fer-ho. Han tardat molt a venir. Vacillen a respondre. S'entossudeixen a negar-ho. Et complaus a fer mal. No et fiquis a descompartir-los. Han invertit cent mil pessetes a edificar aquella casa. No t'obstinis a negar-ho. Afanya't a fer-ho.*

L'infinitiu precedit de la preposició *en* introdueix complements adverbials que expressen precedència, causalitat. Ex.: *En entrar jo, tots s'alçaren. En veure'ls tan pobres, hom s'admirava que poguessin fer el que feien.**

Quan un infinitiu fa de complement de finalitat, pot ésser, naturalment, introduït amb la preposició composta *per a* (V. § 81). *Li mancaren encara mil pessetes per a poder pagar tots els seus deutes* (o *per tal de poder...*). *No tenen llet per a donar als malalts. Cal ésser molt pacient per a suportar tantes molèsties. Hi enviaré el noi per a saber noves de la malaltia.* Però quan, com s'esdevé en el darrer exemple, el fi que hom es proposa és el motiu de l'acció expressada pel verb del qual l'infinitiu és complement, cal emprar la preposició *per* en lloc de *per a* (o *per tal*

---

* Aquests verbs són, entre altres, els següents i els que els són emparentats per llur significació: *acordar, aconsellar, assajar, cercar, decidir, deliberar, desdenyar, desitjar, dignar-se, esperar, exigir, jurar, oferir, permetre, pregar, pretendre, procurar, prohibir, prometre, proposar, provar, refusar, recomanar, resoldre, suggerir,* amb *veure* i *mirar* en el sentit de procurar. Ex.: *Veges d'anar-hi. Mira de venir.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 emfasitzar ~ {Vg. 86.37}
10 *¿Sentíeu ~ Sentíeu* {Vg. OBS 2}
13 *el meu pare ~ el pare*
15-16 es pot fer concordar el participi amb aquests pronoms ~ □ el seu participi amb aquest pronom {1946: 73: «el seu participi es pot fer concordar amb aquest pronom»}
17 *¿Has ~ Has* {Vg. OBS 2}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

de), i àdhuc en molts casos (quan volem emfasitzar que aquell fi és el mòbil de la nostra acció) hom empra *per* de preferència a *per a*. Ex.: *Havíem anat a Girona per veure el nostre pare. S'ajagué al sofà per dormir. Jo vaig allargar els braços per agafar-lo. M'hi vaig acostar per sentir-ho millor. Havia vingut per saludar-la.*

96. El subjecte de l'infinitiu que figura en un grup subordinat a algun dels verbs *veure, sentir, mirar, fer, deixar* (Ex.: *Jo he vist venir el teu pare. Vaig fer-hi anar el teu germà. Sentia plorar els nens*) es comporta com si fos el complement-acusatiu d'aquest verb. *Has vist venir el meu pare? —No l'he vist venir. ¿Sentíeu plorar els nens? —Els sentíem plorar cada nit. No aconseguiràs pas fer dormir la nena: jo la faré dormir. Jo ja volia anar-hi, però el meu pare no m'ha deixat sortir.* I, llavors, si el verb del qual és complement l'infinitiu està en un temps compost i el precedeix algun dels pronoms febles *la, les, els* i *en*, es pot fer concordar el participi amb aquests pronoms (V. § 73). Ex.: *Ell no ha aconseguit pas fer dormir la nena: l'he feta dormir jo. ¿Has sentit cantar la Maria? —No l'he sentida cantar mai. Les he vistes venir. Els he deixats anar.*

L'estructura d'una frase com *Vaig sentir cantar una cançó* és la mateixa que la d'una frase com *Vaig sentir cantar la Maria*; però en aquella frase el membre *una cançó* no és el subjecte, sinó el complement-acusatiu de l'infinitiu *cantar*. Si el complement-acusatiu de l'infinitiu és representat per un pronom feble *(Vaig sentir cantar-la)*, aquest pot adjuntar-se al verb principal *(La vaig sentir cantar)*, però, en aquest cas, si el verb principal està en un temps compost, el seu participi es deixa invariable. *La Maria, l'he sentida cantar*, però *Aquesta cançó, l'he sentit cantar.*

Quan en una proposició com *Hem sentit cantar una cançó*, s'afegeix la designació del subjecte de *cantar*, per exemple, *la Maria*, aquest es comporta com si fos el complement-datiu del verb principal: *Hem sentit cantar la cançó a la Maria*, i, representant *a la Maria* per *li*, *Li hem sentit cantar la cançó.*

97. Hi ha certs conjunts formats per un verb seguit d'un infinitiu en els quals aquest fa cos amb el verb principal, conjunts que vénen a ésser com temps perifràstics del verb que està en infinitiu. Això s'esdevé amb els verbs *poder, voler, gosar, deure, haver de,*

---

* Amb el mateix valor que aquest *en*, es troba la preposició *a* seguida de l'article definit: *A l'entrar jo... Al veure'ls tan pobres...* Però, avui, aquesta construcció és més aviat evitada.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

14/15 *pogut* / *hagut* ~ *poguda* / *haguda* {= 1946: 73}

18-25 ~ Ø {El text sembla de Fabra: p. ex., hi apareix *anar amb compte*: vg. 69.29 i OBS 17. Al marge de 88.17 hi ha una creueta d'atenció, de Fabra}

34-35 (aquest *tot* □ d'oposició) ~ Ø {En retall entre 129-130, aquesta nota ms @, que no sabem si és de Fabra o de Coromines: «*tot* emfasitza la idea de simultaneïtat i la d'oposició»}

39-40 *cama.* (Volent □ caiguda.) Aquesta ~ *cama.* (volent □ caiguda) Aquesta {El parèntesi, afegit ms al peu del full 130. Vg. OBS 1}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

començar a, deixar de. Ex.: *No puc alçar aquest pes. No gosava entrar a la sala. A hores d'ara ja deu haver arribat. Has d'anar a l'escola. Aviat començaran a tancar les portes.* L'infinitiu que figura en aquests conjunts no es comporta com un complement ordinari del verb que el precedeix; així, no es presta a ésser reemplaçat per un pronom feble. En aquests conjunts els pronoms febles complements del verb en infinitiu poden anteposar-se al verb principal i aquesta anteposició, perfectament admissible, és sens dubte la preferentment usada en la llengua parlada; i, si el verb principal està en un temps compost i el precedeix algun dels pronoms febles *la, les, els* o *en* (complements-acusatius de l'infinitiu), el seu participi es pot fer concordar amb aquest pronom (V. § 73). Ex.: *Encara no he pogut estudiar la lliçó. Encara no he pogut estudiar-la. Encara no l'he pogut estudiar. Hem hagut d'ajudar la Maria. Hem hagut d'ajudar-la. L'hem hagut d'ajudar.*

No és recomanable la substitució de *haver de* per *tenir de*; la de *haver de* per *tenir que* és del tot inadmissible.

Amb el verb en infinitiu precedit del verb *anar* i la preposició *a*, es forma una perífrasi que té el valor d'un futur immediat. Ex.: *El concert va a començar: els músics i el director ja són a l'escenari*, en lloc de dir *començarà ara mateix, tot seguit, adés, està a punt de començar.* En una llengua com el català, en què s'usa *va escoltar* amb el valor d'un pretèrit, s'ha d'anar molt amb compte en el maneig d'una perífrasi com *va a escoltar* amb el valor d'un futur.

El gerundi

98. El gerundi o el gerundi amb els seus complements fa l'ofici d'un complement adverbial (expressa un esdeveniment simultani amb l'expressat pel verb principal, que n'és la causa o la condició, que hi està en oposició). Ex.: *Passant per la plaça, vaig veure en Pere amb el seu cosí. Manejant-lo així, el trencaràs. Buidant-se tan de pressa* (un dipòsit), *potser demà ja no hi haurà aigua. Parant de ploure, sortiríem. Tot fent l'home bo, és molt capaç de cometre aquesta malifeta* (aquest *tot* acompanya sovint el gerundi indicant la idea de simultaneïtat o la d'oposició).

Quan després d'haver expressat un pensament, afegim a la proposició, a manera de complement, un grup gerundial, sovint això dóna lloc a una frase incorrecta. Ex.: *Va caure del terrat al carrer, trencant-se una cama.* (Volent dir que la fractura va ésser la conseqüència de la caiguda.) Aquesta frase és incorrecta: el fet de trencar-se una cama és posterior al fet de caure del terrat al carrer; no n'és la causa sinó la conseqüència; és, doncs, errròniament que

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

15 ambigües, que cal evitar, ~ ambigües que cal evitar {= 1946: 75. Vg. OBS 1}
17 reemplaçar ~ reemplaçar a {Vg. TC 36}
28 *carn*). *La porta* ~ *carn*); — *La porta*
40 ho és ~ l'és {Vg. OBS 23}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

s'ha donat a l'expressió d'aquell fet la forma d'un complement adverbial. Notem que si *trencant-se una cama* fos realment un complement adverbial de *caure,* no rebutjaria la seva col·locació al començament de la frase: *Trencant-se una cama, va caure del terrat al carrer.* (Cp. *Abocant-se a la finestra, va caure al carrer.*) Cal, doncs, refer aquella frase dient: *Va caure del terrat al carrer i es va trencar una cama.* I, si tant fos que es volgués expressar els dos fets dins una mateixa proposició posant l'un dels dos verbs en gerundi, caldria posar-hi, no el verb *trencar,* sinó el verb *caure: Caient del terrat al carrer, es va trencar una cama.*

El subjecte del verb en gerundi és generalment el mateix que el del verb principal (Ex.: *Ho he trobat estudiant*); a vegades, però, és la persona o cosa designada pel complement-acusatiu d'aquest verb. Ex.: *L'he trobat estudiant.* Aquest fet pot donar lloc a frases ambigües, que cal evitar, en el cas que el context no ens deixi fàcilment endevinar quin és el subjecte del verb en gerundi. Una construcció que pot reemplaçar *L'he trobat estudiant* és *L'he trobat que estudiava.*

99. Un verb en gerundi forma amb els verbs *estar* i *anar* perífrasis que marquen respectivament l'aspecte duratiu o l'aspecte de progressió de l'acció expressada pel dit verb. Ex.: *La Maria? Està pentinant-se* (o *s'està pentinant*). *Els preus van apujant-se* (o *es van apujant*).

El participi passat

100. El participi passat pot fer l'ofici d'un adjectiu. Ex.: *Aigua ensucrada, aigua bullida* (Cp. *Aigua dolça, aigua calenta*). *Carn massa cuita* (Cp. *Carn massa dura*). *Un pastís farcit de carn* (Cp. *Un pastís ple de carn*). *La porta era pintada de nou* (Cp. *La porta era nova*). *Té les potes trencades* (Cp. *Té les potes curtes*).

101. En una proposició com *El pont fou construït l'any trenta,* la funció del participi passat no és la mateixa que en una proposició com *La porta és pintada de nou.* Aquella proposició expressa el mateix pensament que la proposició *Hom construí el pont l'any trenta*: l'autor de l'acció és el mateix en ambdues proposicions, ço és la persona o persones indeterminades que, en la segona proposició, designem per mitjà del pronom *hom*; la cosa construïda és la mateixa en ambdues proposicions *(el pont)*; solament que, en la primera proposició, posem com a subjecte allò que, en la segona, fa de complement-acusatiu (la cosa construïda). El conjunt *fou construït* és, en rigor, un temps del verb *construir,* com ho és el *construí* de la segona proposició. Quan un verb afecta una forma

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

9 de l'acció ~ de l'autor de l'acció
20 Proposicions □ coordinades ~ Ø
24 com un *que* ~ amb un *que*
28 d'una ~ d'una altra
29 com *vindrà* ~ com *que vindrà*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

com *fou construït*, hom diu que està en la *veu passiva*: quan afecta una forma com *construí*, que està en la *veu activa*.

Quan amb un verb en la veu passiva s'expressa l'autor de l'acció, es fa per mitjà d'un complement introduït amb la preposició *per*. Ex.: *Ha estat mort pels seus mateixos partidaris. La ciutat ha estat presa pels enemics.* I, així mateix: *Les ciutats preses pels enemics. La bandera portada per un cavaller. La resposta feta per vós.* Darrera de certs participis, com *seguit, precedit, acompanyat, conegut, reconegut, respectat*, la designació de l'acció és generalment introduïda amb la preposició *de*. Ex.: *Entrà seguit de tots els seus enemics. Ell és respectat de tothom.*

En lloc d'un verb en la veu passiva, s'empra sovint la forma pronominal d'aquest verb. Ex.: *Aquesta tela es ven a quatre pessetes el metre. Es venen objectes d'art. Això es porta molt. Es construí el pont amb materials molt bons.* Frases com aquestes (en les quals no es determina qui és l'autor de l'acció) poden reemplaçar-se per frases construïdes amb el pronom *hom* com a subjecte i el verb en singular: *Hom ven aquesta tela... Hom ven objectes d'art...*

Proposicions subordinades i coordinades

102. Una proposició, sense que el seu verb prengui la forma d'un infinitiu, d'un gerundi o d'un participi passat, pot formar part integrant d'una altra proposició. Ex.: *Crec que vindrà aviat*, on la proposició *vindrà aviat*, com un *que* anteposat, constitueix el complement-acusatiu del verb *crec*. *Ja he llegit el llibre que em vas deixar*, on *que em vas deixar* fa de complement determinatiu del nom *llibre*. Aquestes proposicions que formen part integrant d'una proposició s'anomenen proposicions subordinades: les que, com *vindrà aviat*, fan l'ofici d'un nom o substantiu, s'anomenen subordinades substantives; les que, com *que em vas deixar*, fan l'ofici d'un adjectiu, subordinades adjectives.

103. Quan una proposició, dins un enraonament, ve darrera d'una altra, això dóna lloc que s'hi pugui sobreentendre tal o tal membre (Ex.: *Aquell dia el mestre va entrar a les vuit. Ordinàriament entrava a les set*), que un nom o grup nominal, etc., hi pugui ésser reemplaçat per un pronom (Ex.: *Ja fa dies que no veig en Jordi. Abans el veia tots els dies*), que hi sigui determinat un nom que era indeterminat en la proposició que li va al davant (Ex.: *Ahir es va comprar unes sabates i un capell. Les sabates li van costar setanta-cinc pessetes*).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

26 conjuncionals (V. § 93) ~ {No és cert que al § 93 els doni nom. Vg. també 91.41}

41 proposicions pot figurar ~ proposicions, pot figurar-hi {Vg. TC 37}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

En anar a comunicar un pensament, pot esdevenir-se (en llenguatge més o menys emotiu) que, abans de formular la proposició que seria l'expressió adequada d'aquell pensament, en diguem, amb un valor merament introductiu, un dels membres que hi hauria de figurar, i llavors construïm la proposició com si vingués al darrera d'una proposició on figurés aquest membre. Ex.: *Aquest tal Omedes, jo l'he trobat molts cops a casa d'en Cardellach. A la pobra Maria, no veig que li facin mai cap present. D'aquest galdós afer, feia temps que no n'havíem parlat. En aquella torre, els Puig hi havien passat llargues temporades.* Els catalans, quan escrivim, solem abusar d'aquestes construccions afectives: hom en troba a cada pas en textos en què són del tot desplaçades.

Altres vegades, després d'haver construït una proposició com si vingués darrera d'una altra (sobreentenent-hi un membre, reemplaçant-lo per un pronom feble, etc.), li posposem el membre omès i que hi figura representat per un pronom, etc. Ex.: *Avui li trametré els llibres, al teu amic. Ja me'n recordo, home, de la teva recomanació. Em sembla que està molt desconsolat, el pobre Joan.*

En certs casos, s'anteposa un *de* al membre anticipat o posposat, principalment quan el seu representant és el pronom feble *en* o quan és un predicatiu. Ex.: *N'han comprat, de cafè! Ho és, de llarg! Tot sovint s'hi torna, de vermella.*

104. El lligam lògic que en la majoria dels casos hi ha entre els pensaments enunciats en dues proposicions consecutives, pot expressar-se per mitjà dels adverbis o locucions adverbials que hem anomenat conjuncionals (V. § 93). Ex.: *Ells no hi volen anar de cap manera. Amb tot, si tu els ho demanes, crec que hi anirien.* | *No em desplau. Més aviat m'agrada.* | *La vostra teoria explica, en efecte, tots aquests fets. Hi ha, nogensmenys, altres fets que semblen estar-hi en contradicció.* | *Dieu que no teniu cap inconvenient a rebre'l, que àdhuc l'invitareu a venir a casa vostra. Si ho fèieu, però, per donar-li un bon arrambatge, ho trobaria ben fet.* | *Convé que el vegeu com més aviat millor i que li doneu aquesta ordre. Per consegüent, aneu-hi ara mateix.* | *L'any passat hi vaig ésser per Nadal, i aquest any hi he estat per Pasqua i per Sant Joan. Hi he estat, doncs, tres vegades.* | *Ell ho sap, això. També ho sap en Pere.*

105. Les dues proposicions consecutives poden coordinar-se dins d'una sola frase. Ex.: *Plovia i nevava. Ha de venir ell o has d'anar-hi tu. Nevava, però no feia gaire fred.* En la segona de les dues proposicions pot figurar un adverbi conjuncional. Ex.: *Us hem*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

40 *vingut ~ vingut,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

demanat moltes coses i, encara, us en demanarem una altra. És molt vell i, amb tot, serveix encara. Fa molt mal temps, però, tanmateix, no han desistit d'emprendre l'ascensió.

En coordinar-se dins una sola frase dues proposicions que sols difereixen pel seu verb (o perífrasi verbal) poden prendre la forma d'una sola proposició en què figuren coordinats els dos verbs (o perífrasis verbals); així, els pensaments que s'expressen en dues proposicions com *Aquest atleta corre molt bé* i *Aquest atleta salta molt bé,* poden expressar-se en una frase com *Aquest atleta corre i salta molt bé.* Anàlogament: *En Pere estigué menjant i bevent tota l'estona.*

106. Dins d'una frase, les dues proposicions es poden lligar més íntimament, encara, fent que l'una se subordini gramaticalment a l'altra a tall d'un complement circumstancial d'aquesta, en el qual cas la proposició subordinada pot anar al darrera o al davant de l'altra (dita principal) i àdhuc intercalar-s'hi. Ex.: *No va poder anar-hi, perquè estava malalt. Si em deixes el llapis, jo et deixaré la ploma. Quan vaig arribar-hi, ell ja no hi era. Tots ells, si plovia, es quedarien a casa.*

La proposició subordinada pot fer, encara, de complement determinatiu d'un nom (V. §§ 107, 113), de terme predicatiu, de subjecte, de complement-acusatiu, de complement d'algun dels verbs de què es parla en el § 77, i en aquest cas allò que resta de la frase llevant-li la proposició subordinada, no es pot pròpiament anomenar proposició principal, i si tant fos que es volgués emprar aquesta denominació, caldria aplicar-la a tota la frase.

Proposicions relatives

107. Les subordinades adjectives (o proposicions relatives) són proposicions que fan de determinatiu o explicatiu d'un nom, d'un grup nominal o d'un pronom, dit *antecedent.* Ex.: *La lletra que ha escrit anava adreçada a la seva mare,* on la proposició *que ha escrit* és un complement determinatiu del nom *lletra. El seu pare, que era mestre d'Olot, va morir l'any catorze,* on la proposició *que era mestre d'Olot* és un explicatiu de *el seu pare.* En l'escriptura, s'intercala una coma entre l'antecedent i la subordinada explicativa.

En les subordinades adjectives hi ha sempre un pronom que designa la mateixa cosa o persona que la designada per l'antecedent, el qual pronom, dit *relatiu,* hi figura com a subjecte, com a complement, com a determinatiu d'un nom, etc. Ex.: *L'home que ha vingut m'ha portat una lletra d'en Jordi* (*que* és el subjecte de *ha*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 proposicional ~ preposicional

20 *¿on* ~ *on* {Vg. OBS 2}

35 o verb (gerundi) ~ o gerundi {amb «verb» ms a sobre per Fabra; 1946: 77: «o gerundi»}

36 sigui complement □ *havia* ~ sigui determinatiu o complement □ *havien* {«determinatiu o» està ratllat; però 1946: 77 ho restitueix}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

vingut). *Us agrada l'armari que us he comprat?* (*que* és el complement-acusatiu de *he comprat*). *La senyora amb qui anava aquest matí, m'ha dit que et coneixia* (*amb qui* és un complement proposicional de *anava*). *És un problema les dades del qual encara no coneixen* (*del qual* és un complement determinatiu de *dades*).

Els pronoms relatius són *que, què, qui, el qual* i el locatiu *on*: *el qual* (amb el seu femení *la qual* i els seus plurals masculí i femení *els quals* i *les quals*) és l'anomenat relatiu compost; *que, què* i *qui* es consideren com les tres formes que pot revestir l'anomenat relatiu simple.

que és la forma que pren el relatiu simple quan no va precedit d'una preposició. Ex.: *Doneu-ho a l'home que vindrà ara mateix. L'aigua que passa per aquest rec, ve del molí. — És l'home que hem trobat al bosc aquest matí. Deixa'm el llibre que llegies. — El dia que vindràs els trobaràs a casa.*

qui i *què* són les formes que pren el relatiu simple quan va precedit d'una preposició: s'empra *qui* o *què* segons que l'antecedent sigui o no una designació de persona (o cosa personificada). Ex.: *L'home amb qui anaves aquest matí, m'ha vingut a trobar aquesta tarda. El martell amb què hem clavat els claus ¿on l'has posat? El noi de qui et parlava és el fill de la Joana. La casa de què parlàveu és la del meu pare.*

el qual (que es fa concordar en gènere i nombre amb el seu antecedent) pot emprar-se el mateix sense preposició al davant seu que precedit d'una preposició. Ex.: *Són qüestions importantíssimes, les quals caldria estudiar detingudament. És una màquina a la qual caldria fer moltes reparacions.*

En molts casos poden usar-se indiferentment (sota un punt de vista gramatical) el relatiu simple i el compost; però així com, per exemple, *el qual* no pot substituir el relatiu feble *que* en les proposicions determinatives (pot dir-se *He adquirit el diccionari X, el qual és molt complet,* però no *L'aigua la qual passa per aquest rec, ve del molí*), és ell el relatiu que s'empra exclusivament darrera de la major part de les preposicions fortes, darrera de les locucions prepositives, darrera d'un nom o verb (gerundi) del qual sigui complement, etc.: *El jutge davant el qual havia de comparèixer... El llac al voltant del qual hi havia... Aquest medicament, les virtuts del qual trobareu explicades en... El foc, fugint del qual, tots... Perdé una posició per obtenir la qual havia treballat tota la vida.*

Quan el relatiu és emprat com a circumstancial de lloc, *al qual* o *en el qual* pot ésser reemplaçat per *on, del qual* per *d'on, pel qual* per *per on,* etc. Ex.: *El palau on s'esdevingueren aquests*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 *On* □ *vici*]. ~ {A M 138, mc pulcre, aquí només hi ha una nota ms de Fabra: «on = antecedent + relat»; 1946: 77 no recull el fragment}

23 o □ *s'expliquen...* ~ Ø {A M 139 hi ha aquest apunt marginal @ de Fabra: «(o *on*»}

24 Una altra falta □ ~ {Repetit a 105.21}

38 es pot dit ~ es pot dir

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

fets... El país d'on es reben aquests productes. El portell per on entraren els enemics... On també s'usa com a equivalent de la combinació d'un antecedent més el relatiu: [*on no es treballa regna el vici*].

108. De la mateixa manera que, en lloc de *el noi gran i el noi petit,* es pot dir i, de fet, es diu generalment, *el noi gran i el petit,* en lloc de *aquest llibre i el llibre que et vaig deixar,* es pot dir i, de fet, es diu generalment, *aquest llibre i el que et vaig deixar.* Trobem, així, l'article en contacte amb el relatiu *que*; però és el fet de sobreentendre's un nom en l'antecedent que dóna naixença al grup *el que,* en el qual l'article continua essent el signe que un nom és determinat, sols que aquest nom és sobreentès (en el cas de l'exemple, el nom *llibre*: *el que* vol dir *el llibre que*).

Cal evitar una falta que consisteix a usar la combinació *el que* com l'equivalent del relatiu compost *el qual.* Comparem *Aquest capítol i el que segueix tracten de...* i *El capítol III, en el que s'expliquen...* En la primera frase, *el* és l'antecedent (en el qual se sobreentén el nom *capítol: el que* vol dir *el capítol que*) i *que* és el relatiu: la frase és correcta. En la segona frase *el que* vol dir *el qual* (no és la combinació d'un antecedent i un relatiu, sinó tota ella un terme relatiu, substituïble per *el qual*): la frase és incorrecta i cal esmenar-la dient *El capítol III, en el qual s'expliquen...* o *El capítol III, on s'expliquen...*

Una altra falta que cal evitar curosament és la que consisteix a usar *el quin* en lloc de *el qual.* Ex.: *Aquesta qüestió, de la quina hem parlat altres vegades...* (S'ha de dir: *Aquesta qüestió, de la qual hem parlat altres vegades...*).

Són, així mateix, construccions incorrectes: *El palau quins jardins...* i *El palau quals jardins...* en lloc de *El palau els jardins del qual...*

No és recomanable l'ús que alguns fan del relatiu *qui* en funció de subjecte o, precedit de la preposició *a,* en funció de complement-acusatiu en les proposicions relatives explicatives. Ex.: *... el meu pare, qui, com sabeu, era llavors mestre de X. ... el meu pare, a qui tot el poble estimava, fou...*

Quant a l'ús, com a subjecte, d'un *qui* feble (arcaic) en les proposicions relatives determinatives (Ex.: *Doneu-ho a l'home qui vindrà ara mateix*), es pot dit que ha estat ja abandonat per la gran majoria dels escriptors actuals.

109. L'antecedent es troba representat dins de la proposició relativa per mitjà del pronom relatiu, i és una falta que cal evitar

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 i 8 *casos*, ~ *casos* {= 1946: 77; M 140, mc i repassat}

5 i 9 *joventut*, ~ *joventut* {M 140, mc i repassat}

12-18 ~ {M 140, mc i net; n'hi ha una altra versió ms en un retall aprofitat entre 108-109, on hi diu *crèieu* per *creieu* i on es destaquen (en versaleta) els pronoms *lo, en, l', li*}

12 *Aquest mot*, ~ *Aquest mot*

30 excesivament ~ excessivament

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

curosament de representar-lo una segona vegada per mitjà d'un pronom personal feble. En el català d'ara es troben nombrosos exemples d'aquesta construcció defectuosa: *... aquestes consideracions que, en tots els casos, sense excepció, les hem tingudes en compte... Aquesta joventut, a la qual li toca d'aixecar el nostre poble... ... la nostra conducta, en la qual tots hi poden veure... ... és el principi del qual en provenen...* Aquestes frases són incorrectes; cal dir *... aquestes circumstàncies que, en tots els casos, sense excepció, hem tingut en compte... Aquesta joventut, a la qual toca d'aixecar el nostre poble... ... la nostra conducta, en la qual tots poden veure... ... és el principi del qual provenen...*

Notem que són correctes construccions com: *Aquest mot, que apareix en el text d'on crèieu haver-lo tret... Una falta que, tot adonant-vos-en, no heu volgut esmenar...*; i en canvi serien incorrectes construccions com: *Un home que ella diu que l'ha vist... L'individu a qui tu creus que el mestre li ha donat el llibre...* (cal dir: *Un home que ella diu que ha vist... L'individu a qui tu creus que el mestre ha donat el llibre...*).

Una construcció molt freqüent en la llengua parlada és la que consisteix a enllaçar la proposició relativa amb l'antecedent per mitjà d'un *que* merament conjuntiu i, llavors, dins la proposició relativa, representar l'antecedent per un pronom personal feble. Ex.: *És una fusta que se'n fan mobles. ... un riu que s'hi ha negat molta gent. ... una dona que li han tallat la cama. Un home que el veiem cada dia.* I, en el cas que l'antecedent no pot ésser representat per un pronom feble: *La sala que els balcons donen a la plaça. El pare que els fills han mort a la guerra.* Cal evitar, en general, aquesta construcció; és, però, difícil de prescindir-ne en l'estil colloquial, sobretot quan la construcció correcta donaria a la frase un caient excesivament artificiós, impropi d'aquell estil.

110. Amb el relatiu *qui* es formen proposicions que fan l'ofici d'un nom o d'un grup nominal i no el d'un complement determinatiu d'un nom. Ex.: *Qui dia passa, any empeny* (on *qui dia passa* és el subjecte de *empeny*). *Jo escric a qui bé em sembla* (on *a qui bé em sembla* és el complement de *escric*).

En aquesta mena de proposicions (que podríem anomenar relatives substantives), el pronom *qui* pot adjuntar-se, a tall d'antecedent, l'article definit. Ex.: *El qui digués això, mentiria. No ens creiem fàcilment el qui hem atrapat dient una mentida. Sí: és el qui et penses. No us fieu del qui no us aguanta la mirada. Ell, després, es burla del qui ha enganyat.* Aquest *el* no té pas el mateix valor que el que figura en una frase com *Hi havia el nostre metge*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 sobreentés ~ sobreentès

8 *anar-t'en ~ anar-te'n*

15 d'un complement □ la preposició ~ de complement □ la proposició

24 *Ha vingut ~¿Ha vingut* {Però amb el signe d'interrogació ratllat. Vg. OBS 2}

27 interrogatius ~ *interrogatius*

30 *vols ~ vol*

35 a la castellana l'entonació interrogativa ~ l'entonació interrogativa a la castellana

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

i el que havíeu anat a cercar. En aquest *el que* se sobreentén un nom *(metge)*: *el* és allò que resta d'un veritable antecedent *(el metge)* en ometre-hi el nom, mentre que en el conjunt *el qui* no hi ha cap nom sobreentés, com no hi és en el *qui* de la frase *Qui dia passa, any empeny*.

Comparables a les proposicions substantives introduïdes amb *el qui*, les quals designen persones, hi ha les introduïdes amb *el que* de les quals són exemples: *El que has de fer és anar-t'en. El que tu dius no és veritat. Escolta el que et dic. Estava atent al que deien. Recordeu-vos del que us van dir. Pel que tu em dius ara, em penso que no ho farà*. En concurrència amb aquest *el que* neutre, es pot usar *ço que* (arcaic) i, en certs casos, *allò que, això que* o *la cosa que*.

Les combinacions *el qui* i *el que* no poden fer sinó de subjecte i d'un complement-acusatiu del verb de la preposició que introdueixen.

Proposicions interrogatives

111. Les proposicions amb què es fa una pregunta són proferides amb una entonació especial, la qual es marca en l'escriptura posant a l'acabament de la proposició el signe (?).* Molts cops una proposició interrogativa revesteix exactament la mateixa forma que una proposició expositiva, i és la sola entonació amb què és pronunciada que li dóna el sentit interrogatiu: *Ha vingut a veure'l* és una proposició expositiva; *Ha vingut a veure'l?* és una proposició interrogativa.

Sovint la proposició interrogativa comença amb un dels mots (dits interrogatius) *qui, què, quin, on, quan, com, quant,* que poden, naturalment, anar precedits d'una preposició. Ex.: *Qui ha vingut? —En Joan. Amb qui anaven? —Amb en Joan. De qui parlàveu? —D'en Joan. Què vols? —El martell. Per què plora? —Per la mort del seu germà. Quin dia tornareu? —Dilluns. On són ara? —Al cinema. D'on vénen? —Del teatre. Quan arribaran? —Demà. Com se diu? —Pere. Quants dies hi estaran? —Vint o trenta dies.*

Sense canviar-ne sinó l'entonació, aquestes proposicions intro-

---

* La pràctica de marcar a la castellana l'entonació interrogativa, amb els dos signes (¿) i (?), aquest posat al darrera i aquell al davant de la frase interrogativa (Ex.: *¿Ha vingut a veure'l? ¿Plou?*), és sols aconsellable quan aquesta és tan llarga que es corre el perill que el lector, no copsant amb la mirada el signe (?), comenci, en absència del signe (¿), a llegir-la com si fos una frase expositiva, ço és, no donant-li la deguda entonació. Però, fora d'aquest cas, és millor d'escriure (com fan ja molts) *Ha vingut a veure'l? Plou?* (Cp. *Quin home!* millor que *¡Quin home!*)

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

9 *ningú ho sap* ~ *ningú no sap* {El canvi degué respondre a una mala lectura, però compromet la remissió que es fa des del § 70 cap aquí. Però la manca de la negació *no* en la nova versió es considerava en aquella època menys genuïna, i a la 5a ed. (1969) es va tornar al text *ningú no sap*, sense haver vist l'original.}

13 conjugació ~ conjunció

22 parlada: *Tots sabem el difícil que és anar contra els interessos creats*), ço que condueix ~ parlada), que condueix {L'ex. afegit prové d'un retall ms @ entre 143-144}

42 Exemple ~ Ex.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

duïdes amb un mot interrogatiu poden emprar-se formant part integrant d'una altra proposició (en la majoria dels casos fan de complement-acusatiu del verb d'aquesta proposició). Ex.: *No sé qui ha vingut. No sé pas amb qui anaven. M'ha preguntat de qui parlàveu. Demana-li què vol. No sé pas per què plora. Digueu-me quin dia tornareu. Saps on són, ara? No m'han dit d'on vénen. Ningú no sap quan arribaran. Pregunteu-li com se diu. Procureu saber quants dies hi estaran. — Segons què demanis, no et podran servir. Qui ha fet això és cosa que ningú ho sap.*

Les proposicions interrogatives desproveïdes d'un mot interrogatiu *(Ha vingut a veure'l?)* poden també usar-se formant part integrant d'una proposició, però llavors són introduïdes amb un mot d'enllaç, la conjugació *si*. Ex.: *No sabem si ha vingut a veure'l* (V. § 113).

Significant «fins a quin punt és grandiós (o lluny)» poden emprar-se les expressions *com és de grandiós* (o *de lluny*) o *quant grandiós* (o *lluny*) *és*. Ex.: *No sabria pas dir-vos com és de magnífic aquell palau* o *No sabria pas dir-vos quant magnífic és aquell palau. Esgarrifava de pensar quant lluny érem encara del refugi.* És del tot inacceptable d'emprar amb aquesta significació l'adjectiu o l'adverbi precedits de l'article definit *el* invariable (substituint un *lo* de la llengua parlada: *Tots sabem el difícil que és anar contra els interessos creats*), ço que condueix a construccions absurdes com *No podria dir-vos el bonica que és aquella noia.*

112. L'antic adjectiu interrogatiu *qual* (avui reemplaçat totalment per *quin*) és un dels elements constitutius de l'indefinit *qualsevol*, pronom o adjectiu, el plural del qual és *qualssevol* (vulgar, *qualsevols*). *Pots venir qualsevol dia: sempre som a casa. Tracem un triangle qualsevol: no cal que sigui rectangle. Això, qualsevol t'ho dirà.*

Qualsevol, pronom, antecedent d'un *que* equival a *sigui qui sigui* (o *fos qui fos*, etc.). Ex.: *Qualsevol que ho hagi dit, és un calumniador.*

Amb *qualsevol*, adjectiu, es forma l'expressió *qualsevol que sigui* (o *que fos*, etc.) equivalent a *sigui quin sigui* (o *fos quin fos*, etc.). Ex.: *Qualsevol que sigui el seu mèrit... Qualssevol que fossin les seves pretensions...*

El neutre corresponent a *qualsevol*, antecedent d'un *que*, és *qualsevol cosa*. Ex.: *Qualsevol cosa que et digui, no te'l creguis pas.*

A aquest *qualsevol*, pronom, correspon el locatiu *onsevulla*. Ex.: *Onsevulla que s'hagi amagat, el trobaran* (ço és: *Sigui on sigui que...*). En lloc de *onsevulla* pot emprar-se el simple *on*. Exem-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 sens dubte ~ sense dubte
9 subordinats ~ subordinants
10 proposicions ~ preposicions
13/14 ~ {M 145, mc i repassat. Entre les lín. 13 i 14, ms en tinta, «sinó, ans, car»: les dues primeres paraules són al § 122, i la darrera al § 124}
14 és *que*, ~ = {= 1946: 80. Aquí hi caldria puntuació més forta; cas excepcional en Fabra: vg. OBS 1}
17 proposicional ~ preposicional
22 d'una ~ d'alguna
24 normalmente ~ normalment
30 Exemples: ~ {A M i a 1946: 80 és a la lín. anterior}
31 [*Em sembla* □ *tard.*] ~ {Ex. afegit per Coromines per mor de l'afegit de la lín. següent. El segon text afegit figura mig escrit a mà per Coromines a M 146, i ratllat}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ple: *Aniran a cercar-lo on que s'hagi amagat.* Es faria sens dubte bé d'admetre una simplificació anàloga en el cas de *qualsevol,* pronom, i sobretot de *qualsevol cosa,* no defugint d'emprar les combinacions *qui que* i *què que* (ja posades en ús per alguns escriptors).

Proposicions conjuncionals

113. En les dues proposicions *Crec que vindrà* i *No sabem si ha vingut a veure'l,* els mots *que* i *si* són merament conjuntius: per mitjà de *que* subordinem *vindrà* a *crec*; per mitjà de *si* subordinem *ha vingut a veure'l* a *sabem.* Són, doncs, mots subordinats, com ho són les proposicions, solament que, a diferència d'aquestes, serveixen per a subordinar proposicions. Els mots com *que* i *si* s'anomenen *conjuncions*: són conjuncions de subordinació, així com *i, o, ni, però* (V. § 122) són conjuncions de coordinació.

La més important de les conjuncions de subordinació és *que,* les proposicions introduïdes amb aquesta conjunció podent fer, dins una proposició, tots els oficis que hi pot fer un nom: de subjecte, de terme predicatiu, de complement-acusatiu, de complement proposicional (V., encara, § 115). En aquest darrer cas, cal tenir en compte que quan una proposició introduïda amb la conjunció *que* fa de complement d'un verb, d'un nom o d'un adjectiu que, en el cas d'ésser el seu complement un nom, un pronom o un infinitiu, s'hi enllaçaria per mitjà d'una de les preposicions *de, a* i *en* (Ex.: *Es gloriegen de la seva ociositat. Es gloriegen de no treballar. Com a prova d'això...*), es prescindeix normalmente de la preposició (*Es gloriegen que el seus fills no treballen. Com a prova que ells no han fet...*). Anàlogament, davant de la conjunció *que,* les locucions prepositives *abans de, per tal de, des de, fins a,* etc., es redueixen a *abans, per tal, des, fins,* etc. (*Abans de la seva arribada*; però *Abans que arribi. Des d'aquell dia*; però *Des que va arribar*).

Exemples: *No està bé que facis això. És segur que ell vindrà.* [*Em sembla que farem tard.*] *No m'agrada que et llevis tan tard. Que tu l'hagis enganyat és causa que...* [En aquestes frases la subordinada fa de subjecte; i, no obstant, en algunes d'elles, pot ésser representada per *ho* (Cp. § 46): *Bé m'ho sembla que farem tard.*]

El fet és que ell s'ho creu. La meva convicció és que això no pot durar gaire. El desig del mestre era que tots els seus deixebles fossin aprovats.

Veig que no vénen. Crec que està malalt. No crec que estigui malalt. No volien que hi anessis. Han dit que no volen anar-hi. Han notificat que el seu germà està empresonat. No oblideu que es tracta d'un afer molt delicat. (El representant d'aquests comple-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

19 (s'ha ~ (S'ha
20 proposicions ~ preposicions
22 *vingue* ~ *vingui*
23 *Coincideixen en que...* ~ {L'ex. es troba sol @ al peu d'un retall entre 146-147}
25 *a que* ~ *que*
26 *Coincideixen que...* ~ Ø {L'ex. es correspon amb el de la lín. 23. Al marge, ms de Fabra, entre lín. 26-29: «indesitjables»}
42 al *tenir* ~ al conjunt *tenir*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ments acusatius és *ho*: *Tu asseguraves que vindrien. —Jo no ho assegurava: jo deia que...).*

Malgrat que hagi perdut la juguesca, encara li he hagut de pagar cent pessetes. Des que tu vas arribar, no han fet res més de bo. Es gloriegen que els seus fills no treballen. Acostumeu-lo que cada dia vingui a la mateixa hora. Estic molt content que hagis vingut. Va entossudir-se que li ho diguessin. Estava ben segura que el seu germà tornaria.

La meva convicció que ell no ho farà és la causa del meu optimisme. Com a prova que jo no he cregut mai això, et puc dir que... Mai no he tingut el pensament que ell podia enganyar-vos. El fet que ell no s'ho cregui, no vol dir que no sigui veritat. La por que els enemics els atacarien, els va fer fugir. Sota pretext que era massa tard...

114. Dues faltes es cometen sovint en les proposicions subordinades introduïdes amb la conjunció *que*: 1. Omissió de la conjunció. Ex.: *Li feren dir que esperaven vingués amb sa filla* (s'ha de dir: *que vingués amb sa filla*). *Us preguem vivament li escrigueu tot seguit* (s'ha de dir: *que li escrigueu tot seguit*). — 2. Anteposició de les proposicions *de, a* i *en* a la conjunció *que*. Ex.: *Estic molt content de que hagis vingut. Es gloriejaven de que els seus fills no treballen. Acostumeu-lo a que cada dia vingue a la mateixa hora. Coincideixen en que...* (construccions usades a tort en lloc de: *Estic mol content que hagis vingut. Es gloriejaven que els seus fills no treballen. Acostumeu-lo a que cada dia vingui a la mateixa hora. Coincideixen que...*) Cal, però, advertir que l'omissió de la preposició no és l'únic mitjà d'evitar les combinacions *de que, a que* i *en que*: per exemple, en una frase com *L'error prové de que, en els càlculs, no s'ha tingut en compte...*, pot evitar-se la combinació *de que* (tot conservant la preposició *de*) reemplaçant-la pel grup *del fet que* o bé ometent la conjunció i posant en infinitiu el verb de la proposició subordinada: *L'error prové del fet que, en els càlculs, no s'ha tingut en compte que...* o bé *L'error prové de no haver-se tingut en compte en els càlculs...* Pot, així mateix, evitar-se l'encontre de la preposició i de la conjunció *que* intercalant entre elles el mot *això*. Ex.: *Els adverbis en* ment *es diferencien dels derivats formats per mitjà d'un sufix accentuat en això que l'adjectiu, que és el mot primitiu, no perd el seu accent...*

Cal evitar les construccions *tenir que* i *haver-hi que* per *haver de* i *caldre*. Ex.: *Té que anar-hi* (per *Ha d'anar-hi*). *Hi ha que confessar que és molt aplicat* (per *Cal confessar que és molt aplicat*). — El conjunt *tenir res a fer* és preferible al *tenir res que fer.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

9-25 ~ {Diverses locucions i diversos ex. de E són en dos retalls @ entre 147-149. Coromines els integra}
14 *per un altre dia ~ per a un altre dia*
20 *feta ~ fet* {Vg. el meu § 1.3.3}
23 *No l'escolto que □ No havia ~ No l'escolto, que □ No havien*
24 *tornar. ~ tornar!*
28 *contrari. ~ contrari. | Si és intel·ligent, no ho sembla.*
41 *N.; però ~ N;... però*
42 *doncs ~ doncs,* {= 1946: 83; però sense coma a 101.1}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

115. Ultra *que* —que pot fer, encara, altres oficis que els exemplificats en el § 113—, la llengua posseeix, com a subordinants de proposició, una munió de conjuncions i locucions conjuntives, tals com *si, com, perquè, segons, mentre, puix, quan*; *ja que, encara que, sols que, només que, així que, tot seguit que, bé que, per bé que, mai que, sempre que, en tant que; amb que, malgrat que, salvant que, fora que, segons que, ultra que, abans que, després que, des que, d'ençà que, fins que; a mesura que, de por que, vist que, posat que; puix que, mentre que, com que, ja sia que, solament que, a menys que, àdhuc que, a fi que, de manera que, en cas que, atès que, suposat que,* etc. Exemples:

No hi puc anar perquè no tinc temps. Han tancat les finestres perquè feia massa vent. Vist que ells no han vingut, deixem-ho per un altre dia. Ja que no m'ho voleu dir vós, ho hauré de preguntar a en Joan. Cuitem, que si vénen ens faran quedar.

T'ho dic perquè li ho facis saber. Li vaig deixar el llibre perquè el llegís. Vaig dir això a fi que ningú no pogués dubtar de la meva bona voluntat. Foren convocats a la reunió per tal que exposessin els seus greuges. Veniu, que us digui allò. Quina una no els en deu haver feta, que no gosa tornar-hi!

Podem suprimir aquest mot sense que en pateixi la claredat de la frase. El peu li fa tant de mal, que no es pot aixecar del llit. No l'escolto que no em faci riure. No havia tingut temps de veure res que ja se'n volien tornar. Ells no sortiran que no sortim nosaltres primer.

Ho farem encara que t'hi oposis. Malgrat que ell hagi dit això, no ens negarà el seu ajut. Qui primer neix primer ha de morir, per bé que moltes vegades es veu el contrari.

Si plou no sortirem. Si plovia no sortiríem. Si ho haguessis estudiat, ara ho sabries. Amb que tu hi anessis, tot s'arranjaria. Ells estaran molt satisfets, posat que hi vagis.

Quan tu arribaràs, ells ja seran fora. Tot seguit que em trametràs els documents, els presentaré al comissari. Van arribar que ells encara eren ací. Vine'm a veure després que hauràs parlat amb ell.

116. Una falta greu que es comet encara prou sovint i que cal evitar curosament és la que consisteix a emprar el mot conjuncional *doncs* com una conjunció de subordinació amb un sentit causal. Ex.: *No podrà venir, doncs està malalt* (volent dir: *perquè està malalt no podrà venir*). Són exemples d'aquest *doncs* erroni: *Entre les víctimes* (d'un naufragi) *es creia que hi havia N.; però aquest rumor ha estat inexacte, doncs el dit N. no s'embarcà.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3	Fets □ coordinades ~ Ø
10	: — ~; —
20ss	~ {Vg. TF 118ss}
30	anuncien ~ = {per «anuncia»; 1946: 83: «enuncien»}
39-40	~ {TC 48}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Aquest exemple deuen imitar-lo les classes obreres, doncs aquesta tàctica ha portat grans avantatges.

Fets que es constaten en les subordinades i en les coordinades

117. En les proposicions subordinades constatem fets com els següents: que un pretèrit, per exemple, hi pot ésser emprat per a expressar un esdeveniment actual o futur. Ex.: *Si demà plovia, no faríem l'excursió*; — que hi apareix molt freqüentment el verb en el mode subjuntiu, d'un ús limitadíssim en les proposicions independents o principals, fora dels casos en què és emprat amb el valor d'un imperatiu (V. §§ 56 i 125): — que la subordinada que és el segon terme d'una comparació pot reduir-se fins a un sol membre (un nom, un adjectiu, etc.) i llavors tenim una conjunció servint per a introduir un nom, un adjectiu, etc. Ex.: *Corre més en Pau que en Pere. És més estudiós que intelligent. Aquest armari no és tan alt com el teu. Fa tant de fred a dins com a fora. Si tu fossis una noia com les altres... Corre com una daina*; — que hi apareix a vegades un *no* expletiu (ço és, no negatiu). Ex.: *El metge temia que això no li fes mal. Ha caçat ell més ànecs que no has pescat tu truites.*

118. En les subordinades introduïdes amb la conjunció *si* que fan que el verb de la proposició principal es posi en condicional *(sortiria, hauria sortit, haguera sortit)*, el verb es posa generalment en subjuntiu imperfet *(plogués)* o en el temps compost format amb el subjuntiu imperfet de l'auxiliar *haver (hagués plogut)*. Ex.: *Si plogués no sortiríem. Si hagués plogut no hauríem sortit* (o *no haguérem sortit*). En aquestes subordinades pot emprar-se l'indicatiu imperfet *(plovia)* en lloc del subjuntiu imperfet *(plogués)*. Ex.: *Si plovia no sortiríem.*

El verb d'una proposició es posa en condicional sempre que la realització del fet que anuncien seria la conseqüència de l'acompliment d'una condició anàloga a la que s'expressa en una subordinada com *si plogués* o *si hagués plogut*. Ex.: *Només que ell donés una explicació, tothom el perdonaria. Amb que ell li hagués escrit, tot s'hauria arranjat* (o *tot s'haguera arranjat*). *Jo, en el teu lloc, no ho faria. Dos dies més tard, l'operació no hauria reeixit* (o *no haguera reeixit*). *Sense tu, no hauríem pogut fer res* (o *no haguérem pogut fer res*). *Jo hi hauria anat* (o *Jo hi haguera anat*), *però ell m'ho va prohibir*. En aquestes proposicions, certs parlars catalans reemplacen *hauria* per *hagués: Si hagués plogut, no hagéssim sortit. Sense tu, no haguéssim pogut fer res.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 ~ {Vg. TF 118ss}
11 els membre ~ el membre
14 evidentment ~ evident {Lapsus. Vg. OBS 28}
27 *tant* o *tant* ~ *tan* o *tant*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

119. En les proposicions relatives una acció futura pot ésser expressada posant el verb en indicatiu futur *(treballarà)* o en subjuntiu present *(treballi)*. Ex.: *Els qui treballaran seran recompensats* o *Els qui treballin seran recompensats*. Avui, en la llengua escrita, s'usa gairebé exclusivament el subjuntiu present, malgrat que, amb l'ús de l'indicatiu futur, s'evitarien les frases equívoques que resulten d'emprar el subjuntiu present quan el verb està en la primera o segona persona del plural i és un dels innombrables verbs que en aquestes persones confonen les formes del subjuntiu present i les de l'indicatiu present: en la frase *Els qui treballeu sereu recompensats*, els membre *els qui treballeu*, pot significar els qui seran recompensats perquè treballen realment ara o els qui ho seran si, en un temps esdevenidor, treballen, cas en què és evidentment millor de dir: *Els qui treballareu sereu recompensats*.

En les proposicions subordinades introduïdes amb la conjunció *quan* s'esdevé també que una acció futura pot ésser expressada posant el verb en indicatiu futur *(vindrà)* o en subjuntiu present *(vingui)*. Ex.: *Quan vindrà li ho contarem tot* o *Quan vingui li ho contarem tot*.

120. Amb una frase composta d'una proposició principal i d'una proposició subordinada introduïda per mitjà d'una de les conjuncions *que* i *com*, pot expressar-se la desigualtat o la igualtat que hi ha entre dos nombres, dues quantitats i en general entre dues coses a les quals pot aplicar-se una apreciació de quantitat o de grau: en la primera proposició figura un dels mots quantitatius *més, menys, tant* o *tant*, i la proposició subordinada s'introdueix amb la conjunció *que* si el mot quantitatiu és *més* o *menys*,* i amb la conjunció *com* si és *tant* o *tan*. Ex.: *Tu no has caçat pas més àmecs que jo he pescat truites. Tu has caçat tants àmecs com jo he pescat truites.*

Ara bé, quan la principal és afirmativa i la subordinada és introduïda amb la conjunció *que*, el verb de la proposició subordinada pren davant seu un *no* i el grup format per aquesta partícula i el verb es posa, de preferència, immediatament al darrera de la conjunció *que*. Ex.: *Tu has caçat més àmecs que no he pescat jo truites. D'aquests se'n trobarien més que no tinc cabells al cap. L'esperen amb més devoció que no esperen els jueus el Messies. Beu més vi ell en un àpat que no beus tu en tot un dia. — Si fos dues vegades*

* Parem esment que *millor, pitjor, major, menor*, equivalen a *més bo* o *més bé, més dolent* o *més malament, més gran, més petit*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 *¿Per què* ~ *Per què* {Vg. OBS 2. Al marge, enfront d'aquest ex., un interrogant de Coromines}

32 ~ {Vg. TF 118ss}

40 de *que no* ~ del *que no*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

més gran que no és. Si fossin moltes més que no són.* Dóna més que no promet.* Jo em delitava molt més que no devia.* ¿Per què et fingeixes més ignorant que no ets?**

Quan en el segon terme de la comparació (ço és, allò que va darrera de la conjunció *que*) es calla el verb, el *no* expletiu pot ésser omès o reforçat per un *pas*. Ex.: *Beu més vi ell en un àpat que no tu en tot un dia* (o *que tu* o *que no pas tu*). *Pitjor havia d'ésser la recruada que no la malaltia* (o *que la malaltia* o *que no pas la malaltia*). *A ell pertany més això que no a tu* (o *que a tu* o *que no pas a tu*). *Fa més fred a dins que no a fora* (o *que a fora* o *que no pas a fora*).

Hi ha casos, però, en què no pot suprimir-se el *no* i àdhuc casos en què no pot prescindir-se de reforçar-lo amb un *pas*:

No pot suprimir-se el *no* quan el segon terme de la comparació és una proposició introduïda amb la conjunció *que*, en el qual cas la intercalació del *no* o del *no pas* evita l'encontre de dos *que*. Ex.: *Més s'estima que ho llencis que no que m'ho donis* (o *que no pas que*). *És millor que te'n vagis que no que et trobi aquí* (o *que no pas que*). Una altra manera d'evitar l'encontre de dos *que* és d'introduir el segon terme de la comparació amb la conjunció *si*. Ex.: *És millor que te'n vagis que si et trobava aquí.*

Cal emprar el *no* expletiu seguit de *pas* quan el segon terme de la comparació comença amb un infinitiu, un gerundi o un participi que porta adjuntat un *no* negatiu. Ex.: *Més s'estima restar a casa avui que no pas no veure les festes.* En el cas en què l'infinitiu, el gerundi o el participi no són negatius, llavors, si no s'empra el *no pas*, cal ometre el *no*: *Més s'estima restar a casa avui que no pas veure les festes* o *Més s'estima restar a casa avui que veure les festes.*

Notem l'ús d'un *no* expletiu en les proposicions introduïdes amb la locució conjuntiva *abans que*. Ex.: *Fes-ho abans que ell no vingui.*

121. Si en dues frases com *Tinc por que arribaran* i *Tinc por que no arribaran*, reemplacem l'indicatiu *(arribaran)* pel subjuntiu *(arribin)*, les dues frases esdevenen respectivament *Tinc por que arribin* i *Tinc por que no arribin*; però, de fet, la llengua empra freqüentment aquesta darrera frase com a equivalent de *Tinc por que arribaran*. Mentre una construcció com *que no arribin* equi-

---

* Notem que en frases com les senyalades amb un asterisc, les dues proposicions poden enllaçar-se per mitjà d'un *del que* en lloc de *que no*: *Si fos dues vegades més gran del que és.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 s'ha d'anar molt amb compte ~ {Vg. OBS 17}
8 equivoc ~ equívoc
12 coordinat o de dos, posats ~ coordinant o de dos posats

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

valent a *que arribaran* no sigui eliminada de la llengua (i sembla molt difícil d'aconseguir-ho) s'ha d'anar molt amb compte en usar el subjuntiu en les subordinades que són complements d'un mot que expressa temença: si el context no indica clarament el caràcter positiu o negatiu de la subordinada, serà millor de reemplaçar el subjuntiu *(arribin, arribessin)* per l'indicatiu *(arribaran, arribarien)*. En el cas d'ésser la subordinada afirmativa, és clar que la supressió del *no* desfà tot equivoc.

122. Dos termes coordinats el mateix poden ésser proposicions que mots o membres d'una proposició (dos determinatius d'un mateix nom, dos complements-acusatius d'un mateix verb, etc.); i la coordinació es pot fer per mitjà d'un sol coordinat o de dos, posats l'un davant del primer terme coordinat i l'altre davant del segon. Exemples:

L'un reia i l'altre plorava. Tu i ell ho fareu. Un noi bo i intelligent.

No puc ni vull. Sense afegir ni treure un mot. No n'han tinguda mai cap de més forta ni de més ben feta.

Hi aniré jo o hi aniràs tu. Dóna'm el llapis o la ploma. Ho hem d'aconseguir de grat o per força. — Hi aniré jo o bé hi aniràs tu. — La medicina, o sia l'art de guarir.

És un bon noi, però estudia poc. Voldria fer un viatge, però no té els diners necessaris. Jo li ho explicaré, però no m'entendrà. Un moble sòlid però de mal gust.

No li sabrà greu que els ho diguis, ans li plaurà que el descobreixis.

No surt mai ni de nits ni de dies. Ni nosaltres els ho havem ofert, ni ells ens ho han demanat. Ni l'un ni l'altre no han comparegut.

O no m'ho va dir o no me'n recordo. Decideix-te: o l'un o l'altre.

Adés diu que sí, adés diu que no. Adés guanyen, adés perden.

Ho feien mig de grat, mig per força. Ho aconseguiren mig amb precs, mig amb amenaces.

Tots eren al voltant de la taula, qui drets, qui asseguts. Perdé tots els seus companys, qui morts, qui ferits.

Que vells, que nous, n'hi havia ben bé un miler.

M'agradarà de veure-ho, sia de lluny, sia de la vora. — Porteu-ne una, sia gran o petita.

Voldria anar-hi, l'una per veure'l, l'altra per conèixer els seus fills.

Perderen quatre-cents homes entre morts i ferits.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 *Tant si és veritat com* ~ *Tant si és veritat, com*
3 *d'ell sinó* □ *amic però* ~ *d'ell, sinó* □ *amic, però*
9 preposicions ~ = {Lapsus. Vg. OBS 28}
21 Una falta □ ~ {Vg. 94.24}
31 ~ {Al marge, enfront de «Notem», ms de Fabra: «[ço]»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Tant si és veritat com si no és veritat. Tant ell com ella no en saben res. — El mateix pot ésser veritat que pot ésser mentida. No és culpa d'ell sinó del seu amic (Cp. *És culpa del seu amic però no d'ell*). — *Han vingut no solament ells sinó els seus amics.*

123. Una frase es lliga a vegades amb la que la precedeix donant-li la forma d'una proposició adjectiva: tota la frase precedent és presa com a antecedent de la proposició relativa, i el terme relatiu que representa aquest antecedent és generalment *la qual cosa* (*les quals coses* si l'antecedent consta de dues o més preposicions coordinades). Ex.: *Ell ho deixà tot als seus cosins; la qual cosa ningú no s'hauria esperat mai.* Quan el terme relatiu ha d'anar precedit d'una preposició, en lloc de *la qual cosa* pot emprar-se el relatiu simple *què*. Ex.: *Ell està barallat amb el seu pare; de què tots estem molt afligits.* Adhuc algun cop es troba un *que* introduint aquesta mena de proposicions relatives. Ex.: *L'aigua passava per damunt del pont; que sembla que no pot ésser.*

Retrobem el mot *qual* emprat com un adjectiu en construccions com la següent: *Recaptaren així una forta suma; la qual suma destinaren a...* (o *de la qual suma destinaren deu mil pessetes a...*), i també *Recaptaren així cent mil pessetes, la qual suma* (ço és, les cent mil pessetes) *destinaren a...* Una falta que es comet algunes vegades en aquestes proposicions és la d'emprar *quin* en lloc de *el qual* dient, per exemple, *... cent mil pessetes; quina suma destinaren a...*

En lloc dels conjunts *la qual cosa* (o *per la qual cosa*, etc.), *la qual suma* (o *de la qual suma*, etc.) i anàlegs, pot dir-se *cosa que* (o *cosa per la qual*, etc.), *suma que* (o *suma de la qual*, etc.). Ex.: *Ell ho deixà tot als seus cosins; cosa que ningú no s'hauria esperat mai. Recaptaren així deu mil pessetes; suma que destinaren a... Ell està barallat amb el seu pare; cosa de la qual estem molt afligits.* Notem: *Ells han envaït el nostre territori, han assaltat el castell dels Puigvert i s'han emportat el comte com a ostatge; coses totes que...* (o *coses totes per les quals...*).

Esmentem ací les proposicions relatives que figuren en frases com *Van empènyer la porta, que es va obrir. Van empaitar els lladres, que fugiren corrents.*

124. Quan darrera d'una frase en diem una altra amb què justifiquem o expliquem allò que hem dit en la primera, solem donar a la segona la forma que tindria si fos realment una proposició subordinada. Ex.: *I, com hem dit, nosaltres no acceptarem mai que ells ens refusin el seu ajut. Perquè, si ho acceptàvem, seria segur*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8 *que* (pronom) ~ = {Seria més coherent *què*}
18 § 42 ~ = {Ha de ser § 43}
35 *¿Jo* ~ *Jo* {Vg. OBS 2}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

que... En aquesta mena de proposicions causals és on té el seu lloc adequat la conjunció arcaica *car*, que no és d'aconsellar d'usar per a introduir una proposició causal verament subordinada.

125. Entre els casos en què es dóna a una proposició independent la forma d'una proposició subordinada, remarquem el cas en què s'anteposa a una proposició interrogativa com *Vindràs demà?* la conjunció *que*, dient *Que vindràs demà?* Cal no confondre aquest *que* (conjunció) amb el *que* (pronom) d'una proposició com *Què faràs demà?*, confusió que es fa alguna vegada escrivint, per exemple, *Què vindràs demà?*, en lloc de *Que vindràs demà?*

Notem ací que les proposicions en què s'usa el mode subjuntiu expressant un desig, un prec, una ordre (Ex.: *Déu faci que no te n'hagis de penedir!*), solen introduir-se per mitjà de la conjunció *que*. Ex.: *Que siguin ben feliços! Sobretot, que es posin a l'ombra. Que vingui tot seguit.*

126. Un conjunt de mots en el qual figura un verb en indicatiu, subjuntiu, imperatiu o condicional, és el que hem anomenat una proposició (V. § 42). Ex.: *Tu parlaràs amb en Joan.* (A vegades la constitueix el verb tot sol: *Plou*). Un conjunt de mots com *jo amb en Pere*, dins una frase com *Tu parlaràs amb en Joan, i jo, amb en Pere*, és —malgrat no figurar-hi un verb (en indicatiu, etc.)— una proposició a l'igual que *tu parlaràs amb en Joan*: és una reducció de la proposició *Jo parlaré amb en Pere*, en la qual s'ha pogut callar el verb sense perjudicar-ne la comprensió, ja que, donat el context, el verb que hi manca (l'absència del qual és assenyalada per una petita causa: *jo, amb en Pere*) no pot ésser altre que el verb *parlar* i precisament en indicatiu futur i en primera persona del singular *(parlaré)*. És per obra del verb (expressat en l'un, sobreentès en l'altre) que lliga els dos termes *jo* (el seu subjecte) i *amb en Pere* (un seu complement), que els dos conjunts *Jo parlaré amb en Pere* i *Jo amb en Pere* són l'expressió completa d'un pensament (el mateix en ambdós conjunts). Però allò que fa el verb, expressat o sobreentès, en aquests dos conjunts, pot fer-ho la simple juxtaposició dels dos termes *jo* i *amb en Pere*. Ex.: *Demà es farà l'excursió. Us esperaré a casa a tu i en Pere. —¿Jo, amb en Pere? Ja saps que si ell ve, jo no aniré a l'excursió.* Així, dos mots o grups de mots emprats normalment com a membres de proposició (noms, pronoms, adjectius, adverbis, infinitius, gerundis, participis —acompanyats o no de complements, precedits o no d'una preposició—, proposicions relatives, proposicions conjuncionals) formen conjunts que són l'expressió completa d'un pensament, com-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 l'un a l'altre, ~ l'un a l'altre
13 *Lluny dels ulls, lluny del cor* ~ {Figura en un paperet ms @ entre 158-159: vg. TF 126}
18 ~ {Vg. OBS 3}
19 128 ~ {Deu ser 129}
23 *tornarà* ~ *tornà*
26 *Segur* □ *començar...* ~ {És en un retall solt @, entre 158-159}
34 esmentat en la nota del § 43 ~ esmentat en el segon apartat del § 42 {És correcte el text de E}
35 a dalt ~ al dalt
37 termes d'aquests ~ d'aquests termes

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

parables a una proposició en tant que els dos termes hi apareixen contraposats l'un a l'altre, a semblança del subjecte i del predicat d'una proposició del tipus I o II (V. § 43). Ex.: *Jo, jugador! Cada cosa, al seu temps. Als joves l'acció, als vells el consell. Tothom, al seu lloc! D'aquí, el seu èxit. D'acord, que s'ha de fer això, però... Ara, encara tot per fer? Amb històries a mi? Impossible de fer-li entendre la raó! Increïble, que ell hagi dit això! Sortós, qui no ha caigut en el parany. Jo, cop d'avisar-lo, però ell no en feia cap cas.*

Aquests conjunts poden, subordinant-se l'un a l'altre o coordinant-se, constituir frases comparables a les esmentades en els §§ 105 i 106, i així o en combinació amb una proposició, és com se'ls troba usats més freqüentment. Ex.: *Content jo, content tothom. Carrer mullat, calaix eixut. Lluny dels ulls, lluny del cor. Ells dir això davant teu, i tu suportar-ho! Li havia costat molt d'adquirir-ho, i ara perdre-ho!* (Notem ací l'existència d'un mot *—rai—*, usat exclusivament com a equivalent d'un dels dos termes d'aquests conjunts: *Ja té raó de queixar-se, el pobre Pere. —Ell rai: jo, que ho he perdut tot! | No poden reeixir de cap manera. —Si tu els ajudessis, rai.* Cp. § 128.)

127. El conjunt format per un nom o pronom que porta adjuntat, a manera d'un predicat, un participi, un gerundi o un adjectiu, pot figurar dins una proposició fent-hi l'ofici d'un complement circumstancial (construccions absolutes). Ex.: *Acabada la feina, cadascú se'n tornarà a casa seva. Manant-ho vós, ells obeiran. Malalt el meu secretari, vam haver de diferir la redacció del document. Segur de la seva amistat, vaig confiar-li... Segur que vindrien, vaig començar...* Els complements circumstancials tals com *amb el cap alt, amb les mans a les butxaques,* poden prendre la forma de construccions absolutes: *Ell va entrar el cap alt. Es passejava amunt i avall, les mans a les butxaques.*

128. Prescindint del cas en què hi hagi mots sobreentesos, un terme com *jo,* o com *amb en Pere* (V. § 126), no pot en general constituir, ell sol, una frase si no és amb l'ajut d'elements extralingüístics: exemples, el grup *el meu rellotge* esmentat en la nota del § 43, el mot *Sortida* o el grup *Entrada prohibida* escrits a dalt d'una porta, les simples indicacions, les acotacions, etc.

On trobem sobretot termes d'aquests constituint ells sols un acte d'expressió i comunicació complet, és en les exclamacions. Ex.: *Déu meu! D'acord! Gràcies! Perdó! Silenci! Atenció! Bo! Bé! Amunt!* És fent-se exclamatius que aquests termes (normalment emprats per la llengua com a elements de frase) esdevenen excep-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4ss ~ {M 160, al marge, ms de Fabra: «Són els més importants». Aquí E conserva les barres de separació dels ex.}

7 127 ~ = {Però és 126}

9 *¿Ja ~ Ja* {Vg. OBS 2 i 3}

11 *¿Qui ~ Qui* {Vg. OBS 2}

12 *m'ajudarà? —Jo sí ~ m'ajudarà —Jo sí*

14 *Un dia sí □ no ~* {Al peu de M 161 (ja acabat el § 129), ms @, potser de Coromines}

21 *Oi tal! ~ Ø*

23 DERIVACIÓ ~ Ø

24ss ~ {Vg. TF 152}

31 que afegit ~ = {M 162, diferent de 108.27}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

cionalment equivalents de frase. No altra cosa que equivalents de frase són les interjeccions. Ex.: *ai!, ui!, oh!, ah!, ei!, ep!; pst!, apa!, ecs!, uix!*

129. Entre els mots que poden emprar-se com a equivalents de frase ens cal esmentar *sí* i *no*, que poden també emprar-se (a semblança de *rai*) com a termes dels conjunts formats per juxtaposició dels quals es parla en el § 127, i que (com *rai*) apareixen sovint acompanyats d'una frase en què es diu explícitament el que ja s'ha expressat implícitament per mitjà d'ells. Ex.: *¿Ja ha arribat, l'inspector? —Sí* (o *Sí: ja ha arribat.*) | *Saps qui ha fet això? —No* (o *No: no ho sé*). | *M'ha dit que vindria. —Sí?* (o *Sí? T'ho ha dit?* | *¿Qui ha fet això? —Jo no.* | *Ningú no m'ajudarà? —Jo sí.* | *¿Pots venir a dinar amb nosaltres? —Avui, sí.* | *Vols sortir amb nosaltres, demà? —Si plou, no.* | *Un dia sí i l'altre no.*

Notem l'ús de *sí* i de *no* portant adjuntada darrera seu una proposició introduïda amb la conjunció *que*: *Vindràs tu, almenys? —Jo sí, que vindré.* | *Jo t'ajudaré. Ell no, que no t'ajudarà.* — Notem, encara: *Li vaig demanar que no ho digués a ningú; i ell que sí, que se'n va i ho conta al bocamoll del seu germà.*

Cp. la partícula *oi* en: *Vindràs, oi?* | *Oi que vindràs?* | *Ell és un bon amic. —Oi; sens dubte.* | *Oi tal!*

VI

DERIVACIÓ

130. En cadascun dels mots *blancor, negror, vermellor*, hom reconeix fàcilment dues parts o elements constitutius: el primer element és l'adjectiu *blanc, negre, vermell*, i el segon, comú a tots ells, és *or*, que, afegit a l'adjectiu, en fa un nom abstracte que expressa la qualitat de blanc, de negre, de vermell. Anàlogament, en cadascun dels mots *ventós, plujós, boirós*, hom reconeix dos elements constitutius: el primer element és el nom *vent, pluja, boira*, i el segon, comú a tots ells, és *ós*, que afegit al nom, en fa un adjectiu. Un element com la terminació *or* de *blancor* o la terminació *ós* de *ventós*, s'anomena un *sufix de derivació*, i un mot com *blancor* o com *ventós* s'anomena un *mot derivat*: *blancor* és un derivat

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

9 exemple ~ ex.
15 etcètera ~ etc.
24 primitiu ~ *primitiu*
37 casa ~ *casa*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

de *blanc*; *ventós* és un derivat de *vent*. Són així mateix sufixos de derivació: *er* en *presseguer, albercoquer, ametller* (derivats de *préssec, albercoc, ametlla*), *enc* en *groguenc, blavenc, negrenc* (derivats de *groc, blau, negre*), *eda* en *roureda, pineda, verneda* (derivats de *roure, pi, vern*), *essa* en *baronessa, gegantessa, deessa* (derivats de *baró, gegant, déu*), *ia* en *gelosia, alegria, follia* (derivats de *gelós, alegre, foll*), *ejar* en *coixejar, fluixejar, blanquejar* (derivats de *coix, fluix, blanc*). Les terminacions verbals *ar* i *ir* fan l'ofici d'un sufix de derivació quan, per exemple, d'un adjectiu com *alegre* o *agre* es treu un *verb* com *alegrar* o *agrir*.

En cadascun dels mots *deslleial, desavinent, desigual,* hom reconeix, així mateix, dues parts o elements constitutius: el primer element, comú a tots ells, és *des,* i el segon és l'adjectiu *lleial, avinent, igual*: amb l'anteposició de l'element *des* a l'adjectiu *lleial,* etcètera, s'obté l'adjectiu de significació oposada, *deslleial,* etc. Un element com aquest *des* s'anomena un *prefix*. Són així mateix prefixos: *in* en *inexacte, indigne, injust; bes* en *besavi, besnét, besoncle*; *sub* en *subsòl, subtítol, subclasse*. Sovint, en la formació d'un derivat, alhora que s'ajunta al primitiu un sufix o les terminacions verbals *ar* o *ir,* s'hi ajunta un prefix: si de *agre* es deriva *agrir,* de *clar* no es deriva *clarir* sinó *aclarir* i de *negre* no es deriva *negrir* sinó *ennegrir*. Compareu *balbar-se* de *balb, aplanar* de *pla, embrutar* de *brut, estovar* de *tou, refredar* de *fred*.

Un mot com *blanc* (dit primitiu) ensems amb els seus derivats (*blanquet, blancor, blanquejar, emblanquir, emblanquinar,* etc.) constitueixen el que s'anomena una *família etimològica de mots*.

131. La forma que revesteix un nom o adjectiu en singular o, quan aquesta forma acaba en *a, e* o *o,* allò que en resta llevant-li les vocals *a, e* o *o* finals, és el que s'anomena *radical* d'aquell nom o adjectiu. Així, els radicals dels noms *fill* i *avi* (pl. *fills, avis*) són respectivament *fill* i *avi*; els radicals dels noms *cabra* i *toro* (pl. *cabres, toros*) són respectivament *cabr* i *tor*; els radicals dels adjectius *car* (que pot revestir les formes *car, cara, cars, cares*) i *pobre* (que pot revestir les formes *pobre, pobra, pobres*) són respectivament *car* i *pobr*. Ara bé, en els derivats d'un nom o d'un adjectiu, és al seu radical que apareixen ajuntats els sufixos de derivació o les terminacions verbals *ar* o *ir*: el diminutiu de casa és *caseta (cas+eta),* el nom abstracte corresponent a l'adjectiu *guerxo* és *guerxesa (guerx+esa)*; de l'adjectiu *agre* (radical *agr*) es deriven *agrós, agror, agrejar, agrir*. El radical del mot primitiu és, doncs, l'element comú a totes les formes d'aquest mot *(agre, agra, agres)* i dels seus derivats (*agrós, agrosa,* etc., *agror, agrors,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8-22 ~ {Coromines posa una ratlla vertical al marge del seu exemplar de E}

22 V., encara, § 134. ~ {Ms de Fabra, al marge, amb indicació d'anar entre lín. 22 i 23 (millor que al final de 22)}

23 feble, ~ feble

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

etcètera). Aquest element revesteix sovint formes distintes segons que porti ajuntats o no un sufix de derivació o determinades desinències; en l'adjectiu *blau* i els seus derivats, per exemple, revesteix les dues formes *blau* i *blav*: *blau, blaus, blauet, blava, blaves, blavós, blavor, blavejar.* Hom diu, llavors, que el dit element presenta una *alternança.* En l'exemple esmentat l'alternança és *u - v.* Les alternances més importants són:

c - g (o *gu*). Ex.: *groc, grocs, groga, grogues, grogor, groguenc, groguejar, engroguir; préssec, presseguer.*

t - d. Ex.: *fat, fats, fada, fades, fador, fadejar; set, sedejar, assedegat.*

p - b. Ex.: *llop, llops, lloba, llobes, llobató; cup, cubell.*

ig (o *g*) - *tg* (o *tj*). Ex.: *lleig, lleigs, lletja, lletges, lletjor, lletgesa, enlletgir; mig, mitja, mitjó, amitjanat.*

ig - g (o *j*). Ex.: *roig, roigs, roja, roges, rogenc, rojor, enrogir; faig, fageda, fajosa.*

u - v. Ex.: *viu, vius, viva, vives, vivor, vivesa; nou, novè.*

u - zero. Ex.: *europeu, europeus, europea, europees, europeïtzar; déu, deessa.*

vocal forta — aquesta vocal seguida d'una *n.* Ex.: *germà, germans, germana, germanes, germanor, germanívol, agermanar; pi, pins, pineda, pinar.* V., encara, § 134.

Hi ha un cert nombre de noms terminats en *e* feble, en els quals aquesta vocal pot considerar-se com formant part del radical. Són, entre altres, *home, jove, orfe, ase, freixe, rave, cove, argue, orgue, marge, terme.* Aquests radicals terminats en *e* feble presenten la mateixa alternança que els radicals terminats en una vocal forta amb la sola diferència que la terminació *ens* dels antics plurals *hòmens, jóvens, òrfens,* etc., es troba avui reemplaçada, en la llengua comuna, per la terminació *es*: *homes, joves, orfes,* etc. (al costat dels quals, però, subsisteixen encara, ça i lla, alguns dels antics plurals en *ens,* per exemple, *hòmens*).

En els derivats dels mots *home, jove,* etc. (*homenet, jovenalla,* etc.) una *n* apareix, així, intercalada entre el primitiu (*home, jove,* etc.) i el sufix de derivació (*et, alla,* etc.). En certes famílies de mots constatem, entre el primitiu i els sufixos de derivació, la intercalació d'altres consonants *(t, d, j, r): cafè, cafetera; te, tetera; gran, grandor, grandària, engrandir; contraban, contrabandista; breu, abreujar; pit, pitrera* (Cp. § 132).

L'alternança *s - ss* (Ex.: *gros, grossos, grossa, grosses, grossor, grossària, engrossir*) és purament ortogràfica, puix que la *s* final i la *ss* intervocàlica representen el mateix so de *s* sorda (V. § 21). En canvi existeix una veritable alternança, no revelada per l'es-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

5 I. ~ Ø

19 *foraster* ~ *foraster*)

29ss *enfeinassat* ~ {Fins aquí, full M 167; des d'aquí fins a 113.8 es troba en una sèrie diferent de tres fulls, numerats com a 159bis-159qua (no hi ha el 159), amb mecanografia diferent de l'habitual de M. Al marge del full 167 hi ha també ms «adormissat, endormiscat» i «V. § 150c». Vg. també TF 132}

42a *tossegós, tireganyós* ~ {La sèrie és alfabètica: aquests mots hi estan mal col·locats}

32b *envestigar* ~ {No a *DGLC* ni *DECat*, on hi ha *envestigat* 'que porta un vestit nou, etc., que el fa anar enfarfegat'}

35b ~ {TC 55}

41b *reviscolar* ~ Ø {Falta també al portafolis VIII}

44b ~ {TC 56}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

criptura, en casos com *mes* (pronunciat amb *s* sorda) i *mesada* (pronunciat amb *s* sonora), i així mateix en casos com *amarg* (pronunciat *amarc*) i *amargós, fred* (pron. *fret*) i *fredor, corb* (pron. *corp*) i *corbar*. Cp. *Clar* (pron. *cla*) i *claror*.

132. I. Amb el mateix sufix *ar* amb què de *alzina* es forma *alzinar*, de *pomera*, derivat de *poma*, es forma *pomerar*. En un mot com *pomerar*, l'element *er* que figura entre el sufix *ar* i el radical del mot primitiu *poma*, és el sufix *era* amb què s'ha format el mot *pomera*, del qual es deriva el mot *pomerar*. Difereix d'aquest *er* intercalat entre *poma* i el sufix *ar*, l'*er* que, en un mot com *geperut*, apareix intercalat entre *gep* i el sufix *ut*: en el cas de l'adjectiu *geperut* es tracta d'un derivat directe de *gep* (com ho són de *banya, barba*, etc., els adjectius *banyut, barbut*, etc.) mentre que *pomerar* és un derivat de *pomera*, derivat al seu torn de *poma*. Són, com *er* en *geperut*, elements intercalats entre el radical del primitiu i el sufix de derivació *(infixos): eg* en *pedregós*, derivat de *pedra* (Cp. *terrós*, derivat de *terra*); *ass* en *eguassada*, der. de *egua* (Cp. *vacada*, der. de *vaca*); *iss* en *pobrissalla*, der. de *pobre* (Cp. *forasteralla*, der. de *foraster*; *arr* en *pontarró*, der. de *pont* (Cp. *carreró*, der. de *carrer*). En mots com *geperut, pedregós*, etc., l'element intercalat entre el radical del primitiu i el sufix de derivació apareix buit de significació (*eguassada* vol dir «ramat d'egües», exactament com *vacada* vol dir «ramat de vaques»; *esdentegat* vol dir el mateix que *esdentat*), encara que hi ha casos en què la seva intercalació dóna un derivat (Ex.: *carnisser, ferreter*) que té una significació diferent de la del derivat que s'obté per la simple adjunció del sufix al radical *(carner, ferrer)*. Hi ha, però, casos en què l'element intercalat és l'expressió d'una idea de petitesa, insuficiència, excés, etc. Cp. *amargar* i *amargotejar*; *enfeinat* i *enfeinassat*; *adormit* i *adormissat, endormiscat*. V. § 150 VII.

II. Exemples d'infixos:

EG (cp. *andarec, arec*). *Afamegat, bonyegut, bordegàs, brossegar, dentegada, estenegall* (cp. *estenall*), *ferregada, ferregot, forcegut, fustegassa, gentegassa, lladregada, lladregam, lladreguejar, emmaregat, empolsegar-se, polsegós, polseguera, polseguina, enfeinegassat, enllitegar-se, esfilegassar, espetegar, espitregar, pedregam, pedregós, puntegut, punxegut, sedegós, tossegós, tireganyós, sorneguer, terregada, venteguera, ventregada*. Cp. *ensalgar* (de *ensalegar*), *envestigar, entortolligar, ronyagut*.

IC. *Estellicó, ploricó, ploriquejar, porticó, torricó*.

UC. *Menjucar*.

OL. *Rajolí, ratolí, rioler, enriolar-se, ventolejar, ventolí, banyolí, casolà, esmicolar, espigolar, gronxolar-se, migrolar-se, enrojolar-se, penjolar-se, reviscolar, fredolic* (cp. *fredeluc*), *grandolàs, herbolari, hortolà, begoleig, escanyolit, escapolir-se*.

AL. *Apegalós*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

19a ~ {TC 57}
29a ~ {TC 58}
33a *esboscassar* ~ *esbocassar* {Lapsus. Vg. OBS 28}
38a ~ {TC 59}
44a ~ { TC 60}
47a ~ {TC 61}
[55]a ~ {TC 62}

4b ~ {TC 63}
18b ~ {TC 64}
24b *betzarrut* ~ Ø
27b ~ {TC 65}
37b [*vigatà*] ~ *vigatà*
47b *mamotejar* ~ *mamometjar* {Lapsus: forma que no escau aquí (no té *-ot-*) i que no consta a *DGLC*, *DCVB*; consta a *DECat*, V: 406a3 únicament amb l'esment, sense cap altra notícia de data ni lloc: Coromines en devia prendre nota malgrat que va esmenar el lapsus. Vg. OBS 28}
53b ~ {TC 66}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ALL. *Agafallós, ceballar, ceballot, ceballut, borrallut, camallot, grapallut, brancallós, pegallós, pigallós, picallós, rocallós, rondallejar, rondaller, sancallós.*

ELL. *Arpellut, gotellada, granellada, granellós, granellut, greixelló, esbarrellat, esbroquellar, solellós, solellada, terreller.*

ILL. *Branquilló, troquilló.*

OLL. *Potollar*; cp. *entortolligar.*

IN. *Plovinejar, enguerxinar-se, aixafinar, engreixinar, embarranquinar, clenxinar, emblanquinar, blanquinós, groguinós, calcinaire, calcinar, calcinós*; cp. *capcinada.*

AN. *Caganer, pixaner, costaner, cridaner, fartaner, filaner, juganer, ploraner, triganer.*

ON. *Enllardonar, empatxonar, tastonar, ensangonar, sangonent, talponera, torbonada, ratoner, embordonir-se, lladronejar, lladronera.*

INY. *Bassinyol, cercinyol, fontinyol (fontinyola, fontinyó), sastrinyol, traguinyol, casinyot, plorinyós, plorinyar, esgratinyar, esporguinyar, garfinyar.*

ANY. *Estireganyar, tireganyós, afiganyar, atiranyar.*

ASS. *Adobassar, allargassar-se, esclafassar, escridassar, esfilegassar, espodassar, estiregassar, esboscassar, escardassar, enfeinassat, enjogassat, enllotassat, embragassat, vagassejar, tombassejar, vergassada, nevassada, eguassada, eguasser, matasser, herbassar, terrassà.*

ISS. *Adormissar-se, acarnissar-se, esclarissar-se, esmatissar, espellissar, esplomissar, emplomissar-se, esquerdissar-se, capissar, aferrissar-se, empostissar, encrostissar-se, enfardissar, enllardissar, rapissar, rapissaire, peguissaire, peguisser, fugisser, batisser, nodrisser, plugisser, carnisser, llenyisser, crostisser, roquisser, roquissar, fanguissar, bordissalla, bordissenc, pobrissalla, pobrissó, plomissall, plomissol, borrissol, borrissó, nodrissó, arbrissó, groguissó, llardissós, encanyissada, coïssor.*

OSS. *Afarrossar-se, espicossar, matossar, picossada.*

USS. *Menjussar, mamussar, escanyussar-se, apanyussar, empapussar, embarbussar-se, aferrussar-se, cantussar, cantussejar, cantussol.*

AR. *Bafarada, buidarada, cagarada, esclatarada, flamarada, fumarada, gitarada, aiguarelles, cantarella, contarella, penjarella, tombarella, bufarell, penjaroll, escombraria, brodaria, batallarós, llargarut, ballaruga, covarot, fullaraca, passarella, viarany, vagarejar, vagarívol, vagarós.*

ER. *Aixelleró, aleró, caperó, caperull, caperutxa, bosquerol, camperol, pagerol, porquerol* (cp. *porcairol*), *tenderol, torterol, geperut, boterut, bequerut, bequerada, cloterada, roquerar, alterós, esquellerinc, pellerofa, salzereda, pollereda.*

ARR. *Becarrada, matarrada, testarrada, testarrut, caparrada, caparràs, caparró, caparrut, encaparrar, panxarrut, betzarrut, bocarrut, toixarrut, pontarró, portarró, xicarró, lloparró, llogarró, llogarret, llogarrenc, esbojarrar-se, espetarregar.*

AT. *Amagatall, aferratall, enganyatall, agafatall, agafatós, cervatell, bravatell, corbató, llebrató, llobató, llobatera, pegatera, penyater, pegater, boscater, collater, llogater, mulater, nevater, ocater, olivater, peixater, pescater, porcater, vinyater, vinater, llenyater, llenyataire, ouataire, pouataire, eixarmataire, vilatà, lleidatà, [vigatà], vagatiu.*

ET. *Pelleter, cuireter, palleter, selleter, roqueter, roquetam, clavetaire, bosquetà, pobletà, reietó, pinetó, pinetell, llebretí, bufetada, corretatge, pobretalla, pobretejar, bequetejar, cuetejar, clavetejar, fanguetejar, voletejar, esvoletegar.*

OT. *Amargotejar, balbotejar, barbotejar, besotejar, bevotejar, cabotejar, esquitxotejar, mamotejar, manotejar, menjotejar, mirotejar, nevotejar, palpotejar, parlotejar, picotejar, treballotejar, vellotejar, xerrotejar, primoter, guixoter, calçotets.*

ATX. *Esprimatxat, primatxó, novatxer.*

ITX. *Magritxol, ramitxó.*

ISC. *Nevisquejar, plovisquejar, dor-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7a [cp. *salobre*] ~ (cp. *salobre*)
[o]b ~ {TC 67}
3b ~ {TC 68: «escarufejar, escarrufar». El primer mot no és al *DECat*}
6b [*pitrera*] □ [*capçal, capçada*] ~, *pitrera* □ , *capçal, capçada*
10 en la forma ~ a la forma
21 *bevent*) ~ = {Hi falta coma}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

misquejar, endormiscar-se, enamoriscar-se, reviscolar, ploviscó, llefiscós.

USC. *Treballuscar, tallusquejar, pedruscada, pedruscall* (cp. *pedrusca*). Cp. *pilloscar.*

ALTRES. *Salabror, salabrós* [cp. *salobre*], *gelabrós, engelabrir-se*; *magrentí*; *magristó*; *ventijol, muntitjol*; *ombradiu, berguedà*; *escaldufar*; *podrimener*; *saltiró*; *secardí*; *volander*; *terrancós.*

Cp. *Escorporar-se, temporada*; *espitregar-se* [*pitrera*]; *capcinada* [*capçal, capçada*]; *tutejar*; *vidrier, vidriera, vidriós, envidriar-se.*

133. En els derivats d'un verb, els sufixos de derivació s'ajunten al seu radical (V. § 49) —i precisament en la forma que aquest revesteix en el gerundi (per ex., *bev* en el verb *beure*, que fa, en el gerundi, *bevent*)—; però, davant de determinats sufixos, tals com *ment, ble, dor, ció*, el radical del verb rep l'increment d'una vocal, que és generalment una *a* quan el verb pertany a la primera conjugació i una *e* o una *i* quan el verb pertany a la segona o a la tercera conjugacions. Així, *ment* dóna noms acabats en *ament, ement, iment*; *ble*, adjectius en *able, ible*; *dor*, noms i adjectius en *ador, edor, idor*; *ció*, noms en *ació, ició*: *començar, començament; conèixer, coneixement; moure* (gerundi *movent*), *moviment; defensar, defensable; perdre, perdible; avorrir, avorrible; enraonar, enraonador; beure* (gerundi *bevent*) *bevedor; esdevenir-se, esdevenidor; aprovar, aprovació; perdre, perdició; avorrir, avorrició.*

134. La gran majoria dels mots que constitueixen el vocabulari català són d'origen llatí. Una gran part són mots del llatí parlat (del qual el català és una continuació), els quals, en ésser transmesos oralment de pares a fills, han estat sovint més o menys modificats en llur forma, que ha arribat a vegades a diferenciar-se fortament de llur forma originària. Els altres mots d'origen llatí, també nombrosíssims, són mots amb què els catalans hem anat, ja des d'antic, enriquint el nostre vocabulari prenent-los del llatí escrit, els quals, en ésser transportats al català, no han estat sinó lleugerament catalanitzats en llur forma no fent-hi gairebé altra cosa que despullar-los de les desinències llatines estranyes al català (així, de *filialis*, llevant-li la desinència *is* s'ha fet *filial*). Aquests mots manllevats al llatí escrit són habitualment designats amb la denominació de mots *savis*, com així mateix els manllevats al grec o conjuminats amb elements grecs o llatins. Els altres mots d'origen llatí són anomenats *populars* o *hereditaris.*

En les famílies de mots en què tots o una part d'ells són mots savis, apareixen alternances altres que les esmentades en el § 131.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 ~ {A M 168 aquest text va a continuació de l'anterior, amb punt i seguit}
35 de vegades ~ a vegades {Vg. OBS 18}
40 ho són ~ = {Vg. OBS 23}
41 adjuntat ~ ajuntat {Vg. OBS 14}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Vet ací, exemplificades, algunes d'aquestes alternances:

probable, probabilitat; amable, amabilíssim.

miracle, miraculós; crepuscle, crepuscular; angle, angular.

tumult, tumultuós; ús, usual; monstre, monstruós.

origen, originari; abdomen, abdominal; vertigen, vertiginós.

volum, voluminós; crim, criminal; torpede, torpediner; longitud, longitudinal; consuetud, consuetudinari.

problema, problemàtic; sistema, sistematitzar; èczema, eczematós.

públic, publicitat; estoic, estoïcisme (amb *c* pronunciada *k* el primitiu i amb *c* pronunciada *ss* el derivat). Inversament: *hèlice, helicoide.*

ignorant, ignorància; innoceni, innocència; discret, discreció; perfecte, perfecció.

dividir, divisor, divisori, divisiu, divisió; posseir, possessor, possessori, possessiu, possessió; dirigir, director, directori, directiu, direcció.

En les famílies constituïdes per mots savis en els quals el primitiu és un verb, el radical dels derivats formats amb els sufixos *or, ori, iu, ió,* sol revestir en tots ells la mateixa forma, amb el canvi, però, de *t* en *c* davant del sufix *ió* (*director,* etc., però *direcció*). Aquesta comunitat de forma del primer element constitutiu dels mots savis en *or, ori,* etc., s'observa igualment en les famílies de mots en què el mot català reflex del primitiu llatí, és un mot hereditari (no savi) i en aquells casos en què el primitiu llatí no ha passat al català. Ex.: *rebre, receptor, receptiu, recepció; oir, auditor, auditori, auditiu, audició; interrompre, interruptor, interrupció; actor, actiu, acció.* V. §§ 144, suf. *ió*; 148, sufs. *dor, ble, iu.*

En els mots manllevats al llatí en què excepcionalment s'han conservat les terminacions *us* o *um* (Ex.: *focus, tipus, globus, ísquium, harmònium, sèrum*), el radical és allò que en resta llevantlos aquestes terminacions. Ex.: *focus* (radical *foc*), *focal*; *ísquium* (radical *isqui*), *isquiàtic.* De *sinus,* però, es deriva *sinusoide*; de *mèdium, mediumitzar.*

135. S'esdevé, de vegades, que dos mots catalans, com és ara l'adjectiu *filial* i el nom *fill,* manllevat el primer i hereditari el segon, es troben provenir de dos mots que són, en llatí, l'un derivat de l'altre (com, en català, *avial* de *avi*). Un mot com *filial* és un *pseudo-derivat* de *fill*: no n'és, en efecte, un veritable derivat, com ho són *fillet (fill+et), fillada (fill+ada), fillol (fill+ol);* en *filial* el sufix *al* no va adjuntat al radical de *fill,* sinó al radical del mot llatí *filius,* del qual era derivat l'adjectiu *filialis.* Altres exem-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

5 *folial* ~ *foliar*

22-23a *ar* ~ {Referències correctes. Fabra devia voler separar els dos casos, o potser és un lapsus com el de 115.37a}

37a *dís* ~ {Damunt d'aquest *dís* n'hi ha un altre sense referència, que E elimina}

16b 143 ~ = {Ha de ser 144}

35b *ías, íaca* ~ *íac, íaca*

11c 143 ~ = {Ha de ser 144}

18c *it*: 143 ~ = {El sufix *it* no apareix explícitament; vg., si de cas, els participis del § 145}

26c *ment* (adv.): 84, 162 ~ *ment* (adv.): 88

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ples de pseudo-derivats en *al* són *lingual* (de *llengua*), *labial* (de *llavi*), *gingival* (de *geniva*), *bucal* (de *boca*). Ara bé, certes regles ortogràfiques, com les consignades en els §§ 10 i 11, no són aplicables als pseudo-derivats: *boqueta, bocassa, abocar,* derivats de *boca,* s'escriuen amb *o,* però *bucal,* amb *u.* Cp. *folial* i *fulla, dulcificar* i *dolç, concurrència* i *concórrer, fusió* i *fondre, curvatura* i *corb, sebaci* i *sèu* (V. § 146, sufixos *ós, al* i següents, i § 148, sufixos *ant, ent, dor*).

136. Llista dels principals sufixos, amb indicació dels paràgrafs on es troben exemplificats:

à, ana: 139, 146.
aci, àcia: 146.
ada: 140.
aire: 139, 148.
al: 140.
al: 146.
all, alla: 140, 143, 144.
am: 140.
ança, ància: 141, 144.
and, anda: 148.
ant: 148.
ar: 140.
ar: 146.
ari: 140.
ari, ària: 146.
ària: 141.
arro, arra: 138.
às, assa: 138, 147.
astre, astra: 139.
at: 140.
at, ada: 146.
atge: 140, 144.
ble (able, ible): 148.
ció: 144.
dat: 141.
dera: 144.
dís, dissa: 148.
dissa: 144.
dor, dora: 143, 148.
dura: 143, 144.
è, ena: 147.
eda: 140.
edat: 141.
egar: 151.
ejar: 151.
ell, ella: 138.
enc, enca: 146, 147.
ença, ència: 141, 143.
end, enda: 148.
ent: 148.
er, era: 139, 140, 146, 148.
eria: 140, 141.
ès, esa: 146.
esa: 141.
esc, esca: 146.
essa: 32.
et (eda): 140.
et: 143, 144.
et, eta: 138, 147.
etat: 141.
i, ia febles: 146.
í, ina: 138, 146.
ia feble: 141, 146.
ia fort: 140, 141, 146.
ià, iana: 146.
ías, íaca: 146.
ic: 138.
ic, ica febles: 146.
ícia: 141.
ífic, ífica: 146.
ificar: 151.
ill, illa: 138.
im: 138.
ió: 141, 143.
ís, 140.
ís, issa: 147.
isme: 140, 141.
íssim, íssima: 147.
ista: 139.
ístic, ística: 146.
it: 143.
itar: 151.
itat: 141.
itud: 141.
itzar: 151.
iu, iva: 148.
ívol, ívola: 146, 148.
ment: 144.
ment (adv.): 84, 162.
ó, ona: 138, 147.
oi, oia: 147.
oide: 146.
ol, ola: 138.
ons: 152.
or: 141, 144.
ori, òria: 148.
ós, osa: 146, 147, 148.
osa: 148.
ot, ota: 138, 147.
tat: 141.
ud: 141.
ura, úria: 141.
ut, uda: 146.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 o unit ~ i unit
11 significació, ~ significació
15 noms, masculí i femení, ~ noms masculí i femení
21 distintes, que ~ distintes que
23 *anell, anella* ~ *anell anella*
24 que, per llur significació, ~ que per llur significació
26 *llegany lleganya* ~ {Afegit a part @, full 172}
32 , tals com ~ tals com
33 *d'estany* ~ d'*estany*
38 *as* i *ot* ~ *às* i *ot*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Noms derivats d'altres noms

137. Hi ha un nombre considerable de parelles de noms, l'un masculí i l'altre femení, que tenen ambdós un mateix radical: nu o unit a les terminacions *e* o *o* el masculí *(fill, sutge, moro)* o unit a la terminació *a* el femení *(filla, sutja, mora)*. Morfològicament el nom femení és al nom masculí corresponent com, en un adjectiu de dues terminacions, la forma femenina és a la forma masculina: el mateix joc de terminacions, les mateixes alternances en el radical.

Quan són noms de persona *(fill filla, moro mora, masover masovera)*, ambdós tenen la mateixa significació, amb la sola diferència que amb el femení designem els individus de sexe femení (V. § 32). — Anàlogament, quan són noms d'animal *(gat gata, vedell vedella)*, amb el femení designem les femelles. Però, en certs casos, els dos noms, masculí i femení, s'apliquen indistintament als mascles i a les femelles *(mart marta, papalló papallona)* i en altres designem animals diferents *(cuc cuca)*.

Quan els dos noms d'igual radical, masculí l'un i femení l'altre, designen coses inanimades, tenen algun cop la mateixa significació *(sutge sutja, rajol rajola, llimó llimona, gruix gruixa, escarpre escarpra)*; però generalment designen dues coses distintes, que tenen, però, entre elles analogies a les quals deuen d'haver estat anomenades amb mots d'una mateixa família etimològica. Ex.: *anell, anella, bot bóta, coble cobla, crin crina, culler cullera, fruit fruita, full fulla, ganivet ganiveta, gerro gerra, hort horta, jaç jaça, parell parella, pla plana, plat plata, ram rama, regle regla, roc roca, llegany lleganya*.

138. Adjuntant al radical d'un nom el sufix *et* (femení *eta*), s'obté el diminutiu d'aquest nom: *noiet, nasset, mocadoret, noieta, boqueta, pinteta* són respectivament els diminutius de *noi, nas, mocador, noia, boca, pinta*. El català posseeix d'altres sufixos diminutius, tals com *ó* (Ex.: *carreró*, diminutiu de carrer), *ol* (Ex.: *estanyol*, diminutiu *d'estany*); però aquests sufixos serveixen, en general, per a formar noms que, per llur significació, difereixen del primitiu en quelcom més o altrament que un mer diminutiu (Ex.: *punxó*, derivat de *punxa*; *fillol*, derivat de *fill*), cosa que també s'esdevé sovint amb el sufix *et* (Ex.: *llanceta*, derivat de *llança*). Una cosa anàloga s'esdevé amb els sufixos *as* i *ot*, la funció principal dels quals és la de formar respectivament augmentatius (Ex.: *peuàs*, augmentatiu de *peu*) i pejoratius (Ex.: *paperot*, pejoratiu de *paper*).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

18 **í, ina, ~ í, ina.**
34 *aixella ~ — aixella*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Exemples de derivats formats amb aquests sufixos:

et, eta. Ex.: *arc, arquet; casc, casquet; llibre, llibret; collar, collaret; braçal, braçalet; fil, filet; llança, llanceta; camisa, camiseta; campana, campaneta; xinxa, xinxeta; vagó, vagoneta; camió, camioneta; carro, carreta; cigar, cigarreta; — pit, pitet; cara, careta; ull, ullet; mà, maneta* (manubri); *llengua, llengüeta; — color, coloret; blanc, blanquet; verd, verdet; llana, llaneta; lli, llinet.*

Notem les locucions verbals *fer denteta, fer esqueneta, fer escaleta, fer l'aleta, fer la figuereta.*

ell, ella. Ex.: *porta, portella; bóta, botella; pom, pomell; cup, cubell; aixada, aixadell; taula, taulell; canastra, canastrell; pla, planell; prat, pradell; alt, altell;*

migjorn, migjornell; xaloc, xaloquell;

rosa, rosella; ginesta, ginestell;

ill, illa. Ex.: *forca, forquilla; falç, falcilla; sabata, sabatilla; rosca, rosquilla; pasta, pastilla; pela, pelilla; conca, conquilla;*

corda, cordill; esquerda, esquerdill; perna, pernill.

í, ina, Ex.: *fort, fortí; tambor, tamborí; corbata, corbatí; espasa, espasí; corneta, cornetí; flauta, flautí; esporta, esportí; — colom, colomí;*

barret, barretina; mantell, mantellina; paper, paperina; pols, polsina; boira, boirina; calç, calcina; greix, greixina;

clavell, clavellina; taronja, tarongina; llagosta, llagostí; garrofa, garrofí.

ic. Ex.: *pla, planic; bossa, bossic; — ca, canic.*

im. Ex.: *pols, polsim; vent, ventim; pluja, plugim; llot, llotim; crosta, crostim.*

ó. Ex.: *carrer, carreró; portal, portaló; animal, animaló; — balda, baldó; barra, barró; falç, falçó; caixa, caixó; corda, cordó; claveguera, claveguerón; soca, socó; banya, banyó; — finestra, finestró; balança, balançó; gargamella, gargamelló; ametlla, ametlló; pinya, pinyó; ginebre, ginebró; murtra, murtró; carbassa, carbassó;*

arbre, arbrissó; cap, caparró; — branca, branquilló; porta, porticó; estella, estellicó; aixella, aixelleró; ala, aleró;

corb, corbató; llebre, llebrató; llop, llobató.

Alguns derivats en *ó* tenen la mateixa significació que llurs primitius. Ex.: *company, companyó; espia, espió; gerd, gerdó; fura, furó.*

ol, ola. Ex.: *estany, estanyol; puig, pujol; sendera, senderola; sèquia, sequiola; bandera, banderola; artèria, arteriola; bèstia, bestiola; fulla, fullola;*

llevant, llevantol; llebeig, llebetjol; ponent, ponentol; oratge, oratjol; embat, embatol; vent, ventijol;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 *llinya* □ *llinyol* ~ {Figuren al marge @ de M 175, en llapis}
2 *bractea* ~ *bràctea*
15-37 ~ {Coromines posa una ratlla vertical vermella al marge del seu exemplar de E}
18 designem ~ designen
36 *padastre* □ *madastra* ~ *padrastre* □ *madrastra* {Vg. OBS 8}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

llenç, llençol; fill, fillol; llinya, llinyola, llinyol.

Assenyalem ací els sufixos febles *ol, ul.* Ex.: *àrea, arèola; bractea, bractèola; nucli, nuclèol; — gra, gràmul; capsa, càpsula; antena, antènula; campana, campànula; globus, glòbul.*

às, assa. Ex.: *barca, barcassa; boira, boirassa; broma, bromassa; paper, paperassa; carn, carnassa; mare, marassa; mar, maregassa; pi, pinassa; gallina, gallinassa; roldor, roldorassa;*

fe (masculí), *fenàs; pebre, pebràs, pebrassa;*

cànem, canemàs; cuiro, cuirassa.

arro, arra. Ex.: *peu, peuarro; veu, veuarra.*

ot, ota. Ex.: *sabata, sabatot; barraca, barracot; pila, pilot; carn, carnot; ungla, unglot; ala, alot; cuixa, cuixot; garra, garrot; — illa, illot;*

merla, merlot; guatlla, guatllot; perdiu, perdigot; abella, abellot; cabra (crustaci), *cabrot; — dida, didot; bruixa, bruixot.*

139. Els sufixos esmentats a continuació (*er, aire,* etc.) serveixen per a formar noms de persona. Per als noms de persona derivats de noms que designem una població, comarca, nació, etc., V. § 146.

er, era. Ex.: *rellotge, rellotger; mataláss, matalasser; daga, daguer; rajola, rajoler; fideu, fideuer; pastís, pastisser; drap, draper; bacallà, bacallaner; llet, lleter; carn, carnisser; peix, peixater; cotxe, cotxer; rai, raier; carro, carreter; mainada, mainadera; cabra, cabrer; bou, bouer; vaca, vaquer; arment, armenter; porta, porter; jardí, jardiner; cambra, cambrera; cuirassa, cuirasser; gonfanó, gonfanoner; llança, llancer; carrabina, carrabiner; matança, matancer; collita, colliter; estatge, estatger; almoina, almoiner; bugada, bugadera.*

aire. Ex.: *cadira, cadiraire; cotilla, cotillaire; punta, puntaire; llançadora, llançadoraire; bagul, bagulaire; drap, drapaire; pell, pellaire; maduixa, maduixaire; gallina, gallinaire; musclo, musclaire; ocell, ocellaire; roba vella, robavellaire; tramvia, tramviaire; carril, carrilaire.*

à, ana. Ex.: *cirurgia, cirurgià; escola, escolà; hospici, hospicià; parròquia, parroquià; guàrdia, guardià.*

astre, astra. Ex.: *metge, metjastre; polític, politicastre; poeta, poetastre; — fill, fillastre; germà, germanastre.* Notem: *pare, padastre; mare, madastra.*

ista. Ex.: *dent, dentista; eben, ebenista; moda, modista; cicle, ciclista; violí, violinista; fonda, fondista; magatzem, magatzemista; assaig, assagista; conte, contista; vaga, vaguista; sarau, sarauista; propaganda, propagandista; paracaigudes, paracaigudista.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 *ista, ~ ista*
7 *darwin ~ darwinisme* {Vg. 122.2}
40 *avajó, avajonera ~* {Consten en llapis @ al marge de M 178}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Per mitjà del sufix *isme* es formen —derivats de noms i adjectius (V. §§ 140 i 141, sufix *isme*)— una munió de noms amb els quals es designen doctrines, sistemes, partits, etc.: a la majoria d'aquests noms corresponen noms en *ista*, que designen els qui professen aquestes doctrines, els partidaris d'aquests sistemes, els afiliats a aquests partits, etc. Ex.: *racionalisme, racionalista; absolutisme, absolutista; materialisme, materialista; darwin, darwinista; comunisme, comunista; feixisme, feixista.* Molts d'aquests noms poden usar-se com a adjectius. Ex.: *el partit comunista; la propaganda feixista.*

140. Un gran nombre de noms de cosa són derivats del nom d'una cosa o persona amb la qual aquella té alguna relació; així, els noms d'un objecte o d'un lloc destinats a posar-hi, tenir-hi, resguardar, etc., alguna cosa, solen ésser derivats del nom d'aquesta cosa. (Ex.: *sucrera,* de *sucre*; *genollera,* de *genoll*); els noms d'un conjunt solen ésser derivats del nom amb què es designen els individus que formen aquest conjunt (Ex.: *pineda, vacada,* de *pi, vaca*); molts noms de planta són derivats del nom del fruit o de la flor que treu aquesta planta (Ex.: *taronger, roser,* de *taronja, rosa*); la quantitat d'una cosa que cap en una *cullera,* la que es pot agafar i portar amb una *mà,* s'anomena *cullerada, manat*; el cop que es dóna amb un *bastó,* el que un rep al *clatell,* s'anomena *bastonada, clatellada*; *bisbat* és la dignitat, la jurisdicció d'un *bisbe,* la durada del seu govern; *pontatge,* el dret que es paga per a passar un *pont,* etc.

er, era. Ex.: *clau* (nom femení), *clauer; candela, candeler; ou, ouera; sal, saler; sucre, sucrera; formatge, formatgera; cendra, cendrer; cartutx, cartutxera; escacs, escaquer; genoll, genollera; espatlla, espatller;*

gallina, galliner; peix, peixera; corb, corbera; formiga, formiguer; mosca, mosquer; vespa, vesper; — os, ossera; cingle, cinglera; fum, fumera; foc, foguera; fang, fanguera; rengle, renglera; fila, filera; llit, llitera; capçal, capçalera; — taula, tauler; camp, camper; quart, quarter; creu, creuer;

albercoc, albercoquer; codony, codonyer; lledó, lledoner; préssec, presseguer; ametlla, ametller; atzerola, atzeroler; garrofa, garrofer; cirera, cirerer; taronja, taronger; poma, pomera; pruna, prunera; pera, perera; figa, figuera; nou, noguera; — maduixa, maduixera; carxofa, carxofera; fava, favera; pebrot, pebrotera; gerd, gerdera; espàrrec, esparreguera; vímet, vimetera; avajó, avajonera;

rosa, roser; clavell (d'espècia), *claveller; dàlia, daliera; magnòlia, magnoliera;*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

7 ~ Ø
17 *rossa* ~ *ròssa*
27 al *costat de* ~ al costat de
30 *freixa* ~ *freixe*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

alfàbrega, alfabreguera (mata d'alfàbrega); *argelaga, argelaguera; ginesta, ginestera; murtra, murtrera.*

ari. Ex.: *mostra, mostrari; relíquia, reliquiari; cèdula, cedulari; glossa, glossari; dicció* (mot), *diccionari; vocable, vocabulari.*

En algun mot trobem usada la forma llatina d'aquest sufix, per exemple, en *aquàrium.*

aina. Ex.: *becaina, coloraina, fogaina.*

al. Ex.: *braç, braçal; cuixa, cuixal; davant, davantal; — camí, caminal; via, vial; vora, voral; sorra, sorral; — casa, casal; gàbia, gabial; seti, setial; bassa, bassal.*

alla, all. Ex.: *jove, jovenalla; fadrí, fadrinalla; xic, xicalla; menut, menudalla; pobre, pobrissalla, pobretalla; peix, peixalla.* Notem *gentalla,* pejoratiu de *gent;*

ploma, plomall; branca, brancall; busca, buscall.

am. Ex.: *corda, cordam; corretja, corretjam; fusta, fustam; eina, einam; branca, brancam; arrel, arrelam; os, ossam; costella, costellam; banya, banyam; budell, budellam; paper, paperam; rossa, rossam; mosca, moscam; dona, donam; mossa, mossam; lladre, lladregam.*

ar. Ex.: *bèstia, bestiar; penyal, penyalar; pujol, pujolar; sitja, sitjar; fossa, fossar; — colom, colomar; conill, conillar;*

alzina, alzinar; pi, pinar; bedoll, bedollar; pomera, pomerar; taronger, tarongerar; fruiter, fruiterar; ginesta, ginestar; fonoll, fonollar; abriülls, abriüllar; arròs, arrossar; alfals, alfalsar; blat, bladar; canya, canyar; blat de moro, blatdemorar. — I, amb reducció de *erar* a *ar*: *avellaner, avellanar*; *cirerer* (també, però, *cirer*), *cirerar;* i, menys usats, *olivar, pomar,* etc., al *costat de oliverar, pomerar,* etc.

Concurrents de *ar* són *eda* i *osa*: *pi, pineda; roure, roureda; faig, fageda; om, omeda; suro, sureda; vern, verneda; freixa, freixeneda; salze, salzereda; — faig, fajosa; avet, avetosa.*

Notem, l'un al costat de l'altre, amb la mateixa significació, *pinar* i *pineda, fonollar* i *fonolleda, avellanar* i *avellaneda, fageda* i *fajosa; avetar, avetosa* i *aveteda,* etc.

La forma masculina del sufix *eda* (*et*) ha donat noms com *olivet, vinyet, canyet.*

at. Ex.: *cadira, cadirat; brèndola, brendolat; dent, dentat; arbre, arbrat; veí, veïnat;*

braç, braçat; mocador, mocadorat; davantal, davantalat; cabàs, cabassat; calaix, calaixat; grapa, grapat;

reixa, reixat; cadena, cadenat; — codony, codonyat; — aigua, aiguat;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 *plomatge; ~ plomatge; pèl, pelatge;*

26 *bany ~ banya*

29 *besòs, besosada ~ Besòs, besosada* {El derivat no consta a *DGLC* ni a *DECat*. Devia ser una forma de la rodalia del riu, on vivia Fabra. TC 70 restitueix la majúscula al seu exemplar de E}

30 *calamarsa, calamarsada ~ calamarça, calamarçada* {Lapsus, malgrat que M 181 és mc i està repassat: *DGLC*, amb *s*. El mateix lapsus a 139.28. Vg. OBS 28}

35-43 ~ {Aquest fragment, M 181-182, mc i pulcre, es conserva ms al portafolis VIII, no totalment idèntic}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

comte, comtat; bisbe, bisbat; rector, rectorat; degà, deganat; almirall, almirallat; — campió, campionat.

atge. Ex.: *moble, moblatge; cadira, cadiratge; barnilla, barnillatge; branca, brancatge; rama, ramatge; fulla, fullatge; ploma, plomatge; — pastura, pasturatge; ombra, ombratge;*

pont, pontatge; dida, didatge;

esclau, esclavatge; fadrí, fadrinatge; — mestre, mestratge; espió, espionatge; — home, homenatge; pelegrí, pelegrinatge; aprenent, aprenentatge;

sòl, solatge; tona, tonatge; quilòmetre, quilometratge; — llengua, llenguatge; persona, personatge.

ada. Ex.: *fill, fillada; vaca, vacada; gos, gossada; egua, eguassada; balustre, balustrada; canó, canonada; carreu, carreuada; teula, teulada; branca, brancada; tany, tanyada; os, ossada; atot, atotada; estel, estelada; — cistell, cistellada; cubell, cubellada; cove, covenada; butxaca, butxacada; cullera, cullerada; pala, palada; xarxa, xarxada; safareig, safaretjada; boca bocada; bec, becada; cotxe, cotxada; taula, taulada; forn, fornada; fus, fusada; — arròs, arrossada; fava, favada; castanya, castanyada; costella, costellada; bolet, boletada; — clot, clotada; vora, vorada; arc, arcada; sòcol, socolada; cantó, cantonada; — boira, boirada; núvol, nuvolada; glop, glopada; ona, onada; — feina, feinada; paraula, paraulada; — matí, matinada; migdia, migdiada; vespre, vesprada; jorn, jornada; dia, diada; mes, mesada; any, anyada;*

bastó, bastonada; fuet, fuetada; ganivet, ganivetada; pedra, pedrada; bany, banyada; ungla, unglada; urpa, urpada; peu, peuada; colze, colzada; dit, ditada; — clatell, clatellada; esquena, esquenada; galta, galtada; natja, natjada; — riu, riada; torrent, torrentada; besòs, besosada; llevant, llevantada; llebeig, llebetjada; ponent, ponentada; xàfec, xafegada; borrasca, borrascada; calamarsa, calamarsada; canó, canonada;

animal, animalada; ruc, rucada; pallasso, pallassada; criatura, criaturada; alcalde, alcaldada; brètol, bretolada;

braç, braçada; gamba, gambada; coll, collada; barret, barretada.

ia, eria. Ex.: *rellotger, rellotgeria; camiser, camiseria; carnisser, carnisseria; porter, porteria; conseller, conselleria; comptador, comptadoria; pagador, pagadoria.* Notem: *sastre, sastreria; orfebre, orfebreria; fonedor, foneria; manyà, manyeria;*

capità, capitania; canonge, canongia; cavaller, cavalleria; pagès, pagesia; menestral, menestralia; confrare, confraria; home, homenia; companyó, companyonia; — bruixa, bruixeria; moro, moreria.

Amb *eria* es formen collectius com de *cristall cristalleria*, de *argent argenteria*, de *imatge imatgeria.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

11 *deixat, deixadesa* ~ {Afegits en llapis després de *migradesa* en un retall enganxat a M 182}

23 *grosor* ~ *grossor*

30 **esa** ~ *esa*

33 *ric* □ *fortesa* ~ Ø

36 *béns* ~ béns

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ís. Ex.: *pasta, pastís; pedra, pedrís; polpa, polpís (palpís).*

isme. Ex.: *Darwin, darwinisme; Kant, kantisme; Buda, budisme; — llatí, llatinisme; francès, francesisme; — patriotisme; — reumatisme; — organisme.*

Noms derivats d'adjectius

141. esa. Ex.: *pobre, pobresa; feble, feblesa; rude, rudesa; malapte, malaptesa; abstracte, abstractesa; flonjo, flongesa; savi, saviesa; bonic, boniquesa; embriac, embriaguesa; àvid, avidesa; esplèndid, esplendidesa; frèvol, frevolesa; tèrbol, terbolesa; vell, vellesa; ferm, fermesa; pregon, pregonesa; pur, puresa; dur, duresa; lleuger, lleugeresa; migrat, migradesa; deixat, deixadesa; complet, completesa; concret, concretesa; llest, llestesa; just, justesa; ardit, ardidesa; esquifit, esquifidesa; expert, expertesa; fix, fixesa; cru, cruesa; nu, nuesa; bo, bonesa; mesquí, mesquinesa.*

ícia. Ex.: *brut, brutícia; magre, magrícia; avar, avarícia; estult, estultícia; púdic, pudicícia; just, justícia* (Cp. *justesa*, corresponent a una altra accepció de *just*); *dur, durícia.*

or. Ex.: *agre, agror; aspre, aspror; magre, magror; negre, negror; tendre, tendror; flonjo, flonjor; tebi, tebior; blanc, blancor; fosc, foscor; fresc, frescor; groc, grogor; dolç, dolçor; fred, fredor; gerd, gerdor; verd, verdor; amarg, amargor; roig, rojor; lleig, lletjor; vermell, vermellor; prim, primor; gris, grisor; llis, llisor; formós, formosor; gros, grosor; brut, brutor; estret, estretor; dret, dretor; trist, tristor; buit, buidor; blau, blavor; tou, tovor; viu, vivor; cru, cruor; serè, serenor; fi, finor; — amargant, amargantor; brillant, brillantor; picant, picantor; pesant, pesantor; tibant, tibantor; ardent, ardentor; lluent, lluentor; coent, coentor; bullent, bullentor; roent, roentor.*

Un nombre considerable d'adjectius admeten, al costat del derivat en *or*, un derivat en **esa.** Ex.: *trist, tristor* i *tristesa; lleig, lletjor* i *lletgesa; viu, vivor* i *vivesa; feixuc, feixugor* i *feixuguesa; estret, estretor* i *estretesa; fat, fador* i *fadesa; dolç, dolçor* i *dolcesa; bla, blanor* i *blanesa; ric, ricor* i *riquesa; aspre, aspror* i *aspresa; fort, fortor* i *fortesa.* Els dos derivats són, en general, sinònims; però hi ha casos en què l'un d'ells ha pres una significació que l'altre no comparteix. Ex.: *riquesa*, abundància de *béns*; *aspresa* en una expressió com *les aspreses d'una roca*; *fortor*, pudor forta.

ura. Ex.: *brau, bravura* (sinònims: *bravor* i *bravesa*); *amarg* i *dret*, en sentit figurat, *amargura* i *dretura*; *alt, altura* (no equivalent a *altesa* ni a *alçària*); *vell, vellura* (temps antic). Amb el mateix valor que *vellura*, pot dir-se *vellúria*, amb el sufix *úria* que

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

35 *cugucia* ~ = {Vg. OBS 10}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

trobem en *blancúria, foscúria* (fosca) i en els concrets *planúria, boscúria.*

itat, etat, edat, tat, dat. Ex.: *digne, dignitat; mediocre, mediocritat; summe, summitat; precoç, precocitat; profund, profunditat; absurd, absurditat; humil, humilitat; frívol, frivolitat; mòbil, mobilitat; diàfan, diafanitat; etern, eternitat; auster, austeritat; ver, veritat; generós, generositat; dens, densitat; prolix, prolixitat; actiu, activitat; suau, suavitat; afí, afinitat; va, vanitat; ingenu, ingenuïtat; perpetu, perpetuïtat; vacu, vacuïtat; tènue, tenuïtat; oblic* (fem. *obliqua*), *obliqüitat* (però, *inic, iniquitat*);

simultani, simultaneïtat; homogeni, homogeneïtat; espontani, espontaneïtat; — sobri, sobrietat; vari, varietat; contrari, contrarietat; arbitrari, arbitrarietat;

probable, probabilitat; adaptable, adaptabilitat; públic, publicitat; caduc, caducitat; doble, duplicitat;

breu, brevetat; nou, novetat; vague, vaguetat; segur, seguretat; pobre, pobretat; escàs, escassetat;

cast, castedat; honest, honestedat; net, netedat; curt, curtedat; brusc, brusquedat; fosc, fosquedat; fals, falsedat; fluix, fluixedat; clar, claredat;

igual, igualtat; lleial, lleialtat; cruel, crueltat; bo, bondat; mal, maldat.

Molts adjectius en *id* admeten, al costat del derivat en *esa*, un derivat en *itat*. Ex.: *àlgid, algidesa* i *algiditat; àvid, avidesa* i *aviditat; fluid, fluïdesa* i *fluïditat*. Així mateix: *rústic, rustiquesa* i *rusticitat; pobre, pobresa* i *pobretat; ferm, fermesa* i *fermetat; fluix, fluixesa* i *fluixedat; poc, poquesa* i *poquedat;* i, amb sentits quelcom diferents, *bo, bonesa* i *bondat; mal, malesa* i *maldat; flac, flaquesa* i *flaquedat*. Cp. *fosc, foscor* i *fosquedat.*

itud, ud. Ex.: *exacte, exactitud; recte, rectitud; prompte, promptitud; sol, solitud; lent, lentitud; fort, fortitud; vast, vastitud; las, lassitud; lax, laxitud; ple, plenitud;*

quiet, quietud; decrèpit, decrepitud; mansuet, mansuetud; lícit, licitud.

ia. Ex.: *alegre, alegria; eixorc, eixorquia; cuguç, cugucia; covard, covardia; foll, follia; groller, grolleria; parencer, parenceria; tafaner, tafaneria; xafarder, xafarderia; sorneguer, sorneguería; barroer, barroeria; matusser, matusseria; lleuger, lleugeria; traïdor, traïdoria; cortès, cortesia; gelós, gelosia; golós, golosia; valent, valentia; gosat, gosadia; malalt, malaltia; miop, miopia; quec, quequia.*

eria. Ex.: *ximple, ximpleria; golafre, golafreria; dropo, droperia; badoc, badoqueria; boig, bogeria; manyac, manyagueria; rebec, re-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 sinónims ~ sinònims

20 143 ~ = {Ha de ser 144; a 115.19a un primer «143» està corregit a M en «144»}

30 *cofoisme* ~ *cofoïsme* {Vg. OBS 11 i 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

bequeria; dolent, dolenteria; beneit, beneiteria; sorrut, sorruderia; tossut, tossuderia; gasiu, gasiveria; carrincló, carrincloneria.

ària. Ex.: *llarg, llargària; ample, amplària; gran, grandària; gros, grossària; lluny, llunyària.* Notem: *alt, alçària; gruixut, gruixària.*

Aquests noms en *ària* tenen com a sinónims noms formats amb altres sufixos: *llargada, amplada, grandor, grossor, llunyedat, alçada. Gruixària,* però *gruix,* com *llargària llarg, amplària ample, grandària gran.* Ex.: *Aquest carrer té cent metres de llarg i vuit d'ample.*

De *llarg, alt, baix, gran* en sentit figurat: *llarguesa, altesa, baixesa, grandesa.*

S'usen amb la mateixa significació *sordesa* i *sordària, coixesa* i *coixària.*

ia feble. Els noms abstractes corresponents als adjectius d'una terminació acabats en *ant* i *ent,* s'obtenen en general, canviant *ant* i *ent* respectivament en *ància* i *ència.* Ex.: *abundant, abundància; ignorant, ignorància; elegant, elegància; fragant, fragància; negligent, negligència; innocent, innocència; absent, absència; eloqüent, eloqüència; deficient, deficiència* (V. § 143, sufixos *ança* i *ença*).

Són formats amb el mateix sufix *ia* contingut en les terminacions *ància* i *ència: audàcia* (de *audaç*), *eficàcia* (de *eficaç*), *perspicàcia* (de *perspicaç*), *suspicàcia* (de *suspicaç*), *modèstia* (de *modest*), *supèrbia* (de *superb*), *ortodòxia* (de *ortodox*), *perfídia* (de *pèrfid*), *inèrcia* (de *inert*), etc. (tots, mots savis. V. § 134).

ió. Ex.: *discret, discreció; perfecte, perfecció; dilecte, dilecció.*

isme. Ex.: *real, realisme; material, materialisme; liberal, liberalisme; reial, reialisme; catòlic, catolicisme; escèptic, escepticisme; cristià, cristianisme; comú, comunisme; sectari, sectarisme; simple, simplisme; futur, futurisme; cofoi, cofoisme.*

142. Un nombre considerable de mots es troben usats adés com a adjectius, adés com a noms. Ex.: *Feia un dia molt fred* (en aquesta frase, *fred* és un adjectiu). *Feia un fred que gelava* (en aquesta frase, *fred* es un nom masculí). — *Una pedra molt grossa* (en aquesta expressió, *grossa* es un adjectiu). *Una grossa d'ous* (en aquesta expressió, *grossa* és un nom femení). — Altres exemples: *Vam passar per un carrer molt ample. És un carrer que té trenta metres d'ample. — El meu germà gran. De quin gran ha d'ésser? — El dit gros de la mà. El gros de l'exèrcit. — Un dipòsit buit. Omplir un buit. — Portava un vestit blau. S'ha fet un blau a la cama. — No et vesteixis fins que estiguis ben eixut. L'eixut d'aquest estiu ha*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

10-11 etc.), iguals □ corresponents, ~ etc.) iguals □ corresponents
19 *He* ~ *Hem*
26 el darrer apartat del § 36 ~ {Hi ha de dir «... del § 41»}
31 ganivet ~ *ganivet*
41 en aquest § ~ {És a dir al § 143}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

mort totes les collites. — Un contracte secret. Guardar un secret. — Un soldat francès. Un francès de Marsella. — Un viatjant català. El català és una llengua romànica. — Dos pastors protestants. Els catòlics i els protestants. — Un camí estret. L'estret de Gibraltar. — Hi ha un anell fix i un de mòbil. El seu mòbil ha estat l'interès. — Una nit molt fosca. La fosca de la nit. — Mitja dotzena de cadires. Una mitja de seda. — La clàusula capital d'un tractat. Barcelona és la capital de Catalunya. — Les dents incisives. Les incisives superiors.

Aquests noms (*fred, grossa,* etc.), iguals per llur forma a un adjectiu, el català els ha trets dels adjectius corresponents, si és que no els tenia ja, heretats del llatí (V. § 134); se'ls pot considerar, doncs, com a noms derivats d'un adjectiu, solament que ho són sense l'ajut d'un sufix (Cp. els postverbals de què es fa esment en el § 145). Una gran part d'aquests noms han pres naixença del fet que, en conjunts com *cotxe automòbil, os frontal, màquina piconadora, ocells camallargs,* la idea substantiva expressada pel nom s'ha incorporat a l'adjectiu i aquest s'ha convertit, així, en la designació d'una cosa, ço és, un nom: *He comprat un automòbil. El frontal està situat a la part anterior del crani. L'ajuntament ha adquirit deu piconadores. L'ordre dels camallargs.* En les designacions de persona és sobretot freqüent el pas d'un adjectiu a nom. Ex.: *Una colla de segadors. El superior del monestir. Les lluites entre protestants i catòlics.*

Un cas notable de substantivació d'un adjectiu és el d'un conjunt com *el bo* significant «l'home bo» (abstracte d'espècie. Cp. el darrer apartat del § 36). Ex.: *El bo es compadeix del mal d'altri.* Del conjunt *el bo* que figura en aquesta frase cal distingir el conjunt *el bo* d'una frase com *Dels dos ganivets ell s'ha quedat el bo i m'ha donat el dolent.* Aquest *bo* no és l'equivalent d'un nom sinó un adjectiu complement del nom sobreentès (ganivet). Però el conjunt *el bo* pot tenir encara un altre valor, el que té, per exemple, en una frase com *El bo és que ell no s'ho pensa.* En conjunts com aquest *el bo,* el primer element (reductible a *l'* quan l'adjectiu comença en vocal o *h*) és l'anomenat *article neutre.* V. § 41, III.

Noms derivats de verbs

143. Solen ésser derivats de verbs: els noms que designen la persona (o animal) que acompleix l'acció expressada pel verb (vegeu § 148); — els que designen l'instrument de què hom se serveix per a acomplir-la, el lloc on s'acompleix, la cosa que en resulta (que són els formats amb els sufixos esmentats en aquest §); — els

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

que designen l'acció expressada pel verb i el resultat o efecte d'aquesta acció (V. § 144 i 145).

dor, dora. Ex.: *covar, covador; penjar, penjador; pondre, ponedor; sobreeixir, sobreeixidor; menjar, menjadora; abeurar, abeuradora; escopir, escopidora;*

abeurar, abeurador; rentar, rentador; assecar, assecador; menjar, menjador; escorxar, escorxador; baixar, baixador; embarcar, embarcador; parar, parador; escapar, escapador; estendre, estenedor.

tori. Ex.: *observar, observatori; dormir, dormitori.*

all. Ex.: *fregar, fregall; debanar, debanall; afiblar, afiblall; fermar, fermall; governar, governall; topar, topall; abrigar, abrigall; bolcar, bolcall; encendre, encenall; — degotar, degotall; amagar, amagatall; trencar, trencall; escanyar, escanyall; escapçar, escapçall; esquinçar, esquinçall; estripar, estripall; penjar, penjall; rosegar, rosegall; mastegar, mastegall; prémer, premall; — enfilar, enfilall; escampar, escampall; encetar, encetall.*

et. Ex.: *bolcar, bolquet; lliscar, llisquet; trabucar, trabuquet; xiular, xiulet.*

alles. Ex.: *deixar, deixalles; escurar, escuralles; triar, trialles; sobrar, sobralles; llimar, llimalles; espigolar, espigolalles.*

dures. Ex.: *triar, triadures; retallar, retalladures; garbellar, garbelladures; llimar, llimadures.*

144. ment *(ament, iment, ement).* Ex.: *abonar, abonament; abreujar, abreujament; acabar, acabament; acomodar, acomodament; afaiçonar, afaiçonament; agençar, agençament; agombolar, agombolament; ajornar, ajornament; alletar, alletament; alliberar, alliberament; alleujar, alleujament; amuntegar, amuntegament; anorrear, anorreament; apaivagar, apaivagament; arranjar, arranjament; atorgar, atorgament; cansar, cansament; cobrar, cobrament; comandar, comandament; començar, començament; desenvolupar, desenvolupament; desnuar, desnuament; embarcar, embarcament; embargar, embargament; emportar-se, emportament; endegar, endegament; enraonar, enraonament; enrederar, enrederament; ensenyar, ensenyament; enterrar, enterrament; entroncar, entroncament; esgotar, esgotament; esverar, esverament; lliurar, lliurament; mancar, mancament; nomenar, nomenament; pagar, pagament; rebentar, rebentament; sollevar, sollevament; vessar, vessament;*

abaratir, abaratiment; acomplir, acompliment; aclarir, aclariment; advertir, advertiment; afavorir, afavoriment; afeblir, afebliment; alentir, alentiment; alleugerir, alleugeriment; aplaudir, aplaudiment; captenir-se, captenir; decandir-se, decandiment; embadalir, embadaliment; empedreir, empedreïment; ensopir, enso-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

piment; esbargir-se, esbargiment; esdevenir-se, esdeveniment; esllanguir-se, esllanguiment; espargir, espargiment; llanguir, llanguiment; mantenir, manteniment; nodrir, nodriment; penedir-se, penediment; repartir, repartiment; sofrir, sofriment; sostenir, sostenimentʼ;

combatre, combatiment; constrènyer, constrenyiment; estrènyer, estrenyiment; moure, moviment; retreure o *retraure, retraïment; sobreseure, sobreseïment; vèncer, venciment; acréixer, acreixement; conèixer, coneixement; créixer, creixement; merèixer, mereixement; néixer* o *nàixer, naixement.*

ció *(ació, ició).* Ex.: *aprovar, aprovació; avaluar, avaluació; damnar, damnació; dissimular, dissimulació; destinar, destinació; evacuar, evacuació; hesitar, hesitació; humiliar, humiliació; imantar, imantació; lacerar, laceració; endevinar, endevinació; pertorbar, pertorbació; qualificar, qualificació; recomanar, recomanació; relaxar, relaxació; temptar, temptació; vexar, vexació;*

abolir, abolició; avorrir, avorrició; exhibir, exhibició; partir, partició; punir, punició; argüir, argüició; fruir, fruïció; trair, traïció; — perdre, perdició; aparèixer (ant. *aparer*), *aparició.*

Notem *posició, disposició,* etc., corresponents a *posar, disposar,* etcètera.

Contenen el mateix element formatiu *ió* que forma part del sufix català *ció,* un gran nombre de mots savis, en els quals apareix precedit d'una *c* no precedida de *a* o de *i,* o una *s, x* o *t* (V. paràgraf 134). Ex.: *distribuir, distribució; disminuir, disminució; detenir, detenció; percebre, percepció; absorbir, absorció; distingir, distinció; eximir, exempció; corrompre, corrupció; absoldre, absolució; dissoldre, dissolució; — produir, producció; contreure, contracció; protegir, protecció; afligir, aflicció; — evadir, evasió; ascendir, ascensió; suspendre, suspensió; comprendre, comprensió; divertir, diversió; dissentir, dissensió; immergir, immersió; adherir, adhesió; veure, visió; recloure, reclusió; fondre, fusió; — reflectir, reflexió; — cedir, cessió; agredir, agressió; obsedir, obsessió; compadir, compassió; posseir, possessió; succeir, successió; discutir, discussió; admetre, admissió; suprimir, supressió; — digerir, digestió; suggerir, suggestió.*

Notem *adopció, confessió, anexió,* corresponents a *adoptar, confessar, anexar.*

ança, ença. Ex.: *assegurar, assegurança; enyorar, enyorança; esgarrifar-se, esgarrifança; frisar, frisança; lloar, lloança; cobejar, cobejança; recar, recança; venjar, venjança; trigar, trigança, trasmudar, trasmudança; mancar, mancança; retirar-se, retirança; endurar, endurança; — conèixer, coneixença; néixer* o *nàixer, naixen-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3 Amb ~ A

9 en *ant* ~ *ant*

18 *tinènçia* ~ *tinència*

34 *cantar, catalla* ~ *contar, contalla*

36 *socarrar* □ *pluja*) ~ Ø {En un retall entre 193-194 @ hi ha ms simplement «socarrim, ruixim, escolim, escorrim» (*socarrim*, dos cops seguits), que E completa; la resta no hi és}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ça; prometre, prometença; escaure's, escaiença; doldre's, dolença; creure, creença; — partir, partença; captenir-se, captinença.

Amb un bon nombre de noms en *ança* i *ença* corresponen adjectius en *ant* i *ent*: a *alternança* (de *alternar*) *alternant*, a *compareixença* (de *comparèixer*) *compareixent*, a *complaença* (de *complaure*) *complaent*, a *observança* (de *observar*) *observant*, a *perseverança* (de *perseverar*) *perseverant*, a *provinença* (de *provenir*) *provinent*. Aquests noms en *ança* i *ença* apareixen, llavors, com trets dels adjectius corresponents canviant les terminacions en *ant* i *ent* d'aquests en *ança* i *ença*, com els noms en *ància* i *ència* esmentats en el § 141 es treuen dels adjectius corresponents canviant les terminacions *ant* i *ent* d'aquests en *ància* i *ència* (de fet *ança* i *ença* no són sinó variants de *ància* i *ència*). Cp.: *discordant discordança, aparent aparença* amb *abundant abundància, eloqüent eloqüència.*

Notem: *benaurat, benaurança; benaventurat, benaventurança; ultracuidat, ultracuidança*, i, l'un al costat de l'altre, amb significacions diferents, *tinença* i *tinència, continença* i *continència, convinença* i *conveniència.*

dissa. Ex.: *xerrar, xerradissa; enraonar, enraonadissa; roncar, roncadissa; xisclar, xiscladissa; dringar, dringadissa; repicar, repicadissa; — bellugar, bellugadissa; remenar, remenadissa; volar, voladissa; — demanar, demanadissa; comprar, compradissa; vendre, venedissa; — arreplegar, arreplegadissa; barrejar, barrejadissa; aixafar, aixafadissa; trencar, trencadissa; cremar, cremadissa; escampar, escampadissa.*

dera. Ex.: *cruixir, cruixidera; bullir, bullidera; dringar, dringadera; llampegar, llampegadera;* — **era.** Significant «ganes, pruïja de badallar, xerrar, casar-se, gratar-se, etc.»: *badallera, xerrera, casera, gratera*, etc.

dura. Ex.: *macar, macadura; abonyegar, abonyegadura; trencar-se, trencadura; ferir-se, feridura; gamar-se, gamadura; — anar, anadura.*

alla. Ex.: *cantar, cantalla; trobar, troballa; plorar, ploralla; riure, rialla; endevinar, endevinalla.*

im. Ex.: *regalar, regalim; socarrar, socarrim; ruixar, ruixim; escolar, escolim; escórrer, escorrim; escurar, escurim; degotar, degotim* (Cp. *plugim*, derivat de *pluja*).

et. Ex.: *xisclar, xisclet; xiular, xiulet; refilar, refilet; ronxar, ronxet.*

atge. Ex.: *muntar, muntatge; embalar, embalatge; greixar, greixatge; dosar, dosatge; — abordar, abordatge; aterrar, aterratge; ma-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 ~ {M 194, al marge @: «doblar, doblatge»}
9 *Els considerants* □ ~ {És el mateix ex. del *DGLC*}
24 *acampada* □ *devallada* ~ *acampada* {en llapis a M 195, al marge} □ *davallada*
26 *ploguda, ~ ploguda;*
32 *adobat ~ adobar*
41 *bellugueig; ~ bellugueig; aiguabarrejar-se, aiguabarreig;*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ridar, maridatge; — engranar, engranatge; aliar, aliatge; — heretar, heretatge; prometre, prometatge; — mirar, miratge.

or. Ex.: *escalfar, escalfor; gemegar, gemegor; cremar, cremor; resplendir, resplendor.*

ó. Ex.: *regar, regó; llaurar, llauró; néixer* (o *nàixer*), *naixó.*

145. Hi ha, esdevinguts noms, un bon nombre d'infinitius (Ex.: *El dinar és a taula*), molts participis passats en llur forma femenina o masculina (Ex.: *Ha estat una descoberta meravellosa. És un fet deplorable*), algun gerundi (Ex.: *Els considerants de la sentència*), i hi ha, encara, trets d'un verb sense l'ajut de cap sufix, un gran nombre de noms (dits postverbals), masculins els uns, femenins els altres, que consisteixen en el radical del verb, nu o augmentat d'una *e* o d'una *o* els masculins (Ex.: *encalç*, de *encalçar*; *encontre*, de *encontrar*; *esguerro*, de *esguerrar*) i augmentat d'una *a* els femenins (Ex.: *conversa*, de *conversar*).

abraçada, besada, estreta, petjada, trepitjada, fregada, pessigada, fiblada, esgarrinxada, pelada, cremada, mossegada, rebentada, premuda, punyida, desfeta, tramesa, aviada, engegada, treta (d'una embarcació), *donada* (en els jocs de cartes), *oferta, bestreta, presa, represa, descoberta, escomesa, feta, dita, oïda, resposta, dada* (exemple: *les dades d'un problema*); — *regada, dallada, batuda, rentada, plantada, aclarida, amanida, fosa, cuita*; — *esllavissada, esfondrada, vessada, ennuegada, negada, abrivada, enrabiada, entesa, desclosa*; — *anada, vinguda, caminada, passejada, acampada, correguda, devallada, pujada, reculada, relliscada, ensopegada, caiguda, estada, pedregada, gebrada, gelada, ploguda, suada, dormida, crescuda*; *pensada, errada, xerrada, badada;*

guisat, sofregit, rostit, extret, llevat, brodat, afegit, emboetat, agregat, aglomerat, escrit, dictat, tractat, deixat, contingut; — daurat, debanat, laminat, planxat, plegat, empedrat, embenat, traçat;

esclafit, rugit, mugit, clapit;

adobat, adob; tombar, tomb; aixecar, aixec; embolicar, embolic; xerricar, xerric; aclucar, acluc; trucar, truc; enderrocar, enderroc; bolcar, bolc; tancar, tanc; trencar, trenc; desenllaçar, desenllaç; redreçar, redreç; encalçar, encalç; avançar, avanç; avençar, avenç; esquinçar, esquinç; esmerçar, esmerç; cridar, crit; oblidar, oblit; ajudar, ajut; esguardar, esguard; recordar, record; retardar, retard; rebufar, rebuf; escalfar, escalf; pregar, prec; plegar, plec; bategar, batec; esbufegar, esbufec; ofegar, ofec; rosegar, rosec; enfarfegar, enfarfec; estossegar, estossec; esbargir-se, esbarjo; esglaiar, esglai; batejar, bateig; sacsejar, sacseig; belluguejar, bellugueig; sobrepujar, sobrepuig; rebutjar, rebuig; trepitjar, trepig; udolar, udol; gri-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

14 *consultar, consulta* ~ Ø {Però en un retall enganxat amb goma a 196 hi ha diverses notes gairebé il·legibles: s'hi pot llegir «consulta»}

20 *caçar* □ *destrossa* ~ {Són al retall esmentat a 130.14, però @ i en ordre diferent}

35 *voltairià* ~ {Vg. TC 7}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

nyolar, grinyol; agombolar, agombol; xisclar, xiscle; retallar, retall; encallar, encall; escorcollar, escorcoll; endollar, endoll; trontollar, trontoll; recollir, recull; clamar, clam; ensumar, ensum; blasmar, blasme; retornar, retorn; sojornar, sojorn; guanyar, guany; reganyar, regany; estripar, estrip; enyorar, enyor; girar, gir; respirar, respir; encontrar, encontre; emprar, empre; esguerrar, esguerro; reposar, repòs; desembossar, desembós; embussar, embús; trasbalsar, trasbals; esclatar, esclat; espletar, esplet; aguantar, aguant; contar, conte; costar, cost; esmentar, esment; aguaitar, aguait; empaitar, empait; acuitar, acuit; tastar, tast; tustar, tust; dubtar, dubte; acaptar, acapte; manllevar, manlleu; engreixar, engreix; panteixar, panteix; tatxar, tatx; menysprear, menyspreu;

condemnar, condemna; contestar, contesta; conversar, conversa; consultar, consulta; cremar, crema; cridar, crida; eixamplar, eixampla; emmascarar, emmascara; emparar, empara; emprovar, emprova; esmenar, esmena; estrenar, estrena; mancar, manca; masegar, masega; minvar, minva; pensar, pensa; pujar, puja; pagar, paga; recercar, recerca; remarcar, remarca; revenjar, revenja; restar, resta; segar, sega; sembrar, sembra; triar, tria; trigar, triga; pronunciar, pronúncia; renunciar, renúncia; caçar, caça; pescar, pesca; despullar, despulla; destrossar, destrossa.

A un mateix verb corresponen a vegades dos postverbals, l'un masculí i l'altre femení: *adreçar, adreç* i *adreça; ajudar, ajut* i *ajuda; arreplegar, arreplec* i *arreplega; barrejar, barreig* i *barreja; deixar, deix* i *deixa; endreçar, endreç* i *endreça; fregar, frec* i *frega; rebaixar, rebaix* i *rebaixa; cridar, crit* i *crida.*

Adjectius derivats de noms

146. **à,** fem. **ana.** Ex.: *València, valencià; Andorra, andorrà; Castella, castellà; Múrcia, murcià; Guipúscoa, guipuscoà; Itàlia, italià; Mèxic, mexicà; Uruguai, uruguaià; Cuba, cubà; Austràlia, australià; Amèrica, americà; Àfrica, africà; — Danubi, danubià;*

ciutat, ciutadà; província, província; ermita, ermità; bosc, boscà; — esquerra, esquerrà; dreta, dretà; crani, cranià.

ià, fem. **iana.** Ex.: *Maragall, maragallià; Wagner, wagnerià; Voltaire, voltairià; Descartes, cartesià; Hertz, hertzià.*

í, fem. **ina.** Ex.: *Barcelona, barceloní; Tarragona, tarragoní; Girona, gironí; Badalona, badaloní; Mataró, mataroní; Tortosa, tortosí; Vilanova, vilanoví; el Masnou, masnoví; Alacant, alacantí; Ginebra, ginebrí; Mallorca, mallorquí; Menorca, menorquí; Biscaia, biscaí; Llevant, llevantí; Alps, alpí;*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

12 *Àlaba ~ Alaba* {Lapsus. *DGLC*: *Àlaba* (a *alabès*). Vg. OBS 28}

14 *japonès, □ Ucraïna, ucraïnès ~ japonès*; {*Ucraïna, ucraïnès* figuren a M 198 en llapis al marge @}

18 *Hongria, hongarès ~ Hungria, hungarès* {Lapsus. *DGLC*: -o-. Vg. OBS 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

sal, salí; maragda, maragdí; alabastre, alabastrí; mar, marí; — bou, bovís; cavall, cavallí; ca, canís; — gegant, gegantí.

enc, fem. **enca.** Ex.: *Sabadell, sabadellenc; Terrassa, terrassenc; Reus, reusenc; Sant Andreu, andreuenc; Sant Martí, martinenc; París, parisenc; — Eivissa, eivissenc; — Nicaragua, nicaragüenc; Guatemala, guatemalenc; — Pirineus, pirinenc.* Notem: *el Canadà, canadenc;*

illa, illenc; costa, costenc; ribera, riberenc; — estiu, estiuenc; tardor, tardorenc; Nadal, nadalenc.

ès, fem. **esa.** Ex.: *Perpinyà, perpinyanès; Marsella, marsellès; Gènova, genovès; Viena, vienès; — l'Empordà, empordanès; el Rosselló, rossellonès; Navarra, navarrès; Alaba, alabès; el Pallars, pallarès; Vall d'Aran, aranès; — França, francès; Holanda, holandès; el Japó, japonès, la Xina, xinès; Ucraïna, ucraïnès;*

Escòcia, escocès; Finlàndia, finlandès; Polònia, polonès; Romania, romanès;

Portugal, portuguès; Anglaterra, anglès; Dinamarca, danès; Baviera, bavarès; Hongria, hongarès;

muntanya, muntanyès: mar, marès.

esc, fem. **esca.** Ex.: *advocat, advocadesc; canceller, cancelleresc; cavaller, cavalleresc; frare, fraresc; — caricatura, caricaturesc; carnaval, carnavalesc;*

ós, fem. **osa.** Ex.: *argila, argilós; terra, terrós; greix, greixós; xarop, xaropós; vesc, vescós; fum, fumós; boira, boirós; calitja, calitjós; gas, gasós; escata, escatós, aresta, arestós; estella, estellós; grumoll, grumollós; nu, nuós; pols, polsós; llàntia* (taca), *llantiós; pluja, plujós; núvol, nuvolós; vent, ventós; verí, verinós; sang, sangós, sangonós;*

avantatge, avantatjós; coratge, coratjós; febre, febrós; flaire, flairós; nombre, nombrós; luxe, luxós; cura, curós; fretura, freturós; dolença, dolençós; parença, parençós; pressa, pressós; ufana, ufanós; mandra, mandrós; esponera, esponerós; enveja, envejós; angoixa, angoixós; rauxa, rauxós; basarda, basardós; joia, joiós; rancúnia, rancuniós; angúnia, anguniós; supèrbia, superbiós; perfídia, perfidiós; misèria, miseriós; consciència, conscienciós; avarícia, avariciós; astúcia, astuciós; bonhomia, bonhomiós; vàlua, valuós; desfici, desficiós; caprici, capriciós; murmuri, murmuriós; fàstic, fastigós; goig, gojós; enuig, enutjós; desig, desitjós; zel, zelós; escrúpol, escrupolós; soroll, sorollós; escarafalls, escarafallós; enginy, enginyós; calor, calorós; xardor, xardorós; sabor, saborós; rigor, rigorós; llangor, llangorós; deler, delerós; neguit, neguitós; sort, sortós; bondat, bondadós.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 *betuminós* ~ = {Lapsus per *bituminós*, mot culte: així a *DGLC* i *DOrt*}

31 *racó, raconer* ~ *recó, reconer* {Vg. OBS 6}

39 ~ {Falta tota la lín. Aquí M és mc i clar}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

V. § 135. *defecte, defectuós; delicte, delictuós; concepte, conceptuós; monstre, monstruós; fast, fastuós; tumult, tumultuós; miracle, miraculós; angle, angulós; faula, fabulós; cartílag, cartilaginós; volum, voluminós; llegum, lleguminós; llum, lluminós; betum, betuminós; preu, preciós.* Notem: *aigua aquós, fruit fructuós, esperit espirituós, unt untuós,* al costat de *aiguós, fruitós, esperitós, untós.*

dificultat, dificultós; vanitat, vanitós; necessitat, necessitós; humitat, humitós; — majestat, majestuós; tempestat, tempestuós; voluptat, voluptuós; — ambició, ambiciós; religió, religiós.

at, fem. **ada.** Ex.: *ala, alat; closca, closcat; banya, banyat* (exemple: *un bou ben banyat*); *cama, camat* (Ex.: *un cavall mal camat*); *cuirassa, cuirassat; llista, llistat; ratlla, ratllat; cloenda, cloendat; — bosc, boscat; — enteniment, entenimentat;*

campana, acampanat; fus, afusat; guitarra, aguitarrat; ronyó, arronyonat; — botifarra, abotifarrat; domàs, adomassat, femella, afemellat; flauta, aflautat; taronja, ataronjat; — cingle, acinglat; turó, aturonat; trenyella, atrenyellat; folc, afolcat; — dovella, adovellat; cura, acurat; seny, assenyat; deler, adelerat; fam, afamat; mesura, amesurat; carena, acarenat;

cim, encimat; — feina, enfeinat.

ut, fem. **uda.** Ex.: *banya, banyut; cerra, cerrut; llana, llanut; cabell, cabellut* (Ex.: *cuir cabellut*); *bec, becut; gep, geperut; — ventre, ventrut; clatell, clatellut; espatlla, espatllut; pèl, pelut; molsa, molsut; pell, pellut; carn, carnut; arrel, arrelut; branca, brancut; bony, bonyegut; cantell, cantellut; gana, ganut; gruix, gruixut; geni, geniüt; rampell, rampellut; llengua, llengut; cap, caparrut; saber, saberut: tràfec, trafegut; — bot, boterut; rabassa, rabassut; ganxo, ganxut; campana, campanut; esquena, esquenut.*

er, fem. **era.** Ex.: *cotó, cotoner; llana, llaner; blat, blader; farina, fariner; petroli, petrolier; conill, coniller* (Ex.: *gos coniller*); *llebre, llebrer; — frontera, fronterer; presó, presoner; racó, raconer; — parença, parencer; renou, renouer; maniobra, maniobrer; ultrança, ultrancer; dretura, dreturer; mentida, mentider; paraula, parauler; rialla, rialler; criatura, criaturer; amic, amiguer; homei, homeier; remei, remeier.*

ívol, fem. **ívola.** Ex.: *dona, donívol; home, homenívol; baró, baronívol; germà, germanívol; jove, jovenívol; senyor, senyorívol; mestre, mestrívol; pagès, pagesívol.*

iu, fem. **iua.** Ex.: *sojorn, sojorniu;* [*gel, geliu*].

ista. V. § 139, darrer apartat.

al. Ex.: *avi, avial; veí, veïnal; comte, comtal; — astre, astral; centre, central; orquestra, orquestral; geni, genial; crani, cranial; bèstia, bestial; espècie, especial; helicoide, helicoïdal.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6 *monge* ~ {TC 38: «*monge*». M 201 és mc i està repassat. La forma antiga *monge* 'monjo' es recull des del *DGLC* fins al *DIEC-2*. La nota de Coromines deu respondre a un dubte sobre l'adequació de la forma aquí}

15 *berbenàcia* ~ *verbenàcia* {Així al *DGLC*}

31 *cor* ~ *cos*

41 *Puerto Rico, porto-riqueny* ~ *Puertorico, puertoriqueny* {Aquest cas no consta a *DGLC*, *DOrt*}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

La gran majoria dels adjectius en *al* són pseudo-derivats, com revela en molts d'ells la sola comparació de llur forma amb la del primitiu corresponent: *marge, marginal; nom, nominal; línia, lineal; cas, casual; us, usual; sexe, sexual; text, textual; llavi, labial; llengua, lingual; geniva, gingival; fill, filial; esperit, espiritual; any, anual; mes, mensual; raó, racional; monge, monacal; bisbe, episcopal; cos, corporal; llei, legal; mestre, magistral; pluja, pluvial.*

ar. Ex.: *angle, angular; regla, regular; cercle, circular; poble, popular; cònsol, consular; tentacle, tentacular; illa, insular.*

ari, fem. **ària.** Ex.: *llegenda, llegendari; doctrina, doctrinari; milió, milionari; aliment, alimentari; parlament, parlamentari; dimissió, dimissionari; origen, originari; imatge, imaginari; calç, calcari.*

aci, fem. **àcia.** Ex.: *arena, arenaci; all, alliaci; cuir, coriaci; sèu, sebaci; berbena, berbenàcia.*

ic feble, fem. **ica.** Ex.: *base, bàsic; esfera, esfèric; con, cònic; cicle, cíclic; àngel, angèlic; granit, granític; àlgebra, algèbric; acadèmia, acadèmic; harmonia, harmònic; agonia, agònic; drama, dramàtic; problema, problemàtic; símptoma, simptomàtic; hipòtesi, hipotètic; anàlisi, analític; coure, cúpric; sofre, sulfúric.*

ífic, fem. **ífica.** Ex.: *honor, honorífic; prole, prolífic; ciència, científic.*

ístic, fem. **ística.** Ex.: *caràcter, característic.*

íac, fem. **íaca.** Ex.: *elegia, elegíac.*

oide. Ex.: *grafit, grafitoide; tifus, tifoide.* Un gran nombre de mots en *oide* s'usen com a noms: *esferoide* (de *esfera*), *trapezoide* (de *trapezi*), *helicoide* (de *hèlice*), etc., dels quals es deriven adjectius en *oïdal*: *esferoïdal, trapezoïdal, helicoïdal.*

i feble, fem. **ia.** Ex.: *ciclop, ciclopi; Hèrcules, herculi; os, ossi; corn, corni; èter, eteri; ferro, ferri; terra, terri; — aire, aeri; or, auri; plom, plumbi; marbre, marmori; arbre, arbori; cor, corpori; aigua, aqüi; vidre, vitri; llet, lacti.*

Dels noms d'un país, contrada, ciutat, etc., es deriva generalment l'adjectiu que significa «relatiu o pertanyent a aquest país, etcètera», i que, esdevingut nom, serveix per a designar les persones nades en aquest país, etc., els seus habitants, el parlar d'aquest país, etc. Els sufixos utilitzats són, com hem vist més amunt, *à* (Ex.: *València, valencià*), *í* (Ex.: *Barcelona, barceloní*), *enc* (Ex.: *Sabadell, sabadellenc*), *ès* (Ex.: *Perpinyà, perpinyanès*), i encara, altres com *er* (Ex.: *Brasil, brasiler*), *ol* (Ex.: *Espanya, espanyol*), *eny* (Ex.: *Puerto Rico, porto-riqueny*). Però s'esdevé en altres casos que és el nom del país que es deriva del nom dels seus habitants o de l'adjectiu corresponent, i el sufix més emprat en la seva

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 usats ~ usat

7 *altíssim* □ *grandíssim* ~ {A M 203 *gran, grandíssim* van abans de *bo*}

12 *bo, bonàs* ~ {En llapis al marge @}

23 ordinaris ~ ordinals

25 Notem *deu, desè* □ V. § 38. ~ Notem *deu, desè*. V. § 38. {Retallet ms enganxat amb goma al marge a M 204, text repassat i esmenat per Fabra: «Notem: *vint i un, vintiunè; vint i dos, vintidosè..., trenta un, trentaunè,* etc. V. § —». Al marge hi ha un interrogant en tinta, potser qüestionant la referència, que ha de ser § 39. Vg. OBS 27 i 28}

26 § 38 ~ = {Ha de ser § 39}

29 *enyorar, enyorós* ~ {Al marge, ms en llapis @, només hi ha «enyorós»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

formació és *ia* feble. Ex.: *rus, Rússia; búlgar, Bulgària; grec, Grècia; suec, Suècia; àrab, Aràbia.* Menys usats, trobem *ia* fort. Ex.: *turc, Turquia; etíop, Etiopia; andalús, Andalusia.* En alguns casos el nom del país coincideix amb la forma femenina de l'adjectiu. Ex.: *Suïssa, Noruega, Bohèmia, Abissínia, Alemanya.*

Adjectius derivats d'altres adjectius

147. *íssim,* fem. *íssima.* Ex.: *ample, amplíssim; alt, altíssim; bo, bonissim; car, caríssim; lleig, lletgíssim; fàcil, facilíssim; — gran, grandíssim; notable, notabilíssim.*

Amb els adjectius són emprats com a sufixos intensius *et, ó, às, ot* i, menys freqüentment, *oi* (fem. *eta, ona, assa, ota, oia*). Ex.: *petit, petitet, petitó; gran, grandàs; bo, bonàs; gros, grossot; lleig, lletget, lletjot; bonic, bonicoi.* I, amb doble sufix: *petitonet, grassonet, grandassot, grandassàs.*

Afegint a un adjectiu com *blau, dolç,* algun dels sufixos *enc, ís, ós* (fem. *enca, issa, osa*) es formen adjectius que signifiquen «tirant a blau», «tirant a dolç», etc.

blau, blavenc; groc, groguenc; roig, rogenc; ros, rossenc; morat, moradenc; rosat, rosadenc; dolç, dolcenc; cru, cruenc; tou, tovenc;

blau, blavís; groc, groguís; malalt, malaltís;

amarg, amargós; aspre, asprós; blau, blavós; negre, negrós; verd, verdós; vermell, vermellós; fred, fredós; humit, humitós.

De *cinquè* per amunt, els numerals ordinaris i fraccionaris es formen afegint als cardinals corresponents *(cinc)* el sufix *è,* femení *ena (cinquè, cinquena).* Notem *deu, desè; vint-i-un, vint-i-unè; vint-i-dos, vint-i-dosè, ..., trenta-un, trenta-unè,* etc. V. § 38.

Adjectius derivats de verbs

148. **ós,** fem. **osa.** Ex.: *abundar, abundós; agradar, agradós; enyorar, enyorós; cobejar, cobejós; frisar, frisós; reganyar, reganyós; esgarrifar, esgarrifós; lliscar, lliscós; estiregassar, estiregassós; enganxar, enganxós; arrapar-se, arrapós.*

ant, ent. Ex.: *tibar, tibant; amargar, amargant; picar, picant; pesar, pesant; sagnar, sagnant; famejar, famejant; bategar, bategant; abundar, abundant; apressar, apressant; agreujar, agreujant; imposar, imposant; humiliar, humiliant; sufocar, sufocant;*

coure, coent; complaure, complaent; atreure o *atraure, atraient; escaure, escaient; creure, creient; batre, batent; sorprendre, sorprenent; viure, vivent; saber, sabent; adir-se, adient; satisfer, satisfaent;*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

13-23 ~ {Entre els fulls 204-205, en un retall @, hi ha tres llistes de casos (segons les tres conjugacions), que E completa i arregla: vg. TF 148}

30 noms de persona ~ — noms de persona

38 tot altra ~ {Construcció de *tot* que sembla contravenir al que es diu a 82.28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

bullir, bullent; pudir, pudent; brunzir, brunzent; resplendir, resplendent; punyir, punyent; negligir, negligent; florir, florent; conduir, conduent; exigir, exigent; morir, morent; — venir, vinent; provenir, provinent; avenir-se, avinent; abstenir-se, abstinent; eixir, ixent; seguir, següent.

Notem: *punxent* (de *punxar*), al costat de *punxant, llisquent* (de *lliscar*) al costat de *lliscant, esquitllent* (de *esquitllar*).

Terminats en *int*, hi ha *sortint* (de *sortir*), *sobresortint* (de *sobresortir*) i l'arcaic *oint* (de *oir*).

V. § 135: *jeure, jacent; decaure, decadent; obeir, obedient; veure, vident; dissoldre, dissolvent; concórrer, concurrent; ocórrer, ocurrent; fondre, fundent.*

[Observem que, en general, els adjectius en *ant, ent, int*, coincideixen amb els gerundis dels verbs corresponents. Això és el que passa sempre amb els de la primera conjugació], *anant, estudiant*, etc. [i també sovint amb els de la segona i la tercera:] *equivalent, adient, aprenent, atraient, caient, corrent, coent, creixent, naixent*, etc.; *sortint, sobresortint, oint.*

[Però els següents, entre altres, difereixen:] *convencent, convincent; jaient, jacent; concorrent, concurrent; veient, vident; fonent, fundent; remetent, remitent; pretenent, pretendent; dissolent, dissolvent; vivint, vivent; convivint, convivent; sobrevivint, supervivent;*

adherint, adherent; coincidint, coincident; convenint, convinent i *convenient; convergint, convergent; excellint, excellent; influint, influent; negligint, negligent; servint, servent; abstenint-se, abstinent; avenint-se, avinent; bullint, bullent; contenint, continent; lluint, lluent; pudint, pudent; eixint, ixent; sofrint, sofrent; suplint, suplent; tenint, tinent; venint, vinent.*

Exemples de noms en *ant* i *ent*: noms de persona, alguns dels quals posseeixen un femení en *anta, enta*. Ex.: *comerciant, anunciant, protestant, manifestant, signant, caminant, viatjant, navegant, habitant, combatent, suplent, anants i vinents, ajudant ajudanta, acompanyant acompanyanta, estudiant estudianta, aprenent aprenenta, servent serventa, president presidenta.* — Noms de cosa. Ex.: *girant, tombant, baixant, vessant, voltants, topants, minvant, batent, rompent, romanent, ascendent, caient, jaient.*

Una significació tot altra que *ant* i *ent* tenen els sufixos **and** i **end** (fem. *anda* i *enda*). Ex.: *sumand, multiplicand, dividend, examinand examinanda, graduand graduanda, reverend reverenda, colend colenda.*

dor, dora. Ex.: *abassegar, abassegador; abrusar, abrusador; aclaparar, aclaparador; astorar, astorador; agabellar, agabellador; afa-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

12 noms de persona ~ — noms de persona

19 *llegidor* ~ *llegir* {A M 206 hi faltaria, doncs, *llegidor*}

30 ~ {Al marge, en llapis @: «metjaire?». *DECat*, V: 644a27: «*Metjaire* (afegit per Fabra al marge de l'original de la seva gramàtica pòstuma, § 148) i només registrat per Bulbena i Vogel»}

31 precedits ~ precedit

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

lagar, afalagador; caminar, caminador; durar, durador; eixordar, eixordador; embafar, embafador; enlluernar, enlluernador; enraonar, enraonador; esborronar, esborronador; esperançar, esperançador; lluitar, lluitador; menjar, menjador; pertorbar, pertorbador; suar, suador; treballar, treballador; volar, volador;

conèixer, coneixedor; merèixer, mereixedor; decebre, decebedor; pondre, ponedor; corprendre, corprenedor; prometre, prometedor; vèncer, vencedor; saber, sabedor;

aterrir, aterridor; colpir, colpidor; conquerir, conqueridor; distribuir, distribuïdor; esdevenir, esdevenidor; esfereir, esfereïdor; proveir, proveïdor; viure, vividor.

Exemples de noms en *dor* i *dora*: noms de persona. Ex.: *llaurador, pescador, caçador, muntador, brodadora, administrador, governador, predicador, boxador, agitador, batedor, venedora, fonedor, expenedor, bevedor, teixidor, cosidora, tenidor.* — Noms de cosa. Ex.: *mocador, agafador, arreplegador, espolsadors, tapadora, piconadora, regadora, debanadores, sostenidors, acumulador, carburador, metralladora.*

V. § 134: *dirigir, director; llegidor, lector; produir, productor; construir, constructor; conduir, conductor; rebre, receptor; escriure, escriptor; corrompre, corruptor; redimir, redemptor; extingir, extintor; detenir, detentor; dividir, divisor; preveure, previsor; agredir, agressor; emetre, emissor.*

Notem: *acceleratriu, adoratriu, cantatriu,* al costat de *acceleradora, adoradora, cantadora.*

aire. Ex.: *xerrar, xerraire; garlar, garlaire; rondinar, rondinaire; botzinar, botzinaire; cridar, cridaire; gemegar, gemegaire; renegar, renegaire; pidolar, pidolaire; manar, manaire; criticar, criticaire; dansar, dansaire; cantar, cantaire.* (Alguns d'aquests mots en *aire* són exclusivament usats com a noms: *dallaire, paraire.*)

er, fem. **era** (generalment precedits d'un *an*). Ex.: *plorar, ploraner; cridar, cridaner; trigar, triganer; pixar, pixaner; — parlar, parler.*

dor, fem. **dora** (de diferent significació que el *dor* damunt esmentat). Ex.: *segar, segador* (Ex.: *blat segador,* expressió en què *segador* no vol dir «que serveix per a segar», com, per exemple, en l'expressió *màquina segadora,* sinó «que està en saó per a ésser segat»); *pagar, pagador* (Ex.: *suma pagadora*); *casar, casador* (Ex.: *minyona casadora*); *entendre, entenedor* (Ex.: *paraules entenedores*); *llegir, llegidor* (Ex.: *una lletra llegidora*); *atorgar, atorgador.*

tori, fem. **tòria.** Ex.: *girar, giratori; oscillar, oscillatori; depilar, depilatori.* (V. § 135) *contradir, contradictori; rodar, rotatori.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

12 — *fondre (fusió)* ~ *-fondre (fusió)* {Hauria de ser «(*-fusió*)», com en els casos de «(*-missió*)», «(*-prensió*)» de tot seguit}

18 *produir (producció), productible* ~ {A M 208 hi ha «*produir, produïble*» més avall, abans de *deduir*; i *producció* abans de *deducció*; E ho reorganitza i substitueix *produïble* per *productible*. *DGLC* i *DOrt* porten *productible* 'que es pot produir' però no *produïble*; però a partir de *²DGLC* (i fins al *DIEC-2*) s'introdueix la segona forma i se suprimeix la primera. *DCVB* les recull totes dues, i *DECat*, cap}

29 *embrutívol* ~ {Àpax: vg. 138.3-4 i OBS 21}

37-38 *repressiu* □ *suggestiu* ~ *repressió* □ *suggestió* {Lapsus evidents. Coromines no adverteix l'esmena (vg. OBS 28)}

38 *oir* □ *receptiu* ~ {A M 208 hi ha una primera redacció «*oir, auditiu; posseir, possessiu*», ratllada: s'abandonen, doncs, *posseir, possessiu*}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ble *(able, ible).* Ex.: *alleujar, alleujable; arranjar, arranjable; atorgar, atorgable; avaluar, avaluable; blasmar, blasmable; cobejar, cobejable; comptar, comptable; defensar, defensable; lloar, lloable; menysprear, menyspreable; copsar, copsable; remeiar, remeiable; suposar, suposable;*

avorrir, avorrible; defugir, defugible; guarir, guarible; negligir, negligible; exhaurir, exhaurible; argüir, argüible; oir, oïble; fruir, fruïble; atribuir, atribuïble; — perdre, perdible; constrènyer, constrenyible; moure, movible.

El sufix *ble* es comporta en certs casos com els sufixos *iu, or,* etc., de què és qüestió en el § 135. Així tenim: *accedir (accessió), accessible; corroir (corrosió), corrosible; dividir (divisió), divisible; — fondre (fusió), fusible, difusible, confusible; -metre (-missió), admissible, emissible, permissible,* etc.; *percebre (percepció), perceptible* (però *apercebre, apercebible); corrompre (corrupció), corruptible; persuadir (persuasió), persuasible; -prendre (-prensió), comprensible, reprensible; rebre (recepció), receptible; reduir (reducció), reductible; produir (producció), productible; succeir (successió), successible; dissoldre (dissolució), dissoluble.* Però: *absorbir, absorbible; cedir, cedible; elidir, elidible; extingir, extingible; dirigir, dirigible; corregir, corregible; elegir, elegible; reprimir, reprimible; eximir, eximible; distribuir, distribuïble; traduir, traduïble; deduir, deduïble,* etc. (malgrat *absorció, cessió, elisió, extinció, direcció, correcció, elecció, repressió, exempció, distribució, traducció, deducció,* etc.).

ívol, fem. **ívola.** Ex.: *menjar, mengívol; llançar, llancívol* (exemple: *una arma llancívola*); *manejar, manegívol; escoltar, escoltívol; tòrcer, torcívol; avançar, avancívol* (Ex.: *un camí avancívol*); *enyorar, enyorívol; embrutar, embrutívol.*

Un cert nombre de derivats en *ívol* són sinònims de derivats amb altres sufixos (*ble, ós, dís,* etc.). Ex.: *avorrívol, avorrible; comportívol, comportable; agradívol, agradós; llisquívol, lliscós; trenquívol, trencadís; espantívol, espantadís; errívol, errador; atractívol, atractiu.*

iu, fem. **iva.** Ex.: *imitar, imitatiu; qualificar, qualificatiu; formar, formatiu; afirmar, afirmatiu; venjar, venjatiu; partir, partitiu; produir, productiu; elegir, electiu; agredir, agressiu; reprimir, repressiu; suggerir, suggestiu; oir, auditiu; rebre, receptiu.* V. § 134, penúltim apartat.

dís, fem. **dissa.** Ex.: *filar, filadís; armar, armadís; llevar, llevadís; córrer, corredís; plegar, plegadís; — encomanar-se, encomanadís; embrutar-se, embrutadís; trencar-se, trencadís; vinclar-se, vincladís; engrunar-se, engrunadís; esbullar-se, esbulladís; escórrer-se,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3-4 *enterbolir* □ *esborradís* ~ {Figuren ms en un retall enganxat a M 209. *Enterboledís* és un àpax: vg. *DECat*, VIII: 578a58}

23ss ~ {E reorganitza la classificació de M: vg. TF 150}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

escorredís; esmunyir-se, esmunycdís; fondre's, fonedís; cargolar-se, cargoladís; arrapar-se, arrapadís; bellugar-se, bellugadís; enamorar-se, enamoradís; enyorar-se, enyoradís; enterbolir, enterboledís; enfilar-se, enfiladís; esborrar, esborradís.

149. Un participi passat pot haver esdevingut un veritable adjectiu. Ex.: *estret* (p. p. de *estrènyer*) és un adjectiu en una frase com *És un carrer estret; tort,* en una frase com *Té les cames tortes; desabrigat,* en una frase com *És un paratge desabrigat* (frases en les quals *estret* no vol dir «disminuït en amplària», sinó «que té relativament poca amplària»; *tort* no vol dir «que ha estat torçat» sinó simplement «no dret»; *desabrigat* no vol dir que «ha cessat d'estar abrigat», sinó simplement «no abrigat», «sense abric»).

El participi passat, però, sense deixar d'ésser verb, pot emprar-se com a complement determinatiu o predicatiu d'un nom, a l'igual que un adjectiu; és, doncs, un mot que participa de la naturalesa d'un verb i d'un adjectiu, d'on prové que hagi estat denominat participi. Els adjectius en *ant* i *ent* de què és qüestió en el § 148, havent estat originàriament participis dels verbs corresponents, avui encara solen ésser denominats participis (participis presents), d'on ve que els participis en *at, ut,* etc. (V. § 59), siguin encara denominats participis passats i no simplement participis.

Verbs derivats de noms, d'adjectius i d'altres verbs

150. I. Els verbs derivats de noms i d'adjectius pertanyen tots a la primera conjugació o a la tercera model IIIa (V. § 50). Molts d'ells, alhora que prenen una de les dues terminacions *ar* o *ir,* s'adjunten un prefix. Ex.: *apressar,* derivat de *pressa*; *encoratjar,* derivat de *coratge*; *esbiaixar,* derivat de *biaix.* V. §§ 153 i següents.

arrel, arrelar; tany, tanyar; fulla, fullar; borró, borronar; fruit, fruitar; gra, granar; pell, pellar; canó (d'una ploma), *canonar; — cabrit, cabridar; garrí, garrinar; pollí, pollinar; — dalla, dallar; premsa, premsar; picó, piconar; raspall, raspallar; sedàs, sedassar; garbell, garbellar; cisell, cisellar; burí, burinar; alambí, alambinar; burxa, burxar; esperó, esperonar; agulló, agullonar; deixuplines, deixuplinar; urpa, urpar; queixal, queixalar; tos, tossar; — estontol, estontolar; faixa, faixar; soga, sogar; segell, segellar; — níquel, niquelar; suc, sucar; fum, fumar; sal, salar; fems, femar; sorra, sorrar; llast, llastar; encens, encensar; — trena, trenar; nu, nuar; cargol, cargolar; cabdell, cabdellar; balma, balmar-se; esglaó, esglaonar; espai, espaiar; imant, imantar; jaspi, jaspiar; — collecció,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

12 *dropo, dropejar* ~ {Al capdamunt de M 211 hi ha, ms en llapis @, només «dropejar»}

28 *calamarsa, calamarsejar* ~ *calamarça, calamarcejar* {malgrat que M 211 és mc i està repassat. Vg. 121.30 i OBS 28}

39-42 i 140.4 ~ {Els quatre parèntesis, amb el seu contingut, són afegits de E}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

colleccionar; congestió, congestionar; afecció, afeccionar; esperança, esperançar; meravella, meravellar; deler, delerar; estatge, estatjar; alegre, alegrar; sadoll, sadollar; guerxo, guerxar-se; místic, mustigar; fix, fixar; igual, igualar; oblic (fem. *obliqua*), *obliquar; absent, absentar-se; altiu, altivar-se; buit, buidar; agre, agrir; espès, espessir; estret, estretir; amorós, amorosir.*

Molts verbs derivats terminats en *ar* presenten un element formatiu (*ej, eg,* etc.) intercalat entre aquesta terminació i el radical del primitiu. A continuació donem exemples d'aquests verbs:

II. **ejar.** Ex.: a) *agre, agrejar; ample, amplejar; balb, balbejar; quec, quequejar; poc, poquejar; blanc, blanquejar; fosc, fosquejar; dolç, dolcejar; dropo, dropejar; verd, verdejar; sord, sordejar; amarg, amarguejar; llarg, llarguejar; roig, rogejar; prim, primejar; gran, grandejar; clar, clarejar; balder, balderejar; rar, rarejar; escàs, escassejar; ros, rossejar; estret, estretejar; brut, brutejar; beneit, beneitejar; fat, fadejar; alt, altejar; curt, curtejar; lluent, lluentejar; fluix, fluixejar; coix, coixejar; cru, cruejar; — criatura, criaturejar; dona, donejar; senyor, senyorejar; savi, saviejar; bèstia, bestiejar; simi, simiejar; ciutat, ciutadejar; poble, poblejar; fura, furetejar; anguila, anguilejar; llana, llanejar; all, allejar;*

b) *braç, bracejar; cua, cuejar, cuetejar; espatlla, espatllejar; parpella, parpellejar; fressa, fressejar; remor, remorejar; suc, suquejar; sang, sanguejar; bava, bavejar; llàgrima, llagrimejar; gota, gotejar; espurna, espurnejar; guspira, guspirejar; flama, flamejar; marrada, marradejar; gana, ganejar; fam, famejar; set, sedejar; ànsia, ansiejar; cabòria, caboriejar; desvari, desvariejar; fantasia, fantasiejar; porfídia, porfidiejar; carena, carenejar; costa, costera, costerejar; frontera, fronterejar; borrasca, borrasquejar; calamarsa, calamarsejar; març, marcejar; vespre, vesprejar.*

c) *fuet, fuetejar; bastó, bastonejar; ribot, ribotejar; carro, carrejar, carretejar; tros, trossejar; bocí, bocinejar; aire, airejar; bronze, bronzejar; festa, festejar; llagot, llagotejar; fàstic, fastiguejar; neguit, neguitejar; angúnia, anguniejar; sermó, sermonejar; agrejar* en el sentit de «fer tornar agre»; *blanquejar* en el sentit de «fer tornar blanc»; *senyorejar* en el sentit de «ésser senyor de» (Ex.: *El príncep senyorejava totes aquelles terres. Senyorejar les pròpies passions*).

Amb el sufix *ejar* es formen, com veiem, un gran nombre de verbs intransitius que, quan són derivats d'un adjectiu (V. l'apartat *a*), signifiquen posseir en un grau major o menor la qualitat expressada per l'adjectiu, per exemple, *agrejar* («tornar-se agre»), derivat de *agre*, i, quan són derivats d'un nom (V. l'apartat *b*),

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 ~ {Vg. 139.39}
15 intransitiu, *negociejar* ~ intransitiu; — *negociejar*
18 intransitius □ intransitius ~ intransitiu □ intransitiu
19 *sanglotejar* i *sanglotar* ~ Ø
29 *emfasitzar* ~ {Vg. 86.37}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

tenir coses, fer coses pròpies de la persona o cosa designada pel nom, per exemple, *criaturejar*, derivat de *criatura*. La resta dels verbs en *ejar* són en llur majoria intransitius; però *ejar* entra també en la formació d'un bon nombre de verbs transitius (V. l'apartat *c*) derivats de noms i d'adjectius.

Sovint, al costat d'un verb en *ejar*, existeix un verb en *ar* no precedit de l'element *ej*, derivats tots dos verbs d'un mateix nom o el primer del segon. Ex.: *negociejar* i *negociar* (de *negoci*), *forcejar* i *forçar* (de *força*), *estiuejar* i *estiuar* (de *estiu*), *fumejar* i *fumar* (de *fum*), *palpejar* i *palpar*, *temptejar* i *temptar*, *forfollejar* i *forfollar*. Si els dos verbs (el verb en *ejar* i el verb en *ar* no procedit de *ej*) tenen algun cop significacions força diferents (per ex., *forcejar* i *forçar*, *ventejar* i *ventar*, *damnejar* i *damnar*), altres cops la diferència de significacions és petita o nulla. Ex.: *critiquejar* i *criticar*, *belluguejar* i *bellugar* intransitiu, *negociejar* i *negociar*, *desvariejar* i *desvariar*, *gloriejar-se* i *gloriar-se*, *calafatejar* i *calafatar*, *freturejar* i *freturar*, *forfollejar* i *forfollar*, *boxejar* i *boxar*, *flirtejar* i *flirtar*, *flairejar* i *flairar* intransitius, *fumejar i fumar* intransitius, *sanglotejar* i *sanglotar*.

III. **egar.** Els verbs en *egar*, alhora que contenen l'element formatiu *eg*, porten sovint adjuntat un prefix. Ex.: *pedregar* (de *pedra*), *llampegar* (de *llamp*), *manegar* (de *mà*), *abonyegar* (de *bony*), *amuntegar* (de *munt*), *apedregar* (de *pedra*), *assedegar* (de *set*), *empantanegar* (de *pantà*), *empolsegar* (de *pols*), *esdentegar* (de *dent*), *esfilegar* (de *fil*), *gemegar*, *empudegar*, *estossegar*.

IV. **itzar.** Ex.: *òrgan, organitzar; caràcter, caracteritzar; hospital, hospitalitzar; ozon, ozonitzar; — obstacle, obstaculitzar; dogma, dogmatitzar; sistema, sistematitzar; — agonia, agonitzar; harmonia, harmonitzar; èmfasi, emfasitzar; — síntesi, sintetitzar; anàlisi, analitzar; paràlisi, paralitzar;*

estèril, esterilitzar; fèrtil, fertilitzar; mòbil, mobilitzar; general, generalitzar; real, realitzar; etern, eternitzar; diví, divinitzar; suau, suavitzar; agut, aguditzar; vulgar, vulgaritzar; català, catalanitzar; francès, francesitzar.

Cal parar esment a no escriure *itzar* en lloc de *isar* en aquells verbs que terminen en *isar* pel fet d'ésser derivats de mots acabats en *is*, tals com *improvisar* (de *improvís*), *matisar* (de *matís*), *croquisar* (de *croquis*), *irisar* (de *iris*).

V. **ificar.** Ex.: *os, ossificar; gas, gasificar; déu, deïficar; classe, classificar; signe, significar; exemple, exemplificar;*

digne, dignificar; just, justificar; simple, simplificar; rar, rarificar; pur, purificar; sant, santificar;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

11 *enllardar* □ *empatxonar* ~ {Al peu de M 214, tres anotacions en llapis @: «enllardonar, empatxonar, tastonar», que E integra, llevat el darrer (tots tres consten a 112.20a); «singlotar singlotejar -eig», que no passa a E; «vivotejar», que el mateix M ja integra en tinta a 141.16}

19 Adverbis ~ Ø

20-33 ~ {El § 151 és ms a M 214bis, i se'n conserva una versió també ms, més informal i incompleta, al portafolis VIII, que duu el núm. de § 152}

21 § 84 ~ = {Ha de ser § 88}

23 *a reculons* ~ {En llapis negre al marge de 214bis @}

26 *proper* ~ *proper, apropar*

31 *aviat, aviadet* ~ Ø

32 ~ {TC 39: «*poc a poc, poc a poquet* (autògraf)». *DGLC: a poc a poc, a poc a poquet*, i així ho ha considerat la tradició}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

glòria, glorificar; fruit, fructificar; creu, crucificar; pau, pacificar; — dolç, dulcificar.

VI. **itar.** Ex.: *dèbil, debilitar; fàcil, facilitar; feliç, felicitar.*

VII. Hi ha un bon nombre de verbs de la primera conjugació formats amb l'ajut de determinats infixos intensius (*ass, iss,* etc. V. § 132). Ex.: *adobar, adobassar; allargar, allargassar; escridar-se escridassar-se; esclafar, esclafassar; esquerdar, esquerdissar; adormir-se, adormissar-se; capir, capissar; esclarir-se, esclarissar-se; enllardar, enllardissar; escanyar-se, escanyussar-se; menjar, menjussar; aixafar, aixafinar; clenxar, clenxinar; arrapar-se, arrapinyar-se; garfir, garfinyar; plorar, plorinyar; enllardar, enllardonar; empatxar, empatxonar; enamorar-se, enamoriscar-se; ploure* (ger. *plovent*), *ploviscar; gronxar-se, gronxolar-se; penjar-se, penjolar-se; migrar-se, migrolar-se.* — A notar els verbs en *-otejar: menjar, menjotejar; parlar, parlotejar; xerrar, xerrotejar; besar, besotejar; treballar, treballotejar; beure* (ger. *bevent*), *bevotejar; viure* (ger. *vivint*), *vivotejar; trigar, trigotejar,* etc. Cp. *cantar, cantussejar; ploure* (gerundi *plovent*), *plovisquejar; plorar, ploriquejar; ventar, ventolejar.*

Adverbis

151. Són en gran nombre els adverbis trets d'adjectius afegint a la forma femenina d'aquests la terminació *ment* (V. § 84). Notem l'ús de la terminació *ons* en un cert nombre de locucions adverbials: *a bocons, a borbollons, a forfollons, a rebolcons, a reculons, a rodolons, a rossegons, a tomballons, a trompons, de genollons.*

D'un adverbi pot treure's per derivació un nom, un adjectiu, un verb, un altre adverbi. Ex.: de *prop: proper;* de *lluny: llunyà, allunyar;* de *darrera: endarrerir-se;* de *davant: davanter, davantejar;* de *dins: endinsar;* de *fora: forà, enforat;* de *davall: davallar, davallada;* de *enlaire: enlairar.* El sufix intensiu *et* que trobem, per exemple, en *petitet,* tret de l'adjectiu *petit* (V. § 147), pot també ajuntar-se a adverbis i locucions adverbials: *lluny, llunyet; aviat, aviadet; a prop, a propet; poc a poc, poc a poquet; de matí, de matinet.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 COMPOSICIÓ ~ Ø

3ss ~ {Vg. TF 152}

11-12 *cama* □ *camallarg* ~ *ala* □ *alallarg* {Lapsus: E s'adequa al mot de 142.3. Vg. 152.12 i 33}

17 I notem ~ I és a notar {Vg. TC 40 i el meu § 1.3.3}

21 Composts formats amb prefixos ~ B. Derivació per mitjà de prefixos {M 215bis: ratllat i deixat sense títol}

23 *pirrossa, apirrossar-se* ~ {M 215bis: en llapis al marge @}

25 *Racó, arraconar* ~ *recó, arreconar* {Vg. OBS 6}

27 *carrer* ~ *carrera*

32 *acomiadar-se* ~ *acomiadar*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

VII

COMPOSICIÓ

152. En els mots *contraprojecte, comptagotes, camallarg,* hom reconeix fàcilment dues parts o elements constitutius, com en els mots *ventós,* derivat de *vent, groguenc,* derivat de *groc,* i *deslleial,* derivat de *lleial* (V. § 130); però, mentre que en aquests mots un sol dels seus components és un mot (el nom *vent* en *ventós,* l'adjectiu *groc* en *groguenc,* l'adjectiu *lleial* en *deslleial*), en aquells mots ambdós elements constitutius són mots: la preposició *contra* i el nom *projecte* en *contraprojecte*; una forma del verb *comptar* i el nom *gotes* en *comptagotes;* el nom *cama* i l'adjectiu *llarg* en *camallarg.*

Quan el primer element constitutiu d'un mot compost és un adverbi o una preposició, aquest element és considerat com un prefix, i així pot dir-se que un mot com *contraprojecte* és un derivat de *projecte* per mitjà del prefix *contra,* com es diu que *ventós* és un derivat de *vent* per mitjà del sufix *ós.* I notem que es consideren com a mots composts no solament aquests derivats sinó els formats amb l'ajut dels prefixos febles (V. § 153) i dels manllevats al llatí i al grec tals com *super, arxi.* V. § 156.

Composts formats amb prefixos

153. a. Ex.: *pilot, apilotar; caramull, acaramullar; manyoc, amanyogar; pirrossa, apirrossar-se; terròs, aterrossar-se; gleva, aglevar-se; grumoll, agrumollar-se; borralló, aborrallonar-se; ble, ablenar-se; doll, adollar-se; mota, amotar-se.* Cp. § 146 (sufix *at*). *Racó, arraconar; recer, arrecerar; llit, allitar-se; jaç, ajaçar-se; jóc, ajocar-se; carrer, acarrerar-se; fons, afonar; terra, aterrar; — mida, amidar; vàlua, avaluar; pam, apamar; — molló, amollonar; terme, atermenar; — dia, adiar; jorn, ajornar; — pressa, apressar-se; fallera, afallerar-se; ira, aïrar-se; tràfec, atrafegar-se; passió, apassionar-se; dolor, adolorar; calor, acalorar; — cara, acarar; genoll, agenollar-se; — comiat, acomiadar-se;*

vergonya, avergonyir; sabor, assaborir; favor, afavorir; temor, atemorir;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

28-29 defugint □ asterisc ~ defugint □ asterisc.) {Al marge, una redacció alternativa ms @, que justifica aquest parèntesi: «(Actualment hom defuig»}

33 Hi ha ~ Hi han {mc, amb la *n* ratllada a mà, M 216}

42 *pila, empilar* ~ {En un paperet suplementari enganxat a M 217 hi ha una sèrie d'ex. d'aquest punt, en tinta, amb sengles senyals d'inserció; llevat «empilar?», en llapis @. Hi ha també un *butxaca, embutxacar* repetit, que E no repeteix}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

pla, aplanar; pregon, apregonar; ferm, afermar; fluix, afluixar; flonjo, aflonjar; sec, assecar; segur, assegurar; viu, avivar; content, acontentar; quiet, aquietar; sabent, assabentar;

magre, amagrir; feble, afeblir; franc, afranquir; profund, aprofundir; covard, acovardir; frèvol, afrevolir; clar, aclarir; lleuger, alleugerir; barat, abaratir; lent, alentir; bla, ablanir; bo, abonir; rodó, arrodonir.

L'adjunció d'aquest prefix a certs verbs intransitius en fa verbs transitius o pronominals. Ex.: *jeure (Jèiem a terra), ajeure (Ajagueren el ferit damunt de la taula), ajeure's (Ens vam ajeure a l'ombra d'una alzina); seure, asseure, asseure's; dormir, adormir, adormir-se; tardar (No tardis a venir), atardar (Atarden molt la vinguda a Barcelona), atardar-se (Cada dia s'atarden al cafè fins a les dotze); semblar (Aquesta fruita sembla madura), assemblar-se (Aquest noi s'assembla al seu pare); baixar (Els preus baixen), abaixar (Cal abaixar els preus); pujar, apujar.*

Quan existeixen dos verbs que solament difereixen per la presència del prefix *a* en l'un i l'absència d'aquest prefix en l'altre, els dos verbs tenen sovint la mateixa significació. Ex.: *afigurar-se* i *figurar-se; adelitar-se* i *delitar-se; aviciar-se* i *viciar-se; arrossegar* i *rossegar; arreplegar* i *replegar* (en un dels seus sentits); *avarar* i *varar; alliberar* i *lliberar; anivellar* i *nivellar;* aconsellar* i *consellar;* aconseguir* i *conseguir;* assecar* i *secar;* afusellar* i *fusellar;* trossar* i *atrossar; sadollar* i *assadollar; moblar* i *amoblar; travessar* i *atravessar;* consolar* i *aconsolar;* penedir-se* i *apenedir-se;* turmentar* i *aturmentar.** En aquest cas, però, la llengua escrita dóna generalment la preferència a l'un dels dos verbs (el que esmentem en primer lloc) sobre l'altre, defugint sobretot l'ús dels que hem senyalat amb un asterisc. Però altres cops, els dos verbs, l'un amb *a* i l'altre sense, tenen significacions diferents. Ex.: *anomenar* i *nomenar; apreuar* i *preuar; abastar* i *bastar; assenyalar* i *senyalar; aguaitar* i *guaitar; allevar* i *llevar; allistar* i *llistar.*

Hi ha noms com *arrel,* que, al costat d'aquesta forma, n'admeten una altra desproveïda de la seva *a* inicial: *rel.* En aquest mot, *rel* és la forma primitiva, d'on ha sortit l'altra per l'aglutinació d'una *a* (que, cal advertir-ho, no és el prefix *a*). A vegades s'ha esdevingut el contrari: *avellana,* per exemple, perdent la seva *a* inicial, ha donat *vellana.* Tenim així: *arrel* i *rel, afrau* i *frau, agram* i *gram, aglà* i *gla, arrova* i *rova, acer* i *cer, avellana* i *vellana, amaluc* i *maluc,* etc.

en (*em* davant de *m, b, p*). Ex.: *bagul, embagular; bóta, embotar; cove, encovenar; pila, empilar; beina, embeinar; dolla, endollar; butxaca, embutxacar; barca, embarcar; cotxe, encotxar; ma-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8 *empulsar* □ *turó* ~ *empolsar* □ *turo* {Lapsus a E. *Turo* no és a *DGLC* ni *DOrt*; sí el verb i la forma *tur* per al nom; però Fabra canvià l'article *tur* per «*turo* (o *tur*)» per al [2]*DGLC*: *vg.* Fabra (2007: 1993)}

23 *super* ~ *superb*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

gatzem, emmagatzemar; gàbia, engabiar; grapa, engrapar; cau, encauar; presó, empresonar; cercle, encerclar; paret, emparedar; xarxa, enxarxar; branca, embrancar-se; — catifa, encatifar; rajola, enrajolar; domàs, endomassar; garlanda, engarlandar; paper, empaperar; cera, encerar; llustre, enllustrar; quitrà, enquitranar; vesc, envescar; sèu, enseuar; sabó, ensabonar; sucre, ensucrar; guix, enguixar; sofre, ensofrar; vernís, envernissar; farina, enfarinar; pols, empulsar; midó, emmidonar; turó, enturar-se; metzina, emmetzinar; bena, embenar; mànec, emmanegar; cèrcol, encercolar; joia, enjoiar; capçal, encapçalar; — rotlle, enrotllar; rínxol, enrinxolar-se; creu, encreuar; — núvol, ennuvolar-se; boira, emboirar-se; pluja, emplujar-se; calma, encalmar-se; — coratge, encoratjar; ràbia, enrabiar-se; verí, enverinar; cabòria, encaboriar-se; neguit, enneguitar-se; rogall, enrogallar-se; febre, enfebrar-se; butllofa, embutllofar-se; deute, endeutar-se; gatge, engatjar; mainada, emmainadar-se; mirall, emmirallar;

peresa, emperesir; basarda, embasardir; malura, emmalurir-se; fredor, enfredorir; fervor, enfervorir-se; bot, embotir; call, encallir; — pedra, empedreir-se; vidre, envidreir-se; fera, enfereir-se;

brut, embrutar; ple, emplenar; cec, encegar; pitjor, empitjorar; badoc, embadocar;

negre, ennegrir; tendre, entendrir; aspre, enasprir; pobre, empobrir; balb, embalbir; super, ensuperbir; xic, enxiquir; blanc, emblanquir; fosc, enfosquir; dolç, endolcir; pàllid, empallidir; lleig, enlletgir; tèrbol, enterbolir; cruel, encruelir; vell, envellir; foll, enfollir; gran, engrandir; dur, endurir; car, encarir; rar, enrarir; darrer, endarrerir; gelós, engelosir; curiós, encuriosir; gros, engrossir; ros, enrossir; petit, empetitir; malalt, emmalaltir; cert, encertir-se; trist, entristir; valent, envalentir; dolent, endolentir; bru, embrunir; va, envanir; — tebi, entebeir; musti, emmusteir; fat, enfadeir; mans, emmanseir; bord, embordeir-se

Alguns verbs formats amb el prefix *en* tenen com a sinònims verbs sense prefix o amb el prefix *a*. Ex.: *emmurallar* i *murallar; emmaridar* i *maridar; enregistrar* i *registrar; emmustigar-se* i *mustigar-se; encorbar* i *corbar; enagrir* i *agrir; — enllitar-se* i *allitar-se; encorralar* i *acorralar; encoblar* i *acoblar*. Tenen, al contrari, significacions distintes *engreixar* (Ex.: *engreixar un porc*) i *greixar* (Ex.: *greixar una màquina*); *enraonar* i *raonar; encreuar* i *creuar; enviar* i *aviar; emplaçar, aplaçar* i *plaçar; endreçar, adreçar* i *dreçar*.

Notem, ací, que els verbs derivats d'adjectius per l'adjunció de les terminacions *ar* o *ir*, tot essent la mateixa la relació que hi ha entre la significació de l'adjectiu i la del verb corresponent

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4,5,6 exemple ~ ex.
17 [*emmenar*] ~ Ø
25 *m, p, b* ~ *m, b, p* {El canvi deu respondre al fet que primer hi ha els ex. de *p*. Al marge, en llapis: «inambigu»}
28 *imprecís* ~ {És al marge @ en llapis}
31 *immacable* ~ *immancable*
38 *esterarinyar* ~ *esteranyinar* {Lapsus de E, corregit per TC 71, esmena practicada a la 2a ed. de l'obra}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

(aquest expressant el procés en virtut del qual algú o quelcom esdevé posseïdor de la qualitat expressada per l'adjectiu o passa a posseir-la en major grau), els uns són formats sense l'ajut de cap prefix —per exemple, *sadollar* (de *sadoll*), *espesseir* (de *espès*)—, d'altres amb l'ajut del prefix *a* —per exemple, *afluixar* (de *fluix*), *aclarir* (de *clar*)—, i d'altres, amb l'ajut del prefix *en* —per exemple, *embrutar* (de *brut*), *empobrir* (de *pobre*). Entre els verbs derivats de noms tenim, anàlogament, casos com *estontolar* (de *estontol*) al costat de *apuntalar* (de *puntal*), *salar* (de *sal*) al costat de *enquitranar* (de *quitrà*), *aïrar-se* (de *ira*) al costat de *enrabiar-se* (de *ràbia*). Quant a ésser el verb de la primera conjugació o de la tercera, compareu *aprimar* (de *prim*) i *amagrir* (de *magre*), *apregonar* (de *pregon*) i *aprofundir* (de *profund*). Notem, derivats d'un mateix nom o adjectiu i amb idèntica significació, *entristir* i *entristar*, *enorgullir-se* i *enorgullar-se*, *emmalurir-se* i *emmalurar-se*.

En alguns verbs la síl·laba *em* o *en* amb què comencen és el pronom *en*: *emportar-se*, *endur-se*, [*emmenar*], *empensar-se*, *enriure's*, *emburlar-se*. Els dos darrers es consideren inacceptables. No es dirà, doncs, *Ell s'emburla de tothom. D'això, ell se n'emburla. Va enriure's del seu pare*, sinó *Ell es burla de tothom. D'això, ell se'n burla. Va riure's del seu pare*. Cal evitar també construccions com *Va emportar-se'n quatre capses* (cal dir: *Va emportar-se quatre capses*); és, en canvi, correcte: *Capses? Va emportar-se'n quatre* o *se'n va emportar quatre*.

in (*im* davant de *m*, *p*, *b*; *ir* davant de *r*; *il* davant de *l*; *i* davant de *ll*). Ex.: *inadequat, inexacte, inescaient, ininterromput, inútil, incòmode, indigne, infidel, inhumà, injust, il·lògic, immòbil, innoble, imparell, imprecís, irregular, insospitat, intranquil, inversemblant, inacceptable, inalienable, inavaluable, inestroncable, inesbrinable, inesborrable, imbarrejable, inconquerible, incopsable, indefugible, indesitjable, inguarible, illegible, immacable, innombrable, imponderable, inqualificable, irremeiable, irreprotxable, insadollable, insubmergible, intractable; — inexactitud, incertitud, inseguretat, infermetat, irresolució, inconnexió, inacció, irreligió.*

es. Ex.: *fulla, esfullar; gra, esgranar; clofolla, esclofollar; pellofa, espellofar; cua, escuar; dent, esdentegar; budell, esbudellar; tripa, estripar; moca, esmocar; canyota, escanyotar; gram, esgramenar; pany, espanyar; teranyina, esterarinyar; pols, espolsar; puça, espuçar; punta, espuntar: cantell, escantellar; crostó, escrostonar; gota, esgotar; — llom, esllomar-se; maluc, esmalucar; peu, espeuar-se; puny, espunyir-se; gargamella, esgargamellar-se; ventre, esventrar; buc, esbucar; vedell, esvedellar-se* (una vaca); *polli, espollinar-se* (una egua); — *bocí, esbocinar; mica, esmicar, esmicolar;*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

14-15 ([que □ *espassar-se*) ~ Ø

17 *desaparençar* ~ *desparençar* {Existeixen totes dues formes: *DCVB*; *desa-* no a *DGLC*, *DECat*, *DIEC-2*}

20 *desagradar* ~ — *desagradar*

27 *disculpa, disculpar; disparitat.* ~ *disparitat, disculpar, disculpa.* {M 221 dóna totes les paraules d'aquest punt separades amb comes, que E converteix en punt-i-comes, i això l'obliga a fer aquest canvi}

28 *bescara* ~ — *bescara*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

parrac, esparracar; quarter, esquarterar; badia, esbadiar; — biaix, esbiaixar; caliu, escalivar;

blanc, esblanquir-se; groc, esgrogueir-se; poruc, esporuguir-se.

Notem que la mateixa relació de significacions que hi ha entre *fulla, gra,* etc., i els verbs *esfullar, esgranar,* etc., hi ha entre *ploma, cotna, escata, pèl* i els verbs, sense *es-, plomar, cotnar, escatar, pelar.*

des. Ex.: *deslligar, desfermar, desagafar, descollar, desajuntar, desembolicar, desenvolupar, desvestir, desabillar, desbolcar, desguarnir, desmoblar, desembeinar, desembutxacar, desembossar, desarrissar, desarrugar, desabonyegar, descargolar, desarranjar, desendreçar, desguerxar, desinflar, desagreujar, desenutjar, desengorronir, desensopir.*

des equivalent a *es* ([que també forma alguns derivats de verbs, com] *espassar-se*): *gra, desgranar; gleva, desglevar; os, desossar; fons, desfonar; alè, desalenar; conhort, desconhortar; coratge, descoratjar; parença, desaparençar.* Notem l'existència de sinònims com *desfullar* i *esfullar, desgranar* i *esgranar, desbrancar* i *esbrancar,* etc.

des de significació negativa: *desagradar, desaprovar, desaprofitar, desamar; — desigual, deslleial, descortès, deshonest, desatent, desavinent, desagradable, desapercebut, desagraït; — desplaer, desordre, desavantatge, desafecció, desamor, desgrat, desesma, desmesura.*

dis. Ex.: *discontinu, discontinuïtat; disconforme, disconformitat; dissemblant, dissemblança; dissort, dissortat; disgust, disgustar; disculpa, disculpar; disparitat.*

bes. Ex.: *besavi, besnét, besoncle; — besllaurar, bescavar; bescara, bescoll, besllum; — bescantar, bescomptar-se.* Notem: *bescanviar, bestreure.*

re. Ex.: *reconstruir, reedificar, reimprimir, reeditar, recomençar, repoblar, retrobar, renéixer, reaparèixer; reboda, redall; de retop, de rebot; — revendre, rellogar, refallar, remullar, remirar, repassar, retocar, recercar; — rebesavi, rebesnét; rebò, redolent, replè, ressec, reconsagrat; rebé;*

reabsorbir, recobrar, redreçar, reprendre, rejovenir, restablir, retornar, refer; — reacció, reflux, ressò, ressol;

bla, reblanir; moll, remollir; fred, refredar; baix, rebaixar; fi, refinar.

con (*com* davant de *m, b, p*; *col* davant de *l*; *cor* davant de *r*; *co*). Ex.: *corregnar, collaborar, cooperar, coexistir, conviure, cohabitar, condoldre's, compenetrar-se, confluir, combatre;*

consubstancial, consanguini, commensurable, contemporani;

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4-10 ~ {M 221-222 mc. Conservat ms al portafolis IX, no idèntic}

10 *trasplantar* ~ *transplantar* {En conseqüència, a M 222 col·locat abans de *transbordar*. Vg. OBS 12}

12 *contrasentit, contrasenya* ~ Ø

15 *contrafur* ~ {Al marge @}

17 *de contracop* ~ *a contracop* {M 222, mc i repassat; igualment al portafolis IX, ms, que conté les lín. 11-17, amb dos mots de menys (*contrasentit, contrasenya*): vg. TF 154-164. Al portafolis VIII hi ha dos fulls en esborrany amb diversos d'aquests prefixos. / *DGLC* = *DIEC-2*: *de contracop*}

21 ~ {Al marge de M 222: «entreajudar-se» en tinta, ratllat i posteriorment inserit al text; i «entreajut» en llapis, no recollit: cap de les dues paraules no consta a *DGLC, DCVB, DECat*}

33 *super-intendent* ~ = {Al marge, el signe d'atenció «x» en tinta. *DGLC*: *superintendent*}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

concausa, correlació, confluència, contracte; — conciutadà, compatriota, correligionari, condeixeble; consogre, consoci, compare, comare.

per. Ex.: *perbullir, perfer, perdurar, perseguir, percaçar.* V. paràgraf 155 *a*.

pre. Ex.: *preexistir, predisposar, preveure, pressentir, predominar.*

trans, tras. Ex.: *transatlàntic, transpirinenc, transsiberià, transsaharià; — transformar, transbordar, transposar; — traspassar, trascolar, traspalar, trasplantar, trasmudar; traslluir-se.* V. § 155 *a*.

154. contra. Ex.: *contraacusació, contraindicació, contramarxa, contraofensiva, contraprojecte, contrarevolució, contrasentit, contrasenya, contrapès; — contranatural; — contraatacar, contraposar, contragirar;*

contrabarrera, contramotlle, contrafilet, contrafur, contrasegell, contraregistre, contramur; — contraalmirall;

a contraclaror, a contracor, a contrapèl, de contracop.

entre i **inter**. Ex.: *entrefilet, entrenús, entrecella, entrevia, entresòl, entreacte; — interlínia; intermaxillar, interdental, interatòmic, interplanetari;*

entrebatre's, entrexocar, entrecanviar, entreajudar-se, entrelligar; — intercanvi, interacció; internacional, interurbà;

entreobrir, entreveure, entrebadar-se, entregirar-se; — entresuat, entreclar; — entreparent, entrellum, entreson.

intra. Ex.: *intravenós, intramuscular.*

sobre i **super**. Ex.: *sobredent, sobrepreu, sobresou, sobrealimentació, sobreproducció, sobresaturació; — sobrehumà, sobrenatural, sobreplè; — sobreposar, sobrepujar, sobreviure, sobrepassar, sobreeixir, sobrecarregar, sobreexcitar;*

supersubstancial, superfí, superhome. Notem *sobreviure*, però *supervivent*; amb igual significació, *superabundant* i *sobreabundant*, i, amb significacions distintes, *superposar* i *sobreposar.*

super- (oposat a *sots-*). Ex.: *super-intendent.*

supra. Ex.: *supraaxillar, supramaxillar, suprasensible, supraterrenal.*

sota i **sub**. Ex.: *sotabarba, sotamàniga, sotavent; — sotasignat; — sotascriure, sotaposar;*

subsòl, subtítol, subíndex, subclasse; — submarí, suburbà; — subdividir, subratllar (V. § 155 *a*, prefix *sub*).

sots-. Ex.: *sots-director, sots-intendent, sots-secretari, sots-prior* (d'on: *sots-direcció, sots-intendència*, etc.).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

8 oposat □ *rere* en *rereguarda* ~ Oposat □ *rere* en *rereguarda* {Vg. TC 41 i OBS 7}

16/17 ~ {Al capdamunt de M 224: «auto!». Aquest element es troba a 151.9, 158.6}

21 *cosecant, cosinus* ~ Ø

25 ~ {M 224, al marge: «post-». Però el *DGLC* duu aquests casos sense guionet. De fet, M no és totalment coherent en aquest punt amb les entrades d'aquests elements: *arxi, pseudo, quasi* i *nou* figuren sense. Vg. OBS 28}

26 *pre-rafaelista* ~ *pre-rafaelita*

30 *propparent* ~ — *propparent*

31 **quasi-** ~ **quasi** {Les dues últimes paraules figuren a part @, en llapis. En tinta, «pro-»: aquest element es troba a 150.31}

32/33 ~ {En un retall enganxat a M 224 hi ha, ratllat: «NOU. Ex.: *nou-vingut, nou-nat*»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

infra. Ex.: *infraaxillar, inframaxillar, infraestructura, infraoctava.*

fora. Ex.: *foragitar, foraviar, forassenyat.*

extra. Ex.: *extraterritorial, extrazodiacal, extrajudicial, extralegal, extracorrent;*

extraplà, extrafí.

avant i **ante**. Ex.: *avantbraç, avantport, avantpassat, avantguarda* (oposat a *avant*: *rere* en *rereguarda*); — *antesala, antevigília, antepenúltim, antediluvià.*

circum. Ex.: *circumpolar, circumzenital, circumesofàgic.*

ultra. Ex.: *ultramar, ultratomba, ultramicroscòpic; ultragasós; ultrapassar.*

semi. Ex.: *semicercle, semicircumferència, semieix, semivocal, semifusa;* — *semitransparent, semifluid.*

vice-. Ex.: *vice-president, vice-rector, vice-cònsol.* (Notem: *virrei, virreina, vescomte.*)

anti. Ex.: *anticicló, antitoxina, anticlor;* — *anticlerical, antireligiós, antihigiènic, antiràbic, antiestètic.*

arxi-. Ex.: *arxi-milionari, arxi-satisfet, arxi-pedant.*

pseudo-. Ex.: *pseudo-profeta, pseudo-fruit, pseudo-derivat.*

co. Ex.: *coautor, codirector, coarrendatari, coeducació, cosecant, cosinus.*

ex-. Ex.: *ex-president, ex-ministre, ex-secretari, ex-sots-secretari.*

post. Ex.: *postdiluvià, postmeridià, postpalatal, postverbal.*

pre-. Ex.: *pre-rafaelista, pre-romà, pre-cristià.*

no-. Ex.: *no-intervenció, no-beligerància, no-existència, no-pagament, no-combatent; no-compareixent.*

menys. Ex.: *menysprear, menysestimar, menystenir.*

prop. Ex.: *propdit, proppassat, propvinent; propparent.*

quasi-. Ex.: *quasi-totalitat, quasi-perfecció, quasi-intimitat, quasi-unanimitat.*

ben i **mal**. Ex.: *malgastar, malbaratar, maltractar, malfiar-se, malfixar-se, malcriar, malacostumar, malservir, malentendre, malvendre, malprendre, maldormir.* Notem: *malmetre, malmenar.*

malapte, maldestre, malcontent, malsà, malagradós, malcurós; malastruc, benastruc; malagraït; malsofert; malvist, benvist; malvolgut, benvolgut; malparlat, benparlat; malcarat (derivat de *cara*); *malrobat* (der. de *roba*); *malganós* (der. de *gana*). Notem: *malaurat, benaurat; malaurós, benaurós; malaguanyat;*

malfiança (der. de *malfiar-se*), *maltractament* (der. de *maltractar*), *malbarat* (der. de *malbaratar*), *malaptesa* (der. de *malapte*),

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 *malentès* (der. de *malentendre*) ~ {A M 225 només hi ha, en llapis al capdamunt @, «malentès»}

24 hom copsa ~ hom hi copsa {TC 42}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

malcriadesa (der. de *malcriat*), *malastrugança* i *benastrugança* (der. de *malastruc* i *benastruc*), *malaurança* i *benaurança* (trets dels adjectius *malaurat* i *benaurat* amb el canvi de la terminació *at* pel sufix *ança*), *malentès* (der. de *malentendre*); — *malestar, benestar; malviure, benviure; malveure, benveure; bendir; benvinguda; benanada* (derivats dels infinitius i participis substantivats *estar*, etc., *vinguda*, etc.).

Notem que els noms en què els adverbis *ben* i *mal* figuren com a primer component, són noms derivats de verbs i adjectius formats per la prefixació d'aquests adverbis (*malfiança*, etc., *malaptesa*, etc.) o noms el segon component dels quals és un infinitiu o un participi substantivats (*malestar*, etc.). En els altres noms en què el primer component és *mal*, aquest és l'adjectiu *mal* (exemple: *malnom*. V. § 160). Quant a *mal*, nom, prefixat, V. § 158.

155. El català ha manllevat al llatí escrit (V. § 134) un gran nombre de mots composts el primer element constitutiu dels quals és un prefix (Ex.: *adherir, difícil, infidel*). S'escau sovint que, alhora que ha estat manllevat al llatí un mot compost, ho ha estat el mot simple corresponent (és el cas de *fàcil*, al costat de *difícil*, o de *fidel* al costat de *infidel*), i, llavors, s'esdevé freqüentment que els dos mots catalans, provinent l'un del compost llatí i l'altre del mot simple corresponent, es diferencien solament per la presència del prefix en el primer i de la seva absència en el segon (és el cas de *infidel* i de *fidel*). Si en un mot manllevat com *infidel*, hom copsa la significació que té l'element *in* i retroba, amb la mateixa significació negativa, aquest *in* en altres llatinismes com *inútil, indigne, injust*, hom es troba, llavors, en possessió d'un element de composició que li permet de formar nous mots com *incopsable* (*in*+*copsable*), *inguarible* (*in*+*guarible*), *inesbrinable* (*in*+*esbrinable*): *in* haurà esdevingut, així, un prefix català. Mots com *infidel, inútil*, etc. (manllevats, ja fets, al llatí) poden, llavors, equiparar-se a mots com *incopsable*, etc. (composts de formació catalana); però no poden considerar-se com a composts catalans, tot i contenir un prefix esdevingut català, mots com *incògnit, inaudit, innocent*, en els quals el segon component *(còg nit, audit, nocent)* no és un mot català.

Els principals prefixos que trobem en els nombrosos mots composts que el català ha manllevat al llatí, són: AB, ABS (que indiquen allunyament, separació, extracció). Ex.: *abdicar, absorbir, aberració, abstenció, absent*. — AD (del qual prové el prefix català *a*). Ex.: *addició, adherir, adjacent, acceptar, allusió, aglutinar, aplicar*. — ANTE. Ex.: *antecedent, antelació*. Cp. § 154. — CIRCUM.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

19 significación ~ significació
26 enfront ~ en front
42 *superhome* ~ Ø

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Ex.: *circumferència, circumstància, circumspecció, circumvallació.* Cp. § 154. — CON. Ex.: *congregar, convergir, conspirar, commutatiu, complicar, collocar, collecció, corrupció, coadjuvant, coherent.* Cp. § 153. — DE (que indica l'acció de llevar, d'abaixar, etc.). Exemples: *depilar, decorticar, deformar, degradar.* Exemples de *de* contrastat amb *a*: *depreciar, apreciar; descendir, ascendir; decréixer, acréixer; declivitat, aclivitat.* — DIS, DI. Ex.: *dislocar, distribuir, dissident, diferent, dilatar, difícil, difusió, divagar.* Exemples de *dis* contrastat amb altres prefixos: *dissociar, associar; dissimilació, assimilació; disgregar, agregar; discòrdia, concòrdia; dissonant, consonant; disjuntiu, conjuntiu; divergir, convergir; dissuadir, persuadir; disculpar, inculpar.* — EX, E (del qual prové el prefix català *es*). Ex.: *exhibir, explicar, exclamar, eximir, extingir, emergir, erupció.* Notem: *extensió,* amb *ex,* pseudo-derivat de *estendre,* amb *es.* — IN no negatiu (del qual prové el prefix català *en*). Ex.: *incorporar, induir, influir, ingressar, injectar, inserir, inspirar, immiscir-se, implicar, illuminar, irradiar.* A molts d'aquests mots formats amb el prefix *in* no negatiu, els quals expressen una acció que té lloc de fora a dins, corresponen, amb significación oposada, mots formats amb el prefix *ex* damunt esmentat. Cp. *incloure* i *excloure*; *impellir* i *expellir*; *inhalar* i *exhalar*; *inhumar* i *exhumar; immergir* i *emergir; immigració* i *emigració; irrupció* i *erupció.* — IN de significació negativa. Ex.: *inaudit, incògnit, indòmit, inèdit, informe, innocu, insípid, invicte.* — INTER. Ex.: *interrupció, interposició, interceptar, interjecció, interval, intercolumni.* Cp. paràgraf 154. — OB (que indica posició enfront, oposició). Ex.: *objecte, obstacle, obstruir, obsedir, ocasió, oposició, oferir.* — PER (tot al llarg de, a través de, idea de completesa, d'excés...). Ex.: *perenne, perfecte, permanent, permeable, persistir, perforar, perspirar; pervertir, perdició, perfídia.* — PRE. Ex.: *precedir, preparar, preferir, precursor, prematur, preponderant.* — PRO. Ex.: *projectar, procedir, proferir, progressió, procés, produir, pronom, prohom, procònsol, progenitor.* — RE, RED. Ex.: *reclamar, referir, regressió, reduir, repetir, replicar, requerir, resistir, resurrecció, retribuir, revocar, revolució, redimir, redundar.* Cp. § 153. — SUB. Ex.: *subjugar, submergir, subministrar, subordinar, substituir, suportar, suggerir, subjecte, subsidi, substància, subhasta, successió.* Cp. paràgraf 154. Notem: *sotmetre,* però *submissió, submís; sostreure, sostracció,* però *subtracció* (operació aritmètica), *subtrahend; soterrani,* nom (Ex.: *Baixeu al soterrani*), i *subterrani,* adjectiu (Ex.: *Un corrent subterrani*). — SUPER. Ex.: *superflu, superlatiu, superfície, superhome.* Cp. § 154. — TRANS, TRA. Ex.: *transferir, transgredir, traduir; translúcid, transparent, transhumant, transgressió, trans-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

4 trasmudar ~ *trasmudar*
5-21 ~ {Vg. TF 156ss [B]}
9 *arxi-* ~ *arxi* {Vg. OBS 28}
10 *pseudo-* {Ex. ~ *pseudo* {Ex. {Vg. OBS 28}
12 *microrganisme* ~ *microorganisme*
15 *politeïsme* ~ = {Vg. OBS 11 i 28}
19-21 *extra* [Ex. □ 163. ~ etc. {Falten, doncs, dues lín. a M 228, full mig mc i mig ms, però net}
22 Els altres composts ~ Ø

23 a 152.9 Un aparell serveix per a [comptar passes]: per a designar aquest aparell, es conjumina un nom juxtaposant a la forma verbal [*compta*] el nom [*passes*]: l'aparell és denominat [*comptapasses*]. Els dos □ s'escriuen soldats l'un amb l'altre: *muntacàrregues, lligacama, comptagotes, escuradents, guardacostes, guardamobles, llançaflames, obrellaunes, paracaigudes, parallamps,* □ *ventafocs, gratacels; apagallums, escanyallops; — bufaforats,* □ *tastaolletes; — cobrellit, cobretaula, cagaferro, guarda-roba, parabrisa, passamà, passaport, batiport, picaporta, pinçanàs, portallapis, portaploma, tallapaper, tapacoll, giravolt, -a, giratomb, batcoll, batifull; — lligabosc, xuclamel; —pregadéu; — caganiu, guardabarrera, guardabosc, rodamón; — badabadoc, tornaboda; — passavolant.* Cp. [amb dues formes verbals, *alçaprem*, d'on] *alçapremar.* □ *eixugamà, paraigua, gratacel; cercapous.*

~ {M 229} Un aparell serveix per a muntar càrregues: per a designar aquest aparell, es conjumina un nom juxtaposant a la forma verbal *munta* el nom *càrregues*: l'aparell és denominat *muntacàrregues*. Els dos □ s'escriuen soldats l'un amb l'altre (*muntacàrregues, lligacama*). / {ms} *comptagotes, escuradents, guardacostes, guardamobles, llançaflames, muntacàrregues, obrellaunes, paracaigudes, parallamps,* □, *ventafocs; — apagallums, escanyallops; — bufaforats* □ *tastaolletes,* / {230, ms} *cobrellit, cobretaula, gratacel, guarda-roba, lligacama, parabrisa, passamà, passaport, picaporta, pinçanàs, portallapis, portaploma, tallapaper, tapacoll; — lligabosc, xuclamel; —pregadeu; — caganiu, guardabarrera, guardabosc, rodamon.*

{Al peu de M 230: «pl. > sing. aixugamà, paraigua, cercapou». Des-

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

missió, translació, trajecte. Cp. § 153. Notem, al costat l'un de l'altre, amb distintes significacions, *trametre* i *transmetre* (dels quals deriven respectivament *tramesa* i *transmissió*); *translació*, però *trasllat, traslladar*; *transmutació*, al costat de trasmudar.

156. Els composts grecs manllevats pel català (V. § 134) li han fornit un nombre considerable d'elements de composició, alguns dels quals han esdevingut veritables prefixos catalans, a semblança del que ha passat amb el prefix llatí *in* de significació negativa (V. § 155): *anti* (Ex.: *anticlerical*), *arxi-* (Ex.: *arxi-milionari*), *auto* (Ex.: *autosuggestió*), *pseudo-* (Ex.: *pseudo-derivat*), *a, an,* privatiu (Ex.: *anormal, anharmònic*), *neo* (Ex.: *neollatí, neoclassicisme*), *micro* (Ex.: *microrganisme*), *proto* (Ex.: *protocanònic*), *hiper* (Ex.: *hipersensible*), *hipo* (Ex.: *hiposulfit*), *pan* (Ex.: *pangermanisme*), *deca* (Ex.: *decàmetre*), *hecto* (Ex.: *hectolitre*), *quilo* (Ex.: *quilogram*), *mono* (Ex.: *monometallisme*), *poli* (Ex.: *politeïsme*), *di* (Ex.: *dipètala*), *tri, tetra,* etc. — Amb el mateix valor que aquests darrers prefixos, s'usen els prefixos d'origen llatí *uni* (Ex.: *unilateral*), *multi* (Ex.: *multimilionari*), *bi* (Ex.: *biconvex*), *tri* (Ex.: *trimensual*), *quadri* (Ex.: *quadrivalent*), *extra* [Ex.: *extraterritorial*], *ultra* [Ex.: *ultramarí*], *semi* [Ex.: *semicercle*], *infra* (Ex.: *infraaxillar*), etc. V., encara, § 163.

Els altres composts

157. Un aparell serveix per a [comptar passes]: per a designar aquest aparell, es conjumina un nom juxtaposant a la forma verbal [*compta*] el nom [*passes*]: l'aparell és denominat [*comptapasses*]. Els dos components dels noms així formats s'escriuen soldats l'un amb l'altre: *muntacàrregues, lligacama, comptagotes, escuradents, guardacostes, guardamobles, llançaflames, obrellaunes, paracaigudes, parallamps, para-xocs, passamuntanyes, pesacartes, petjapapers, portacigarretes, portaclaus, portaescuradents, portaviandes, rentamans, salvavides, tapabruts, tiralínies, trencanous, trencacaps, trencacolls, triapedres, ventafocs, gratacels; apagallums, escanyallops; — bufaforats, enganyapastors, espiadimonis; — afonacases, aixafaterrossos, arrencaqueixals, cagadubtes, cercabregues, enterramorts, escalfacadires, escanyapobres, escombracarrers, esgarriacries, estiracordetes, guardaagulles, llepafils, pelacanyes, picaplets, ploramiques, portanoves, rebentapisos, rentaplats, robagallines, saltataulells, somiatruites, tapaforats, tastaolletes;—cobrellit, cobretaula, cagaferro, guarda-roba, parabrisa, passamà, passaport, batiport, picaporta, pinçanàs, portallapis, portaploma, tallapaper, tapa-*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

prés del primer «lligacama).», text mc, segueixen dues línies ratllades, i després hi ha mig full enganxat ms, que conté des de *comptagotes* fins a *tastaolletes*; la continuació és al full 230, ms. Tot el text ms és de redacció provisional. TC 43 només anotà el canvi, *muntacàrregues* > *comptapasses*, però després l'explicà: TC 70. Vg. també 155.14}

10-18 ~ {Aquest fragment consta al portafolis IX, ms, amb el títol «Tipus *camallarg*» i amb dues variants: 152.11: «d'un adjectiu i a la d'un nom»; 152.15: «no amb cama sinó»; la coma de 152.13 falta al ms i ha sigut ratllada a la versió del portafolis IX; vg. TF 158 [A]}

12 ~ {Vg. 142.11}

31 *missacantant* (Cp. *més-dient* □ *propparent* ~ *missacantant*. Cp. *mésdient*. {Al marge, el signe d'atenció «x». En un retall enganxat a 224, ms en tinta de Fabra: «més-dient?»}

33 ~ {Vg. 142.11}

34 *esmaperdut* ~ {M 232, al marge, en llapis @}

35-37 *aireferit* □ *totpoderós* ~ *aireferit, capbaix, capblanc, colltort, llampferit, llavifès, solcuit, ullblau* {Falten a M *palplantat, primmirat, totpoderós*, que són al portafolis VIII: vg. TF 154-164}

40 *peucalcigar, manllevar* ~ Ø {Aquestes paraules són al portafolis VIII: vg. TF 154-164}

42 *viltenir* ~ Ø {Aquesta paraula és al portafolis VIII: vg. TF 154-164}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

coll, giravolt, -a, giratomb, batcoll, batifull; — lligabosc, xuclamel; —pregadéu;—caganiu, guardabarrera, guardabosc, rodamón;—badabadoc, tornaboda; — passavolant. Cp. [amb dues formes verbals, *alçaprem,* d'on] *alçapremar.*

[Molts d'aquests composts, tot i expressar una persona o cosa singular, duen el segon membre en forma corresponent al plural. En alguns hi ha hagut vacil·lació però és més corrent una de les dues formes, adés la que duu el segon membre en plural, adés la que el duu en singular:] *eixugamà, paraigua, gratacel; cercapous.*

158. Un animal té les cames llargues o bé el pit negre: això pot donar lloc a la creació d'un adjectiu o d'un nom:

a) Juxtaposant al nom *cama* l'adjectiu *llarg,* es forma l'adjectiu *camallarg,* apte a fer de determinatiu o predicatiu del nom de l'animal que té les cames llargues. En un adjectiu com *camallarg,* el segon component concorda, no amb el nom *cama* sinó amb el nom de l'animal al qual s'aplica el qualificatiu de camallarg (Ex.: *Un ocell camallarg. Una bèstia camallarga. L'ordre dels* (ocells) *camallargs*). Els dos components dels adjectius així formats s'escriuen soldats l'un amb l'altre *(camallarg, galtaplè).*

En el mateix grup que aquests composts poden posar-se els composts en què el primer component és un complement del segon (verb o derivat verbal), els quals s'escriuen també soldant els seus components l'un amb l'altre. Ex.: juxtaposant el verb *trencar,* el verb *vendre,* respectivament al nom *cama,* a l'adjectiu *car,* es formen els verbs *camatrencar, carvendre*; juxtaposant el participi passat *ferit,* el participi passat *parat,* respectivament al nom *llamp,* a l'adjectiu *prim,* es formen els adjectius *llampferit, primparat*; juxtaposant els participis presents (V. § 149) *faent, semblant, cantant,* respectivament al nom *fe,* a l'adjectiu *ver,* al nom *missa,* es formen l'adjectiu *fefaent,* l'adjectiu *versemblant,* el nom *missacantant* (Cp. *més-dient, propvinent, proppassat, propdit, propparent*).

alallarg, barbablanc, bocabadat, bocafí, bocamoll, camatort, caragirat, esmaperdut, cellajunt, cuallarg, esquenadret, galtaplè, garratibat, llenguallarg, panxabuit, panxacontent, testagrís; — aireferit, palplantat, primmirat, colltort, llampferit, llavifès, solcuit, ullblau, capbaix, capblanc, totpoderós;

camatrencar, colltòrcer, ullprendre, cornuar-se, sangglaçar-se, sangcremar-se, pelltrencar-se, tallgirar-se, capalçar, capficar, capgirar, peucalcigar, manllevar, aiguabarrejar-se (d'on deriven *ullprenedor, cornuament, capficall, capgirell, aiguabarreig,* etc.); — *carvendre, carcomprar, viltenir, primfilar;*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 *clarivident* ~ *clarvident* {TC 44 i OBS 9}

2-3 ~ {Falten a M *lloctinent, vianant, mesclantaigües, portantveu,* que són al portafolis VIII: vg. TF 154-164}

14-17 *bergantí-goleta* □ *pantalon* ~ *bergantí-goleta, vagó-restaurant, cafè-concert, cotó-pólvora, cartó-pedra, paper-moneda, camisa-pantalon* {Tot seguit, *vat-hora* suprimit per Fabra. Consten al *DGLC* els següents, amb la grafia que dono: *cotó pólvora* (a *cotó*), *paper moneda* (a *paper*), *vat-hora* (a *vat*)}

24ss ~ {El portafolis VIII conté matèria d'aquest punt: vg. TF 159}

24 — *fer* ~ *fer*

26-27 ~ {Falten «(d'on *xiuxiuejar*, Cp. *disbauxa*)» i «(d'on *zigzaguejar*)». Vg. 155.35}

30 *benzim-banzam* ~ *benzim-benzam* {*DGLC*: *banzim-banzam*}

33 que, malgrat ~ que malgrat {Vg. tot seguit, 33ss}

33ss a 154.1 Hi ha □ (concepció sintètica) ~ {M 234, mc i repassat. Aquest fragment es conserva gairebé idèntic al portafolis IX, ms, amb dues variants: «que, malgrat» i «Aquesta denominació, amb l'ús, va deixant d'ésser copsada» (M elimina l'incís però no la coma, conservada per E, i ratlla «~~va~~ deixa~~nt~~»). Coromines no devia veure aquesta versió. Vg. també TF 159-160}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

fefaent, malfaent, maldient; — versemblant; clarividentː missacantant, terratinent, lloctinent, vianant, aiguavessant: mesclantaigües, portantveu.

b) Juxtaposant al nom *pit* l'adjectiu *negre*, es forma el nom *pit-negre*, amb què es designa l'animal que té el pit negre. Ex.: *Han caçat un pit-negre*. En els noms així formats, en els quals es fa, naturalment, concordar el segon component amb el primer, aquests s'escriuen intercalant entre ells un guionet (V. § 160).

159. Hi ha un bon nombre de mots composts els elements constitutius dels quals, units per coordinació, són dots mots de la mateixa classe (dos noms, dos adjectius, dos verbs, dos mots imitatius o onomatopeics). Aquests composts s'escriuen intercalant un guionet entre els seus components:

figa-flor, lliri-jonc, malva-poma, bergantí-goleta, nap-buf, rat-buf. [Alguns de semblants, de formació més recent, s'han escrit fins ara sense guionet, amb els dos membres separats:] *vagó restaurant, cafè concert, cotó pólvora, cartó pedra, paper moneda, camisa pantalon;*

nord-est, nord-oest, sud-est, est-nord-est.

sord-mut, català-castellà, francès-espanyol. (Però, amb els components soldats, *agredolç, clarobscur*, V. § 161 *c*). Quant als composts en què es dóna al primer component una forma acabada en *o*, V. § 161 *g*.

a corre-cuita, a mata-degolla, suca-mulla; — fer la viu-viu;

rau-rau, nyeu-nyeu, ning-ning, nyic-nyic, piu-piu, xim-xim, xiu-xiu (d'on *xiuxiuejar*, Cp. *disbauxa*), *gloc-gloc, bum-bum, xup-xup, zub-zub; ning-nang, tic-tac, trip-trap, xip-xap, zig-zag* (d'on *zigzaguejar*); *gara-gara, poti-poti, gori-gori; xerric-xerrac, catric-catrac, ziga-zaga, baliga-balaga;*

leri-leri, xano-xano; benzim-banzam, pengim-penjam, de nyiguinyogui;

cloc-piu, cori-mori, tallà-tallera.

160. Hi ha conjunts de mots com *blat de moro* que, malgrat escriure's sense ajuntar els seus elements constitutius, són veritables mots composts. Per a denominar un cert cereal exòtic, s'adoptà, un dia, el conjunt format pel nom d'un altre cereal, *blat*, acompanyat d'un complement, *de moro*: aquell cereal fou, així, denominat *blat de moro*. Aquesta denominació, deixa d'ésser copsada com un agregat de mots, signes cadascun d'una idea (concepció analítica), per a esdevenir l'equivalent d'un simple mot,

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 *carn d'olla* ~ {A M, és a 154.23}

3 *paret d'obra, cop d'ull* ~ Ø {Però són en un retall entre 235-236 @}

6 *targeta postal* ~ *rata-pinyada, targeta postal* {El primer passa a la lín. 17}

9 ~ {Des d'aquí fins al final del § 160 (M 234-235) és ms en esborrany, amb moltes notes marginals, no totes amb senyals d'inserció}

11 altre s'ha ~ altre, s'ha

16 *aiguamoll* ~ Ø

17 — *rata-pinyada* ~ {Vg. lín. 6}

21 *plataforma; un malànima, un sang-freda* ~ {M 235. Falta *plataforma*; al marge @, *malànima*; en un retall entre 235-236, *sang-freda*}

22 *usdefruit* ~ {Mot que a M 235 va darrere *cincnervis*, i aquest és escrit sense guionet; darrere de *cincnervis* hi ha *carndolla*, que a E és a 154.2}

32-44 ~ Ø {També falta la crida a nota de 154.8. Per a tot això vg. TF 160-164}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

ço és, el representant d'una idea única (concepció sintètica). D'altres exemples són *esperit de vi, ull de poll, carn d'olla, cuc de seda, fum d'estampa, agulla de cap, mestre de cases, paret d'obra, cop d'ull, caps d'ase, punt d'honor, arc de Sant Martí, blanc d'Espanya, cap d'any,* i, amb un adjectiu com a terme complementari, *argent viu, targeta postal, estat major, mà morta, baix relleu, curt circuit, lliure canvi, lesa majestat, mals endreços, franc tirador, fals escaire,* etc.*

Hi ha un cert nombre d'aquests composts (originats per la sintetització d'un conjunt de mots format segons les regles sintàctiques ordinàries) els quals, per un motiu o altre s'ha convingut a escriure com si fossin mots simples (V. § 161); d'altres s'escriuen unint els seus elements per mitjà de guionets (V. § 162). En són exemples:

a) aiguardent (en què s'ha omès la *a* final del primer component), *salfumant, sostremort, celobert, aiguafort, aiguamoll;*

(V. § 158 *b*) *pit-negre, coll-verd, cama-roja, cap-gros; — rata-pinyada; — pell-roja;*

malastre, malnom, malaventura, bonaventura, migdia (les dotze del dia), *mitjanit* (les dotze de la nit), *migjorn, migtemps, mitjalluna* (nom d'un estri), *plataforma; un malànima, un sang-freda;*

trespeus, centcames, milfulles, milhomes, usdefruit, set-ciències, cinc-nervis, cul-de-sac, cul-de-llàntia, cinc-en-rama, mil-en-grana.

b) D'altres conjunts formats segons les regles sintàctiques ordinàries poden donar un nom o ésser usats com un nom. Ex.: la locució adverbial *a compte (He cobrat dues-centes pessetes a compte): He cobrat un acompte de dues-centes pessetes;* — la combinació pronominal *no res (No res l'espanta): Déu creà el món del no-res;* — els dos mots *Pare* i *nostre* amb què comença una oració *(Pare nostre que esteu en el Cel...): He dit un parenostre;* — dos dots enllaçats per la conjunció *i,* com *cap* i *cua* en *M'han donat un*

* [La formació del plural en aquests composts s'ajusta a models diversos. En el darrer tipus tots dos components prenen el signe de plural *(targetes postals, baixos relleus).* En l'altre només el pren el primer *(ulls de poll, cucs de seda)*] copsant el segon component com un terme subordinat a aquell. Finalment les locucions adjectives tals com *verd fosc, blau marí, blau cel, groc canari, gris perla* són invariables: *Unes cintes blau clar. Uns papers gris perla.* Si en un conjunt com els estudiats en aquest paràgraf només el segon component pren el signe del plural (com *carndolla,* que fa *carndolles* i no *carns d'olla,* tal com *virolla* fa *virolles*), això justificaria que s'escrivís com un mot simple.

[Ací parlem solament de composts nominals. També, però, hi ha locucions verbals comparables:] *fer aparers, fer farons, fer forrolla, fer ali, fer denteta, prendre a dents, donar abast, anar de tort, haver esment,* etc.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1 *cap-i-cua* ~ *capicua* {com a 155.6 i 155.19 (aquest eliminat a E); amb guionets a *DGLC* = *DOrt*; vg. OBS 27 i 28}

3-4 *envista* □ *entornpeu* ~ Ø {M 235. *Envista* consta al marge @, en llapis vermell, segurament de Coromines. Vg. 158.18 i OBS 7 i 19}

6 *cap-i-cua* ~ *capicua* {Vg. 155.1}

6-11 ~ {M 235: *estira-i-afluixa, puja-i-baixa,* en llapis negre al marge, segurament de Fabra; falten *entra-i-surt, vaitot, sempreviva* i la secció *c*: vg. TF 154-164 (*sempreviva*) i 156ss [A] (*vaitot*); per a *entra-i-surt* només tenim una nota de Coromines (Ferrer *et al.* 1998: 188.6). Els mots *capicua* i *coliflor* duen un asterisc posposat i al peu del full hi ha un inici de nota incompleta: «(1) * V. —». Vg. novament marcat *capicua* a 155.19}

14 *comptapasses* ~ *muntacàrregues* {Vg. 151.23ss}

19 *malastre* ~ *capicua**, pl. *capicues*; *malastre* {Vg. 154.19 i 155.6-11}

19-20 *agredolços*; *gentilhome, -es*; *francmaçó, -ons*) i ~ *agredolços*); i {Però al marge del full 237, on s'acaba el § 161, hi ha, amb tinta de mà de Fabra: «Ep!! *gentilhome francmaçó*».)

21 fan ~ fa

23ss ~ {Al portafolis VIII hi ha redaccions parcials de 155.23 a 156.17}

35 , Cp. § 162) ~ Ø

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

cap-i-cua; — la frase *Déu vos guard: Els va saludar amb un Déu-vos-guard molt afectuós;*

acompte, apart, arreveure, adéu; envista, ranvespre, rerecor, rereguarda, rerevera, sotabanc, entornpeu;

parenostre, avemaria;

allioli, cap-i-cua, cap-i-peus, coliflor, plats-i-olles, vetes-i-fils; estira-i-arronsa, estira-i-afluixa, puja-i-baixa, entra-i-surt, toquem-i-toquem, vaivé, vaitot;

no-m'oblidis, mira-i-no-em-tocs, sempre-en-flor, sempreviva.

c) aiguacuit, aiguamoix, aiguamort; aiguanaf, aiguarràs; aiguapoll, aigua-ros; filferro, voravia; ferrocarril.

161. Els composts que s'escriuen com si fossin mots simples, ço és, amb llurs components soldats l'un amb l'altre, són:

a) Els composts del tipus *comptapasses* (V. § 157).

b) Els composts del tipus *alallarg* i anàlegs (V. § 158 *a*) .

c) Els composts en els quals, essent llur primer element constitutiu un nom o un adjectiu, aquest conserva en llur plural la seva forma del singular (Ex.: *aiguardent,* pl. *aiguardents*; *parenostre,* pl. *parenostres*; *malastre,* pl. *malastres*; *agredolç,* pl. *agredolços*; *gentilhome, -es*; *francmaçó, -ons*) i els composts com *vaivé,* que, en llur plural, fan *vaivens,* com si llur darrer component *(ve)* fos un nom (Cp. *bé,* pl. *béns*).

d) Els composts en els quals el primer element constitutiu és algun dels prefixos esmentats en els §§ 154 i 156 (exceptuant, naturalment, aquells en què s'indica que han d'ésser afixats per mitjà d'un guionet, *sots-, ex-,* etc.), o un numeral cardinal (Ex.: *trespeus,* V. § 160 *a*).

e) Els composts en els quals el primer element constitutiu és un prefix o mot febles o un mot que ha perdut el seu accent (Ex.: *desfer, acompte, només,* V. § 160 *b*).

f) Els composts resultants de l'addició d'un sufix de derivació a un compost del tipus *blat de moro, lliure canvi* (V. § 160 *a*) o a un conjunt no sintetitzat, com és ara *roba vella* o *tot sol* (Ex.: *blatdemorar, lliurecanvista, robavellaire, entotsolar-se*). Anàlogament: de *zig-zag, zigzaguejar,* Cp. § 162).

g) Els composts formats amb elements llatins o grecs (exemples: *vermífug, centímetre, fotògraf, termòmetre*). En la gran majoria d'aquests composts (imitant les formacions gregues *geometria, filòsof,* etc.), s'ha donat a llur primer component una forma acabada en *o*: *termodinàmic, hidroteràpia, baròmetre, cinematògraf,*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 d'adjectius anàlegs als ~ dels adjectius {Vg. el meu § 1.3.3}

3 159, que □ així ~ 159; així {Vg. el meu § 1.3.3. La referència al § 159 no és correcta: podria tractar-se del § 163}

5-17 l'adjectiu *físico-químic* □ etc.). ~ l'adjectiu *físicoquímic*, que fa, en el femení, *físicoquímica* (plurals: *físicoquímics, físicoquímiques*); sols que aquests adjectius són habitualment escrits intercalant un guionet entre llurs components; així: *físico-químic, històrico-arqueològic, russo-japonès, serbo-croat,* etc. (tot escrivint-se, però, *ànterolateral* i anàlegs sense guionet){.} {M 237. El text de E segueix aquí un altre ms: vegeu-lo a TF 161. Per a la construcció «tot escrivint-se», vg. 75.23 i el meu § 1.3.3}

18 segon ~ segons {El § 162 és al full M 238 (que afecta 156.18-34: ms pulcre), llevat el que dic per a les lín. 31-42, i en un full sense numerar entre 238-239 (que afecta 157.1-16: ms en esborrany i inacabat; al marge, en llapis vermell, probablement de Coromines: «A refer!!»)}

27 es troba ~ es troba usat

31-33 *Saps* □ *fils*); ~ Ø

34 ~ {Al peu del full 238 @: «bona-peça». El *DGLC* (a *peça*) dóna *una bona/mala peça*}

35-42 ~ Ø {El text de Fabra es troba, literalment, en pulcre ms, al portafolis VIII: 5.20b, on hi falta, però, «*punt i mirar, puntimirat*»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

coxofemoral). Aquest procediment de composició es troba avui freqüentment emprat en la formació d'adjectius anàlegs als composts de què es parla en el § 159, que, en aquest cas són habitualment escrits intercalant un guionet entre llurs components; així, amb els dos adjectius (catalans) *físic* i *químic* es forma l'adjectiu *físico-químic*, que fa, en el femení, *físico-química* (plurals: *físico-químics, físico-químiques*). En general, aquestes formes en *o* s'obtenen canviant en *o* la *a* final de les formes femenines: les dels adjectius *físic* (fem. *física*), *pla* (fem. *plana*), *còncau* (fem. *còncava*), rus (fem. *russa*), etc., són *físico-, plano-, còncavo, russo-*. Però la de *grec* (fem. *grega*) és *greco-*, i hi ha un cert nombre de formes en *o* com *anglo-* (de *anglès*), *franco-* (de *francès*), *italo-* (de *italià*), *serbo-* (de *serbi*). Notem, encara, amb un radical diferent del de l'adjectiu, *hispano-, germano-, lusitano-, sino-* significant *espanyol, alemany, português, xinès. Anterior, posterior* i anàlegs prenen les formes *antero, postero*, però aquests composts s'escriuen sense guionet (*anterolateral*, etc.).

162. Els composts nats d'un conjunt de mots format segon les regles sintàctiques ordinàries s'escriuen en general sense que cap senyal extern indiqui que el conjunt, sintetitzat, és esdevingut un mot compost; així, *argent viu, blat de moro*, conjunts sintetitzats, s'escriuen com els conjunts no sintetitzats *argent fos, blat de Romania*. Hi ha casos, però, en què és convenient indicar-ho, i la manera de fer-ho és d'unir els components per mitjà d'un guionet. D'aquí l'ús d'aquest signe en els composts del tipus *pit-negre* (V. § 158 *b*) i, en general, en aquells composts formats per un conjunt de mots que es troba en la llengua, adés com un mot compost, adés com un conjunt no sintetitzat. *En el rec, hi han trobat dues granotes i un cap-gros* (al costat de *És un animal que té el cos petit i el cap gros*); *Aquest home és un poca-vergonya* (al costat de *Té molt poca vergonya, aquest home*); *Saps on és la farmàcia? Doncs, al davant mateix hi ha un vetes-i-fils* (al costat de *En aquella capsa, hi trobaràs vetes i fils*); *Haver d'atendre a tot és un bon mal-de-cap* (al costat de *Tinc un mal de cap que no m'hi veig*).

[Els conjunts del tipus de *argent viu* poden formar derivats, els quals s'escriuen com un sol mot. Ex.:] *lliure canvi, lliurecanvista; mal temps, maltempsada; bon home, bonhomia; set mesos, setmesó; preu fet, preufetaire; roba vella, robavellaire; aigua beneita, aiguabeneitera; gata moixa, gatamoixeria; blat de moro, blatdemorar; cap i cul, capicular; punt i mirar, puntimirat; xiu-xiu, xiuxiuejar; per cent, percentatge; no re, anorrear; tot sol, entotsolar-se; fora via, foraviar.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6-13 Llavors, en la impossibilitat de preveure'ls tots i pretendre dreçar la llista completa dels mots a escriure amb guionet (llista que, d'altra banda, caldria sotmetre constantment a revisió), sembla raonable que s'atorgui en certs casos a l'escriptor la facultat d'opció entre dues grafies com *baix relleu* i *baix-relleu, blat d'Índia* i *blat-d'Índia, cop de cap* □ ús discrecional □

Llavors, en la impossibilitat {Superposat a *en la impossibilitat*: «no podent»} de preveure'ls tots, pretendre dreçar la llista completa dels mots a escriure amb guionet (llista que, d'altra banda, caldria sotmetre contínuament a revisió) no cap sinó atorgar {Superposat: «sembla raonable que s'atorgués»} a l'escriptor la facultat d'opció entre dues grafies com *baix relleu* i *baix-relleu, blat d'Índia* i *blat-d'Índia*, ús discrecional □

{M, full ms entre 238 i 239. Al marge esquerre hi ha escrit, en llapis vermell: «A refer!!!». / Vg. TC 8 i OBS 15. / A M hi falta el cas de *cop de cap*, amb l'ex. Trobem aquest ex. al TF 160-164 (31v). Vg. també TF 156ss [A], § 3}

16-19 guionet. [D'altra □ *capgròs*). ~ guionet, {La resta falta a M}

20ss ~ {157.20-35 és a M 239, ms i amb notes al marge @: vg. lín. 35; la resta del § 163 és en un full ms incomplet entre 238-239}

22 guionet, que ~ guionet que

24 amb els elements ~ amb {els} seus elements

26 157), ~ 157) i

30 *penja-roba* ~ {*DGLC, DOrt* [4]1937: *penja-robes*}

31-34 ~ {Falten *mira-sol, cara-sol, barra-sec, camí-ral*}

35 *Mont-roig* □ *Vall-llobera.* ~ {La redacció d'aquesta lín. és de E. Escampades pel marge de M 239α hi ha les següents anotacions en tinta @, de Fabra (amb la repetició de *c*): [a] «Mont-roig, Vilaseca & Vall-llobera», [b] «pèl-llarg / coll-llarg», [c] «norrès / norrès», [d] «arren{..}», [e] «quan llur primer el{ement} acaba en vocal i el segon comença amb una *r, s* o *x*.». / Vg. OBS 28}

37 (sinó excepcionalment) ~ [sinó excepcionalment] {Claudàtors en tinta, de Fabra, i un interrogant a sobre}

38 *contra-segell*, sinó ~ *contra-segell* & sinó

40-41 *termo-sifó* □ *termosifó* (com si ~ *termo-sifon* □ *termosifon* (com, si {Vg. OBS 28}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

De regles per al recte ús d'aquest guionet (signe indicador que un conjunt de mots és un mot compost, ço és, un conjunt sintetitzat), no n'hi ha cap enfora de les donades en els §§ 154, 158 *b* i 159, les quals estan lluny d'agafar tots els casos en què pot ésser convenient d'usar-lo pels mateixos motius que en els mots *poca-vergonya* o *mal-de-cap*. Llavors, en la impossibilitat de preveure'ls tots i pretendre dreçar la llista completa dels mots a escriure amb guionet (llista que, d'altra banda, caldria sotmetre constantment a revisió), sembla raonable que s'atorgui en certs casos a l'escriptor la facultat d'opció entre dues grafies com *baix relleu* i *baix-relleu*, *blat d'Índia* i *blat-d'Índia*, *cop de cap* i *cop-de-cap* (*Aquell noi és capaç de fer un cop-de-cap*, però *Es va donar un cop de cap a la paret*), ús discrecional del guionet que li permetria d'emprar-lo (com una mena de signe de puntuació, comparable a certes comes) sempre que ho cregués convenient per a evitar una falsa interpretació d'un conjunt habitualment escrit sense guionet. [D'altra banda, al costat de substantius com *cap-gros* poden crear-se adjectius com *capgròs*, escrits amb els dos components units] *(És camacurt i capgròs)*.

163. Al costat del guionet que serveix per a unir els components dels conjunts sintetitzats de què és qüestió en els §§ 159 a 162, hi ha un altre guionet, que és el que s'usa a vegades amb el sol objecte de facilitar la lectura d'algun dels composts que s'ha convingut d'escriure amb els elements soldats l'un a l'altre. Aquest guionet s'usa principalment en els composts del tipus *comptagotes* (V. § 157), *alatrencat* i anàlegs (V. § 158), en els quals s'intercala el guionet entre llurs components quan el grup format per la lletra final del primer i la lletra inicial del segon sona altrament que no faria si aquestes lletres es trobessin en l'interior d'un mot simple. Així s'escriu: *busca-raons, guarda-roba, penja-roba, cara-rodó, cua-rutllat* (en lloc de *buscaraons*, etc.), *agafa-sopes, mira-sol, cara-sol, estronca-sang, barba-serrat, barra-sec, cama-segat* (en lloc de *agafasopes*, etc.), *para-xocs, escura-xemeneies, cara-xuclat* (en lloc de *paraxocs*, etc.), *camí-raler, front-ample* (en lloc de *frontample*); *Mont-roig*; *Vila-seca*. Notem: *pèl-llarg, coll-llarg, Vall-llobera*.

Però el guionet de què es tracta en aquest paràgraf no s'usa (sinó excepcionalment) en els restants composts de què es parla en el § 161. Així, no s'escriu *contra-revolució, contra-segell*, sinó *contrarevolució, contrasegell*, etc., ni *bi-refringent, bi-setmanal*, etc., sinó *birefringent, bisetmanal*, etc., ni *termo-sifó*, sinó *termosifó* (com si s'hagués convingut d'escriure *físicoquímic* en lloc de *físico-químic*, no s'escriuria *político-social*, sinó *políticosocial*).

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1-8 ~ {Falten a M: «Així:», *entresol, entresuor, sobresalt, sobresegell, sobresolar, sobresembrar* i tots els altres a partir de *suprarenal*, inclòs}

9ss 164 ~ 163 {Lapsus. El § 164 de E es troba repartit entre els següents fulls, mc: mig full sense numerar entre 239-240 (afecta 158.9-18), 240-241 (molt nets; afecten 158.19 a 159.6 i 159.15-19: només contenen les parelles de paraules i els ex., sense redacció) i mig full sense numerar entre 240-241 (molt net; afecta 159.7-14 i està redactat)}

12 84 i 115 ~ = {Ha de ser: 82, 88, 91, 93, 115}

14 altra cosa ~ altre

15 s'ha convingut escriure ~ s'ha convingut a escriure

17 *sobretot* □ *sotsobre* ~ {*sobretot* és ms en tinta al peu del full @; *sotsobre* no hi és}

18 *malgrat* ~ {A sota d'aquesta paraula i enllaçant-hi amb una línia de punts, «envist» en lletra vermella que podria ser de Coromines, al peu del mig full situat entre 239-240. Vg. 155.3 i OBS 19}

19ss ~ {E afegeix a les llistes de paraules i ex. de M 240-241 els mots mínims per donar-hi sentit: «Notem la diferència entre», «Entre» i «Però», amb la puntuació corresponent. Al full 240 hi ha al marge, en tinta, de Fabra: al capdamunt «§ 164», i enmig «com a?»}

23 ~ {Al marge @: «com a?»}

27 *un punt i coma* ~ *un punt-i-coma*

42 i *si no* ~ i *si no* (1) {La crida a nota remet a 159.7-14, que també porta la xifra al començament}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Així: *contrarebut, contraroda, contrarestar, contrasentit, contrasenya, contrasignar; entrerail, entresol, entresolc, entresuor, entresocórrer-se, entrexocar, sobresalt, sobresegell, sobresolar, sobresembrar, sobresortir, sobreseure; antesala; subratllar; suprarenal, suprasensible; sotasignat; semiregular, semisalvatge; antireumàtic, antireligiós, antisèptic, antisemita; autosuggestió, autoretrat; asimètric; neoromàntic; monosíllab, monorim; polisintètic; disilàbic; unisexual, unison; bisetmanal, birectangle; trisilàbic, trirectangle.*

164. Hi ha un gran nombre de conjunts més o menys sintetitzats que fan dins la frase l'ofici d'un adverbi, d'una preposició o d'una conjunció: són les anomenades locucions adverbials, prepositives i conjuntives (V. §§ 84 i 115). Alguns mots que figuren en la llista dels adverbis no són altra cosa que locucions adverbials que s'ha convingut escriure soldant els seus components:

amunt, avall, enlaire, daltabaix, enlloc, pertot, onsevulla; — aleshores, tothora; — alhora, gairebé, només, potser, també, tampoc, sobretot; — nogensmenys, tanmateix; — sotsobre. Cp. la preposició *malgrat* i les conjuncions *sinó* i *perquè*.

Notem la diferència entre *aleshores* i *a les hores*: *I si te'l demanava? —Aleshores li diria que l'he perdut.* Però: *A les hores que dieu, no surt cap tren.*

Entre *alhora* i *a l'hora*: *Rient i plorant alhora. Hi ha mots que són pronoms i adverbis alhora.* Però: *Tothom va comparèixer a l'hora fixada.*

Entre *enlloc* i *en lloc*: *No el troben enlloc. L'heu vist enlloc?* Però: *Tu pots anar-hi en lloc meu. En lloc d'un punt, cal posar-hi un punt i coma.*

Entre *gairebé* i *gaire bé*: *L'avi és gairebé sord: cal parlar-li més alt. Demà t'ho portaré: ja ho tinc gairebé acabat.* Però: *Hi veus amb aquestes ulleres? —No hi veig gaire bé; però no tan malament com ell.*

Entre *perquè* i *per què*: *No hi puc anar perquè no tinc temps. No el deixava reposar perquè es cansés. Ningú no sap el com i el perquè de tot això.* Però: *Per què no hi aneu? No sé per què se n'ha anat. Per què no ha vingut? —Perquè està malalt.*

Entre *pertot* i *per tot*: *Tu no en trobes enlloc; ell en troba pertot. Sortien formigues de pertot.* Però: *Per tot el que tu em dius, comprenc que hagin renyit. Per tot consol li van tornar la capsa buida.*

Entre *potser* i *pot ser*: *Potser no vindrà. No sé quants seran: potser sis, potser vuit.* Però: *Això no pot ser de cap manera.*

Entre *sinó* i *si no*: *No vam anar-hi sinó ell i jo. No hi veig*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

2 *día* ~ *dia*

4 *Vine!, si no* ~ *Vine! Si no* {Un primer *Vina!*, corregit en tinta per Fabra, i amb un signe d'atenció «x» al marge. Vg. OBS 5}

13 *contar-li tot* ~ = {Lapsus, per *contar-li-ho tot*. Vg. OBS 28}

15 *també* i *tan bé* ~ {Al marge, un interrogant}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

altre camí sinó aquest. No és culpa d'ell sinó del seu amic. No puc sinó aprovar-ho. No van fer sinó plorar tot el día. Van comparèixer, no solament ells, sinó els seus cosins. No solament ho va dir, sinó que ho va fer. Però: *No hi vagis si no t'ho mana. Vine!, si no, et vindré a cercar. Dóna-m'ho; si no, t'ho prendran. No t'ho creus? Vés-hi si no, i ho veuràs.*

Un *sí* amb què assentim a alguna cosa es fa seguir sovint d'un *no* amb què signifiquem que no hi ha, en efecte, cap raó per què no donem el nostre assentiment. Ex.: *Era una minyona molt treballadora, com no n'hi ha gaires. No en dubtis. —Sí, no: si és el que jo dic: com ella no en trobarem pas cap més. Ell no sap pas de tot, com es pensa; però d'això sí que en sap. —Sí, no: s'ha de reconèixer. Tu voldries contar-li tot. Però no ho facis: no convé de cap manera... —Sí, no: ja ho comprenc.*

Entre *també* i *tan bé*: *Molts l'han vist: tu també el deus haver vist. Ja ets ben tranquil també!* Però: *No ho has fet tan bé com ell.*

Entre *tampoc* i *tan poc*: *Jo no hi aniré, i em sembla que ell tampoc. No t'ho han dit? Tampoc no m'ho han dit a mi.* Però: *Hi guanyaria tan poc que no s'ho vol vendre. En tinc tan poc com tu.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

AQUESTA «GRAMÀTICA CATALANA»,
OBRA PÒSTUMA I LLEGAT DEL MESTRE
POMPEU FABRA
A LES NOSTRES LLETRES,
PROLOGADA, REVISADA I ANOTADA
PEL MESTRE *JOAN COROMINES*,
I ESCRUPOLOSAMENT CORREGIDA
PELS SENYORS *JOSEP M. ESPINÀS* I *ENRIC BORRÀS*,
S'ÉS ACABADA D'IMPRIMIR A LA *IMPREMTA JUVENIL*,
ALCALÀ DE GUADAIRA, 14, BARCELONA,
LA VETLLA DE CORPUS
DE L'ANY MCMLVI

7 per a donar ~ {Amb la *a* encerclada i un interrogant; vg. 7.6.40, 9.21}
17a *ací, aquí,* 90 ~ *ací* i *aquí,* 86
18a *açò,* 40 ~ *açò* {Al marge}
21/22a ~ *àdhuc* {Al marge; Coromines hi posa «(no)»}
22-23a 84, 85 □ 151 ~ 92, 93 □ 152 {Al marge de 22, un interrogant}
27/28a ~ — (Locucions). {Al marge. S'ha suprimit, doncs, l'entrada sense referència «Locucions adverbials»}
28a 38, 88 a 93, 151 ~ 40-IV, 88 a 93, 152
29a davant la ~ davant de la
37a ~ {Al marge, «41». Vg. línia 38a}
38a 92 ~ {Ha de ser 42, 85; i cal suprimir «o prepositives», detall absent del text}

15b 90 ~ 86
16b 36, 108 ~ 36, 95 apartat 4, 108
18b 41, 42 ~ 110, 111 apartat 4 {Al marge: «40?»}
22b 23*e* ~ 23*e*, 29
27b ~ {Al marge, un interrogant de Coromines}
27/28b ~ *com a* {Suprimit; al marge, un interrogant de Coromines}
29b ~ {Al marge, un interrogant}
33b 78 a 81 ~ {Caldria afegir-hi § 94. L'equivalència de la lín. 32b no consta al text on es remet, però sí al § 94 (85.20) i es pot deduir dels § 95 i 98}
35-36b compl. datiu / altres ~ — compl. datiu / — altres

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

APÈNDIXS

Escrits de puny i lletra de Mestre Fabra, hom trobà darrerament uns papers: contenien la preparació de l'Índex analític de la GRAMÀTICA CATALANA. Els hem fets imprimir com a complement lògic d'aquest llibre, després d'una acurada revisió del professor Joan Coromines.

Hem aprofitat l'avinentesa per a donar una taula de l'ús de les preposicions i conjuncions. Se n'ha encarregat Enric Hernández i Roig.

I

ÍNDEX ANALÍTIC

Els números corresponen als paràgrafs del text

a (Lletra —), 10, 23 *a*.
Accentuació gràfica, 4 a 8.
Accions reflexa i recíproca, 69, 74 darrer apartat, 76.
ací, aquí, 90.
açò, 40.
Acord, v. Concordança.
acusatiu (Complement —), v. Complements del verb.
Adjectius, 26 a 30, 34, 38, 84, 85, 141, 142, 146 a 151. V. Demostratius, Interrogatius, Possessius, Pronominals.
Adverbials (Complements —), v. Complements del verb.
Adverbis, 27, 38, 88 a 93, 151.
això davant la conjunció *que*, 114.
aleshores i *a les hores*, 164.
alhora i *a l'hora*, 164.
al més, al menys, 85.
Alternances en els radicals nominals i verbals, 131, 134.
Antecedent dels relatius, 107, 108, 110, 123.
Aposicions determinatives i explicatives o prepositives, 92.
Apòstrof, 35, 63 a 65, 82.
aqueix i *aquest*, 38.
aquí i *ací*, 90.
Article definit, 24, 35, 36, 108, 110.
— indefinit, 37.
— neutre, 41, 42.
auxiliars (Verbs —), 48.

b (Lletra —), 11, 12, 23 *c*, 23 *e*, 29.
baix i *sota*, 83.

c (Lletra —), 13, 15, 21, 23 *e*.
ç (Lletra —), 21.
car, conjunció, 124.
circumstancials (Complements —), v. Complements del verb.
ço, 110.
Complements de l'adjectiu, 27.
Complements del nom, 24.
Complements del verb, 62 i següents.
— circumstancials (o adverbials), 78 a 81.
— d'objecte: compl. acusatiu, 66 a 71, 73, 75, 83; compl. datiu, 74, 75; altres, 77, 101, apartat 2.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1a ~ {Al marge, un interrogant}
2a 25 ~ {Llegiu «25, 42»}
4a 107 ~ 92, 107
5a 152 ~ 156
8a 159 ~ 47, 159
16a 93 ~ 91
22/23a ~ coordinants,
24/25a ~ datiu (Complement —) Defectes de pronunciació
25a 38 ~ Ø
26a 36, 38, 40*b*, 90 ~ 36, 40b, 41, 86, 110
27a 151 ~ 154
32-33a 39 □ 38 ~ 38 □ 40
42/43a ~ *el* erroni {Al marge, un interrogant de Coromines}
43a 38 ~ 39
47a ~ {Al marge: «etimològica»}
48a 28 a 33. ~ Ø
49a 43, 128, 129 ~ 42, 128

1b 23 ~ 23e
2b 24 a 27 ~ Ø
3b 94 ~ Ø
4b 62 ~ 63
6b *hi* erroni ~ — *hi* erroni
20b 75 ~ 75 ap. 4
21b 38 ~ 39
22b 35 ~ Ø
23-26b ~ {Hi falten totes les referències}
29b 47, 48 ~ Ø
34b 152 ~ 156
35b 151 ~ 154
37b 137 ~ 137a
38/39b ~ col·lectius {Coromines hi posa «(no)»}
42b 36 ~ 36, 41
44b 92 ~ 88 a 90

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Complements determinatius, 24, 25, 107.
— predicatius (o explicatius), 107.
Composts (Mots —), 152 a 164.
— (Temps —), 48.
Concordança de l'adjectiu amb el nom, 26, 34, 159.
— del participi passat amb el complement acusatiu, 73, 96, 97.
— del verb amb el subjecte, 43, 72.
Condicional, 60.
Conjugació, 49 a 61.
Conjuncionals (Adverbis —), 93, 104, 105.
Conjuncions de coordinació, 113.
— de subordinació, 113 a 115.
Consonants, 1, 11 a 23.
Construccions absolutes, 127.
Coordinació, 105, 122.
Còpula, 44.

d (Lletra —), 14, 23 *e*, 29.
demés erroni, 38.
Demostratius, 36, 38, 40 *b*, 90.
derivats (Mots —), 130 a 151.
Determinació del nom, 24, 36.
determinatius (Adjectius —). Denominació amb què es designen habitualment els numerals (39) i els adjectius pronominals (38).
determinatius (Complements —), 24, 25, 107.
Dièresi, 6, 7, 51, 52, 57.
Diftongs, 2, 6, 7, 13.
Dígrafs: *ny*, 2; *ll*, 2; *rr*, 20; *ss*, 21; *gu*, 2; *qu*, 13; *ig*, 17; *ix*, 22.
doncs erroni, 116.

e (Lletra —), 10, 23 *a*.
el mateix erroni, 38.
els hi erroni, 74, ap. 5; 75 ap. 5.
enlloc i *en lloc*, 164.
envers, 83.

família de mots, 130.
femení, 28 a 33.
frase, 43, 128, 129.

g (Lletra —), 15 a 17, 23, 29.
Grup nominal, 24 a 27.
— verbal, 94.
Guionet, 38, 62 a 65, 154.

h (Lletra —), 23 *d*.
hi, 75 ap. 3 i ap. 7; *hi* erroni, 74 ap. 5, 75 ap. 5 i ap. 6.
hom, 101.

Imperatiu, 56, 65.
Indicatiu futur, 60.
— imperfet, 57.
— perfet, 58.
— present, 55.
Infinitiu, 48, 53, 65, 94 a 97.
Infixos, 132.
Interjeccions, 128.
Interrogatius, 111.

j (Lletra —), 16.

l (Lletra —), 18.
li, l'hi, la hi, li ho, 75.
llur, 38.
lo, 35.
Locucions adverbials, 88 a 93, 104.
— conjuntives, 93.
— quantitatives i numerals, 89.
— prepositives, 82, 83.

m (Lletra —), 19.
mateix erroni, 38.
Modes, 47, 48.
Monosíllabs, 2.
Mots monosíllabs i polisíllabs, 2,
— aguts, plans i esdrúixols, 3.
— savis i hereditaris, 134.
— composts, 152 a 164.
— derivats, 130 a 151.

n (Lletra —), 19.
Noms, 24, 25, 31 a 34, 36, 37, 137.
— abstractes, 24.
— comuns, 24.
— determinats, 24, 36.
— femenins i masculins, 31 a 33.
— propis, 25, 36.
no expletiu, 120, 121.
— negatiu, 92, 129.
no-res i *no res*, 164.
Numerals, 38, 39.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1a 23 ~ 23b
4a 23 ~ 23e
12a 34 ~ Ø {L'entrada, al marge}
14a 38 ~ 40a
18a 153 ~ 153a
22a 92, 97 ~ 92, 93, 97
29a contigües, 103 a 106 ~ {Aquesta denominació no apareix al text; als § 104 i 105 hi apareix *consecutives*}
37a 38 / *qual* ~ 40d / — *qual*
40a *el qual* ~ — *el qual*
45a *el que* ~ — *el que*
46a 108 ap. 2 ~ 108 ap. 2, 123

3b 114 ~ Ø {L'entrada, al marge}
6b *quin* ~ — *quin*
14b 89* ~ 85
18b 34 ~ Ø
19b *si, no* ~ — *si, no*
19/20b ~ Subjecte {i, al marge, «sobreentès», on Coromines escriu «(no)»}
28b 84, 85, 86, 87 ~ 92, 93
30b 89 ~ 85
33b 23 ~ 23b
34/35b ~ {Al marge} Verbs
35b 23 ~ 23c
40b 21 ~ 22 {Error de E: no hi ha esmena de Coromines}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

o (Lletra —), 10, 23.
on, 107, 111.
on que, 112.

p (Lletra —), 12, 19, 23, 29.
Participi passat, 48, 59, 66, 73, 76, 96, 97, 101, 145, 149.
— present, 149.
perifràstics (Temps —), 48, 58.
perquè i *per què*, 164.
Persones gramaticals, 43.
pertot i *per tot*, 164.
plurals, 34.
polisíl·labs, 2, 3.
possessius, 38, 82 ap. 5.
postverbals, 145.
potser i *pot ser*, 164.
Predicat, 43 darrer ap., 44, 45, 46.
Prefixos, 130, 153.
Preposicions, 27 ap. 2, 82, 83.
Pronominals (adjectius —), 38.
pronoms, 40, 62 a 65, 67 a 77, 79, 81, 92, 97, 109.
Pronunciacions defectuoses, 7-II ap. 5, 21 darrer ap., 55, 65 ap. 3.
proposició 42 a 46.
Proposicions adjectives, 102.
— conjuncionals, 113 a 115.
— contigües, 103 a 106.
— coordinades, 105.
— interrogatives, 111, 125.
— relatives, 107 a 110, 123.
— subordinades, 102, 106, 117.
— substantives, 102.
Pseudoderivats, 135.

q (Lletra —), 6, 13.
qual, 38, 123; *qual* erroni, 108 ap. 4.
el qual, 107 ap 6 i 7, 108 ap. 2; *el qual* erroni, 123.
la qual cosa, 123.
Quantitatius, 38.
que, 107 ap. 4 i 7, 109 ap. 3, 113 a 115, 123, 125, 129.
el que, 108 ap. 1, 110; *el que* erroni, 108 ap. 2.
què, 107 ap. 5; *què* erroni, 125.
el què, 110.
a què, *de què*, *en què*, erronis, 114.
qui, 107 ap. 5, 110, 111.
el qui, 110.
quin, 111; *quin* erroni, 108 ap. 4, 123.
el quin, 108 ap. 3.

r (Lletra —), 20, 29, 65.
Radical d'un nom, d'un adjectiu, 131.
— d'un verb, 49, 133.
Relatius, 107, 123.
res erroni, 89*.

s (Lletra —), 21.
Semivocals, 2.
Síl·labes, 2, 3.
Singular, 34.
sinó i *si no*, 164; *si*, *no*, 164.
Subjuntiu imperfet, 58.
— present, 55, 56.
Subordinants, 82.
Sufixos, 130, 136.

t (Lletra —), 14, 17, 18, 23, 29, 65.
també i *tan bé*, 164.
tampoc i *tan poc*, 164.
Temps, 48.
Terme predicatiu, 44, 84, 85, 86, 87.
tot, 38 i remarca IV, 40 I i II, 89, 98.
Triftongs, 2.

u (Lletra —), 10, 23.
ultra, 83.

v (Lletra —), 11, 23.
varis (fem. *vàries*) erroni, 38.
Veus activa i passiva, 101.
Vocals, 1, 10, 23.

x (Lletra —), 22.

z (Lletra —), 21.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

1-32 ~ {Una ratlla vertical al marge de dalt a baix, amb un interrogant i aquesta nota: «millor suprimir tot això». Però es va conservar.}

10 a qui ~ el qui

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

II

ÚS DE LES PREPOSICIONS I CONJUNCIONS

Les preposicions són mots invariables que serveixen per a establir un nexe entre un element sintàctic qualsevol i el seu complement tot formant una unitat sintàctica i fonètica amb aquest complement. Així resulta que ni és possible de definir la significació precisa d'una preposició prescindint dels dos elements que enllaça ni pot mai ésser un element tònic dins la frase.

L'estat de fluïdesa d'aquest capítol a les gramàtiques catalanes sorprèn una mica, especialment a qui compara amb la sensació de rigidesa que en aquest punt dóna el castellà. L'explicació d'aquest fet és la següent: les preposicions són mots d'enllaç que han anat adquirint importància a mesura que la flexió nominal, que parcialment les substituïa, s'anava atrofiant. Quan la llengua llatina havia sentit la necessitat de precisar una relació que la flexió nominal no especificava prou bé, havia iniciat l'ús amb valor de preposició de mots manllevats gairebé sempre al camp de l'adverbi. Les llengües romàniques han continuat aquest procés, però mentre el castellà ha arribat a cloure la llista de preposicions simples, i quan en necessita alguna de nova ha de recórrer a les locucions prepositives, un element de les quals és forçosament una preposició simple, el català ha conservat la llibertat de fer manlleus al camp adverbial sense necessitat de formular locucions prepositives. O sigui que només la funció exercida dins la frase pot dir-nos si un mot és o no una preposició, sense que cap signe morfològic ens ho indiqui. L'extensió d'aquesta possibilitat ha sofert reduccions. Al costat d'aquests elements que segons es dedueixi de cada cas tenen valor de preposició o no, abunden les locucions prepositives formades per adverbis o locucions adverbials als quals s'uneix una preposició simple.

Un criteri de tipus pràctic ens ha induït a presentar aquest quadre de les preposicions classificant-les segons el grau de caracterització assolit.

De les moltes possibilitats d'ús de cada preposició, només fem menció de les que presenten alguna dificultat.

6-11 ~ {Una clau al marge amb un interrogant}
12 excepte ~ llevat
30-31 ~ {Encerclada la paraula «preferent» i amb una fletxa cap a «interrogatiu»: al marge, un «no» que es refereix a això, i aquesta altra nota: «en aquell, en un, en tal»

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

PREPOSICIONS PRÒPIES

Preposicions simples

a

1. Introdueix excepcionalment un complement directe:
   a) quan el complement directe és un pronom personal fort: *jo et mirava a tu.*
   b) quan aquest complement acompanya immediatament el subjecte i designa un ésser que podria passar per subjecte del verb i, per tant, hi ha perill d'ambigüitat: *el perseguia com el gat a la rata.*
   c) en expressions que indiquen reciprocitat: *l'una a l'altra.*
2. Introdueix normalment el complement indirecte, excepte quan el complement indirecte és representat per un pronom feble.
3. Indica l'objecte al qual s'aplica una activitat i per això acompanya els complements de verbs intransitius com: accedir, contribuir, jugar... *(jugar a pilota, contribuir a l'obra, accedir a la petició).*
   Si el complement és una oració introduïda amb la conjunció *que*, es prescindeix de la preposició.
4. Els verbs que tenen un complement introduït per *en* substitueixen aquesta preposició per *a* quan el complement és un infinitiu: *vacil·lar en l'explicació*, però *vacil·lar a dir-ho.*
5. Introdueix determinacions circumstancials de lloc indicant l'indret devers el qual té lloc un moviment o bé l'indret on és o s'esdevé alguna cosa. En aquest cas entra en concurrència amb la preposició *en.*
   a) és obligat l'ús de *a* davant els noms propis.
   b) és preferent l'ús de *a* davant l'article definit i l'adjectiu interrogatiu *quin.*
6. Acompanya el mot *com* quan aquest és un predicatiu, o sigui quan ve a significar «en qualitat de»: *s'estimen com a bons germans.*

amb

Expressa l'instrument, el mitjà, l'acompanyament, el contacte. Les característiques fonètiques del català fan que aquesta preposició pugui, a la llengua parlada, ésser confosa amb la preposició *en* i, degut a la freqüent concurrència de *en* i *a*, envair encara l'àrea d'aquesta darrera preposició. Com que *amb* mai no té un sentit locatiu, la confusió és fàcil d'evitar.
Amb els verbs de moviment pot designar el vehicle: *anar amb tartana.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6	segueixen ~ {Paraula encerclada: vg. el meu § 1.2.2*b*(iv)}
21	~ {Un interrogant al marge}
26-27	frases verbals de significació pròpia ~ {Fragment subratllat i amb un interrogant al marge}
37	*prop*, ~ *prop*, etc.
40/41	~ darrera, damunt, sota, vora, davant
41	Reducció ~ {Encerclada i amb un interrogant al marge}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

(cap) Reducció de *cap a*.

contra

de

1. Introdueix els adjectius qualificatius quan són atributs del pronom feble *en*: *si vols taronges te'n puc donar de molt bones*. Quan l'omissió del verb emmena la del pronom *en*, els adjectius atributs segueixen introduint-se amb *de*: *tinc quatre cintes blaves i tres de vermelles*.

2. Introdueix el subjecte de l'oració quan aquest és un infinitiu i va darrera del verb principal: *no m'era permès d'anar-hi; m'agrada de venir sovint*.

3. Alguns verbs intransitius o usats amb valor intransitiu (com *parlar*, *saber*, *desesperar*) i bastants verbs pronominals (com: *recordar-se*, *oblidar-se*, *abstenir-se*, *gloriejar-se*, *deslliurar-se*, *enfadar-se*, etc.) admeten un complement que, tant si és nominal com si és un infinitiu, s'introdueix amb *de*: *parlaven de tu; s'abstenen de venir*.

4. Certs verbs transitius admeten un complement directe introduït amb la preposició *de* quan aquest complement és un infinitiu. Els verbs que admeten aquesta construcció són gairebé sempre verbs d'acció voluntària. La llista dels més importants la trobareu al § 95. Cal afegir-hi els verbs *acabar* i *deixar* (en el sentit de «no prosseguir»). *Jura'm de no dir-ho. Han decidit d'anar-hi. Acaben d'arribar. Deien de fer-ho demà.*

   Alguns d'aquests verbs formen així frases verbals de significació pròpia i són justament els que d'una manera més clara demanen aquesta construcció: *provar de*, *assajar de*, *cercar de* (= intentar), *mirar de*, *veure de* (= procurar), *dir de*, *parlar de* (= proposar), etc.

5. Si un complement (d'un verb, d'un adjectiu o d'un substantiu) és introduït amb la conjunció *que*, no és lícit de fer-lo precedir de cap preposició, encara que si el complement no fos una oració la preposició seria necessària: *estaven segurs de l'empresa; estaven segurs que l'empresa no fallaria*.

6. Unida als adverbis *abans*, *després*, *fora*, *lluny* i *prop*, forma locucions prepositives que es redueixen a la simple forma adverbial si van seguides de la conjunció *que*: *abans de venir; abans que vingui*.

(d'ençà) Reducció de la locució prepositiva *d'ençà de*.

(des) Reducció de la preposició composta *des de*.

devers Sinònim de *cap a*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6, 40 per a ~ per {Vg. 1.7}
18-19 ~ {Un interrogant al marge}
39 *tramés* ~ *tramès*
44 acció voluntària ~ {Encerclat i amb un interrogant}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

en

1. Introdueix el complement d'alguns verbs com *pensar, tardar, vacil·lar, delitar-se, exercitar-se, entossudir-se*..., però si aquest complement és un infinitiu, l'única preposició que podem usar es *a: pensar en tu; pensar a fer-ho.*
2. Precedeix un infinitiu per a formar una determinació temporal amb valor de gerundi: *en acabar el concert, tothom aplaudí.*
3. Introdueix determinacions circumstancials de lloc indicant l'indret on és o s'esdevé alguna cosa i també l'indret devers el qual té lloc un moviment. És preferent l'ús d'aquesta preposició en lloc de *a:*
   a) davant l'article indefinit *un, una.*
   b) davant l'adjectiu indefinit *algun.*
   c) davant els adjectius demostratius *aquest, aqueix, aquell.*

   (Noteu que és preferent l'ús de *en* davant les vocals, i el de *a* davant les consonants.)

entre

envers

Vol dir «en allò que concerneix»: *Déu és misericordiós envers els pecadors.*

fins

1. Introdueix les designacions de lloc i de temps que si no portessin aquesta preposició no en portarien cap altra: *arribaran demà; no arribaran fins demà.*
2. Pot ésser una reducció de la preposició composta *fins a* en els cassos que es diran més endavant.
3. Quan no introdueix una determinació de lloc o de temps equival a *àdhuc: fins ell va venir.*

malgrat

per

1. Introdueix determinacions circumstancials de lloc: *anaven per la carretera.*
2. Introdueix certes determinacions circumstancials de temps: *l'hi vaig llogar per un any; per Nadal, cada ovella al seu corral.* No és correcte de dir: *ens veurem demà pel matí, per la tarda,* etc. Cal dir: *ens veurem demà al matí, a la tarda,* etc.
3. Es troba usada a les determinacions circumstancials de causa, motiu i mitjà: *ho ha fet per ambició; m'ho han tramés per correu.*
4. És usada per a designar el subjecte agent de la veu passiva: *la bandera era portada per un cavaller.*
5. Introdueix un infinitiu quan aquest designa alhora la causa i la finalitat de l'acció expresada per un verb d'acció voluntària: *havia vingut per saludar-la.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

27 *te'n donaran fins a catorze* ~ {Al marge: «genuí? És un tipus de frase menys usat q en cast., però no inoït (vg. ací p. 74, l. 6 f. {74.35}; però q^{t} {aquest} ex. em sembla més {.. imperfecte ?}»}

34 Excepcionalment ~ {Encerclat i amb un punt d'exclamació al marge}

38 ~ {Interrogant al marge}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

6. S'uneix a la conjunció *que* formant la conjunció *perquè*, de valor causal o final: *s'ha assegut perquè està cansat; us he cridat perquè m'ajudeu.*

segons

sense — En alguna frase estereotipada es troba la seva forma antiquada *sens: sens dubte.*

ultra — Vol dir: *a més de.*

vers — Vol dir: *del costat de* i, per tant, la seva significació queda compresa dins la de *cap a: les habitacions que són vers el jardí.*

Preposicions compostes

cap a — Es redueix a *cap* davant els demostratius i alguns adverbis que comencen amb *a: vine cap ací.*

d'ençà de

1. Es redueix a *d'ençà* davant la conjunció *que: d'ençà que va caure.*
2. El mot *ençà* conserva clarament el seu valor adverbial a la construcció *de ... ençà: són a casa de dissabte ençà.*

des de — Es redueix a *des* davant la conjunció *que: des que són a casa.*

fins a
fins en

1. Introduint una determinació de lloc o de temps cal escriure *fins a* o *fins en* quan, en absència de *fins*, escriuríem *a* o *en: vam arribar* a *la barraca; vam arribar* fins a *la barraca. Érem en aquella muntanya; arribarem* fins en *aquella muntanya.*
2. Quan *fins a* no introdueix una determinació de lloc o de temps indica el terme fins on arriba alguna cosa sense ultrapassar-lo: *te'n donaran* fins a *catorze.*
En aquest cas s'omet la *a* quan segueix la conjunció *que: caminarem a trobar-lo; caminarem* fins *que el trobarem.*

per a

1. Introdueix complements que indiquen l'objecte o la destinació, tant si el complement és un nom com un infinitiu: *no és bo per a res; no tinc temps per a pensar.* Excepcionalment, cal usar *per* i no *per a* quan, introduint un infinitiu, ens trobem en el cas 5 previst en parlar de *per.*
2. Introdueix circumstancials de temps amb el sentit dels exemples següents: *estic invitat per a demà; m'ho han encarregat per a diumenge.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

19 ~ {Encerclats els primers *entorn* i *prop* i amb una nota que diu «mai», amb referència a l'afirmació de la lín. 18}

21 *per a formar* ~ {Encerclat i amb un interrogant. Vg. 7.6.40}

21 *actualment* ~ {Encerclat i amb un interrogant, i a sota: «mai d'altra manera»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Adverbis que poden ésser usats com a preposicions

dalt
damunt
darrera
davall
davant
dessota
dins
dintre
sobre
sota
vora

Aquests adverbis són moltes vegades usats amb valor de preposició seguits de la preposició *de*. Aquest additament sembla necessari quan la preposició no precedeix immediatament el seu complement o quan aquest complement és un pronom personal (i en aquest darrer cas es troben ordinàriament reemplaçats pels possessius corresponents). En els altres casos és preferible d'usar la forma simple: *darrera mateix de l'església; vora nostre; davant d'ell* o *davant seu*. Però: *darrera la porta; vora la mar.*
Tots ells poden formar locucions prepositives del tipus: *a dalt de; al damunt de*, etc.

Mots d'altra mena que poden ésser usats com a preposicions

durant **tocant**
llevat **tret**
mitjançant **salvant**

Adverbis que poden formar locucions prepositives o ésser usats com a preposicions sense cap additament

entorn i entorn de **fora i fora de** **prop i prop de**

Vegeu la nota 6 de la preposició *de*.

Adverbis que per a formar locucions prepositives tendeixen actualment a anar acompanyats de la preposició de

abans de **enfora de** **lluny de**
arran de **enfront de**
després de

Vegeu la nota 6 de la preposició *de*.

CONJUNCIONS DE COORDINACIÓ

Copulatives

i
ni

Disjuntives

o És variant d'aquesta: *o bé*.

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

3-4a així ... com / ara ... ara ~ {Amb interrogants i fletxes des de «Distributives», Coromines posa en dubte aquesta classificació}

4-5b no solament... sinó / no solament ... sinó que ~ {Amb signe d'exclamació i fletxa des de «Distributives», Coromines posa en dubte aquesta classificació}

10, 16, 20-21 ~ {Encerclades *altrament, tanmateix* i totes les de 20-21, i al marge: «Conjuncions??»}

26-27 ~ {Amb fletxes i una exclamació, Coromines qüestiona, llevat per a *encara més*, que siguin «continuatives» o bé «locucions» (*encara, més*)}

29 *la qual cosa* ~ {Encerclat i amb els signes «?!»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Distributives

Adés ... adés	**mig ... mig**
així ... com	**ni ... ni**
ara ... ara	**no solament ... sinó**
entre ... i	**no solament ... sinó que**
el mateix ... que	**o ... o**
ja ... ja	**sia ... sia**
l'una ... l'altra	

Adversatives

altrament

però Si en lloc d'iniciar l'element enllaçat figura en lloc altre que el primer, pren un sentit concessiu: *vaig dir-ho; sàpigues, però, que jo volia callar.* El mateix passa amb *així i tot, amb tot, tanmateix.*

sinó Té valor limitatiu: *no vivint sinó d'herbes.*

tanmateix

ans Arcaica. Perdura en la forma *ans al contrari.*

mes És antiquada.

Són locucions adversatives:

així i tot	**sinó que**	**més aviat**
amb tot		**per això**

Consecutives

doncs Cal evitar l'ús de *doncs* amb valor causal.

Continuatives

Tenen valor continuatiu les locucions:

encara	**així mateix**	**encara més**
més		**i tot**

També tenen un valor continuatiu l'adverbi *així*, el demostratiu *això* i el relatiu *la qual cosa: ha dit que no; per això marxem.*

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

18 *vagis, serà* ~ *vagis serà* {i al marge: «en un cas així no ho diu ningú»

37 arcaica ~ {Encerclada i amb un interrogant}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

CONJUNCIONS DE SUBORDINACIÓ

que

Introdueix oracions substantives en els següents casos:

a) enllaçant oracions que tenen valor de complement directe quan el verb de la principal expressa una idea de sentiment, enteniment, llengua o voluntat: *han demanat que vinguis.*
Aquestes oracions mai no van precedides de preposició: *estic content que vinguis.*
No és correcte la introducció d'aquestes oracions sense cap element subordinatiu: *espero vindràs més aviat que ahir.* Cal dir: *espero que,* etc. A vegades és possible d'introduir la subordinada amb *de* i infinitiu, tal com hem dit en parlar de la preposició *de,* al punt 4: *us prego d'enviar-ho per correu.*

b) Introdueix oracions que tenen funció de subjecte: *convé que vinguis.*
No és correcte d'introduir-les amb l'expressió *el que: el que tu hi vagis, serà millor.*
Si l'oració subjecte és d'imperatiu i va darrera el verb principal, s'introdueix amb la preposició *de* tal com hem dit anteriorment en parlar d'aquesta preposició.

Temporals

quan
mentre
que

Són locucions temporals:

abans que	**mentre que**	**sempre que**
així que	**d'ençà que**	**tan aviat com**
a penes	**després que**	**tot d'una que**
cada vegada que	**en tant que**	**tot just**
des que	**fins que**	**tot seguit que**

Causals

perquè

Té aquest valor quan el verb està en indicatiu. Si el verb està en subjuntiu té valor final.

que
puix

car

És arcaica.

Les principals locucions causals són:

ja que	**puix que**	**vist que**
com que	**per tal com**	

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

{Diverses notes de qüestionament, etc.: 4 Que *així que* sigui consecutiva / 6-7 Que *quant més, quant menys* siguin conjuncions / 16 Que *que* sigui final / 24 Que *si bé* sigui condicional / 26 Afegida *sempre que* / 28-29, 35-36 *si, però, encara que, malgrat que, tot i que* «no són concessives» / 30 {al marge} «! advers.» / 32 *amb tot que* «no s'usa»}

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA

Consecutives

que

Locucions consecutives:

així que **de manera que**

Comparatives

quant més **com més**
quant menys **com menys**

Modals

com

Són una varietat de les comparatives.

Pot usar-se amb valor de conjunció modal l'adverbi *així*.

Locucions modals més importants:

com si **segons**
així com **segons que**

Finals

que
perquè

Locucions finals:

a fi que **per tal que**

Condicionals

si
mentre

Locucions condicionals:

amb que **només que** **si bé**
en cas que **posat que** **sols que**
mentre que

Concessives

si
però

Pren aquest valor, tal com hem dit, quan no encapçala l'oració: *vaig dir-ho; sàpigues, però, que jo volia callar.*

Les locucions concessives són:

amb tot que **per ... que**
amb tot i que **per bé que**
bé que **per més que**
encara que **si bé**
malgrat que **tot i que**

Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA